Raftul Denisei

Virginia Woolf

Valurile

roman tradus de Petru Creția

book

HUMANITAS

Raftul Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

VIRGINIA WOOLF

Valurile

Traducere din engleză de
PETRU CREȚIA

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP Corina Roncea

VIRGINIA WOOLF
THE WAVES
Wordsworth Classics, 2000

ISBN 978-973-689-465-7 (pdf)

Editura Humanitas Fiction
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Soarele nu se înălțase încă. Marea nu se desluşea de cer; era doar uşor încrețită, ca un veşmânt în falduri. Încetul cu încetul, pe măsură ce se albea cerul, o linie întunecată se aşeza la orizont, despărțind marea de cer, iar pânza cenuşie se învârsta de dâre groase care se mişcau una după alta sub fața mării, urmându-se, prigonindu-se fără încetare.

Pe măsură ce se apropia de țărm, fiecare dâră se înălța, creştea, se spulbera şi aşternea peste nisip un val subțire de spumă albă. Valul se odihnea, apoi revenea, ca răsuflarea omului adormit, care creşte şi scade fără ştirea lui. Încetul cu încetul, dâra întunecată de la orizont se limpezi, ca şi cum drojdia dintr-o sticlă de vin vechi s-ar fi lăsat la fund şi sticla ar fi rămas verzuie. Cerul se limpezi dincolo de linia aceasta, de parcă stratul cel alb ar fi coborât ori brațul unei femei culcate sub orizont ar fi înălțat o faclă şi dâre plate, albe, verzi şi galbene ar fi iradiat pe cer ca lamele unui evantai. Femeia îşi înălță apoi facla mai sus, şi văzduhul păru că devine fibros şi că se desface de pe suprafața verde pâlpâind învăpăiat în fâşii galbene şi roşii, ca flacăra fumegândă a unui foc ce arde, trosnind, pe un câmp. Încetul cu încetul, fibrele focului începură să se topească într-o singură ceață, o singură incandescență care înălța pe culmea ei povara cerului sur şi lânos şi o prefăcea într-un milion de atomi de un albastru gingaş. Fața mării deveni încet străvezie, o întindere mărunt vălurită şi scânteietoare, până

când dungile negre se şterseră aproape cu totul. Lin, brațul care ținea torța se înălță mai sus, şi apoi şi mai sus, până când se ivi o flacără bogată; un arc de foc ardea pe linia orizontului, şi de jur împrejur marea scăpăra aur.

Lumina izbi în arborii grădinii, iar frunzele, una după alta, se făcură străvezii. O pasăre ciripi în înaltul cerului, apoi nu se mai auzi nimic şi alta ciripi mai aproape de pământ. Pereții casei se iviră cu mai multă claritate în lumina soarelui care zăbovi ca vârful unui evantai asupra unui oblon alb şi desenă o umbră, ca un semn albastru lăsat de un deget, sub frunza din dreptul ferestrei dormitorului. Oblonul fremătă uşor, dar înăuntru totul era obscur şi imaterial. Afară păsările îşi cântau viersul lor curat.

— Văd, spuse Bernard, un cerc aninat deasupra mea. Freamătă, prins într-o cunună de lumină.

— Văd o lespede de un galben şters, spuse Susan, care se tot întinde până întâlneşte o dungă purpurie.

— Aud un sunet, spuse Rhoda, cip, cirip, cip, cirip; urcă şi coboară.

— Văd, spuse Neville, un glob care atârnă ca un strop în dreptul coastei uriaşe a unui deal.

— Văd un ciucure, spuse Jinny, împletit din fire purpurii şi fire de aur.

— Aud un tropăit, spuse Louis. Piciorul înlănțuit al unei sălbăticiuni uriaşe. Tropăie, tropăie, tot tropăie.

— Uite pânza de păianjen din colțul balconului, spuse Bernard. Sunt prinse în ea picături de apă, stropi de lumină albă.

— Stau adunate frunze în jurul ferestrei, ca nişte urechi ciulite, spuse Susan.

— O umbră cade pe cărare, spuse Louis, parc-ar fi un cot îndoit.

— Insule de lumină plutesc în iarbă, spuse Rhoda. Au căzut printre ramurile copacilor.

— Ochii păsărilor scânteiază în adâncul bolților, printre frunze, spuse Neville.

— Lujerele sunt acoperite cu peri scurți şi aspri, spuse Jinny, şi în ei s-au prins stropi de apă.

— O omidă stă încovoiată ca un inel verde, şi labele boante par crestate în el, spuse Susan.

— Melcul îşi trage ghiocul cenuşiu peste potecă şi lasă în urma lui firele de iarbă culcate la pământ, spuse Rhoda.

— Lumini de foc joacă pe pajişti, răsfrânte de sticla ferestrelor, spuse Louis.

— Calc pe pietrele reci, spuse Neville. Sub tălpi o simt desluşit pe fiecare, rotundă sau tăioasă.

— Dosul mâinilor mele e fierbinte, spuse Jinny, dar palmele-mi sunt lipicioase, jilave de rouă.

— Auzi cum cântă cocoşul, spuse Bernard, ca o zvâcnire de apă roşie şi dură în alba maree.

— Sus-jos, de o parte şi de alta, cântă păsări, în preajma noastră pretutindeni, spuse Susan.

— Sălbăticiunea bate din picior; elefantul cu piciorul în lanțuri; namila bate din picior pe țărmul mării, spuse Louis.

— Uite casa, spuse Jinny, cu obloanele albe la toate ferestrele.

— Din robinetul de la bucătărie începe să curgă apă rece peste heringul din castron, spuse Rhoda.

— Pe-ntinderea pereților sunt crăpături de aur, spuse Bernard, iar sub ferestre văd, ca nişte degete, umbrele albastre ale frunzelor.

— Doamna Constable îşi trage acum pe picior ciorapii groşi şi negri, spuse Susan.

— Când se înalță fumul, somnul se destramă pe acoperiş, ca vârtejuri uşoare de ceață, spuse Louis.

— Păsările cântau la început în cor, spuse Rhoda. Se deschide uşa bucătăriei. Îşi iau zborul. Îşi iau zborul, împrăştiindu-se ca un pumn de semințe. Doar una cântă, singură, lângă fereastra dormitorului.

— Pe fundul cratiței se formează bășici, spuse Jinny. Apoi se înalță, repede, tot mai repede, într-o înlănțuire argintie, spre fața apei.

— Pe o scândură de lemn, Biddy curăță solzii de pește cu un cuțit știrb, spuse Neville.

— Fereastra sufrageriei e acum de un albastru întunecat, spuse Bernard, iar aerul tremură deasupra hornurilor.

— O rândunică s-a lăsat pe paratrăsnet, spuse Susan, și Biddy a trântit găleata pe lespezile din bucătărie.

— Se-aude prima bătaie a clopotului bisericii, spuse Louis. Apoi urmează celelalte; unu, doi; unu, doi; unu, doi.

— Uite fața de masă fluturând de-a lungul mesei, spuse Rhoda. Acum au apărut discuri de porțelan și, lângă fiecare, dungi de argint.

— Dintr-odată îmi bâzâie o albină lângă ureche, spuse Neville. Iat-o; ba nu mai e.

— Ard, tremur de frig, spuse Jinny, ies din soare, intru în umbră.

— Au plecat cu toții acum, spuse Louis. Sunt singur. Au intrat în casă pentru micul dejun și m-au lăsat aici lângă zid, printre flori. E foarte devreme, lecțiile n-au început încă. Fiecare floare, de cum o privesc, e ca o pată de lumină în adâncurile verzi. Fiecare petală e un arlechin. Tulpinile se înalță din adâncurile negre. Florile înoată ca niște pești de lumină pe apele sumbre și verzi. Țin în mână o tulpină. Eu sunt tulpina. Rădăcinile mele se întind în jos către adâncurile lumii, străpungând pământ uscat ca lutul ars și pământ umed, printre vine de plumb și de argint. Sunt alcătuit numai din fibre. Toate zguduirile mă pătrund, iar povara pământului îmi apasă coastele. Aici sus, ochii mei sunt frunze verzi și oarbe. Sunt un băiețel cu pantaloni de flanel cenușiu, am o curea cu o cataramă de alamă în formă de șarpe, aici sus. Acolo jos ochii mei sunt ochii fără pleoape ai unei figuri

de piatră, într-un deşert de lângă Nil. Văd femei care trec cu urcioare roşii spre râu. Văd cămile cu pas legănat şi bărbați cu turbane. Aud în preajma mea paşi apăsați, freamăt şi foşnet.

Aici, aproape, Bernard, Neville, Jinny şi Susan (dar nu şi Rhoda) iau spuma răzoarelor de flori cu plasele de fluturi. Strecoară aerul să prindă fluturii de pe corola florilor clătinătoare. Mătură fața lumii. Plasele lor sunt pline de aripi care bat. Mă strigă: „Louis! Louis! Louis!“ Dar nu mă pot vedea. Mă aflu de cealaltă parte a gardului viu. Doamne, fă-i să treacă! Doamne, fă să-şi aşeze fluturii într-o batistă, pe malul apei! Fă să-şi numere până la unul fluturii galbeni, fluturii roşii, fluturii albi! Dar fă să nu mă vadă! Sunt verde ca o tisă în umbra gardului viu. Părul meu e făcut din frunze. Rădăcinile mele ajung până în miezul pământului. Trupul meu e o tulpină. Strâng tulpina între degete. Din gura ei musteşte un strop vâscos care sporeşte încetul cu încetul. Iată, văd ceva trandafiriu trecând prin dreptul frunzişului. Iată, raza unei priviri se strecoară prin el. Raza acestui ochi mă izbeşte. Sunt un băiețel cu pantaloni de flanel cenuşiu. Şi ea m-a găsit. Mă loveşte ceva peste ceafă. Sărutarea ei. Totul zboară în țăndări.

— După micul dejun alergăm prin grădină, spuse Jinny. Am văzut că frunzele gardului viu se mişcă în dreptul unui răriş. Mi-am zis: „E o pasăre în cuibul ei“. Am dat frunzele la o parte şi am privit; dar nu erau nici pasăre, nici cuib. Frunzele se tot mişcau. Mi s-a făcut frică. Am luat-o la fugă, am trecut de Susan, de Rhoda, de Neville şi de Bernard, care stăteau de vorbă în atelierul cu unelte. Fugeam şi strigam, tot mai tare, mereu mai tare. Cine mişcă oare frunzele? Cine-mi mişcă inima, cine-mi mişcă picioarele? Şi m-am năpustit acolo, printre frunze, şi te-am văzut, verde ca un tufiş, ca o creangă, pe tine, Louis, neclintit, cu ochii ațintiți. „O fi

murit?“ m-am întrebat şi-am început să te sărut; sub rochia mea roz, inima mi se zbătea ca frunzele care se mai clatină o vreme chiar dacă nimic nu le mai stârneşte. Acum simt miros de muşcate; simt miros de pământ gunoit. Dansez. Mă înfioară unde mărunte. Sunt ca un năvod de lumină aruncat asupra ta. Un năvod tremurător asupra ta, învăluindu-te.

— Printre frunze, spuse Susan, am văzut-o cum îl sărută. Mi-am ridicat capul din florile din ghiveci şi am privit printre frunze. Am văzut-o cum îl sărută. I-am văzut, pe Jinny şi pe Louis, sărutându-se. Acum am să-mi înfăşor deznădejdea în batistă. O s-o răsucesc strâns, făcând-o ghem. O să mă duc în pădurea de fagi, singură, până nu încep lecțiile. Nu vreau să stau la o masă, făcând adunări. Nu vreau să stau lângă Jinny şi lângă Louis. O să-mi iau durerea cu mine şi o s-o aştern peste rădăcini, sub fagi. O s-o cercetez cu luare-aminte şi o s-o țin între degete. Nu mă vor găsi. O să mănânc alune, şi o să caut ouă printre mărăcini, şi o să port părul strâns, şi o să dorm sub gardurile vii, şi o să beau apă din şanțuri şi o să mor acolo.

— Susan s-a furişat pe lângă noi, spuse Bernard. Am trecut prin fața atelierului cu batista făcută ghem. Nu plângea, dar ochii ei, care sunt atât de frumoşi, erau îngustați ca ochii pisicii când stă să sară. O să mă iau după ea, Neville. O să mă iau uşurel după ea, să-i fim aproape, eu şi curiozitatea mea, s-o alin când mânia i se va dezlănțui şi va gândi: „Sunt singură“.

Iat-o cum străbate câmpul, legănându-se, nepăsătoare, ca să ne-amăgească. Apoi ajunge la vâlcea; crede că n-o vede nimeni; începe să alerge ținându-şi pumnii înainte, încleştați. Unghiile i se ating strâns, una de alta, în ghemul batistei. Îşi întinde brațele şi se avântă în umbră ca un înotător. Dar a orbit-o lumina, şi se poticneşte şi se trânteşte la pământ, pe rădăcinile de sub copaci, unde lumina creşte şi scade,

creşte şi scade ca o răsuflare grea. Ramurile se leagănă în sus şi-n jos. E un loc de nelinişte şi freamăt. Un loc de întuneric posomorât. Lumină e când şi când. E un loc de chin. Rădăcinile alcătuiesc pe pământ un schelet, cu frunze moarte îngrămădite prin colţuri. Susan şi-a aşternut chinul sub copaci. Batista ei e întinsă peste rădăcinile fagilor. Plânge cu hohote, ghemuită unde a căzut.

— Am văzut-o cum îl săruta, spuse Susan. Am privit printre frunze şi am văzut-o. A pătruns acolo dansând, învăluită într-o pulbere uşoară de diamante. Iar eu sunt bondoacă, Bernard, sunt scundă. Ochii mei privesc pământul de aproape şi văd insectele din iarbă. Căldura aurie din trupul meu s-a prefăcut în piatră când am văzut-o pe Jinny sărutându-l pe Louis. O să mănânc iarbă şi o să mor într-un şanţ, în apa cafenie în care au putrezit frunzele moarte.

— Te-am văzut plecând, spuse Bernard. Când treceai pe lângă uşa atelierului, te-am auzit gemând: „Sunt tare amărâtă". Am lăsat cuţitul din mână. Făceam cu Neville corăbii de lemn. Şi părul mi-e ciufulit pentru că, atunci când doamna Constable mi-a spus să-l perii, am zărit o muscă prinsă într-o pânză de păianjen şi m-am întrebat: „S-o salvez? S-o las să fie mâncată?" Uite-aşa ajung întotdeauna târziu. Sunt nepieptănat şi mi-e părul plin de talaş. Când te-am auzit plângând, m-am luat după tine şi te-am văzut punându-ţi pe jos batista făcută ghem, având înnodată în ea întreaga ta mânie, toată ura ta. Dar curând are să treacă. Trupurile noastre sunt cam aproape. Îmi auzi răsuflarea. Şi vezi totodată gândacul care poartă în spate o frunză. Dă fuga când încolo, când încoace, astfel că, în timp ce-l priveşti, până şi dorinţa ta de a fi stăpână pe un lucru unic (acum este Louis) trebuie să pâlpâie, ca lumina care joacă pe frunzele de fag – iar cuvintele, mişcându-se în adâncul minţii tale, au să facă să plesnească ghemul acesta dur, răsucit în batista ta.

— Iubesc, spuse Susan, şi urăsc. Doresc un singur lucru. Privirea îmi e aspră. Ochii lui Jinny scapără în mii de licăriri. Ai Rhodei sunt ca florile palide la care vin fluturii seara. Privirea ta, tot mai plină, creşte mereu strălucitoare şi nu se stinge nicicând. Eu însă am şi pornit pe drumul meu. Văd gângănii în iarbă. Deşi mama îmi mai împleteşte şi acum ciorapi albi şi îmi tiveşte şorțulețe şi sunt copil încă, iubesc şi urăsc.

— Dar când suntem alături, aproape, spuse Bernard, cuvintele noastre se topesc unul într-altul. Ne împresoară ceața. Formăm împreună un ținut imaterial.

— Văd gândacul, spuse Susan. Văd că e negru, văd că e verde; eu sunt priponită de câteva vorbe rupte una de alta. Tu scapi însă, te furişezi spre larg; te înalți mereu mai sus, cu ajutorul vorbelor şi-al altor vorbe, țesute între ele.

— Acum, spuse Bernard, hai să pornim în cercetare! Iată o casă albă printre arbori! E acolo, departe, mult mai jos decât noi. Ne vom cufunda ca nişte înotători care abia ating fundul cu vârful picioarelor. Ne vom cufunda în văzduhul verde al frunzelor, Susan. Goana noastră e o cufundare. Valurile se închid deasupra noastră, frunzele de fag se unesc deasupra capetelor noastre. Uite ceasornicul grajdului şi strălucirea de aur a arătătoarelor sale! Uite casa mare, podişurile şi piscurile acoperişului ei! Uite-l pe grăjdar bocănind prin curte cu cizmele lui de cauciuc! Ceea ce vedem e Elvedon.

Acum am căzut, printre vârfurile arborilor, pe pământ. Aerul nu-şi mai rostogoleşte pe deasupra capetelor noastre valurile lungi, triste, purpurii. Suntem pe pământ, călcăm pe țărm. Uite gardul viu, tuns scurt, din grădina doamnelor. Aici se plimbă ele la amiază, tăind trandafiri cu foarfeca de grădină. Iată-ne ajunşi în pădurea circulată împrejmuită de un zid. Am sosit în Elvedon. Am văzut la răscruci stâlpii indicatori care arătau ca un braț: „Spre Elvedon". Dar nimeni

n-a fost vreodată aici. Sub ferigile cu miros tare cresc ciuperci roşii. Vezi? Trezim stăncuţele adormite care n-au văzut niciodată chip omenesc, călcăm pe ghinde putrede, roşii de bătrâneţe şi alunecoase. Un zid dă ocol pădurii; nu vine nimeni aici. Ascultă! E plescăitul unei broaşte uriaşe, printre tufişuri; e trosnetul unui con preistoric de brad, care a căzut să putrezească printre ferigi.

Saltă-te pe cărămida asta! Priveşte peste zid! E Elvedon. Doamna aceea, aşezată între două ferestre înalte, scrie. Grădinarii mătură peluza cu târnuri uriaşe. Noi doi suntem dintre cei care au ajuns aici. Am descoperit un tărâm neştiut. Nu te clinti; dacă ne văd, grădinarii ne împuşcă. Ne bat în cuie, ca pe nişte dihori, pe uşa grajdului. Uite! Nu mişca! Ţine-te bine de ferigile de pe creasta zidului!

— O văd pe doamnă scriind. Îi văd pe grădinari măturând, spuse Susan. Dacă murim aici, rămânem neîngropaţi.

— Fugi! spuse Bernard. Fugi! Grădinarul cu barbă neagră ne-a văzut! O să ne împuşte! O să ne împuşte ca pe nişte gaiţe şi-o să ne ţintuiască de zid! Suntem în ţară duşmană. Ca să scăpăm, trebuie să ajungem în pădurea de fagi. Trebuie să ne ascundem printre copaci. Venind încoace, am frânt un lăstar. Avem o potecă secretă. Apleacă-te cât poţi de mult! Ţine-te de mine şi nu te uita înapoi! Au să creadă că suntem vulpi. Hai, fugi!

— Acum suntem în siguranţă. Putem sta iarăşi drepţi. Putem să ne întindem braţele sub bolta înaltă, în pădurea aceasta întinsă. Nu aud nimic. Murmură doar undele văzduhului. E doar un porumbel sălbatic care-şi caută adăpost în vârful fagilor. Porumbelul bate aerul; porumbelul bate aerul cu aripi ţepene.

— Mă uit la tine cum te îndepărtezi făcând fraze, spuse Susan. Cum urci ca sfoara unui balon, tot mai sus printre straturile de frunze, unde nimeni nu te poate ajunge. Cum

zăbovești. Cum mă tragi de fustă, privind înapoi, făcând fraze. Te-ai desprins de mine. Uite grădina! Uite gardul! Uite-o pe Rhoda, pe cărare, legănând petale în găleata ei cafenie!

— Toate corăbiile mele sunt albe, spuse Rhoda. Nu vreau petale roșii de mușcată sau de nalbă. Doresc petale albe care plutesc când aplec găleata. Am acum o flotă care plutește de la un țărm la altul. O să arunc în apă o crenguță, să-i fie plută unui marinar care se îneacă. O să arunc în apă o piatră și-o să privesc cum se înalță bășici de aer din adâncul mării, Neville a plecat și Susan a plecat; Jinny e-n grădina de zarzavaturi și culege coacăze, poate cu Louis. Mai am câteva clipe să stau singură, cât întinde domnișoara Hudson caietele noastre pe masa din clasă. Mai am un scurt răstimp de libertate. Am adunat toate petalele căzute și le-am pus să plutească. În câteva dintre ele am pus stropi de apă. Am să așez aici un vârf de ciucușoară, să fie ca un far. Și-am să înclin găleata cafenie când într-o parte, când în alta, pentru ca navele mele să poată alerga pe valuri. Unele au să se scufunde. Unele au să se zdrobească de țărmuri de piatră. Una singură străbate marea. Aceea e corabia mea. Plutește pe sub peșteri de gheață unde latră foci îmblănite și unde atârnă, ca lanțuri verzi, stalactite. Valurile cresc; crestele se încovoaie; uite luminile din vârful catargelor! S-au împrăștiat, s-au scufundat toate, afară de corabia mea care calcă valul, și iese în calea furtunii, și ajunge la insulele unde flecăresc papagalii, iar plantele târâtoare…

— Unde e Bernard? întreabă Neville. Mi-a luat briceagul. Eram împreună în atelier și făceam corăbii, și Susan a trecut prin fața ușii. Iar Bernard și-a lăsat corabia baltă și s-a dus după ea, luând cu el briceagul meu cel ascuțit cu care tăiam chilele. Bernard e ca un fir de sârmă retezat care se leagănă, ca un cordon de sonerie rupt care zbârnâie întruna. E ca iarba-de-mare care atârnă afară la fereastră; când umedă,

când uscată. Mă lasă în plata Domnului şi se duce după Susan – şi dacă Susan va plânge, îi va arăta briceagul meu şi îi va spune poveşti. Lama cea mare e un împărat; lama ruptă e un negru. Nu pot să sufăr lucrurile fără astâmpăr; nu pot să sufăr lucrurile jilave. Nu-mi place hoinăritul şi nu-mi place să amestec lucrurile. Acum o să sune clopoţelul şi o să ajungem cu întârziere. Trebuie să lăsăm jucăriile. Trebuie să intrăm cu toţii împreună. Caietele noastre sunt aşezate unul lângă altul pe postavul verde al mesei.

— N-o să conjug verbul, spuse Louis, până nu-l spune Bernard. Tata e bancher în Brisbane, şi eu vorbesc cu accent australian. O să aştept şi o să-l imit pe Bernard. El e englez. Toţi sunt englezi. Tatăl lui Susan e preot. Rhoda nu are tată. Bernard şi Neville au părinţi de familie bună. Jinny locuieşte la Londra cu bunica ei. Uite-i cum îşi sug tocurile. Uite-i cum îşi sucesc caietele şi cum, privind cu coada ochiului la domnişoara Hudson, numără nasturii violeţi de la corsajul ei! Bernard are o crenguţă în păr. Susan are ochii roşii de plâns. Amândoi sunt îmbujoraţi. Eu sunt însă palid; sunt îngrijit, iar pantalonii mei bufanţi sunt prinşi cu o curea a cărei cataramă e un şarpe de alamă. Ştiu lecţia ca pe apă. Ştiu mai multe decât o să ştie ei vreodată. Ştiu cazurile şi genurile; dacă vreau, pot să ştiu orice pe lumea asta. Dar nu vreau să mă disting şi să spun lecţia. Rădăcinile mele, ca ale florilor dintr-un ghiveci, se înfăşoară şi se răsucesc împrejurul pământului. Nu vreau să mă înalţ şi să trăiesc în lumina acestui ceasornic mare, cu chipul lui galben şi cu tic-tacul lui neobosit. Jinny şi Susan, Bernard şi Neville parc-ar fi curele împletite anume ca să mă biciuie. Râd de înfăţişarea mea îngrijită, de accentul meu australian. Am să încerc acum să-l imit pe Bernard, care tot îngăimă ceva, molcom, pe latineşte.

— Sunt albe cuvintele acestea, spuse Susan, ca pietrele pe care le culegi pe ţărmul mării.

— Îşi şfichiuie cozile la dreapta şi la stânga în timp ce le rostesc, spuse Bernard. Dau din coadă; bat nervos din coadă; se mişcă prin aer în cete, ba într-o parte, ba în alta, când împreună, când risipite, când laolaltă iar.

— Sunt galbene cuvintele acestea, sunt cuvinte de văpaie, spuse Jinny. Mi-ar plăcea să fiu îmbrăcată în culoarea focului galben, să am o rochie de seară care să bată în galben şi în roşu.

— Fiecare timp, spuse Neville, are un alt înțeles. Există o ordine în lume; există distincții, există diferențe în lume, iar eu păşesc pe pragul lor. Căci acesta e doar începutul.

— Domnişoara Hudson, spuse Rhoda, şi-a închis cartea. Acum începe teroarea. Ia o bucată de cretă şi scrie cifre: şapte, opt, şi apoi o cruce, şi apoi trage o linie pe tablă. Care-i răspunsul? Ceilalți privesc; privesc înțelegând. Louis scrie; Susan scrie; Neville scrie; Jinny scrie; până şi Bernard începe să scrie. Eu însă nu pot să scriu. Văd doar nişte cifre. Ceilalți predau rezultatele, unul câte unul. Acum e rândul meu. Dar eu n-am rezultat. Ceilalți au voie să plece. Ies trântind uşa. Domnişoara Hudson pleacă şi ea. M-au lăsat singură, să găsesc răspunsul. Cifrele nu mai au acum nici un înțeles. Sensul lor s-a evaporat. Ceasornicul ticăie. Cele două arătătoare sunt două caravane străbătând deşertul. Liniile negre de pe cadran sunt oaze verzi. Arătătorul cel lung a luat-o înainte, să găsească apă. Celălalt se poticneşte, chinuit, printre bolovanii fierbinți ai deşertului. O să moară în pustiu. Se trânteşte uşa de la bucătărie. Câini vagabonzi latră în depărtare. Ia te uită: cercul cifrei acesteia se umple încet-încet cu timp; cuprinde lumea în el. Încep să desenez o cifră, şi lumea e prinsă în cercul ei, dar eu rămân în afară; acum unesc capetele – aşa – şi închid cercul, îl întregesc. Universul e întreg, iar eu sunt în afara lui, plângând: „Doamne, nu mă lăsa azvârlită pe vecie dincolo de inelul timpului!“

— În sala de clasă, Rhoda se uită țintă la tablă, spuse Louis, iar noi hoinărim pe afară, culegând ici un fir de cimbru, colo o frunză de pelin, în timp ce Bernard ne spune o poveste. Omoplații mei se lipesc unul de altul, ca aripile unui fluturaş. Şi, în timp ce priveşte țintă cifrele de cretă, spiritul ei îşi găseşte lăcaş în albele lor cercuri; spiritul ei străbate prin aceste curbe albe în vid, singur. Cifrele nu au înțeles pentru ea. Nu le poate găsi nici o soluție. Rhoda nu are trup asemenea celorlalți. Iar eu, care vorbesc cu accent australian, şi am un tată bancher în Brisbane, eu nu mă tem de ea cum mă tem de ceilalți.

— Acum hai să ne furişăm sub baldachinul de coacăz, spuse Bernard, şi să depănăm poveşti. Veniți să ne mutăm în lumea subpământeană. Să punem stăpânire pe ținutul nostru secret, pe care, ca nişte candelabre, îl luminează ciorchini de coacăze, stacojii pe o parte, negre pe cealaltă. Uite, Jinny, dacă ne ghemuim bine, putem să stăm sub baldachinul frunzelor de coacăz şi să privim legănarea cădelnițelor. Aici e lumea noastră. Ceilalți merg pe drumul carosabil. Fustele domnişoarei Hudson şi ale domnişoarei Curry trec fluturând, ca nişte stingătoare de lumânări. Iată ciorapii albi ai lui Susan. Iată sandalele de plajă, mereu curate, ale lui Louis întipărindu-se apăsat pe prundiş. Vin către noi calde adieri de frunze putrezite, de vegetație în descompunere. Suntem de fapt într-o mlaştină; într-o junglă plină de friguri. Uite un elefant alb din cauza viermilor, ucis de o săgeată care l-a nimerit drept într-un ochi. Se zăresc ochii scânteietori ai unor păsări care sar de ici-colo – acvile, vulturi. Ne iau drept arbori căzuți. Ciugulesc o târâtoare – o cobră cu glugă –, apoi o părăsesc, brăzdată de o rană supurândă, cafenie, lăsând-o leilor să o calce în picioare. Aceasta este lumea noastră, iluminată de semiluni şi de stele de lumină; şi petale mari, translucide, acoperă deschizăturile ca nişte geamuri

violete. Totul este ciudat. Lucrurile sunt enorme sau foarte mărunte. Tulpinile florilor sunt groase ca trunchiurile de stejar. Frunzele sunt înalte ca domurile unor uriaşe catedrale. Iar noi suntem nişte uriaşi, întinşi aici, şi putem face să se cutremure codrii dintr-un capăt în altul.

— Sunt aici, spuse Jinny, aici şi acum. Dar curând va trebui să plecăm. Curând domnişoara Curry va sufla în fluier. Va trebui să plecăm. Va trebui să ne despărțim. Te vei duce la şcoală. Vei avea profesori care poartă cravate albe şi cruci prinse pe haină. Iar eu, la o şcoală de pe Coasta de Est, voi avea o profesoară aşezată sub portretul reginei Alexandra. Acolo mă voi duce, ca Susan, ca Rhoda. Sunt doar aici, doar acum. Stăm întinşi sub tufele de coacăz şi, de câte ori adie vântul, suntem acoperiți de jocul petelor de umbră şi lumină. Mâna îmi este ca o piele de şarpe. Genunchii mei parc-ar fi insule trandafirii şi plutitoare. Chipul tău e ca un măr învăluit într-o plasă.

— Căldura părăseşte jungla, spuse Bernard. Frunzele se zbat deasupra noastră ca nişte aripi negre. Domnişoara Curry a suflat din fluier pe terasă. Trebuie să ne strecurăm afară de sub umbrarul frunzelor de coacăz şi să ne ridicăm în picioare. Ai crenguțe în păr, Jinny. Ai pe gât o omidă verde. Trebuie să ne încolonăm, doi câte doi. Domnişoara Curry ne scoate la plimbare în pas vioi, iar domnişoara Hudson stă în vremea asta la biroul ei, făcându-şi socotelile.

— E plicticos, spuse Jinny, să tot mergi pe şosea fără să ai vitrine la care să te uiți, fără să dai peste ochi tulburi de sticlă albastră prinşi în pietrele de pavaj.

— Trebuie să ne încolonăm câte doi, spuse Susan, şi să mergem în ordine, fără să ne târşâim picioarele, fără să rămânem în urmă, cu Louis în frunte, ca să ne conducă, pentru că Louis e atent, nu e gură-cască.

— De vreme ce trec, spuse Neville, drept prea firav pentru a merge cu ei, pentru că obosesc atât de uşor şi apoi mă

îmbolnăvesc, o să profit de ora aceasta de singurătate, de acest răgaz, şi o să dau o raită prin preajma casei, să văd dacă pot simţi iarăşi, stând pe aceeaşi treaptă a scării, ce am simţit aseară auzind-o pe bucătăreasă prin uşa batantă: tot umbla la sobă, potrivind tirajul, şi vorbea despre un mort. L-au găsit cu beregata retezată. Frunzele mărului au încremenit pe cer; luna strălucea puternic; nu eram în stare să-mi ridic piciorul pe treapta următoare. A fost găsit în şanţ. Sângele lui gâlgâia în şanţ. Obrajii lui parcă erau carne albă de peşte. Neîndurarea şi înţepenirea aceea se vor chema pentru mine, cât voi trăi, „moarte sub meri". Deasupra, norii plutitori, de un cenuşiu palid – şi neînduplecatul măr, neînduratul măr cu scoarţa de argint dur. Viaţa mea pulsa în zadar. Eram incapabil să trec dincolo. Mă împiedica un obstacol. „Nu pot să birui acest obstacol fără înţeles", mi-am spus. Ceilalţi treceau. Dar suntem osândiţi cu toţii; ne osândesc merii, mărul necruţător de care nu putem să trecem.

Acum, nici neîndurarea, nici înţepenirea nu mai sunt, iar eu o să-mi continui rondul prin împrejurimile casei, în după-amiaza târzie, în amurg, când soarele aşterne pe linoleum pete uleioase şi o dâră de lumină îngenunchează frântă pe perete, făcând să pară frânte şi picioarele scaunului.

— Am văzut-o pe Florrie în grădina de zarzavat, a spus Susan, când ne-am întors de la plimbare; în jur erau rufe spălate bătute de vânt, pijamale, albituri, cămăşi de noapte, toate întinse, umflate de vânt. Iar Ernest o săruta. Lustruise argintăria şi avea pe el şorţul de postav verde; şi gura îi era strânsă şi încreţită ca o pungă, şi a luat-o pe Florrie în braţe printre pijamalele bătute de vânt. Era orb ca un taur, iar ea era sfârşită de spaimă, chipul alb îi era împurpurat numai de o reţea de vinişoare. Iar acum, la ceai, deşi nu se dau farfurii cu pâine cu unt şi ceşti cu lapte, văd o crăpătură în pământ din care ies şuierând aburi fierbinţi; iar ceainicul

gâfâie cum gâfâia Ernest, şi eu mă simt ca pijamalele fâlfâind în bătaia puternică a vântului; exact în clipa când dinții mei muşcă din pâinea moale cu unt şi sorb laptele dulce. Nu mă înspăimântă nici arşița, nici iarna de gheață. Rhoda visează, sugând o coajă de pâine muiată în lapte; Louis priveşte peretele din față cu ochii lui verzi puțin bulbucați; Bernard face cocoloaşe de pâine şi le zice „oameni". Neville, cu felul lui îndemânatic şi hotărât, a şi isprăvit. Şi-a făcut sul şervetul şi l-a trecut prin inelul de argint. Jinny îşi roteşte degetele pe fața de masă, ca şi când ar dansa în soare făcând piruete. Dar pe mine nu mă înspăimântă arşița, şi nici iarna de gheață.

— Acum, spuse Louis, ne ridicăm cu toții în picioare. Domnişoara Curry deschide larg pe armoniu cartea neagră. E greu să-ți ții plânsul în timp ce cântăm, în timp ce ne rugăm Domnului să ne ferească de rele în somn, zicând că suntem copilaşi. Ce dulce e, când suntem trişti şi tremurăm de nelinişti, să cântăm împreună, uşor aplecați, eu spre Susan, Susan spre Bernard, cu mâinile încleştate una în alta, înfricoşați de atâtea lucruri, eu de accentul meu, Rhoda de cifre; totuşi hotărâți să biruim.

— Dăm buzna pe scări în sus ca o herghelie de căluți, spuse Bernard, tropăim, facem zarvă unul în spatele celuilalt, să ne vină rândul la baie. Ne înghiontim, ne încăierăm, sărim când sus, când jos din paturile noastre tari şi albe. Mi-a venit rândul. Iată-mă!

Doamna Constable, încinsă cu un prosop de baie, ia buretele galben ca lămâia şi îl înmoaie în apă; buretele e acum de culoarea ciocolatei; picură; şi, ținându-l sus deasupra mea, îl stoarce peste trupul meu înfiorat. Apa curge şiroaie pe jgheabul spinării. Senzații ascuțite, ca nişte săgeți sclipitoare, țâşnesc de-o parte şi de alta. Trupul mi-e învăluit în propria carne caldă. Apa îmi înmoaie şanurile uscate din piele; trupul

meu rece e cuprins de căldură; sub şuvoiul de apă, trupul meu străluceşte. Apa vine de sus şi mă învăluie ca un țipar. Acum prosoape calde mă înfăşoară; mă frec cu ele pe spate, şi, sub atingerea lor aspră, sângele meu toarce. Senzații bogate şi grele lunecă sub acoperământul minții mele; imaginile zilei cad ca o ploaie deasă; pădurea şi domeniul Elvedon; Susan şi porumbelul. Curg pe pereții minții mele, şiroiesc împreună, ziua cade ca o cascadă îmbelşugată, grea de lumină. Acum îmi leg, fără să strâng prea tare, pijamaua şi mă întind sub pătura uşoară, plutind parcă în stratul subțire de lumină: un val care-şi întinde pânză topită asupra ochilor mei. Aud prin ea, de departe, de foarte departe, stinse şi îndepărtate, primele sunete ale cerului; roți, câini; strigăte omeneşti; clopote de biserică, primele sunete ale corului.

— Aşa cum, când mă culc, îmi împăturesc rochia şi cămaşa, spuse Rhoda, îmi împăturesc acum şi dorul meu fără speranță de a fi Susan; de a fi Jinny. Dar o să-mi întind degetele de la picioare până o să ating stinghia de fier de la capătul patului. O să mă încredințez, atingând stinghia, că există ceva solid. Nu pot să mă scufund; nu pot cădea în adânc prin pânza subțire. Acum îmi întind trupul pe salteaua precară şi plutesc deasupra golului. Mă aflu deasupra pământului. Nu mai stau în picioare, ca să pot fi izbită, vătămată. Totul e moale şi suplu. Pereții şi dulapurile se albesc şi se apleacă, dreptunghiuri galbene deasupra cărora sclipeşte o pojghiță de sticlă palidă. Gândul poate acum să se reverse în afară. Mă pot gândi la armadele mele plutind pe valuri înalte. Nu mai sunt aspre atingeri, nu mă mai lovesc de nimic. Plutesc singură la poalele stâncilor albe. Vai, totuşi cad, mă scufund! Acolo e colțul dulapului; acolo e oglinda camerei noastre; numai că se întind, se lungesc. Mă prăbuşesc în fulgii întunecați ai somnului; aripile lui groase îmi apasă ochii. Călătorind prin întuneric; văd straturile lungi

de flori, şi doamna Constable soseşte în fugă, de după tufa de ginerium argintiu ca să-mi spună că a venit mătuşa mea să mă ia cu trăsura. Urc; evadez; botinele mele au tocuri cu arc care mă fac să trec peste vârfurile copacilor. Dar acum am căzut iar în trăsură, la poarta de la intrare; mătuşa mea, aşezată, leagănă un panaş de pene galbene, iar ochii îi sunt duri ca două bucăți lustruite de marmură. O, vreau să mă trezesc din vis! Ia te uită, e comoda mea. Trebuie să mă smulg din apele acestea. Dar valurile se îngrămădesc deasupra mea. Mă târăsc pe umerii lor mari; mă rostogolesc, mă răstoarnă; zac întinsă printre aceste lumini lungi, aceste valuri lungi, aceste cărări fără capăt pe care oamenii mă hăituiesc neîncetat.

Soarele urca tot mai sus. Valuri albastre, valuri verzi se desfăceau pe țărm în evantaie iuți, cuprinzând în cercuri de apă spinii mărăcinelui de mare, lăsând ici-colo pe nisip ochiuri de lumină. În urma lor rămâneau, abia văzute, cearcăne întunecate. Stâncile, până atunci cețoase, în linii nedeslușite, deveneau dure, brăzdate de crăpături roșii.

Dungi ascuțite de umbră se așterneau pe iarbă, iar roua, jucând pe marginea corolelor și a frunzelor, făcea din grădină un mozaic de scântei răzlețe, încă nealcătuite într-un întreg. Păsările, cu piepturile bălțate, galbene și roz, slobozeau câte o notă sau două împreună, cu patimă, ca niște patinatori voioși avântați braț la braț, apoi tăceau dintr-odată și se despărțeau, însingurate și mute.

Soarele așternea peste casă raze mai late. Lumina atingea ceva verde în colțul ferestrei și-l prefăcea într-un stei de smarald, o peșteră de un verde curat, ca verdele fructului crud. Lumina ascuțea muchiile scaunelor și ale meselor și însăila cu fir subțire de aur fețele de masă albe. Odată cu creșterea luminii, câte un mugure plesnea, și din el izbucneau flori vârstate cu verde, fremătătoare ca și când efortul de a se deschide s-ar fi prelungit, vibrant, făcându-le să-și izbească limbile plăpânde de pereții lor albi, scoțând un sunet stins de clopoței. Fiecare lucru devenea ușor amorf, ca și când porțelanul farfuriilor și lama de oțel a cuțitelor ar fi fost fluide. Și în vremea aceasta valurile se spărgeau, izbindu-se de țărm cu un zgomot surd de bușteni ce se prăbușesc.

— A venit vremea, spuse Bernard. A venit ziua. Trăsura aşteaptă la poartă. Geamantanul meu plin face să se arcuiască şi mai rău picioarele încovoiate ale lui George. Oribila ceremonie s-a sfârşit, bacşişurile, rostirea unui rămas-bun în hol. Acum, cu noduri în gât, ceremonia despărțirii de mama şi cealaltă ceremonie: strângerea de mână cu tata. Acum trebuie să fac semne cu mâna, să tot fac semne cu mâna, până ce trăsura trece de colț. Gata, ceremonia s-a sfârşit. Cerul fie lăudat, s-au sfârşit toate ceremoniile! Sunt singur; mă duc la şcoală pentru prima oară.

Toată lumea pare să-şi închine fiecare gest doar acestei clipe; şi pentru ultima oară. Pentru ultima oară. Graba cu care se petrece totul e înspăimântătoare. Toată lumea ştie că mă duc la şcoală, că mă duc la şcoală pentru prima oară. „Băiatul ăsta se duce la şcoală pentru prima oară", spune, spălând scările, servitoarea. Nu trebuie să plâng. Trebuie să mă uit la ei cu nepăsare. Şi acum iată căscându-se înaintea mea oribilul portal al gării; „ceasornicul cu chip de lună se uită la mine". Trebuie să fac fraze şi iarăşi fraze şi să aşez astfel ceva rezistent între mine şi căutătura insistentă a servitoarelor, a orologiilor, priviri ațintite, fețe nepăsătoare – altfel o să plâng. Uite-i pe Louis şi pe Neville, îmbrăcați în pardesie, ducându-şi valizele, uite-i la casa de bilete. Sunt calmi. Dar arată altfel.

— Uite-l pe Bernard, spuse Louis. E liniştit; nu se simte stânjenit. Merge legănându-şi valiza. O să mă țin după Bernard, pentru că lui nu-i e teamă. Suntem târâți de la casa de bilete pe peron, aşa cum un puhoi târăşte crenguțe şi paie, îngrămădindu-le în jurul pilonilor unui pod. Uite locomotiva, puternică, verde-închis, fără gât, numai spinare şi crupă, suflând aburi. Impiegatul fluieră; fanionul se apleacă; fără efort, din propriul nostru imbold, ca o avalanşă declanşată de o împingere uşoară, pornim. Bernard îşi întinde un pled pe genunchi şi joacă arşice. Neville citeşte. Londra se năruie. Londra se înalță, tălăzuieşte. Se zbârlesc pe întinderea ei hornuri şi turnuri. O biserică albă; un catarg printre clopotnițe. Un canal. Iată spații deschise, cu drumuri de asfalt pe care e ciudat să vezi în clipa aceasta mergând oameni. Iată un deal pe care se înşiră case roşii. Un om trece pe un pod, cu un câine pe urmele lui. Băiatul în roşu se pregăteşte să tragă într-un cazan. Băiatul în albastru îl dă la o parte cu cotul. „Unchiul meu e cel mai bun țintaş din Anglia. Vărul meu este Maestrul Câinilor de Vânătoare." Încep să se laude care mai de care. Dar eu nu mă pot lăuda cu nimic, tata e bancher în Brisbane, iar eu vorbesc cu accent australian.

— După toată zarva asta, spuse Neville, după toată harababura şi zarva asta, iată-ne sosiți. E într-adevăr o clipă… Într-adevăr o clipă solemnă. Intru ca un senior în castelul său. Uite-l pe fondatorul nostru: ilustrul nostru ctitor, stând în curte cu un picior ridicat. Îl salut pe ctitorul nostru. Un nobil aer roman pluteşte deasupra curților interioare de aici. Luminile sunt aprinse în odăi. Acolo sunt probabil laboratoare; dincolo, e o bibliotecă unde o să explorez vigoarea limbii latine, o să păşesc cu pas neşovăielnic peste frazele bine aşezate şi-o să rostesc hexametrii expliciți şi sonori ai lui Virgiliu, ai lui Lucrețiu; şi o să scandez, cu o pasiune care nu e niciodată obscură sau informă, iubirile lui Catul, citind

într-o carte mare, un in-quarto cu margini late. Şi, pe lângă asta, voi sta întins pe câmp în mângâierea veselă a firelor de iarbă. O să stau întins, împreună cu prietenii mei, la umbra ulmilor falnici.

Uite-l şi pe director. Dar vai, păcat că are darul să-mi stârnească hazul. E slăbănog, e, hotărât lucru, prea lucios şi negru, ca o statuie dintr-un parc. Şi pe partea stângă a hainei, a hainei sale, întinsă ca o piele de tobă, e prins un crucifix.

— Bătrânul Crane, spuse Bernard, se ridică acum ca să ne țină o alocuțiune. Bătrânul Crane, directorul, are un nas ca soarele la asfințit şi un şanț în bărbie ca un ponor împădurit căruia un drumeț i-a dat foc; ca un ponor împădurit pe care-l vezi de la fereastra trenului. Se leagănă nițel, emițând cuvinte formidabile şi sonore. Îmi plac cuvintele formidabile şi sonore. Doar că vorbele lui sunt prea călduroase pentru a fi sincere. Totuşi, în clipa aceasta, e convins de adevărul lor. Şi când părăseşte sala, bălăbănindu-se cam greoi şi năpustindu-se pe uşa batantă, toți profesorii, bălăbănindu-se cam greoi, se năpustesc pe uşa batantă. Asta va fi prima noastră noapte la şcoală, departe de surorile noastre.

— Prima mea noapte la şcoală, spuse Susan, departe de tata, departe de casă. Am ochii umflați; mă ustură ochii de lacrimi. Nu pot suferi mirosul de pin şi de linoleum. Nu pot suferi tufărişurile pustiite de vânt şi lespezile de la toaletă. Nu pot suferi voioşia glumelor şi înfățişarea lustruită a tuturor. Mi-am lăsat veverița şi porumbeii în grija grădinarului. Uşa bucătăriei se trânteşte şi alicele ropotesc în frunziş când Percy trage după ciori. Totul e fals, totul e măsluit. În cealaltă parte a odăii, Rhoda şi Jinny, îmbrăcate în serj maro, se uită la domnişoara Lambert care şade sub un portret al reginei Alexandra şi citeşte o carte. Văd şi o fâşie de broderie albastră lucrată de vreo elevă de demult. Dacă nu-mi strâng buzele, dacă nu-mi strâng degetele pe batista făcută ghem, o să plâng!

— Inelul domnişoarei Lambert, spuse Rhoda, aruncă o lumină violetă şi mobilă peste pata neagră de pe foaia albă a cărţii cu rugăciuni. E o lumină ca a vinului, o lumină pătimaşă. Valizele noastre sunt în dormitoare, despachetate, şi-acum stăm îngrămădite laolaltă sub hărţile lumii întregi! Iată pupitre cu călimări îngropate. Aici o să ne scriem temele cu cerneală. Dar aici eu sunt un nimeni. Aici nu am chip. Toată lumea asta îmbrăcată uniform în serj maro mi-a răpit identitatea. Suntem toate dure, fără prieteni. O să caut o faţă, o calmă faţă monumentală, şi o s-o înzestrez cu atotştiinţă, şi o s-o port la piept ca pe un talisman, şi apoi (făgăduiesc) o să găsesc în pădure o vâlcea unde să pot aşterne în voie comorile mele ciudate. Acum n-o să mai plâng.

— Femeia asta brună cu pomeţii ieşiţi, spuse Jinny, are o rochie lucioasă, care face ape ca sideful, o rochie potrivită pentru seară. Vara ar fi bună, dar pentru iarnă mi-ar plăcea o rochie de stofă subţire brodată cu fire roşii, o rochie care să scânteieze în lumina focului. Atunci când luminile ar fi aprinse, mi-aş îmbrăca rochia cu reflexe roşietice, rochia mea subţire ca un voal care mi s-ar înfăşura pe trup şi s-ar umfla ca un val când aş intra, cu o piruetă, în odaie. S-ar desface ca o floare când m-aş cufunda, în mijlocul camerei, într-un fotoliu aurit. Dar domnişoara Lambert poartă o rochie opacă care-i cade ca o cascadă începând de la jaboul alb ca neaua, cum stă sub portretul reginei Alexandra apăsând cu un deget alb fila cărţii. Şi ne rugăm.

— Mergem doi câte doi, spuse Louis, în ordine, ca într-o procesiune, şi intrăm în capelă. Îmi place întunericul care se aşterne asupra noastră când intrăm în sfânta clădire. Îmi place înaintarea aceasta bine orânduită. Ne înşirăm de-a lungul băncilor; ne aşezăm. Intrând aici, deosebirile dintre noi se şterg. Îmi place să-l văd pe doctorul Crane cum, legănându-se puţin, dar numai pentru că acesta e ritmul care

se naşte din el, urcă în amvon şi citeşte textul zilei dintr-o Biblie deschisă pe spinarea vulturului de bronz. Sunt plin de bucurie. Sufletul meu, dilatându-se, ia forma masivităţii lui, a autorităţii lui. El potoleşte şi aşază norii de praf care se înalţă ca nişte vârtejuri în spiritul meu tremurător, stăpânit de agitaţia aceasta infamă – cum am dansat în jurul pomului de Crăciun când, la împărţirea pachetelor cu daruri, m-au uitat, şi femeia cea grasă a spus: „Băieţelul ăsta nu are cadou", şi mi-a dat un drapel englez lucios din vârful pomului, iar eu am plâns de furie – amintiri jalnice. Acum totul e statornic datorită autorităţii lui, datorită crucifixului pe care-l poartă. Sunt cuprins încet de simţământul că am pământul sub mine, că rădăcinile mele îl străbat mereu, mereu mai jos, până se înfăşoară în jurul unui sâmbure tare, în centru. Îmi redobândesc continuitatea, în timp ce el citeşte. Am devenit un personaj al acestei procesiuni, o spiţă a marii roţi care, învârtindu-se, mă înalţă în cele din urmă, aici şi acum. Am fost în întuneric; am fost ascuns; dar când roata se întoarce (în timp ce el citeşte), mă ridic în această penumbră unde zăresc, dar cu greu, băieţi îngenuncheaţi, coloane de bronzuri memoriale. Aici nu se întâmplă lucruri sălbatice, săruturi din senin.

— Rugăciunile acestei brute, spuse Neville, îmi primejduiesc libertatea. Cuvintele lui, pe care imaginaţia nu le încălzeşte, îmi cad în cap reci, ca nişte pietre de pavaj, în timp ce crucea aurită i se bălăbăne pe jiletcă. Dogmele sunt înjosite de cei care le rostesc. Râd şi-mi bat joc de religia asta tristă, de siluetele astea tremurătoare, chinuite, care înaintează, cadaverice şi rănite, de-a lungul unui drum alb umbrit de smochini, în praful căruia se tăvălesc băieţi despuiaţi şi unde burdufuri umflate de vin atârnă în uşa tavernelor. Am fost cu tata la Roma, de Paşte; imaginea tremurătoare a Maicii Domnului era purtată poticnit pe străzi; trecea Isus, plin de răni, într-o raclă de sticlă.

Acum o să mă aplec într-o parte, făcându-mă că-mi scarpin coapsa. Aşa o să-l văd pe Percival. Uite-l stând acolo drept, între cei mici. Răsuflă cam greu. Are nasul drept, iar ochii lui albaştri şi ciudat de inexpresivi stau aţintiţi cu păgână indiferenţă asupra stâlpului din faţa sa. Ar fi un excelent epitrop. Ar trebui să aibă o nuia ca să-i bată pe copiii cu purtări necuviincioase. E aliat cu inscripţiile latine de pe bronzurile funerare. Nu vede nimic; nu aude nimic. E departe de noi, pierdut într-o lume păgână. Dar ia te uită – se plesneşte cu palma peste ceafă. Pentru un gest ca acesta te îndrăgosteşti fără leac de cineva, pentru toată viaţa. Dalton, Jones, Edgar şi Bateman se plesnesc şi ei cu palmele peste ceafă. Numai că lor nu le stă bine.

— În sfârşit, spuse Bernard, gata cu mârâitul. Gata cu predica. Doctorul Crane a izbutit să prefacă în pulbere dansul fluturilor albi din prag. Glasul lui aspru şi păros seamănă cu o bărbie nerasă. Acum se întoarce la locul său împleticindu-se ca un marinar beat. E un mers pe care toţi ceilalţi profesori vor încerca să-l imite; dar, fiind firavi, fleşcăiţi şi purtând pantaloni gri, vor izbuti doar să se facă de râs. Nu-i dispreţuiesc. În ochii mei maimuţărelile lor apar vrednice de milă. Notez faptul, împreună cu multe altele, în carnetul meu de însemnări, pentru a mă referi la el cândva. Când voi fi mare, voi purta la mine un carnet de însemnări – un carnet gros, cu multe pagini, clasat metodic în ordine alfabetică. Îmi voi înregistra însemnările în această ordine. La P va intra „pulbere de fluturi". Dacă, în romanul meu descriu lumina soarelui pe un pervaz de fereastră, voi căuta la P şi voi găsi pulbere de fluturi. Îmi va fi de folos. Arborii „umbresc fereastra cu degete verzi". Îmi va fi de folos. Dar vai, un fleac mă distrage – o şuviţă de păr răsucită ca o acadea, cartea de rugăciuni legată în fildeş a Celiei. Louis e în stare să contemple natura, fără să clipească, ceasuri întregi. Eu mă pierd

curând dacă nu mi se vorbeşte sau nu-mi vorbesc. „Spiritul meu, lac nefrământat de vâsle, unduieşte molcom şi amorţeşte curând într-o adormire lunecoasă." Îmi va fi de folos.

— Acum ieşim din templul acesta răcoros pe terenurile galbene de joc, spuse Louis. Şi, cum astăzi avem o jumătate de zi liberă (e ziua de naştere a ducelui), ne vom întinde în ierburile înalte, în timp ce ceilalţi vor juca crichet. De-aş putea fi printre „ceilalţi", nu m-aş da în lături: mi-aş încheia jambierele şi aş păşi de-a lungul terenului în fruntea echipei. Uite cum îl urmează toţi pe Percival! E greoi. Străbate cu stângăcie terenul, prin iarba înaltă, spre locul unde se înalţă ulmii aceia mari. E măreţ ca o căpetenie medievală. O dâră de lumină pare să se aştearnă în urma lui pe iarbă. Iată: noi toţi mărşăluim după el, noi, slujitorii lui credincioşi, ca să fim nimiciţi ca oile, căci el de bună seamă va risca o expediţie disperată şi va muri în luptă. Inima mi se înăspreşte; îmi roade coşul pieptului ca o pilă cu două muchii; una, că îi ador măreţia, cealaltă, că-i dispreţuiesc rostirea tărăgănată – eu care îi sunt cu atât superior – şi sunt gelos.

— Şi acum, spuse Neville, să înceapă Bernard. Să-şi bolborosească poveştile, în timp ce stăm culcaţi în iarbă. Să descrie ceea ce am văzut cu toţii, în aşa fel încât lucrul acela să devină elementul unei povestiri. Bernard spune că există mereu câte o poveste. Eu sunt o poveste. Louis e o poveste. Există povestea micului lustragiu, povestea omului cu un singur ochi, povestea femeii care vinde melci de mare. Bolborosească-şi înainte povestea în timp ce eu, întins pe spate, privesc prin tremurul ierbii siluetele cu picioare ţepene ale jucătorilor cu jambiere. Parcă lumea întreagă ar curge şi s-ar mlădia – pe pământ arborii, în cer norii. Privesc în sus, printre arbori, privesc cerul. Meciul pare să se desfăşoare acolo. Vag, printre norii moi şi albi, aud strigând: „Hai, fugi!" sau: „Cum e asta?" Norii, despieptănaţi de briză, pierd

smocuri din substanța lor albă. De s-ar putea statornici pentru veşnicie albastrul acesta; de-ar putea rămâne pentru totdeauna adâncitura asta în pământ; de-ar putea sta pe loc clipa de acum…

Dar Bernard vorbeşte, vorbeşte mereu. Se înalță mereu, ca dintr-un clocot imagini. „Ca o cămilă"… „ca un vultur". Cămila e un vultur; vulturul, o cămilă; căci Bernard e ca un capăt tremurător de sârmă, slobod, dar atrăgător. Da, căci, atunci când vorbeşte, când face comparațiile lui năstruşnice, parcă te simți fără pondere. Pluteşti şi tu, ca şi când ai fi o băşică de aer din clocotul lui; te simți descătuşat; am scăpat, îți spui. Până şi puştii bucălați (Dalton, Larpent şi Baker) simt acelaşi abandon. Le place mai mult decât crichetul. Înhață frazele pe măsură ce ele ies la suprafață. Lasă firele uşoare de iarbă să le gâdile nasul. Şi apoi toți îl simțim pe Percival întinzându-se greoi printre noi. Ciudatul său hohot pare să consfințească râsul nostru. Iată-l însă, acum s-a rostogolit în iarba adâncă. Cred că mestecă un fir de iarbă între dinți. Se plictiseşte; mă plictisesc şi eu. Bernard simte imediat că ne plictisim. Surprind în fraza lui un anume efort, o extravaganță, ca şi când ar spune: „Nu". Percival este întotdeauna primul care simte ceea ce e contrafăcut; şi este cât se poate de brutal. Propoziția lui Bernard se pierde, plat, în nisip. Da, a sosit momentul îngrozitor când puterea îl părăseşte şi când nu mai urmează nici o secvență, iar el se încovoaie, copleşit, se joacă liniştit cu un capăt de sfoară şi apoi tace brusc, rămânând cu gura deschisă, ca şi când ar sta să izbucnească în plâns. Printre chinurile şi pustiirile vieții este deci şi asta: prietenii noştri nu sunt în stare să-şi termine poveştile.

— Să încerc, spuse Louis, acum, înainte de a ne ridica, înainte de a merge la ceai, să fixez cu un suprem efort clipa aceasta. Trebuie ca momentul acesta să dăinuie cumva. Ne

despărțim; unii se duc la ceai; alții, pe terenul de tenis; eu mă duc să-i arăt domnului Barker lucrarea mea. Din dezbinare, din ură (îi disprețuiesc pe amatorii de metafore – detest intens purtarea lui Percival), spiritul meu spulberat în bucăți este reasamblat de cine știe ce percepție subită. Iau arborii, norii drept martori ai completei mele reconstituiri. Eu, Louis, care o să pășesc pe pământ cei șaptezeci de ani ai vieții mele, sunt născut întreg din ură, din dezbinare. Aici, în acest inel de iarbă, am șezut împreună, uniți de crâncena putere a unei forțe lăuntrice. Arborii unduiesc, norii trec. Se apropie vremea când aceste solilocvii vor fi împrăștiate. N-o să emitem mereu un sunet ca o bătaie de gong, după cum ne izbește o impresie sau alta. Copii, viețile noastre au fost gonguri care, lovite, răsună; văicăreli și lăudăroșenii; strigăte de deznădejde; senzații de lovituri peste ceafă, în grădini.

Iarbă și arbori; vântul călător adie și deschide în frunziș spații goale, albastre, care apoi se închid din nou; vântul suflă și scutură frunzele care apoi revin la locul lor; și noi stăm aici, așezați în cerc, cuprinzându-ne genunchii cu brațele; toate acestea sugerează o altă ordine, mai bună, a cărei rațiune de a fi este veșnică. Simt asta o clipă, și voi încerca diseară s-o fixez în cuvinte, să făuresc un inel de oțel, deși Percival nimicește tot când pleacă cu pasul lui împiedicat și greoi, strivind ierburile, cu plevușca supusă călcându-i pe urme. Și totuși, de Percival am eu nevoie; pentru că Percival, și nu altul, inspiră poezie.

— Câte luni, spuse Susan, câți ani am urcat scările acestea în goană, în zile posomorâte de iarnă, în zile răcoroase de primăvară? Acum e miez de vară. Urcăm să ne punem costumele albe pentru tenis – eu și Jinny, și Rhoda la urmă. Urcând, număr fiecare treaptă, trecând-o la socoteală ca pe ceva pentru totdeauna depășit. La fel, în fiecare seară smulg

din calendar fila cu ziua trecută şi o mototolesc. Fac asta ca să mă răzbun, în timp ce Betty şi Clara stau îngenuncheate. Eu nu mă rog. Mă răzbun pe ziua care a trecut. Îmi vărs ciuda pe imaginea ei. Acum eşti moartă, spun, zi de şcoală, zi nesuferită. Au făcut ca toate zilele de iunie – aceasta e a douăzeci şi cincea – să fie lucioase şi aşezate, cu bătăi de gong, cu lecții, cu porunci să te speli, să te schimbi, să mănânci. Ascultăm misionari veniți din China. Gonim în trăsuri de-a lungul aleii asfaltate să asistăm la concerte, prin săli. Trebuie să vizităm galerii de pictură.

Acasă fânul unduieşte pe pajişti. Tata stă rezemat de pârleaz, fumând. În casă se trânteşte întâi o uşă, apoi alta, după cum suflă pe coridoarele pustii aerul cald al verii. Vreun tablou vechi se clatină poate pe zid. Trandafirul din vază îşi scutură o petală. Carele de la fermă presară pe garduri smocuri de fân. Toate acestea le văd, le văd mereu când trec pe lângă oglinda de pe palier, cu Jinny înainte şi cu Rhoda zăbovind în urma mea. Jinny dansează. Jinny dansează de fiecare dată în hol pe dalele urâte frecate cu sodă, face roata pe terenul de joacă; culege pe furiş o floare şi şi-o prinde după ureche, iar ochii de cărbune ai domnişoarei Perry ard mocnit de admirație – pentru Jinny, nu pentru mine. Domnişoarei Perry îi e dragă Jinny; şi mie mi-ar fi putut fi dragă, dar acum nu-mi e nimeni drag în afară de tata, de porumbeii mei şi de veverița pe care am lăsat-o acasă în cuşcă, să aibă argatul grijă de ea.

— Nu pot să sufăr mica oglindă de pe scări, spuse Jinny. Ne vedem în ea doar până la gât; ne decapitează. Iar buzele mele sunt prea răsfrânte, şi ochii mei, prea apropiați unul de altul; mi se văd prea mult gingiile când râd. Capul lui Susan, cu privirea dură, cu ochii ca verdele ierbii, ochi pe care-i vor iubi poeții, spune Bernard, deoarece cad pe o cusătură deasă şi albă, îl eclipsează pe al meu; până şi chipul

Rhodei, lunar şi inexpresiv, îşi ajunge sieşi, ca petalele albe pe care le punea să plutească în găleata ei. Aşa că mă strecor pe lângă ele pe scări până la palierul următor, unde atârnă oglinda cea înaltă, în care mă văd întreagă. Acum îmi văd şi trupul, şi capul, căci chiar în rochia aceasta de serj ele formează un întreg unic, trupul şi capul meu. Uite, când îmi mişc capul, trupul meu subțire unduieşte; chiar picioarele mele gracile unduiesc ca o tulpină în vânt. Pâlpâi între chipul rece al lui Susan şi chipul vag al Rhodei. Sar ca flăcările care aleargă prin crăpăturile pământului; mă mişc, dansez, nu încetez niciodată să mă mişc, să dansez. Mă mişc cum se mişca frunza gardului viu de care m-am speriat când eram fetiță. Dansul meu se proiectează pe pereții aceştia văruiți, vărgați, impersonali, aşa cum joacă lumina focului pe ceainice. Iau foc chiar din ochii reci ai femeilor. Când citesc, o dâră roşie aleargă în jurul muchiei negre a manualului. Totuşi, nu pot urmări nici un cuvânt de-a lungul schimbărilor sale. Nu pot urmări nici un gând din prezent până în trecut. Nu stau pierdută, ca Susan, cu lacrimi în ochi, amintindu-mi de casă; nici culcată, ca Rhoda, ghemuită printre ferigi, să-mi pătez cu verde şorțul de bumbac roz, visând plante care înfloresc în adâncul mării şi stânci printre care peştii se mişcă alene. Eu nu visez.

Acum hai, iute. Să fiu eu cea dintâi care scoate de pe ea veşmintele acestea grosolane. Uite ciorapii albi, curați! Uite pantofii cei noi! Îmi leg părul cu o panglică albă, astfel că, atunci când voi sări prin curte, panglica va fulgera în urma mea ca un pârâiaş de argint; îmi va undui în jurul cefei, dar îşi va păstra perfect locul. Nici un fir de păr nu-mi va fi răvăşit.

— Uite, spuse Rhoda, chipul meu în oglindă, după umărul lui Susan – chipul acesta este chipul meu. Dar, ca să-l ascund, am să mă furişez în spatele ei, pentru că eu nu sunt

aici. Eu nu am chip. Altele au chip. Susan şi Jinny au chip; ele sunt aici. Lumea lor e o lume reală. Lucrurile pe care le ridică au greutate. Ele spun Da, ele spun Nu; în vreme ce eu şovăi, mă schimb şi pot citi în mine într-o clipă tot. Dacă ele întâlnesc o cameristă, ea le priveşte fără să râdă. De mine însă râde. Ele ştiu ce să răspundă când li se adresează cineva. Râd cu adevărat; se înfurie cu adevărat; în timp ce eu sunt silită să mă uit întâi în jur şi să fac ce fac alţii, aşteptându-i să termine.

Uite cu ce siguranţă extraordinară îşi trage Jinny ciorapii, doar ca să joace tenis. E un lucru pe care îl admir. Prefer însă maniera lui Susan, pentru că e mai fermă şi mai puţin dornică de a străluci decât Jinny. Amândouă mă dispreţuiesc pentru că le imit gesturile; dar uneori Susan mă învaţă cum să fac un nod, de exemplu, pe când Jinny ştie foarte bine anumite lucruri, dar le ţine pentru ea. Amândouă au prietene lângă care merg să se aşeze. Au secrete despre care şuşotesc prin unghere. Eu însă mă ataşez numai de nume, de feţe; şi le colecţionez ca pe nişte amulete împotriva dezastrelor. Aleg de prin hol un chip necunoscut, şi abia îmi pot înghiţi ceaiul, când cea al cărei nume nu-l cunosc şade în faţa mea. Mă înăbuş, violenţa emoţiilor mă aruncă ba ici, ba colo. Mi le închipui pe făpturile acestea fără nume, făpturile acestea imaculate, supraveghindu-mă din spatele vreunei tufe. Sar cât mai sus, ca să le stârnesc admiraţia. Noaptea, în vise, trezesc uimirea lor absolută. Adesea mor străpunsă de săgeţi, ca să primesc darul lor de lacrimi. Dacă li se întâmplă să spună sau dacă văd scris pe o etichetă de valiză că ultima vacanţă au petrecut-o la Scarborough, întregul Scarborough se transmută în aur, întregul lui pavaj scânteiază. Iată de ce urăsc oglinzile care îmi arată faţa adevărată. Singură, adesea mă prăbuşesc în neant. Sunt silită să păşesc cu grijă, ca nu cumva să cad de pe muchia lumii în neant.

Sunt silită să mă pocnesc cu capul de porți dure, ca să mă chem înapoi în propriul trup.

— Suntem în întârziere, spuse Susan. Trebuie să ne așteptăm rândul la joc. O să ne tolănim aici, în iarba adâncă, și o să ne prefacem că ne uităm la Jinny și la Clara, la Betty și la Mavis. Dar n-o să ne uităm la ele. Nu pot suferi să privesc jocul altora. O să convertesc în imagini toate lucrurile pe care le detest cel mai mult și o să le îngrop în pământ. Piatra asta sclipitoare este Madam Carlo, și o s-o îngrop adânc, fiindcă se gudură ca să-ți intre sub piele și fiindcă mi-a dat o monedă de șase penny ca să nu îndoi încheietura mâinii când fac game. Am îngropat moneda ei de șase penny. Aș îngropa școala întreagă; sala de gimnastică, sala de clasă; sala de mese care miroase întotdeauna a carne; și capela. Aș îngropa dalele roșii-cafenii și portretele lucioase ale bătrânilor domni – binefăcători, întemeietori de școli. Există câțiva arbori care-mi sunt dragi; cireșul, cu bucăți de rășină limpede pe scoarță; și vederea pe care o ai din pod peste niște dealuri îndepărtate. Fără acestea, aș îngropa totul, așa cum îngrop pietrele astea urâte, semănate de-a lungul acestui țărm sărat, cu digurile și cu turiștii lui. Acasă, valurile sunt lungi de o milă. În nopțile de iarnă le auzim vuietul. Anul trecut de Crăciun s-a înecat un om care era singur în căruța lui.

— Când trece domnișoara Lambert vorbind cu pastorul, spuse Rhoda, ceilalți râd de ea pe ascuns și îi imită cocoașa; totuși, toate se schimbă și devin luminoase. Chiar Jinny sare mai sus când trece domnișoara Lambert. Să presupunem că a văzut margareta asta; floarea are să se schimbe. Oriunde se duce, lucrurile se schimbă sub ochii ei; și totuși, după ce a plecat, lucrul este din nou același. Domnișoara Lambert intră cu pastorul pe portița grădinii ei; și, când ajunge la heleșteu, vede o broască pe o frunză, și broasca se schimbă.

Acolo unde se oprește, ca o statuie într-un boschet, totul în preajmă devine solemn și pălește. Lasă să-i alunece de pe umeri mantaua de mătase cu franjuri și nu mai strălucește decât inelul ei cu piatră violet, inelul de culoarea vinului roșu și a ametistului. Asta e ciudat la oameni când ne părăsesc. Când pleacă de la noi, pot să-i însoțesc până la heleșteu și să-i învestesc cu maiestate. Când trece domnișoara Lambert, ea face ca margareta să se schimbe; și când taie carnea de vacă, totul se transformă în pârâiașe de foc ce curg la vale. Lună de lună lucrurile își pierd duritatea; chiar trupul meu lasă acum să treacă prin el lumina; șira spinării îmi este moale precum ceara lângă flacăra unei lămpi. Visez; visez.

— Am câștigat jocul, spuse Jinny. Acum e rândul vostru. Trebuie să mă arunc la pământ, palpitând. Nu mai am suflu de atâta goană, de atâta triumf. În trupul meu totul pare limpezit de fugă și de triumf. Sângele meu e, de bună seamă, roșu-aprins, biciuit, se zbate, izbindu-se de coaste. Tălpile mi se înfioară, ca și când mi-ar trece prin venele picioarelor curenți electrici. Văd foarte deslușit fiecare fir de iarbă. Dar pulsul îmi e atât de accelerat sub frunte, îndărătul ochilor, încât totul dansează – plasa, iarba; chipurile voastre fâlfâie dintr-odată ca niște fluturi; copacii par să țopăie: ba sunt sus, ba sunt jos. Nimic nu e ferm, nimic nu e statornic în lume. Totul e vibrație, totul e dans; totul e iuțeală și triumf. Numai că, după ce am zăcut singură pe pământul dur, privindu-vă cum jucați, încep să simt dorința de a fi aleasă; de a fi convocată, de a fi chemată departe, de cineva care-a venit în căutarea mea, care e atras către mine, care nu stă despărțit de mine, ci vine spre locul unde mă aflu, în jilțul meu aurit, cu rochia înfoiată în juru-mi ca o floare. Ne retragem într-un loc ferit, ne izolăm pe o terasă și stăm de vorbă.

Acum mareea scade. Iată, arborii sunt din nou prinși în țărână; valurile sprintene care îmi izbesc coastele bat mai

blând, iar inima mea plutește, ancorată ca o corabie ale cărei pânze alunecă lent în jos, până la puntea albă. Jocul s-a terminat. Trebuie să ne ducem la ceai.

— Ceata de băieți fanfaroni, spuse Louis, s-a dus acum să joace crichet. Au plecat cu toții în încăpătoarea lor trăsură cu frână, cântând în cor. Toate capetele se întorc simultan la cotitură, în dreptul tufişului de dafin. Acum se laudă. Fratele lui Larpent a jucat fotbal la Oxford; tatăl lui Smith a totalizat o sută de puncte în meciul de la Lord's. Archie şi Hugh; Parker şi Dalton; Larpent şi Smith; apoi iarăşi Archie şi Hugh; Parker şi Dalton; Larpent şi Smith – numele se repetă; numele sunt mereu aceleaşi. Sunt cercetaşii, sunt crichetiştii, sunt membrii Societății de Istorie Naturală. Se grupează mereu câte patru şi mărşăluiesc în formație, cu insigne la chipiu; salută simultan când trec pe lângă silueta comandantului lor. Ce maiestuoasă e ordinea lor, ce frumoasă le e supunerea! Dacă i-aş putea urma, dac-aş putea fi cu ei, aş sacrifica tot ce ştiu. Pe de altă parte, lasă în urma lor fluturi care tremură, cu aripile smulse; aruncă în colțuri batiste murdare, făcute ghem şi pline de cheaguri de sânge. Îi fac pe băieții mai mici să plângă pe coridoarele sumbre. Au urechi mari şi roşii, care nu le încap sub caschete. Totuşi, ca ei am vrea să fim, eu şi Neville. Îi privesc cu invidie cum pleacă. Ascuns după o perdea, observ cu desfătare cum se mişcă în acelaşi ritm. Dacă picioarele lor le-ar întări pe ale mele, cum aş mai alerga! Dacă aş fi fost cu ei, aş fi câştigat meciuri de crichet, şi aş fi vâslit în întreceri importante, şi aş fi galopat ziua întreagă, cu ce glas de tunet aş intona cântece când bate miezul nopții! Ce torent de cuvinte mi-ar țâşni din gâtlej!

— Percival a plecat, spuse Neville. Nu-i stă mintea decât la meci. N-a făcut nici un semn cu mâna în clipa când

trăsura a cotit, în dreptul tufei de dafin. Mă disprețuiește pentru că sunt prea slab ca să joc (şi totuşi e întotdeauna prevenitor cu mine din cauza şubrezeniei mele). Mă disprețuiește pentru că nu-mi pasă dacă ei au să câştige sau nu, decât în măsura în care îi pasă lui. Îmi acceptă devoțiunea; acceptă dăruirea mea tremurândă, de bună-seamă slugarnică, amestecată cum este cu dispreț pentru mintea lui. Căci el nu poate citi. Totuşi, când, întins în iarba înaltă, îi citesc din Shakespeare sau din Catul, Percival înțelege mai mult decât Louis. Nu cuvintele – dar ce sunt cuvintele? Nu m-am deprins eu oare să fac versuri, să-i imit pe Pope, pe Dryden, chiar pe Shakespeare? În schimb, nu sunt în stare să stau toată ziua în soare cu ochii pe minge; nu pot simți zborul mingii prin trupul meu şi să mă gândesc numai la minge. Toată viața mă voi agăța de soarta cuvintelor. Totuşi, n-aş putea trăi în preajma lui, nici n-aş fi în stare să-i îndur stupiditatea. Se va îngrăşa şi va sforăi. Se va însura, şi vor avea loc scene de tandrețe la micul dejun. Acum însă e tânăr. Nimic, nici un fir, nici o foaie de hârtie între el şi soare, între el şi ploaie, între el şi lună când e culcat, gol, ghemuit, fierbinte, pe patul lui. Acum, în timp ce ei străbat şoseaua în trăsură, pe chipul lui se ivesc pete galbene şi roşii. O să-şi lepede haina şi o să stea cu picioarele depărtate, cu mâinile pregătite, atent la poartă. Şi-o să se roage: „Fă, Doamne, să câştigăm!“ Un singur lucru îl va preocupa: victoria echipei lui.

Cum aş putea merge şi eu cu trăsura să joc crichet? Numai Bernard poate merge, dar Bernard întârzie prea mult. El e întotdeauna în întârziere. Firea lui incorigibil visătoare îl împiedică să meargă cu ei. În timp ce se spală pe mâini, se opreşte să spună: „E o muscă prinsă în plasa asta de păianjen. S-o salvez? Să-l las pe păianjen s-o mănânce?“ Îl umbresc nenumărate nedumeriri, altfel ar merge cu ei să joace crichet şi ar zăcea în iarbă, privind cerul, şi ar începe să fugă după

ce mingea ar fi de mult lovită. Dar îl vor ierta, pentru că le va spune o poveste.

— Au pornit jocul, spuse Bernard, iar eu am sosit prea târziu ca să-i însoțesc. Puştii ăştia groaznici, care sunt de altfel atât de frumoşi, pe care tu, Neville şi Louis îi invidiați atât de mult, au pornit la joc cu capetele întoarse în aceeaşi direcție. Eu sunt însă insensibil la aceste distincții profunde. Degetele îmi alunecă peste claviatură fără să deosebească clapele albe de cele negre. Archie totalizează cu uşurință o sută de puncte; eu, din an în Paşte, când am noroc, abia totalizez cincisprezece. Dar care e deosebirea dintre noi? Ai răbdare, Neville; lasă-mă să vorbesc! Imaginile urcă la suprafață ca băşicile de argint de pe fundul unei cratițe; imagini peste imagini. Nu pot sta locului cu o carte, ca Louis, cu sălbatică stăruință. Trebuie să deschid mica mea trapă şi să las să iasă lanțurile de fraze în care îmbin tot ce se petrece, astfel că sentimentul incoerenței e înlocuit de cel al unei legături sinuoase care uneşte uşor lucrurile. O să vă spun povestea doctorului.

Când, după rugăciune, doctorul Crane iese, cu pas legănat, printre aripile uşii batante, pare convins de imensa lui superioritate; şi, în fond, Neville, nu putem tăgădui că plecarea lui ne lasă nu numai cu un sentiment de uşurare, dar şi cu un sentiment de lipsă, ca după extracția unui dinte. Acum să-l urmăm! Trece greoi prin uşa batantă şi se îndreaptă spre apartamentul său. Să ni-l închipuim dezbrăcându-se în cabina sa, acolo, deasupra grajdurilor. Îşi desface jartierele (să nu ne temem de amănuntul trivial, de amănuntul intim). Apoi, cu un gest caracteristic (expresiile astea gata făcute sunt greu de evitat, dar, în cazul lui, par totuşi adecvate), scoate monedele de argint, le scoate pe cele de aramă din buzunarele pantalonilor şi le aşază, în grămăjoare, pe masa de toaletă. Cu mâinile odihnind pe brațele fotoliului, meditează

(aceasta e clipa lui de intimitate cu sine; acum trebuie să încercăm să punem mâna pe el): să treacă puntea trandafirie care duce în dormitor sau să n-o treacă? Cele două camere sunt unite printr-o punte de lumină trandafirie, proiectată de lampa de la căpătâiul patului în care doamna Crane stă întinsă, cu părul răsfirat pe pernă, şi citeşte un volum franţuzesc de memorii. Citind, îşi trece mâna pe frunte cu un gest deznădăjduit, ca şi cum s-ar lăsa în voia sorţii, şi oftează: „Cum, numai atât?“ – comparându-şi viaţa cu a unei ducese franceze. Peste doi ani, îşi spune directorul, o să ies la pensie. O să mă instalez la ţară, în vest, şi-acolo o să tund garduri de tisă. Aş fi putut fi amiral; sau judecător; nu dascăl. „Oare ce forţe“, se întreabă el privind ţintă la flacăra de gaz, cu umerii boltiţi mai puternic decât îi ştim noi (e în cămaşă, nu uita), „ce forţe m-au adus aici? Ce neiertătoare forţe?“ se gândeşte intrând în cadenţa frazelor lui solemne, în timp ce priveşte peste umăr pe fereastră. E o noapte vijelioasă; crengile castanului se vânzolesc în sus şi în jos. Stele scânteiază printre ele. „Ce vaste forţe ale binelui şi ale răului m-au adus unde sunt?“ se întreabă, şi vede cu tristeţe că scaunul a ros o mică gaură în puful purpuriu al covorului. Şi stă aşa, acolo, răsucindu-şi braţele. Dar povestirile care îi urmăresc pe oameni în camerele lor particulare sunt dificile. Nu pot continua povestirea asta. Mă joc cu un capăt de sfoară; zdrăngănesc patru-cinci monede în buzunarul pantalonilor.

— Când le începe, spuse Neville, poveştile lui Bernard mă amuză. Dar când le opreşte într-o poticnire absurdă şi rămâne cu gura căscată, frământând între degete o bucăţică de sfoară, devin conştient de singurătatea mea. Pe toţi îi vede în contururi neprecise. De aceea nu-i pot vorbi despre Percival. Nu pot expune pasiunea mea violentă şi fără sens înţelegerii lui pline de simpatie. Ar face şi din asta „o povestire“. Mie îmi trebuie cineva a cărui gândire să lovească, aşa cum

loveşte securea în trunchiul gros; cineva pentru care culmea absurdităţii să fie sublimă, iar un şiret de pantof, adorabil. Cui i-aş putea dezvălui focul patimii mele? Louis e prea rece, prea universal. Nu se află o astfel de făptură – aici, pe sub arcadele acestea cenuşii, printre porumbeii cu viers de jale, printre jocurile voioase şi printre tradiţii şi emulaţii, organizate toate cu atâta pricepere, pentru a preveni sentimentul de singurătate. Totuşi, chiar când mă plimb, mă lovesc pe neaşteptate presimţiri despre ce va fi să fie. Ieri, când treceam pe lângă uşa deschisă care dă în grădina particulară, l-am văzut pe Fenwick cu ciocanul ridicat. Aburul unui ceainic se înălţa din mijlocul pajiştii. Erau acolo straturi de flori albastre. Atunci a coborât deodată asupra mea un simţământ obscur, mistic, de adoraţie şi deplinătate, care a triumfat asupra haosului. Nimeni nu m-a văzut stând aşa, încordat şi pătimaş, dinaintea uşii deschise. Nimeni nu bănuia nevoia mea de a-mi dărui făptura unui singur zeu; şi apoi să mă nărui şi să dispar. Ciocanul a lovit; viziunea s-a destrămat.

Să mă duc să caut umbra unui copac? Să părăsesc sălile de clasă, bibliotecile şi pagina mare şi îngălbenită de pe care îl citesc pe Catul, să fug spre pădure şi spre câmpie? Să mă plimb pe sub fagi ori să hoinăresc pe maluri, unde crengile se îmbină strâns, în oglinda apei, ca degetele unor îndrăgostiţi? Dar natura prea e numai verdeaţă, prea e searbădă. E făcută doar din sublim, din vaste întinderi, din apă şi frunze. Încep să doresc foc în vatră, intimitate şi prezenţa unei singure făpturi.

— Încep să doresc, spuse Louis, să coboare noaptea. Aşa cum stau aici, cu mâna pe uşa de stejar lustruit a domnului Wickham, mă cred prietenul lui Richelieu sau ducele de Saint-Simon întinzând regelui o cutie cu tutun de prizat. E privilegiul meu. Cuvintele mele de spirit „aleargă la curte ca flăcări rătăcitoare“. De admiraţie, ducesele îşi smulg

pietrele de smarald de la cercei. Dar focurile acestea de artificii se aprind mai bine pe întuneric, în cămăruța mea de dormit. Acum nu sunt decât un băiat cu accent colonial, cu palma apăsată pe ușa de stejar lustruit a domnului Wickham. Ziua a fost plină de umilințe și de triumfuri, pe care le-am tăinuit, de teamă să nu izbucnesc în râs. Sunt cel mai bun elev al școlii. De când se lasă întunericul, ignor trupul acesta care nu e de invidiat – nas mare, buze subțiri, accent colonial –, și nemărginirea devine lăcașul meu. Atunci mă aflu în tovărășia lui Virgiliu și a lui Platon. Atunci sunt ultimul descendent al uneia dintre familiile alese din Franța. Dar sunt și acela care își va impune să părăsească meleagurile acestea bătute de vânturi și luminate de lună și rătăcite în miez de noapte, ca să înfrunte uși de stejar lustruit. În viață – cerul facă să nu fie lungă – voi realiza o uriașă îmbinare a celor două nepotriviri atât de evidente, atât de hidoase. Cu prețul suferinței mele o voi face. Acum voi bate la ușă. Voi intra.

— Am rupt toate filele lunii mai și lunii iunie, spuse Susan, și douăzeci de file din luna iulie. Le-am rupt și le-am făcut ghem, așa încât nu-mi mai stăruie decât ca o greutate sub coastă. Au fost zile schiloade, ca fluturi de noapte pe care aripa ofilită nu-i ajută să zboare. N-au mai rămas decât opt zile. După opt zile, voi coborî din tren și mă voi afla pe peron la ora șase și douăzeci și cinci. Libertatea mea își va desfășura pânzele, și toate îngrădirile de aici, care-mi zbârcesc și-mi usucă ființa – ceasurile de ordine și disciplină, și îndatorirea de a fi colo sau dincolo exact în clipa când trebuie vor exploda și se vor risipi. Va răzbi dintr-odată lumina zilei când voi deschide ușa vagonului și îl voi zări pe tata cu pălăria lui veche și cu jambiere. O să încep să tremur. O să izbucnesc în lacrimi. Apoi, a doua zi, mă voi trezi în zori. Voi năvăli pe ușa de la bucătărie. Voi umbla prin câmpia pustie. Cai

mari, încălecaţi de duhuri, vor trece tropotind pe lângă mine şi se vor opri fără veste. Voi vedea rândunica atingând în zbor iarba, cu aripa. Mă voi arunca în nisip, pe malul râului, şi voi privi peştii care se ţes prin păpuriş. În palme îmi vor rămâne urmele acelor de brad. Îmi voi desfăşura făptura în lumină şi voi lepăda tot ce s-a închegat în mine, aici; ceva dur. Căci a crescut ceva în mine, de-a lungul iernilor şi al verilor, pe scări, în dormitoare. Nu doresc, ca Jinny, să mă placă oamenii. Nu am nevoie de oameni care să se uite la mine cu admiraţie, când intru. Doresc să dau şi să mi se dea şi doresc singurătatea în care să-mi întind tezaurul, bucată cu bucată.

Pe urmă o să mă întorc pe drumuri de ţară care freamătă sub bolţi de frunze de nuc. Voi trece pe lângă o femeie care împinge un cărucior plin cu vreascuri; şi pe lângă un păstor. Dar nu vom sta de vorbă. Mă voi întoarce prin grădina de zarzavat şi voi vedea foile de varză creaţă, cu ţinte de rouă pe ele, şi voi vedea casa, în mijlocul grădinii, cu pleoapele de perdele lăsate peste geamuri. Voi sui scările până în camera mea şi mă voi apleca asupra comorilor mele, încuiate cu grijă în dulap: scoici, ouă, ierburi rare. Îmi voi hrăni porumbeii şi veveriţa. Mă voi duce la cuştile câinilor şi-mi voi ţesăla prepelicarul. Şi astfel, încetul cu încetul, voi răpune acel ceva dur care mi-a crescut în locul acesta, sub coastă. Dar aici sună mereu clopotul şi veşnic se aud paşi care merg de colo până colo.

— Nu pot să sufăr întunericul, şi somnul, şi noaptea, spuse Jinny, şi stau întinsă-n pat cu dorul zilei de mâine. Aş dori ca săptămâna întreagă să fie o zi neîntreruptă. Când mă trezesc devreme – mă scoală din somn păsările – stau culcată şi pândesc lumina care desprinde din beznă mânerele de alamă ale dulapurilor, apoi ligheanul, apoi suportul de prosoape. Pe măsură ce fiecare obiect din încăpere se

desluşeşte mai limpede, îmi bate şi inima mai repede. Simt cum trupul mi-e tot mai viu şi cum se colorează în trandafiriu, galben, cafeniu. Îmi trec palmele peste coapse, pe trup. Îi simt rotunjimile şi mlădierea. Îmi place să aud gongul care răsună în toată clădirea, şi agitația care începe – câte un zgomot, câte un zvon de paşi. Uşi trântite; curge apa. A început o nouă zi, strig eu, când picioarele îmi ating podeaua. Ziua asta va fi poate ciuntită, neîmplinită. Sunt deseori certată. Mă aflu deseori ruşinată pentru lene, pentru că am râs; dar, chiar când domnişoara Matthews mă mustră fiindcă sunt distrată, privirea mi se agață de câte ceva mişcător – o pată de soare poate, un tablou, sau măgăruşul care trage pe pajişte maşina de tuns iarbă, sau pânzele unei bărci printre frunzele de leandru –, aşa că nu-mi pierd niciodată voia bună. Nimeni nu mă poate împiedica să fac piruete când domnişoara Matthews stă cu spatele la noi, cufundată în rugăciuni.

În curând va veni timpul să părăsim şcoala şi să ne punem rochiile lungi. Seara voi purta coliere şi rochii albe fără mâneci. Se vor da serate în încăperi strălucitoare; şi un bărbat mă va alege dintre toate şi-mi va spune ce n-a mai spus nimănui. Mă va prefera lui Susan sau Rhodei. Va descoperi la mine o însuşire anume, ceva deosebit. Dar nu-mi voi îngădui să mă leg de o singură făptură. Nu vreau să fiu țintuită, nu vreau să mi se taie aripile. Eu freamăt, mă zbat ca frunza aceea din boschet, când stau pe marginea patului legănându-mi picioarele şi când dinaintea mea se aşterne o nouă zi, gata să se deschidă. Am cincizeci, şaizeci de ani de cheltuit. Încă n-am intrat în comoara mea. Acesta e abia începutul.

— Mai sunt ore şi ore, spuse Rhoda, până să pot stinge lampa, până să pot sta întinsă în pat, plutind pe deasupra lumii, până când să mă pot scutura de ziua care a fost şi să îngădui copacului meu să se înalțe, cu coroana verde fremătând deasupra creştetului meu. Aici nu-i pot îngădui să

crească. Mereu e câte cineva care să-l străpungă cu lovituri. Pun întrebări, mă întrerup, mi-l doboară.

Acum mă voi duce la baie şi-mi voi scoate pantalonii şi mă voi spăla; dar, în timp ce mă spăl, în timp ce-mi aplec capul deasupra ligheanului, fac să fluture pe umerii mei vălurile ţarinei ruşilor. Diamantele coroanei împărăteşti îmi strălucesc pe frunte. Aud vuietul gloatei duşmănoase când păşesc în balcon. Acum îmi frec mâinile cu putere, aşa încât domnişoara Cum-îi-Zice să nu mă poată bănui că arăt pumnul mulţimii înfuriate. „Popor, sunt împărăteasa voastră." Atitudinea mea e sfidătoare, neînfricată. Stăpână sunt eu.

Dar visul acesta e un vis firav. Copacul e un copac de mucava. Îl suflă domnişoara Lambert la pământ. E destul s-o văd cum dispare la capătul celălalt al coridorului, ca să mi-l spulbere cu totul. Nu e trainic, nu mă mulţumeşte visul cu împărăteasa. Acum, după ce a căzut, mă lasă aici, pe coridor, aproape tremurând. Toate în jurul meu par serbede. Mă voi duce în bibliotecă, voi lua o carte, şi voi citi, şi voi privi; şi iar voi citi, şi iar voi privi. Uite o poezie despre un gard viu! Voi rătăci de-a lungul lui şi voi culege flori de împărătească şi de gherghiu, palide ca roza de lună, răsură şi iederă şerpuitoare. Le voi aduna în mâini şi le voi aşterne pe pupitrul lustruit. Voi sta pe malul fremătând al râului şi mă voi uita la nuferii mari şi luminoşi; lumina lor, lumina de ape, aruncă raze de lună asupra stejarului care îşi întindea crengile peste gardul viu. Voi culege flori; le voi împleti într-o singură ghirlandă, le voi strânge la piept şi le voi dărui – oare cui? E ceva care-mi opreşte în loc valul de viaţă; un puhoi din adâncuri izbeşte într-o piedică; se scutură; se frământă; însă un miez tare, în centru, îi ţine piept. Ce suferinţă, ce chin! Mă lasă puterile, mă pierd. Acum, trupul mi se dezmorţeşte; sunt descătuşată, sunt o văpaie. Puhoiul îmi aduce o undă adâncă, mareea mănoasă, deschizând stăvilarele, desfăcând

ceea ce stătea în strânsă ghemuire, slobozind toate apele. Cui să-i dăruiesc năvala asta de ape care se revarsă prin mine, prin trupul meu cald, prin trupul meu receptiv? Voi culege flori şi le voi dărui cui oare?

Marinari şi perechi de îndrăgostiți se plimbă agale pe faleză; autobuze trec huruind de-a lungul digului, îndreptându-se către oraş. Voi dărui cuiva; voi îmbogăți pe cineva; voi restitui lumii frumusețea aceasta. Voi împleti florile într-o singură ghirlandă şi, înaintând cu mâinile întinse, le voi dărui – oare cui?

— Am primit, spuse Louis, fiindcă, iată, e ultima zi a ultimului trimestru, ultima zi pentru Neville, pentru Bernard şi pentru mine –, tot ce aveau să ne ofere profesorii noştri. Prezentarea a fost făcută: ne-a fost prezentat universul. Ei rămân, noi plecăm. Directorul nostru e un om mare, pe care, dintre toți oamenii, îl respect cel mai mult; mergând puțin legănat printre mesele cu cărți legate, a împărțit scrierile lui Horațiu, ale lui Tennyson, operele complete ale lui Keats şi Matthew Arnold, toate cu dedicații potrivite. Respect mâna care le-a dăruit. Vorbeşte cu desăvârşită convingere. El crede – chiar dacă noi nu credem – în cuvintele lui. Vorbind cu un glas pe care emoția adâncă îl face răstit, ne-a spus cu patimă, cu duioşie că a venit clipa plecării noastre. Ne-a dorit „să plecăm de aici oameni“[1]. (Rostite de el, citatele din Biblie sau din *Times* sunt la fel de mărețe.) Unii o vor lua pe o cale, alții, pe altă cale. Unii dintre noi nu se vor mai întâlni. Eu, Neville şi Bernard nu vom mai fi laolaltă în locul acesta. Viața ne va despărți. Dar s-au creat între noi anumite legături. Anii copilăriei noastre, anii lipsiți de răspundere au trecut. Dar ne-am făurit verigi. Mai presus de orice, am

1 Aluzie la Cartea întâi a Regilor, 4:9. (N. ed.)

moştenit tradiţii. De şase sute de ani au tot fost roase de paşi lespezile acestea de piatră. Pe zidurile acestea stau scrise numele unor luptători, ale unor oameni de stat şi ale câtorva poeţi nefericiţi (al meu se va afla printre ele). Binecuvântat fie ce e tradiţie, ocrotire şi îngăduire! Vă sunt atât de recunoscător vouă, oameni cu togă neagră, şi vouă, celor morţi, care ne arătaţi calea şi care ne ocrotiţi; totuşi, problema rămâne întreagă. Deosebirile rămân. Dincolo de fereastră se leagănă florile. Văd păsări sălbatice şi doruri mai sălbatice decât cele mai sălbatice dintre păsări izbucnesc din inima mea plină de viaţă. Privirea mi-e neînfrântă; buzele – strânse. Pasărea zboară, floarea se leagănă; dar eu aud neîncetat bubuitul înfundat al valurilor; şi sălbăticiunea înlănţuită bate din picior pe malul mării. Bate şi tot bate din picior.

— Iată ceremonia de încheiere, spuse Bernard. Ultima dintre ceremoniile noastre. Ne stăpânesc sentimente ciudate. Conductorul, cu fanionul în mână, e gata să fluiere; trenul, scoţând aburi, e gata să pornească în orice moment. Ai dori să simţi, să spui ceva potrivit cu împrejurarea. Mintea e plină doldora; buzele – gata de rostire. Şi atunci, o albină se strecoară înăuntru şi zumzăie în jurul buchetului de flori pe care Lady Hampton, soţia generalului, îl ţine tot timpul la nas, ca să arate cât apreciază atenţia care i s-a arătat. Dacă albina are să-i înţepe nasul? Suntem cu toţii foarte emoţionaţi; şi totuşi, nerespectuoşi; totuşi, ne căim; şi am dori totuşi să se termine mai repede ceremonia; şi totuşi, nu am vrea să ne despărţim. Albina ne distrage atenţia; zborul ei fără legătură cu ceea ce se întâmplă pare a-şi bate joc de seriozitatea noastră. Zboară fără ţel, atingând tot ce-i iese în cale; s-a aşezat acum pe o garoafă. Mulţi dintre noi n-au să se mai întâlnească nicicând. Sunt bucurii care nu ne vor mai desfăta atunci când vom fi liberi să ne culcăm la ce oră vrem sau să veghem cât dorim, când nu voi mai fi nevoit să introduc prin

fraudă capete de lumânare şi literatură necuviincioasă. Albina bâzâie acum pe lângă capul marelui nostru director. Larpent, John, Archie, Percival, Baker şi Smith – i-am îndrăgit foarte mult. Un singur băiat țicnit am cunoscut. Un singur băiat josnic am urât. Când mă uit îndărăt, îmi amintesc cu plăcere de micul dejun, cu pâine prăjită şi marmeladă, pe care îl luam, purtându-mă atât de stângaci, la masa directorului. Numai el nu observă albina. De s-ar aşeza pe nasul lui, ar alunga-o cu un gest măreț. Uite, şi-a plasat şi gluma; glasul lui se frânge acum, dar nu de tot. Suntem eliberați definitiv. Eu, Louis şi Neville. Ne luăm cărțile lustruite, cu dedicații şcolăreşti scrise mărunt şi neciteț. Ne ridicăm în picioare; ne împrăştiem; apăsarea s-a ridicat. Albina e acum o gâză oarecare, neluată în seamă, care zboară spre beznă, prin fereastra deschisă. Mâine plecăm.

— A venit clipa despărțirii, spuse Neville. Iată valizele; iată şi trăsurile. Iată-l pe Percival cu gambeta lui. Mă va uita. Va lăsa scrisorile mele să zacă printre arme de vânătoare şi câini – şi nu va răspunde. Îi voi trimite poezii, şi va răspunde poate printr-o carte poştală ilustrată. Dar pentru asta îl iubesc. Îi voi da întâlnire sub un ceas, la o încrucişare de străzi; voi aştepta, şi el nu va veni. De aceea îl iubesc. Uituc, aproape cu totul neştiutor de ceea ce se întâmplă, va pieri din viața mea. Iar eu, pe cât de greu de crezut pare, voi pătrunde în viețile altora; acum e poate numai o mică aventură, un preludiu doar. Îmi dau seama de pe acum, cu toate că nu pot suferi maimuțărelile pompoase ale directorului şi emoția lui prefăcută, că se apropie de noi lucruri pe care abia le-am zărit, ca prin ceață. Voi fi liber să intru în grădina în care Fenwick îşi ridică ciocanul. Cei care m-au disprețuit îmi vor recunoaşte suveranitatea. Dar o neînțeleasă lege a făpturii mele va face să nu-mi fie de ajuns nici suveranitatea, nici puterea; mă voi retrage întotdeauna în singurătate, îndă-

rătul perdelelor, şi numai de câteva cuvinte şoptite voi avea nevoie. De aceea plec – îndoit, dar mândru de mine; cu teama intolerabilei suferințe, va trebui, după dureri mari, să izbândesc totuşi în ceea ce voi întreprinde, şi fără îndoială voi găsi până la urmă ceea ce doresc. Văd pentru ultima oară statuia cucernicului fondator al colegiului, cu porumbei rotindu-i-se deasupra capului. Se vor roti în veci aşa, lăsându-şi pe el urmele albicioase, în vreme ce orga va geme, în capelă. Aşadar, îmi voi ocupa locul; şi, după ce îl voi fi găsit, în colțul compartimentului rezervat pentru noi, îmi voi ascunde o lacrimă, una singură, îndărătul unei cărți; îmi voi feri ochii, ca să observ; ca să privesc un chip, unul singur. E prima zi din vacanța de vară.

— E prima zi din vacanța de vară, spuse Susan. Dar sulul zilei nu s-a desfăşurat încă. Nu o voi privi până nu cobor din tren, pe peron, seara. Nu-mi voi îngădui nici s-o adulmec până nu va ajunge la mine mireasma rece şi verde a câmpiei deschise. Nu mai sunt câmpiile de la şcoală; oamenii din lanurile astea lucrează cu adevărat; îndeasă în căruțe fân adevărat; şi vacile sunt adevărate, nu vaci de la şcoală. Dar îmi stăruie încă în nări mirosul de dezinfectant de pe coridoare şi mirosul de var al sălilor de clasă. Ochii mei n-au uitat încă luciul sticlos al parchetului. Trebuie să aştept câmpii şi garduri vii, păduri şi câmpii, şi abrupte terasamente de cale ferată smălțuite cu tufişuri de boz, şi vagoane de marfă pe linii secundare, şi tuneluri, şi grădini de suburbie cu femei care întind rufele la aer, şi alte câmpii, şi copii care îşi fac vânt cățărați pe poartă, pentru ca toate astea să acopere, să îngroape adânc şcoala pe care am urât-o.

Nu-mi voi trimite copiii la şcoală şi nici o singură noapte din viață nu mi-o voi petrece la Londra. În gara asta mare, orice zgomot se răsfrânge într-un bubuit care sună a gol.

Lumina e galbenă, parcă s-ar strecura printre obloane. Jinny locuieşte aici. Jinny îşi plimbă câinele pe caldarâmurile astea. Aici oamenii umblă zoriţi şi tăcuţi. Nu se uită decât la vitrine. În mers, capul le saltă tuturor aproape la aceeaşi înălţime. Firele de telegraf parc-ar fi panglici care leagă străzile între ele. Casele sunt numai sticlă, ornamente şi strălucire; văd numai uşi de la intrare, perdele de dantelă, numai coloane şi trepte albe. Dar am trecut mai departe, am ieşit din Londra; s-au ivit din nou lanurile, şi casele, şi femeile care întind rufe, şi copacii, şi câmpiile. Londra e acum ca acoperită de un văl, a pierit, s-a spulberat, s-a prăbuşit. Mirosul de dezinfectant şi de bradolină începe să-şi piardă puterea. Îmi miroase a grâu şi a napi. Desfac un pachet învelit în hârtie şi legat cu o sforicică albă. Găoacele de ou îmi alunecă în poală. Oprim în toate gările, descărcând bidoane cu lapte. Văd femei care se sărută şi se ajută una pe alta să care coşuri. Acum o să-mi îngădui să mă aplec pe fereastră. Aerul îmi năvăleşte pe nări, pe gât – aer rece, sărat, cu mirosul câmpurilor de napi. Şi iată-l pe tata, întors cu spatele şi vorbind cu un ţăran. Tremur. Mă îneacă plânsul. Uite-l pe tata, cu ghetele lui! Uite-l pe tata!

— Stau ghemuită în colţişorul meu, îndreptându-mă spre nord, spuse Jinny, în expresul care aleargă cu zgomot de tunet, şi totuşi atât de lin, încât parcă ar turti gardurile vii, parcă ar lungi spinarea dealurilor. Trecem ca fulgerul pe lângă semafoare; şi pământul se leagănă puţin, dintr-o parte în alta. Depărtarea se închide pentru totdeauna, într-un punct anume; iar noi tot spintecăm, larg, depărtarea. Stâlpii de telegraf dansează fără încetare de sus în jos; unul e doborât, altul se înalţă. Acum, alergând şi legănându-se, trenul intră într-un tunel. Un domn închide fereastra. Văd imagini reflectate în sticla lucioasă cu care e căptuşit tunelul. Văd cum domnul acela coboară ziarul. Surâde imaginii mele oglin-

dite în geam. Pe dată, trupul meu, după propria voie, se înfioară sub privirea aceea. Trupul meu îşi are viaţa proprie. Acum geamul negru e din nou verde. Am ieşit din tunel. Domnul îşi citeşte ziarul. Dar trupurile noastre au apucat să-şi facă un semn reciproc de încuviinţare. Există o mare asociaţie a trupurilor în care al meu a fost primit acum; a intrat în camera cu jilţuri aurite. Ia te uită: toate ferestrele şi perdelele lor albe dansează; iar bărbaţii care stau la marginea lanurilor de grâu, cu batiste albastre legate în jurul gâtului, sunt pătrunşi asemenea mie de căldură şi de fericire. Unul dintre ei face semn cu mâna, când trecem prin dreptul lui. Grădinile vilelor au pergole şi boschete, şi tineri în cămăşi de vară, suiţi pe scări, tund trandafiri. Un om călare străbate câmpia în galop mărunt. Când trecem noi, calul face un salt. Iar călăreţul se întoarce şi ne priveşte. Ne avântăm din nou, bubuind, în beznă. Mă reazem de spătar; mă las în voia fericirii; îmi închipui cum, la capătul tunelului, intru într-o cameră cu jilţuri scăldate în lumina lămpilor, şi mă cufund într-unul dintre jilţuri, şi sunt foarte admirată, şi rochia se aşterne în valuri în jurul meu. Dar iată că, ridicându-mi privirea, ochii mei întâlnesc ochii unei femei acre, care mă bănuieşte că mă las în voia fericirii. Sub privirile ei, trupul mi se închide brusc, cu obrăznicie, ca o umbrelă. Îmi fac să înflorească sau îmi închid trupul după voie. Începe viaţa. Acum intru în comoara mea de zile.

— E prima zi a vacanţei de vară, spuse Rhoda. Şi acum, când trenul trece pe lângă stâncile roşii, pe lângă marea albastră, semestrul care s-a încheiat definitiv ia, în urma mea, o formă precisă. Îi văd culorile. Iunie a fost alb. Văd câmpiile presărate cu margarete albe, cu rochiţe albe. Apoi au venit vântul şi tunetele cumplite. Într-una dintre nopţi, o stea gonea printre nori, şi eu i-am spus: „Tu să-mi duci până la capăt văpaia“. Era în miez de vară, după petrecerea în aer

liber care a fost atât de umilitoare pentru mine. Vântul şi furtuna au dat culoare lunii iulie. Tot atunci, cadaverică, înspăimântătoare, se întindea în mijlocul curţii băltoaca aia cenuşie, când, cu un plic în mână, duceam un mesaj. Am ajuns la băltoacă. N-am fost în stare să trec peste ea. N-am mai ştiut de mine. „Nu suntem nimic“, mi-am spus, şi m-am prăbuşit. Parcă mă lua vântul, ca pe un fulg, parcă mă înghiţea un tunel. Apoi, cu multă băgare de seamă, mi-am împins piciorul peste baltă. Mi-am sprijinit mâna de zidul de piatră. Am revenit cu mare greutate, trăgându-mă iar în trupul meu pe deasupra golului, pe deasupra băltoacei cenuşii, cadaverice. Aşadar, asta e viaţa căreia îi sunt sortită.

Aşa că rup din calendar trimestrul de vară. Cu smucituri întrerupte, neaşteptate ca salturile timpului, valul vieţii îşi înalţă din mare greabănul întunecat. De el suntem înlănţuiţi; legaţi de el, aşa cum trupurile osândiţilor sunt legate de cai sălbatici. Şi totuşi, am născocit mijlocul de a umple hăul, de a ascunde fisurile. Iată, vine controlorul. La noi în compartiment sunt doi bărbaţi, trei femei şi o pisică într-un coş, şi mai sunt eu, cu braţul sprijinit de marginea ferestrei: toate acestea, aici şi acum. Călătorim mai departe, ne deschidem drum prin lanuri foşnitoare de grâu auriu. Pe câmpie, femeile rămân mirate că le lăsăm în urmă, la prăşitul lor. Suind tot mai sus, trenul înaintează greoi, răsuflă apoplectic. În cele din urmă ajungem în partea cea mai înaltă a regiunii de tufişuri şi mărăciniş. Aici trăiesc doar câteva oi sălbatice şi câţiva cai pitici, cu păr aspru; totuşi, ne bucurăm de tot confortul; avem mese pe care să ne punem ziarele, avem suporturi pentru pahare. Sosim, aducând cu noi aceste dispozitive pe culmea meleagurilor sălbatice. Acum am ajuns în vârf. Liniştea se va închide în urma noastră. Dacă mă uit îndărât la capul acesta chel, parcă şi văd cum se închide liniştea şi cum se urmăresc umbrele norilor pe câmpie; da, liniştea se închide la loc după fugara noastră trecere. Toate acestea

sunt parte a clipei de acum; a vacanței de vară. A monstrului care iese din adâncuri şi de care suntem legați.

— Am pornit la drum, spuse Louis. Acum stau aşa, atârnând în gol, nelegat de nimic. Nu ne aflăm nicăieri anume. Străbatem Anglia cu trenul. Anglia alunecă pe lângă fereastră, ba deal, ba pădure, apoi râuri cu sălcii şi din nou oraşe. Iar eu nu mă îndrept către nici un meleag statornic. Bernard şi Neville, Percival, Archie, Larpent şi Baker se duc la Oxford sau Cambridge, la Edinburgh, Roma, Paris, Berlin sau la vreo universitate americană. Eu mă duc, doar aşa, ca să fac, doar aşa, nişte bani. Iată de ce o umbră dureroasă, o semnificație usturătoare se aştern asupra mărăcinişului suflat cu aur, asupra câmpurilor de maci roşii, asupra lanurilor de grâu care îşi mişcă valul, tălăzuind din margine în margine, fără s-o treacă însă nicicând. Ziua aceasta e prima dintr-o viață nouă, altă spiță a roții care se înalță. Dar eu trec mai departe, rătăcitor ca umbra păsării. Aş fi pieritor ca umbra peste pajişti, îndată m-aş topi, m-aş cufunda în beznă şi m-aş istovi cu ea, în locul unde se întâlneşte cu pădurea, de nu mi-aş sili creierul să înalțe alcătuiri îndărătul frunții mele; îmi impun să definesc clipa de față, fie măcar şi într-un vers unic, neaşternut pe hârtie; îmi impun să însemn măsura asta măruntă în lunga istorie care începe de la Egipt, de pe vremea faraonilor, când femeile duceau la Nil urcioare de lut roşu. Îmi pare a fi trăit mii şi mii de ani. Dar, dacă închid ochii, dacă nu reuşesc să fixez punctul în care trecutul se îmbină cu prezentul, dacă nu realizez că stau într-un vagon de clasa a treia, plin cu elevi care se duc acasă pentru vacanța de vară, istoria omenirii va fi privată de imaginea unuia dintre momentele ei. Ochiul istoriei, care ar putea vedea datorită mie, se închide dacă, din lene sau din lipsă de curaj, adorm acum, îngropându-mă în bezna trecutului; sau consimt, ca Bernard, să spun poveşti; sau mă laud aşa cum se

laudă Percival, Archie, John, Walter, Lathom, Larpent, Roper şi Smith – mereu aceleaşi nume de băieți lăudăroşi. Toți se laudă, toți trăncănesc, în afară de Neville, care din când în când îşi aruncă ochii asupra vreunui roman franțuzesc care întotdeauna se va cufunda în camere cu perne moi şi cu foc în cămin, cu multe cărți şi cu un singur prieten, în vreme ce eu, cu spinarea încovoiată, voi sta pe scaun într-un birou, îndărătul unei tejghele. Cu timpul mă voi acri şi îmi voi bate joc de ei. Îi voi invidia pentru mersul lor neîntrerupt pe drumurile tradiționale, sub umbra tiselor străvechi, în timp ce eu voi sta cot la cot cu orăşeni de rând şi cu mici funcționari şi voi bate caldarâmurile Londrei.

Dar, acum, dezîncarnat, fără sălaş, străbat câmpiile (iată un râu, un om care pescuieşte, un turn țuguiat şi ulița principală a satului, şi hanul cu ferestre boltite); toate îmi apar şterse, ca în vis. Aceste gânduri severe, invidia, amărăciunea nu-şi găsesc loc în mine. Sunt năluca lui Louis, un trecător de o clipă, în mintea căruia domneşte visarea alături de zvonurile aurii din primele ceasuri ale dimineții, când petalele plutesc deasupra unor adâncuri neatinse şi când păsările îşi înalță cântul. Alerg şi îmi risipesc stropii odată cu luminoasele ape ale copilăriei mele. Vălul ei străveziu se înfioară. Dar pe țărm sălbăticiunea înlănțuită tot bate şi bate din picior.

— Louis şi Neville, spuse Bernard, stau tăcuți amândoi. Amândoi sunt duşi pe gânduri. Pentru amândoi, prezența altor oameni e un zid despărțitor. Dar la mine, dacă mă aflu printre oameni, cuvintele încep de îndată să facă rotocoale de fum – frazele îmi şi stau, alcătuite rotund, pe buze. Parcă s-ar afla în preajmă un chibrit aprins; ceva ia foc. Un călător mai în vârstă, un bărbat în aparență prosper, intră în compartiment. Iar eu doresc pe dată să mă apropii de el; din instinct, nu-mi place prezența lui printre noi, rece, neasimilată. Nu cred în existențe separate. Nici unul dintre noi nu există izolat. De asemenea, doresc să adaug ceva la

colecția mea de observații prețioase asupra adevăratei naturi a omului. Cartea mea va ajunge fără îndoială la multe volume, cuprinzând toate varietățile cunoscute de bărbați şi femei. Aşa cum mi-aş umple stiloul cu cerneală, îmi voi umple mintea cu tot ce se află într-o încăpere sau într-un compartiment de tren. Setea mea e permanentă şi nestinsă. Anumite semne, pe care le voi interpreta mai târziu, fiindcă acum nu pot încă, îmi spun că neîncrederea lui e pe cale de a se topi. În izolarea lui încep să apară fisuri. A lansat o remarcă despre o locuință rurală. Un rotocol de fum îmi scapă de pe buze (în legătură cu recolta), şi îl încercuieşte, făcându-l să intre în legătură cu mine. Glasul omenesc are o calitate care deformează (nu existăm izolați, constituim un întreg); în vreme ce facem schimb de păreri, puține, dar binevoitoare, despre casele de la țară, eu lucrez imaginea domnului şi mi-o fac concretă. E un soț îngăduitor, dar nu credincios; un mic antreprenor de construcții, cu câțiva oameni sub ordinele lui. În locul lui de baştină e cineva de seamă; a ajuns consilier şi, cu timpul, va fi numit primar. Prins de lanțul ceasului de buzunar, are un breloc mare, făcut din coral, care parc-ar fi un dinte smuls cu amândouă rădăcinile. Walter J. Trumble e un nume care i s-ar potrivi. A fost în America, într-o călătorie de afaceri, împreună cu nevastă-sa, şi o cameră cu două paturi într-un hotel de mâna a doua l-a costat venitul pe o lună. Are un dinte din față îmbrăcat în aur.

Adevărul e că nu prea sunt înclinat spre meditație. Am nevoie de concret, în toate. Numai astfel pot pune stăpânire pe lumea înconjurătoare. Totuşi, părerea mea e că o frază bine alcătuită are o existență de sine stătătoare. Dar tot în singurătate se făuresc cele mai bune. Le trebuie o înghețare finală, pe care nu le-o pot da eu, care mă tot bălăcesc în cuvinte calde, solubile. Cu toate acestea, metoda mea are anumite avantaje față de a lor. Lui Neville îi repugnă grosolănia

lui Trumble. Louis aruncă la mari răstimpuri câte o privire şi calcă binişor, cu mare dispreţ, ridicând piciorul sus, ca un cocor; parcă ar culege cuvintele cu cleştele de zahăr. E drept că privirea lui – intensă, râzătoare, dar deznădăjduită – exprimă ceva ce nu putem măsura. Dar atât Neville, cât şi Louis posedă o precizie, o exactitate pe care o admir şi pe care nu o voi avea niciodată. Acum încep să-mi dau seama că trebuie făcut ceva. Ne apropiem de o gară unde am de schimbat trenul. Trebuie să mă urc în cel de Edinburgh. Nu prea pot pune stăpânire pe această realitate – se află pe undeva printre gândurile mele ca un nasture, ca o monedă măruntă. Iată-l pe flăcăul de treabă care controlează biletele. Aveam bilet – sunt sigur că aveam. Dar nu are importanță. Una din două: ori îl găsesc, ori nu. Caut în portvizit. Poftim, astfel de lucruri întrerup mereu permanenta mea căutare a frazei desăvârşite, perfect adaptate momentului.

— Bernard a plecat, spuse Neville, fără bilet. S-a desprins de noi, făcând o frază şi un semn cu mâna. Îi era tot atât de uşor să stea de vorbă cu un geambaş, cu un instalator sau cu noi. Instalatorul îl privea cu adorație. „De-aş fi avut un astfel de fiu", se gândea el, „făceam ce făceam şi-l trimiteam la Oxford". Dar ce sentimente avea Bernard față de instalator? Nu cumva singura lui dorință era să ducă mai departe firul povestirii pe care şi-o tot spunea lui însuşi? A început-o de pe vremea când făcea cocoloaşe de pâine, în copilărie. Un cocoloş era un bărbat, celălalt era o femeie. Toți suntem cocoloaşe de pâine. Toți suntem fraze în povestirea lui Bernard, obiecte despre care scrie însemnări în carnetul lui, la litera A sau B. Spune povestea noastră cu rară înțelegere, afară de ceea ce simte mai adânc. Fiindcă nu are nevoie de noi. El nu depinde niciodată de noi. Uite-l cum ne face, de pe peron, semne cu mâna. Trenul a plecat fără el. A pierdut legătura. Şi-a pierdut biletul. Dar nu are importanță.

Va vorbi cu fata de la tejgheaua cu băuturi despre destinul omenirii. Am pornit; el ne-a şi uitat; am ieşit din raza sa vizuală; călătorim mai departe, năpădiți de simțăminte tulburi, pe jumătate amare, pe jumătate plăcute, fiindcă el e oarecum demn de plâns, aşa cum se avântă în viață cu fraze neîncheiate, după ce şi-a pierdut biletul: dar e şi demn de a fi iubit.

Acum mă prefac din nou că citesc. Înalț cartea până ce îmi ascunde aproape cu totul ochii. Dar nu pot citi în prezența geambaşilor şi a instalatorilor. Nu ştiu să mă fac plăcut oamenilor. Nu-l admir pe cutare, nici el nu mă admiră pe mine. Cel puțin să fiu cinstit. Să denunț omenirea asta trăncănitoare, preocupată de fleacuri, încântată de sine însăşi; fotoliile umplute cu păr de cal; litografiile înfățişând faleze şi diguri. Îmi vine să țip când văd suficiența tâmpă, mediocritatea acestei omeniri care produce geambaşi cu brelocuri de coral atârnate de lanțul ceasului de buzunar. Există în mine o forță care îi va mistui în întregime. Râsul meu îi va face să se zvârcolească pe scaunele lor; îi va face să fugă de mine răcnind. Ba nu: ei sunt nemuritori. Triumfă. Mă vor împiedica întotdeauna să-l citesc pe Catul într-un compartiment de clasa a treia. Mă vor face să mă retrag într-o universitate, unde voi fi profesor; şi voi călători, împreună cu alți profesori, în Grecia: şi voi ține conferințe despre Parthenon. Ar fi mai bine să cresc cai şi să locuiesc într-o vilă roşie decât să-mi fac drum, când înăuntru, când afară, ca un vierme, prin țeasta lui Sofocle şi a lui Euripide, însoțit de o nevastă cultivată, cu titlu universitar. Totuşi, asta îmi va fi soarta. Voi suferi. N-am decât optsprezece ani şi sunt de pe acum în stare de atâta dispreț, încât geambaşii mă urăsc. Acesta e triumful meu: nu ştiu ce e compromisul. Nu sunt timid; nu am accent. Nu mă sclifosesc, ca Louis, înspăimântat de ce crede lumea despre „tatăl meu, bancher la Brisbane".

Ne apropiem de centrul lumii civilizate. Cu rezervoarele de gaz atât de familiare. Cu grădinile publice tăiate de alei asfaltate. Cu îndrăgostiţii care, fără ruşine, stau, gură în gură, întinşi pe iarba pârjolită. Percival aproape a ajuns în Scoţia; trenul lui trece prin roşieticele câmpii cu vegetaţie săracă; vede spinarea prelungă a munţilor dintre Scoţia şi Anglia şi zidul de fortificaţie roman. Citeşte o carte poliţistă, şi totuşi înţelege tot ce citeşte.

Trenul îşi încetineşte mersul şi străbate mai domol distanţele când ne apropiem de Londra, de centru, şi inima mea îşi încetineşte şi ea ritmul, de teamă, de fericire. În curând mă va întâmpina – ce anume? Ce aventură nemaipomenită mă aşteaptă oare printre vagoanele astea de poştă, printre hamali, printre pâlcurile de oameni care cheamă taxiuri? Mă simt neînsemnat, pierdut, dar năpădit de fericire. Cu o smucitură domoală, ne oprim. Îi voi lăsa pe ceilalţi să coboare înaintea mea. Eu voi mai sta nemişcat o clipă, înainte de a mă cufunda în haos, în tumult. Nu vreau să mă gândesc dinainte la ce va veni. Rumoarea năprasnică îmi vuieşte în urechi. Sună şi răsună sub acoperământul de sticlă ca talazul neiertător al mării. Suntem lepădaţi pe peron, cu valize cu tot. Vârtejul ne desparte. Aproape că îmi pierd sentimentul identităţii; şi dispreţul. Valul mă înghite, mă îneacă, mă înalţă. Păşesc pe peron, ţinând strâns tot ceea ce posed: o valiză.

Soarele răsări. Dungi de lumină galbenă şi verde se aşternură pe ţărm, stropind cu aur coastele roase de ape ale bărcii şi dând o lucire albastră, ca de oţel, ciulinilor cu frunzele îmbrăcate în zale. Lumina trece prin şi aproape dincolo de valurile străvezii şi vioaie care alergau pe mal deschizându-se ca un evantai. Fata care, scuturându-şi capul, stârni dansul tuturor giuvaierelor – topaze, opale, toate pietrele preţioase ce poartă culorile apei şi scânteierea focului – îşi descoperi acum fruntea şi, cu ochii larg deschişi, despică o cărare dreaptă deasupra valurilor. Albastră ca spinarea de scrumbie, lucirea lor tremurătoare se întunecă; valurile se adunară, mai dese; genunile dintre ele se făcură mai adânci, mai sumbre; le străbăteau, poate, pâlcuri de peşti călători. După ce cădeau lovind malul şi apoi se retrăgeau, lăsau în urmă o dungă neagră de crenguţe şi bucăţi de plută, paie şi beţe, ca şi cum o şalupă uşoară, spartă de valuri, s-ar fi scufundat, şi omul din şalupă ar fi înotat până la ţărm şi s-ar fi căţărat pe faleză lăsând valurile să arunce pe mal luntrea lui şubredă.

În grădină, păsările care cântaseră în zori şovăielnic, fără şir, în copac sau în tufiş, slobozeau acum în cor note înalte, pătrunzătoare; când laolaltă, ca şi cum ar fi ştiut că îşi îmbină cântecul cu al tuturor, când câte una singură, ca şi cum şi-ar fi închinat cântarea cerului albastru pal. Se aruncară în zbor pieziş, într-o avântare comună, când pisica neagră se strecură

printre tufişuri şi bucătăreasa aruncă la gunoi cenuşa, speriindu-le. În cântecul lor se strecurau şi teama, şi intuirea suferinței, şi bucuria care trebuia simțită pe loc, în însăşi clipa ce o dăruia. Cântau luându-se la întrecere, în văzduhul limpede al dimineții, avântându-se deodată în zbor până sus, deasupra ulmilor, cântau laolaltă izgonindu-se una pe alta, ba ferindu-se, ba țâşnind în urmărire, ba ciugulindu-se între ele, în zborul lor înalt şi rotit. Apoi, obosite de urmărire şi de zbor, coborâră frumos, în delicată mişcare de cădere, se lăsară în jos pe copac şi pe zid şi rămaseră acolo în tăcere, chitind cu ochişorii lor strălucitori şi întorcându-şi căpşoarele când într-o parte, când într-alta; treze, atente; concentrate asupra unui obiect anume.

Poate asupra unui melc în casa lui înălțată deasupra ierbii ca o catedrală cenuşie, edificiu burduhănos prins în cercuri întunecate şi în umbra verzuie a ierbii. Sau vedeau deasupra straturilor, cu întunecate bolți de umbră, tot purpurie, strecurate printre tulpini. Sau poate îşi aținteau privirea asupra frunzelor mărunte şi lucioase ale mărului, mişcătoare şi totuşi potolite, scânteind țepene printre florile tivite cu margine trandafirie. Sau priveau picătura de ploaie aninată în tufiş, atârnând fără să cadă, prinzând în ea chipul adunat al întregii case ori al ulmilor falnici. Sau, când se uitau în soare, ochii lor se prefăceau în mărgele de aur.

Şi tot uitându-se aşa, când într-o parte, când într-alta, îşi cufundară privirea mai adânc, mai jos de corole, de-a lungul cărărilor întunecate, în lumea lipsită de lumină în care frunza e putregai şi floarea s-a desprins de tulpină. Apoi una dintre ele, în frumos zbor săgetat, aterizând cu precizie, străpunse cu ciocul trupul diform al unui vierme lipsit de apărare, îl ciuguli de mai multe ori şi-l lăsă să putrezească acolo. De jos, dintre rădăcinile care îmbrățişau flori veştede, se înălța în valuri duhoarea mortăciunilor; stropi creşteau pe scoarța dilatată a unor rămăşițe buhăite. Pielea poamelor putrezite crăpa, şi miezul

mustea spre exterior, prea gros ca să se scurgă. Melci fără ghioc lăsau în urma lor scursori galbene şi, din când în când, câte o vietate amorfă, cu un cap în partea dinainte şi unul în partea dindărăt, se târa greoi şi legănat. Păsări cu ochi de aur, care se năpusteau ca săgeata printre frunze, aruncau priviri curioase asupra purulenței şi umezelii acesteia. Când şi când îşi repezeau cu sălbăticie vârful ciocului în amestecul vâscos.

Tot acum, soarele care se înălța tot mai sus pătrunse pe fereastră, mângâind perdeaua tivită cu roşu şi scoțând la iveală cercuri şi linii. În lumina din ce în ce mai vie, soarele se aşternu, alb, pe fundul farfuriei; strălucirea lui se concentra în lama cuțitului. Scaunele şi dulapurile, umbre nedesluşite în planul mai retras, păreau, cu toate că era fiecare de sine stătătoare, că se află într-o nedezbinată contopire. Iazul oglinzii din perete se aprinse, alb. Floarea aievea din fereastră era însoțită de năluca unei flori. Totuşi, năluca făcea parte din floare; când o floare nouă se smulse din cămaşa ei de boboc, chipul mai şters din vază îşi deschise şi el o floare nouă.

Se stârni vântul. Valurile loveau țărmul cu vuiet, închipuind parcă războinici cu turbane care îşi învârteau deasupra capului sulițele otrăvite, aruncându-se asupra turmei care păştea, aruncându-se asupra oilor albe.

— Complexitatea lucrurilor devine mai concentrată, spuse Bernard, aici, la universitate, unde agitația și ritmul grăbit al vieții sunt atât de intense, unde simplul fapt de a trăi devine pe zi ce trece mai pasionant, mai arzător. La fiecare ceas iese câte ceva la iveală din lada asta cu surprize. „Ce sunt eu?“ mă întreb. Uite ce sunt. Ba nu, sunt altceva. Acum mai cu seamă – după ce părăsesc o încăpere și pe cei rămași să stea acolo de vorbă, când lespezile de piatră răsună sub pașii mei singuratici și când privesc cum se înalță luna, sublimă și indiferentă, deasupra capelei străvechi – îmi dau seama limpede că nu sunt unul, că nu sunt simplu, ci complex și multiplu. Bernard, clocotitor în lume, e rezervat în intimitate. Iată ce nu înțeleg ei când spun că făptura mea le scapă, că sunt evaziv – fiindcă acum, fără îndoială, discută despre mine. Ei nu înțeleg că trebuie să efectuez mai multe tranziții; că trebuie să acopăr intrările și ieșirile mai multor persoane diferite, care, pe rând, joacă rolul lui Bernard. Sunt în mod nefiresc conștient de tot ce se întâmplă în jurul meu. Nu sunt în stare să citesc o carte, într-un compartiment de tren, fără să mă întreb: „Bărbatul de acolo o fi constructor? Femeia de dincolo o fi nefericită?“ Azi eram foarte intens conștient de faptul că Simes, cu fața lui buboasă, își dădea seama, cu multă amărăciune, că nu are șanse să îi facă o impresie bună lui Billy Jackson. Sub imboldul acestui

simțământ penibil, l-am poftit cu însuflețire la masă. Va atribui această invitație unei admirații pe care nu i-o port. Aşa e. Dar, alături de „o sensibilitate feminină (îmi citez acum propriul biograf), Bernard avea o sobrietate logică de tip masculin". Oamenii care fac o impresie simplă – adică de obicei o impresie bună (fiindcă simplitatea pare a fi o virtute) – sunt cei care se mențin în echilibru în mijlocul şuvoiului. (Îmi şi închipui peşti cu botul îndreptat într-o parte, pe când curentul aleargă în direcție opusă.) Canon, Lycett, Peters, Hawkins, Larpent, Neville – toți sunt peşti în mijlocul şuvoiului. Dar *tu* mă înțelegi, *tu,* eul meu, care vii la orice chemare a mea (cumplit trebuie să fie să chemi şi să nu vină nimeni; miezul nopții s-ar deschide ca un abis; şi iată ceea ce explică expresia de pe fețele bătrânilor, la club: au renunțat să tot cheme un eu care nu răspunde la chemare), tu înțelegi că, de fapt, ceea ce spuneam în seara aceasta nu mă reprezintă decât superficial. În profunzime, chiar în clipa în care par mai disparat, eul meu e bine închegat. Mă declar, cu efuziune, de acord cu ceilalți; dar şi stau, ca o broască într-o scorbură, primind cu desăvârşită răceală tot ce vine spre mine. Foarte puțini dintre voi, care discutați acum despre mine, aveți dubla capacitate de a simți şi de a raționa. Lycett, mă rog dumneavoastră, crede în vânătoarea de iepuri; Hawkins şi-a petrecut o foarte sârguincioasă după-amiază în bibliotecă. Peters are o duduiță la biblioteca de împrumut. Toți sunteți prinşi, amestecați, vârâți în câte ceva, pătrunşi de o energie absolută în pasiunea voastră unică – toți, în afară de Neville, al cărui spirit e mult prea complex pentru a fi stârnit de o singură activitate. Şi eu sunt prea complex. Dar la mine e ceva ce pluteşte liber, ceva ce rămâne neînlănțuit.

Şi iată, ca dovadă a influenței pe care o are asupră-mi atmosfera momentului: când intru în camera mea şi aprind lumina, când văd coala de hârtie pe masă şi halatul aruncat

neglijent pe speteaza scaunului, simt că sunt bărbatul impetuos şi totuşi chibzuit, personajul cutezător şi pernicios, care, lepădându-şi haina cu un gest dezinvolt, pune mâna pe toc şi scrie o scrisoare fetei pe care o iubeşte cu patimă.

Da, totul e prielnic. Acum mă aflu în dispoziția cea bună. Sunt în stare să scriu dintr-o suflare scrisoarea pe care am început-o de atâtea ori. Abia am intrat; mi-am azvârlit pălăria şi bastonul; scriu primul lucru care-mi trece prin minte fără să-mi dau osteneala să țin hârtia dreaptă. Va fi o schiță strălucitoare, despre care ea trebuie să creadă că a fost scrisă fără poticniri, fără ştersături. Cât de urâte sunt slovele – şi mai e aici şi o pată făcută din neglijență. Totul trebuie sacrificat vitezei şi neorânduielii. Voi aşterne pe hârtie un scris repezit, cursiv, mărunt, exagerând bucla lui „y" şi barând litera „t" aşa, cu o linie rapidă. Voi data scrisoarea doar „marți 17" şi voi adăuga apoi un semn de întrebare. Dar trebuie să-i mai dau impresia că el – fiindcă nu sunt eu acela –, cu toate că scrie la repezeală şi atât de neglijent, a dat scrisorii o subtilă notă de intimitate şi de respect. Trebuie să fac aluzie la discuții pe care le-am avut cu ea, să trezesc amintirea unor împrejurări anume. Dar trebuie (e foarte important) să-i dau impresia că trec de la o idee la alta cu multă uşurință. Voi trece de la slujba religioasă făcută pentru omul care s-a înecat (am pregătit o frază), la doamna Moffat şi la ceea ce spune ea (am ceva notat despre asta), apoi la câteva observații în aparență întâmplătoare, dar foarte profunde (critica profundă e deseori scrisă la întâmplare) despre vreo carte pe care am citit-o, o scriere mai aparte. Vreau să-şi spună, în timp ce îşi perie părul sau când stinge lumânarea: „Unde am citit asta? Aha, în scrisoarea lui Bernard". Vreau să obțin un efect de stil rapid, arzător, ca un metal în fuziune, ca un fluviu de lavă. La cine mă gândesc? La Byron, desigur. Într-un anume fel sunt ca Byron. Poate o sorbitură

din Byron mă va pune în notă. Să citesc o pagină. Asta nu, e plicticoasă; asta e dezlânată. Asta e cam prea construită. Gata, acum mă pătrunde maniera lui. Îmi bate în tâmple ritmul lui (ritmul e cel mai important lucru în literatură). Acum, fără să mai aştept, am să încep, pe cadenţa melodioasă a măsurii.

Totuşi, mă dezumflu. Inspiraţia se istoveşte. Nu am forţă destulă ca să mă transporte peste porţiunea de tranziţie. Eul meu adevărat se rupe de cel pe care mi-l compun. Şi, dacă refac scrisoarea, ea are să simtă. „Bernard pozează în scriitor; Bernard se gândeşte la biograful lui" (aşa şi este). Nu, o să-i scriu mâine, după micul dejun.

Şi acum, să-mi umplu mintea cu închipuiri. Să presupunem că sunt poftit să stau la Restover, King's Laughton, la cinci kilometri depărtare de gara Langley. Sosesc în amurg. În curtea casei dărăpănate, dar cu înfăţişare nobilă, se află doi, trei câini cu picioare lungi, cu mişcări furişe. În sala de la intrare sunt covoare uzate; un domn cu aspect de militar îşi fumează pipa, plimbându-se de la un capăt la altul al terasei. Nota predominantă: sărăcie de casă aleasă, rude în armată. Pe masa de scris, potcoava unui cal de vânătoare favorit. „Dumneata călăreşti?" „Da, domnule, mă pasionează călăria." „Fiica mea ne aşteaptă în salon." Inima stă să-mi rupă coastele. Fata e aşezată dinaintea unei măsuţe joase; a fost la vânătoare; muşcă dintr-un sendviş ca un băieţoi. Îi fac colonelului o impresie destul de bună. Socoteşte că nu sunt cine ştie ce deştept, dar nici prea necioplit. Şi, de altfel, joc biliard. Apoi intră simpatica menajeră care slujeşte la ei de treizeci de ani. Desenul de pe farfurii înfăţişează păsări exotice cu cozi lungi. Pe perete, deasupra căminului, un tablou; mama fetei, într-o rochie vaporoasă. Pot să schiţez decorul general cu mare uşurinţă. Dar pot oare să-i dau viaţă? Sunt în stare să aud glasul ei – tonul anume cu care,

atunci când suntem singuri, îmi spune: „Bernard“? Şi apoi, ce mai urmează?

Adevărul e că am nevoie să fiu stimulat de alții; când stau singur, aplecat deasupra jăraticului stins, sunt înclinat să văd defectele povestirilor mele. Romancierul care-şi merită numele, făptură cu desăvârşire simplă, ar putea să-şi dea frâu liber închipuirii la nesfârşit. Nu ar reveni, ca mine, la propriul eu. Nu l-ar pustii, ca pe mine, imaginea cenuşie din vatra stinsă. Parcă, deodată, îmi trage cineva obloanele dinaintea ochilor. Totul devine de nepătruns. Zborul închipuirii conteneşte.

Ia să rememorez. În general, ziua a fost bună. Picătura care se alege seara de pe streaşina sufletului e rotundă, scăldată în nenumărate culori. Întâi a fost dimineața – frumoasă; apoi, după-amiaza, cu plimbarea. Îmi place cum se înalță, din câmpie, clopotnițele zvelte. Îmi place să privesc peste umerii altora. O mulțime de lucruri îmi tot izbucneau în minte. Eram plin de imaginație, eram subtil. După cină, am fost dramatic. Am dat formă concretă multor observații neprecise pe care ni le sugeraseră prietenii noştri. Am făcut fără efort tranziția dintre un eu al meu şi altul. Dar acum, când stau lângă vatra plină cu cenuşă, din care se ivesc capete negre de cărbune, îmi pun mie însumi întrebarea finală: „Care dintre toate acele euri ale mele e cel adevărat?“ Depinde atât de mult de decor! Când strig „Bernard“, cine se prezintă? Un personaj fidel, sardonic, dezamăgit, dar nu înăcrit. Un om de o vârstă şi cu îndeletniciri neprecise. Eu, pur şi simplu. El e acela care ia acum vătraiul şi scormoneşte resturile focului, aşa încât să le cearnă prin grătar. Şi, privind cum se cerne, îşi spune: „Dumnezeule, câtă cenuşă!“ Apoi adaugă, pe un ton lugubru, dar cu o oarecare nuanță de consolare: „O să curețe doamna Moffat tot ce-i aici“. Îmi închipui că-mi voi repeta deseori această frază, în timp ce viața mă

va hurduca izbindu-mi capul, cu zgomot, când de un perete al vehiculului, când de altul. „Da, da, o să vină doamna Moffat şi o să curețe tot." Şi acum, la culcare!

— Într-o lume care cuprinde clipa prezentă, spuse Neville, de ce să dau o formă anume gândurilor mele? Nu putem da nume fără să schimbăm astfel ceea ce am numit. Să le las, aşadar, să existe – malul pe care stau, toată frumusețea asta, iar eu, o clipă, să rămân aşa, pătruns de încântare trupească. Soarele e fierbinte. Văd râul. Văd copacii bălțați, rumeniți în lumina de toamnă. Trec bărci, străbătând pale de roşu, de verde. În depărtare se aud clopote, dar nu e dangăt de moarte. Sunt clopote care cântă viața. De bucurie, o frunză se desprinde şi cade. Ce îndrăgostit sunt de viață! Uite cum îşi întinde salcia rămurelele fine! Printre ele, văd trecând o barcă, încărcată cu tineri nepăsători, lipsiți de răspunderi, voinici. Ascultă gramofonul; mănâncă fructe din pungi de hârtie. Aruncă în apă coji de banană care se scufundă ca nişte țipari. Tot ce fac e frumos. În camerele lor sunt diverse suporturi şi zorzoane, vâsle şi litografii, dar unde sunt ei totul devine frumos. Barca lor trece pe sub pod. Vine alta. În asta stă Percival, tolănit alene pe nişte perne, ca o stană de piatră uriaşă, tihnită. Ba nu, e numai unul dintre ciracii lui, care imită tihna lui de stană uriaşă. El e singurul care nu-şi dă seama de maimuțărelile lor, dar, când îi prinde asupra faptului, le trage câte un ghiont prietenesc, cu laba lui mare. Au trecut şi ei pe sub pod, printre „crengile, ca nişte şuvoaie de apă, ale copacilor înclinați", prin desenul lor fin, colorat în galben şi în violet. Se stârneşte un vânt subțire; perdeaua freamătă: îndărătul frunzişului zăresc clădirile cu înfățişare severă, totuşi veşnic voioase, clădirile care, cu toate că stau acolo de atâta nemăsurată vreme, pe un străvechi petic de pământ, nu par greoaie, ci dimpotrivă, uşoare, făcute parcă din material poros. Acum începe să suie

înlăuntrul meu cadența cunoscută: cuvintele care dormeau se înalță, coboară şi din nou se înalță. Da, sunt poet. Sunt, fără îndoială, un mare poet. Bărci şi tineri care-mi trec pe dinaintea ochilor, şi copaci în depărtare, şi „şuvițele plângătoare ale copacilor înclinați deasupra apei" – pe toate acestea le văd, le simt. Sunt inspirat. Mi se umplu ochii de lacrimi. Totuşi, chiar în vreme ce mă stăpâneşte această simțire, îmi biciui frenezia, ca s-o stârnesc tot mai mult, până ce aleargă în spume; dar atunci devine artificială, nesinceră. Cuvinte, cuvinte şi iar cuvinte, în galop întins – îşi scutură, sălbatic, coamele lungi şi cozile, dar, din pricina unui cusur care sălăşluieşte în mine, nu pot să mă las în voie purtat pe spinările lor; nu pot goni cu ele, dând iama printre femei şi printre sacoşe. E ceva ştirbit în mine – o şovăială care mi-e fatală; iar dacă trec peste ea, se face spumă şi nesinceritate. Totuşi, nu-mi vine să cred că n-aş fi un mare poet. Ceea ce am scris noaptea trecută nu e oare poezie bună? Am oare inspirația prea promptă, cedez oare facilității? Nu ştiu. Uneori nu mă ştiu pe mine însumi, nici cum să măsor, cum să numesc şi cum să număr, grăunte cu grăunte, tot ceea ce mă alcătuieşte.

E ceva care mă părăseşte acum; ceva se îndepărtează de mine, ca să întâmpine personajul care se apropie şi mă încredințează că ştiu cine este înainte de a-i vedea chipul. Cât de ciudat ne împlineşte, schimbându-ne chiar de la distanță, un prieten! Şi ce mare folos ne aduce, chemându-ne înapoi de pe unde am fost duşi! Totuşi, cât de dureroasă e întoarcerea, cât de dureros e să fii readus la calm, să-ți fie eul falsificat, amestecat cu altul, încastrat în altul! Când se apropie el, eu nu devin eu însumi, ci Neville amestecat cu altcineva – cu cine oare? Cu Bernard? Da, cu Bernard. Aşadar, lui Bernard îi voi pune întrebarea. Eu cine sunt?

— Cât de ciudată pare salcia, spuse Bernard, acum când o privim amândoi! Adineauri eu eram Byron, iar salcia era

salcia lui Byron, plângătoare, prelingându-se în şuvoaie şi tânguindu-se. Acum, când privim copacul împreună, are un aer îngrijit, cu fiecare ramură la locul ei, şi o să-ți spun ce simt eu, sub porunca spiritului tău limpede.

Îți simt dezaprobarea, îți simt forța. Lângă tine, devin un om dezordonat, impulsiv, a cărui batistă de mătase e veşnic pătată de grăsimea prăjiturilor. Da, într-o mână țin *Elegia* lui Grey; cu cealaltă scot din grămăjoară prăjitura care stă sub toate celelalte, care a absorbit tot untul şi care s-a lipit de farfurie. Gestul meu te doare; simt, acut, mâhnirea ta. Din pricina asta, şi doritor să redobândesc buna ta părere despre mine, încep să-ți povestesc cum l-am tras adineauri pe Percival din pat; îi descriu papucii, masa, lumânarea cu firişoare de ceară topită, mormăielile şi văicărelile când i-am luat pătura de pe picioare; l-am descris şi pe el, care se înfăşurase atât de bine în pături, încât părea gogoaşa unui vierme de mătase. Descriu toate acestea în aşa fel încât, oricât te-ar preocupa o mâhnire secretă (un personaj cu gluga trasă pe ochi prezidează întotdeauna întâlnirile dintre noi doi), te dai bătut şi râzi, şi ceea ce spun te încântă. Farmecul meu, bogatul meu debit verbal, spontan şi neaşteptat, mă încântă şi pe mine. Când, datorită cuvintelor, smulg vălurile de pe lucruri, mă surprinde cât de multe am observat – cu mult mai multe decât pot spune. Pe când vorbesc, în mintea mea se înalță, în clocot mereu reînnoit, imagine după imagine. „Uite, îmi spun, asta îmi trebuia. De ce oare nu sunt în stare să termin scrisoarea pe care am început-o?“ În camera mea sunt veşnic împrăştiate scrisori neterminate. Când mă aflu alături de tine, îmi vine să cred că sunt unul dintre oamenii cei mai talentați. Mă năpădeşte fericirea de a fi tânăr, puternic, prevăd ce o să mai vină. Mă văd, neîndemânatic, dar plin de fervoare, cum dau ocol, zumzăind, florilor, cum pătrund, tot cu zumzet, în caliciile purpurii, şi cum răsună cavitățile

albastre de nemaipomenitul meu avânt. Cât de deplin mă voi bucura de tinerețea mea (tu mă faci să simt asta)! Şi la Londra. Şi de libertate. Dar ajunge! Nu mă asculți. Exprimi un protest, în timp ce, cu un gest care mi-e atât de cunoscut, laşi să-ți alunece palma peste genunchi. Astfel de semne ne dau de veste despre suferințele prietenilor noştri. „Luat de şuvoiul bogat al făpturii tale, pari a-mi spune: Nu trece pe lângă mine fără să te opreşti. Întreabă-mă ce mă doare."

Atunci hai să te creez eu! (Şi tu m-ai creat pe mine.) Stai întins aici, pe țărmul fierbinte, în ziua asta de octombrie încântătoare, calmă, puțin ofilită, luminoasă totuşi, şi priveşti cum trece barcă după barcă printre rămurelele frumos pieptănate ale sălciei. Îți place să fii poet; îți place să fii îndrăgostit. Dar minunata claritate a inteligenței tale şi onestitatea neclintită a intelectului tău (ție îți datorez cuvintele acestea de origine latină; calitățile tale mă fac să mă simt cam stingherit şi să văd porțiunile decolorate şi firele subțiate din contextura mea) îmi pun stavilă. Tu nu admiți nici o mistificare. Nu te învălui în nori, fie ei trandafirii ori aurii.

Nu-i aşa că am dreptate? Am interpretat cum se cuvine gestul pe care l-ai făcut cu mâna stângă? Dacă e aşa, atunci dă-mi poeziile tale; dă-mi foile pe care le-ai scris noaptea trecută, cu o asemenea fervoare a inspirației încât astăzi te simți cam secătuit. Fiindcă nu te încrezi în inspirație – fie ea a ta ori a mea. Hai să ne întoarcem împreună, trecând podul, umblând pe sub ulmi, până în camera mea, unde, între pereți şi între perdelele roşii de mătase trase peste geam, o să fim feriți de glasurile care ne distrag, de mireasma teilor şi de alte existențe, de vânzătoarele înfipte, cu mersul lor trufaş, de bătrânele care îşi țârâie paşii sub poveri grele, de privirile furişe ale cuiva care se vede parcă, dar dispare de îndată – Jinny poate, sau Susan, sau Rhoda, pierzându-se în jos, pe drum… Şi-acum, o uşoară crispare a ta îmi dezvăluie

simţămintele tale; am ieşit din raza ta; m-am îndepărtat, zumzăind ca un roi de albine, pe veci rătăcitor, lipsit de puterea ta de a te concentra, implacabil, asupra unui singur obiect. Dar mă voi întoarce din nou la tine.

— Când văd astfel de clădiri, spuse Neville, nu pot accepta ideea că mai există în preajma lor şi fete de prăvălie; chicotelile, trăncănelile lor mă dor ca o jignire, fiindcă îmi invadează liniştea şi mă trag de mânecă, în clipele mele de exaltare pură, ca să-mi aducă aminte că suntem nişte decăzuţi.

Dar acum ne aflăm din nou pe meleagurile noastre, după o scurtă întâlnire cu biciclete, cu mireasma teilor şi cu siluete care s-au pierdut în învălmăşeala străzii. Aici suntem stăpânii liniştii şi ai ordinii; suntem urmaşii unei mândre tradiţii. Luminile încep să despice scuarul în dungi gălbui. Negurile care suie dinspre râu năpădesc meleagurile acestea străvechi. Se agaţă uşurel de pietrele roase de vreme. Pe drumurile de ţară, frunzişul căzut s-a aşternut des, oile tuşesc afară pe câmpul umed; dar aici, în cameră, suntem la adăpost de umezeală. Stăm de vorbă, numai noi doi. Văpaia focului saltă şi se domoleşte, aprinzând licăr pe clanţa uşii.

Tu ai citit din Byron. Ai însemnat pasajele care ţi s-a părut că se potrivesc cu firea ta. Găsesc însemnate toate frazele exprimând un temperament sardonic, dar pătimaş, o impetuozitate care, ca fluturele de noapte, se năpusteşte în geamul dur ce-i frânge elanul. Te-ai gândit, în timp ce trăgeai aici o linie cu creionul: „Şi eu tot aşa îmi lepăd haina de pe mine. Şi eu pocnesc aşa din degete în faţa destinului". Dar Byron nu făcea ceaiul cum îl faci tu, care umpli atât de mult ceainicul, încât, când îi pui capac, apa dă pe din afară. Ai făcut o băltoacă întunecată pe masă – şi acum îţi curge pe cărţi, pe însemnări. O ştergi, neîndemânatic, cu batista. Apoi îţi înghesui batista la loc în buzunar – în toate astea nu-i semeni lui Byron; îţi semeni ţie însuţi; în asta eşti atât de tu însuţi,

încât, dacă mă voi gândi la tine peste douăzeci de ani, când vom fi amândoi celebri, bolnavi de gută şi insuportabili, asta e scena care îmi va veni în minte; iar dacă vei fi mort, voi vărsa lacrimi. Într-o vreme, erai un tânăr din romanele lui Tolstoi; acum eşti un tânăr după chipul lui Byron; şi mâine vei fi poate un tânăr din romanele lui Meredith; apoi vei vizita Parisul în vacanța de Paşte şi, când te vei întoarce, vei purta cravată neagră şi vei fi împrumutat înfățişarea vreunui parizian nesuferit, de care n-a auzit nimeni niciodată. Atunci mă voi desprinde de tine.

Eu sunt o singură persoană – eu însumi. Nu joc rolul lui Catul, pe care îl ador. Sunt cel mai disciplinat dintre studenți, cu dicționarul de-a dreapta şi cu un caiet în față, în care notez situații neobişnuite ale participiului trecut. Dar nu poți trăi o viață întreagă râcâind cu briceagul ca să scoți la lumină inscripții din Antichitate. Oare va trebui să trag mereu perdelele de mătase roşie şi să văd cartea ca o lespede albă de marmură aşezată sub lampă? Ar fi glorioasă o viață închinată perfecțiunii; să urmezi meandrele unei fraze, oriîncotro te-ar duce ea, în pustiu, sub troiene de nisip, nepăsător la ademeniri, la ispite; să fii sărac şi neîngrijit; să fii ridicol în Piccadilly.

Dar sunt prea nervos ca să-mi termin fraza cum se cuvine. Vorbesc repede, în timp ce mă plimb în sus ori în jos, ca să-mi ascund agitația. Nu pot suferi batistele tale pătate de grăsime – ai să-ți pătezi şi exemplarul din *Don Juan.* Nu asculți ce-ți spun. Construieşti fraze despre Byron. Şi, în timp ce gesticulezi, cu haina, cu bastonul, încerc să-ți împărtăşesc o taină pe care nu am spus-o nimănui: îți cer (când mă aflu cu spatele întors către tine) să iei viața mea în palme şi să-mi spui dacă voi fi întotdeauna sortit să trezesc repulsie în cei pe care-i iubesc.

Stau cu spatele la tine, foindu-mă. Ba nu, mâinile mele sunt acum cu desăvârşire liniştite. Cu un gest sigur, fac loc

între cărțile bibliotecii şi aşez acolo pe *Don Juan.* Aşa. Aş prefera să fiu iubit, să fiu celebru, decât să urmăresc perfecțiunea printre dune de nisip. Dar sunt oare sortit să stârnesc dezgustul? Sunt oare poet? Să zicem… Dorința care stă, gata să răbufnească, pe pragul buzelor mele, rece ca un glonț, necruțător proiectil pe care îl îndrept către vânzătoarele din magazin, către femei, către impostură, către vulgaritatea vieții (fiindcă iubesc viața) se repede acum în tine când îți arunc – hai, prinde-l! – poemul meu.

— A țâşnit din cameră ca o săgeată, spuse Bernard. Mi-a lăsat poemul lui. O, prietenie, voi presa şi eu flori între paginile sonetelor lui Shakespeare! O, prietenie, cât de ascuțite sunt împunsăturile tale – nenumăratele tale împunsături! M-a privit când s-a întors cu fața spre mine; mi-a dat poemul. Negurile care-mi învăluiau făptura se destramă acum, toate. Voi păstra această destăinuire până la capătul vieții mele. Prezența lui devastatoare a trecut asupra mea ca un val prelung, ca o năvală grea de ape, săpând în mine şi lăsându-mi descoperit prundişul sufletului. A fost umilitor; a rămas din mine doar un prundiş. Orice asemănare a fost spulberată. „Nu eşti Byron. Eşti tu însuți." Ce ciudat: să te închege altcineva într-o ființă unică.

Cât de ciudat e să simți că firul care porneşte din tine se țese din spațiul neguros al lumii despărțitoare. A plecat; şi am rămas aici, cu poemul lui în mână. Între noi, firul acesta de legătură. Dar cât de bine mă simt, cât de liniştit, când prezența străină nu mai este, când cercetarea pătrunzătoare e din nou umbrită, ascunsă sub glugă! Cât de recunoscător sunt că pot trage perdelele, că mi-e îngăduit să nu mai admit nici o prezență; că simt cum ies iar din colțurile întunecate în care s-au refugiat obişnuitele năluci ce sălăşluiesc aici şi cu care m-am învățat, dar pe care el, cu forța lui superioară, le-a izgonit în ascunzişuri. Spiritele zeflemitoare,

cărora nu le scapă nimic şi care, chiar în plină intensitate a momentului, îmi supravegheau comportarea, se întorc în stol. Cu adaosul lor, sunt Bernard; sunt Byron; sunt acesta, şi acela, şi celălalt.

Stolul lor întunecă văzduhul, şi ei mă îmbogățesc ca şi înainte, cu bufoneriile lor, cu comentariile lor, şi învăluie într-un nor frumoasa simplitate a clipei aceleia de emoție. Fiindcă sunt mai multiplu decât bănuieşte Neville. Nu suntem atât de simpli pe cât ne-ar vrea prietenii noştri. Totuşi, dragostea e simplă.

Nălucile cu care sunt învățat să trăiesc s-au întors. Tăietura pe care Neville, cu lama surprinzător de subțire a spadei, a deschis-o adânc în mine s-a închis acum. Sunt din nou aproape întreg; şi cât de bine îmi pare că pot readuce în joc tot ceea ce, în mine, îi e necunoscut lui Neville! În timp ce trag perdelele şi privesc afară, mă gândesc: „Aşa ceva lui nu i-ar plăcea; dar pe mine mă desfată". (Ne folosim de prietenii noştri pentru a ne măsura pe noi înşine.) Sunt atras de lucruri pe care Neville nici nu le atinge. De partea cealaltă a drumului răsună cântece de vânătoare. Imnuri care glorifică goana pe urma haitei de câini. Băieții care purtau şapcă şi care se întorceau toți în aceeaşi clipă, de îndată ce trăsura dădea colțul, se bat unii pe alții pe umăr şi se fudulesc. Dar Neville, delicat, evită să se amestece printre ei şi, pe furiş, ca un conspirator, se grăbeşte să ajungă din nou în camera lui. Parcă-l văd cufundat în fotoliul adânc, privind la focul care în clipa aceea are o soliditate arhitecturală. „De s-ar putea ca viața", gândeşte el, „să aibă permanența aceasta, rânduirea aceasta… " – fiindcă, mai presus de orice, ține la ordine şi detestă byroniana mea neglijență; şi aşa, trage perdelele, zăvoreşte uşa. Ochii i se umplu de doruri (fiindcă Neville e îndrăgostit; dragostea, arătare sinistră, a prezidat întâlnirea noastră); ochii i se umplu de lacrimi. Apucă

vătraiul şi, cu o singură lovitură, dărâmă trecătoarea aparenţă de trăinicie a jarului încins. Totul se schimbă. Şi tinereţea, şi iubirea. Barca a trecut pe sub bolta de sălcii şi se află acum sub pod. Percival, sau Tony, sau Archie, sau oricare altul va pleca în India. Nu ne vom mai vedea. Apoi întinde mâna după caiet – un volumaş îngrijit, îmbrăcat în hârtie pestriţă – şi scrie, febril, versuri lungi, în stilul poetului pe care îl admiră mai mult în momentul acela.

Dar mie îmi place să-mi pierd vremea, să mă uit afară rezemat de fereastră, să ascult. Iar se aude corul voios. Acum băieţii sparg vesela de porţelan. Şi asta face parte din ritual. Corul, ca un torent care sare din stâncă în stâncă, năvălind fără milă asupra copacilor bătrâni, se prăvale peste prăpăstii impetuos, cu minunată nepăsare. Tot înainte, în rostogolire, în goană dezlănţuită, după câinii de vânătoare, după mingea de fotbal; trag în sus, se lasă în jos, agăţaţi de vâsle ca nişte saci cu faină. Orice deosebire între ei se şterge – gesturile lor sunt ca ale unui singur om. Vântul de octombrie aduce asupra curţii când răbufniri de zgomot, când tăcere. Acum sparg iar porţelanuri – aşa e ritualul. Pe sub ferestrele învăpăiate, o bătrână, nesigură pe picioare, păşeşte mărunţel spre casă, cu o geantă în mână. Îi e cam teamă că au să se prăvale asupra ei şi au s-o îmbrâncească în şanţ. Totuşi, se opreşte ca pentru a-şi încălzi mâinile noduroase, reumatice, la focul aprins de ei în aer liber, a cărui vâlvătaie aruncă în jur şuvoaie de scântei şi bucăţele de hârtie arsă. Bătrâna s-a oprit lângă fereastra care răsfrânge văpaia. Un contrast. Toate astea eu le văd, dar Neville nu le vede; le simt, el însă nu. Iată de ce el va atinge perfecţiunea, iar eu nu – eu nu voi lăsa în urmă decât fraze neisprăvite, pline de nisip.

Acum îmi fuge gândul la Louis. În ce lumină nemiloasă, cercetătoare, ar cuprinde ei acest amurg de toamnă, porţelanul spart şi cupletele vesele ale cântecului de vânătoare,

şi pe Neville, pe Byron şi viața noastră de aici? Buzele lui subțiri stau cam strânse; obrajii îi sunt palizi; stă aplecat, într-un birou, asupra vreunui obscur registru comercial. „Tatăl meu, bancher la Brisbane – fiindcă-i e ruşine de tatăl lui, vorbeşte mereu despre el –, a dat faliment". Aşa că stă într-un birou, el, Louis, cel mai bun elev al şcolii. Dar eu, care caut contrastele, îi simt adeseori privirea asupra noastră, privirea lui râzătoare, intensă, care ne adună laolaltă ca pe nişte cifre fără însemnătate, aşa cum, în biroul lui, caută fără încetare să obțină un total general. Şi, într-o bună zi, cu o peniță subțire înmuiată în cerneală roşie, va înscrie suma întreagă; totalul nostru va fi cunoscut; dar nu va fi suficient.

Bang! Au azvârlit un scaun în perete. Înseamnă că suntem blestemați. Nici cu mine lucrurile nu stau prea limpede. Nu mă las oare în voia unor emoții care nu-şi au rostul? Da, când mă aplec pe fereastră şi arunc țigareta în aşa fel încât se roteşte uşor, înainte de a atinge pământul, îl simt pe Louis atent până şi la țigareta mea. Şi Louis spune: „Asta înseamnă ceva. Dar ce anume?"

— Trec întruna oameni, spuse Louis. Trec fără încetare pe dinaintea vitrinei acestui local. Automobile, camioane, autobuze şi apoi alte autobuze, alte camioane, alte automobile trec prin fața geamului. În planul al doilea, disting magazine şi case; şi turnurile uneia dintre bisericile oraşului. În prim-plan, rafturi de sticlă pe care sunt aşezate farfurii cu chifle şi sendvişuri cu şuncă. Totul e puțin neclar din pricina aburilor care se înalță din ceainic. Aburi cu miros de carne – vacă, oaie, cârnați şi tocătură – stau aninați în mijlocul restaurantului, ca un năvod umed. Îmi proptesc cartea de o sticlă cu sos Worcester şi încerc să fiu la fel cu ceilalți.

Dar nu izbutesc. (Trec şi trec oameni, în succesiune neregulată.) Nu izbutesc să-mi citesc cartea, nici să-mi comand cu convingere friptura. Îmi tot spun: „Sunt un englez obiş-

nuit; sunt un funcționar obişnuit“, totuşi, mă uit la oamenii obişnuiți de la mesele vecine, ca să văd dacă fac şi eu ceea ce fac ei. Cu o expresie pasivă pe chip, cu pielea încrețită, tresărind mereu sub numeroase impresii, agili ca maimuțele, perfect adaptați momentului, discută cu toate gesturile apropiate despre vânzarea unui pian. Pianul umple toată camera de la intrare, aşa că s-ar putea lua zece lire pe el. Tot trece şi trece lume; trece printre turlele bisericii şi sendvişurile cu şuncă. Dezordinea asta rupe şi încurcă fără încetare fâşiile pâlpâitoare ale atenției mele față de ceea ce se întâmplă. De aceea nu mă pot concentra asupra mâncării. „Aş putea lua pe el zece lire. Pianul e foarte frumos; dar umple toată camera de la intrare.“ Se cufundă, plonjează ca pescăruşii, cu penele protejate de un strat de grăsime. Orice trece de această normă e zădărnicie. Asta e mediocritatea; asta e banalitatea, între timp, pălăriile dansează în sus şi în jos; uşa se tot închide şi se tot deschide. Simt cu intensitate fluxul continuu, dezordinea; mă simt anihilat şi pierdut. Dacă asta e totul, e fără valoare. Totuşi, percep şi ritmul restaurantului. E ca vârtejul neîncetat al unui vals. Chelnerițele, legănând tăvile, se balansează înainte şi înapoi, se rotesc, servind când trebuie şi cui trebuie farfurii cu legume, cu caise şi cu cremă de vanilie. Clienții mediocri includ ritmul chelneriței în ritmul lor („Aş putea lua zece lire pe el; e mare cât toată camera de la intrare“), îşi iau legumele, caisele şi crema de vanilie. Unde se întrerupe oare această continuitate? Unde se află fisura care lasă să se întrezărească ruina? Cercul e perfect închis; armonia e desăvârşită. Centrul ritmului se află aici; tot aici, arcul principal. Îl văd cum se destinde, cum se adună la loc, cum se destinde. Totuşi, eu rămân pe dinafară. Dacă vorbesc, încercând să le imit accentul, îşi ciulesc urechile, aşteptând să vorbesc din nou, ca să mă situeze: vin din Canada, sau din Australia? Eu, care doresc mai presus de orice să fiu

îmbrățişat cu dragoste, rămân un străin, un nechemat. Eu, care aş dori să simt asupra mea unda proteguitoare a banalului, văd cu coada ochiului zări îndepărtate; nu pot să nu observ pălăriile care dansează în sus şi în jos, în neîncetată dezordine. Mie mi se plânge spiritul rătăcitor, nedisciplinat (o femeie cu dinții stricați stă, şi nu ştie ce vrea, dinaintea tejghelei): „Adu-ne înapoi la strungă pe noi toți care trecem în ordine frântă, bălăbănindu-ne în sus şi în jos, pe lângă vitrine care au expuse, în prim-plan, sendvişuri cu şuncă aşezate pe farfurii". Da, vă voi readuce la ordine.

Am să citesc din cartea proptită pe sticla cu sos Worcester. Cuprinde câteva fraze fără cusur, câteva inele făurite cu măiestrie, cuvinte puține, dar poezie adevărată. Nici unul dintre voi nu ştie despre ele. Ați uitat lucrurile pe care le spune poetul mort de mult. Iar eu nu vi le pot traduce, aşa încât puterea lor să vă strângă în nodul ei ca o funie şi să vă facă să înțelegeți cât de zadarnică vă e viața; cât de ieftină, de goală vă e agitația; şi, în felul acesta, să vă scutur de degradarea care, dacă nu vă dați seama de zădărnicia voastră, vă va pătrunde, îmbătrânindu-vă de timpuriu. Strădania vieții mele ar trebui să fie traducerea acestui poem, aşa încât să-l puteți citi cu uşurință. Eu, tovarăş cu Platon, cu Virgiliu, voi bate la uşa de stejar lustruit. Înfrunt trecerea voastră cu această vergea de oțel călit. Nu mă voi supune procesiunii fără rost a pălăriilor de tot felul şi a tuturor podoabelor, fie bălțate, fie cu pene, de pe creştetele femeieşti. (Susan, pe care o respect, ar purta vara doar o pălărie simplă de paie.) Da, voi interveni cu ordinea mea asupra fălcilor care mestecă şi asupra aburului ce se prelinge în picături inegale pe geamul vitrinei, voi reglementa opririle şi pornirile smucite ale autobuzelor; şovăielile de la tejghea şi cuvintele tărăgănate fără vreun înțeles omenesc. Vă voi readuce la ordine.

Rădăcinile mele se cufundă adânc, trecând prin straturi de plumb şi de argint, prin locuri mlăştinoase, umede, care

îşi exaltă miasmele, până la miezul unde rădăcini de stejar se împletesc într-un nod strâns. Cu simțurile închise ca sub pecete, orb şi cu țărână în urechi, am auzit totuşi zvonul îndepărtat al războiului; am auzit privighetoarea; am simțit mersul grabnic al cetelor de oameni în căutarea civilizației, ca stolurile de păsări călătoare zburând mereu în căutarea verii; am văzut femei ducând urcioare de lut roşietic pe malul Nilului. M-am trezit într-o grădină, lovit în ceafă de văpaia unui sărut – sărutul lui Jinny; vedeam toate acestea în amintire aşa cum, dintr-un incendiu nocturn, îți aminteşti de strigăte învălmăşite, stâlpi care se năruie şi pale de roşu şi negru. Adorm şi mă trezesc, iar şi iar. În clipa asta dorm, în clipa următoare sunt treaz. Văd lucirea ceainicului; rafturile de sticlă pline cu sendvişuri aurii; oameni în redingotă cocoțați pe scaune în fața tejghelei; iar îndărătul lor, eternitatea. Acesta e semnul pe care călăul cu glugă l-a apăsat cu fierul roşu în carnea mea înfiorată. Îndărătul acestei săli văd trecutul, puzderia de pene, puzderia de aripi fâlfâitoare ale trecutului. Iată de ce buzele mele stau strânse, de ce chipul meu e palid; iată de ce înfățişarea mea e neplăcută şi neîmbietoare, când cu ură şi cu amărăciune îmi întorc fața spre Bernard şi spre Neville, care se plimbă alene pe sub arborii de tisă, moştenesc jilțuri vechi şi trag bine perdelele, pentru ca lumina lămpii să le cadă pe carte.

Pe Susan o respect; fiindcă stă şi coase. Împunge acul, sub tihnita lumină a lămpii, într-o casă unde, sub fereastră, afară, susură lanul de grâu şi unde mă simt în afara primejdiei. Fiindcă sunt cel mai slab, cel mai nevârstnic dintre toți. Sunt un copil care se uită la picioruşele sale şi la şanțurile subțirele pe care apa le deschide pe prund. „Uite un melc", îmi spun; „uite o frunză." Şi mă bucur de melc; mă bucur de frunză. Sunt întotdeauna cel mai nevârstnic, cel mai nevinovat, cel mai încrezător. Voi toți sunteți ocrotiți. Eu sunt despuiat. Când trece în ritm legănat chelnerița cu părul împletit ca

în ghirlande, vă dă tuturor fără şovăială, ca o soră, caisele şi crema de vanilie. Voi îi sunteți frați. Dar eu, când mă ridic, îmi curăț firimiturile de pe haină şi strecor un bacşiş mult prea mare sub marginea farfuriei, aşa încât să nu-l găsească decât după plecarea mea, şi astfel disprețul ei, când ia bacşişul râzând, să nu mă atingă înainte de a avea timp să trec de uşile batante.

— Vântul flutură storurile, spuse Susan, şi toate se văd acum bine: ulcele, castronaşe, rogojini şi fotoliul ponosit şi găurit. Obişnuitele panglici ofilite împestrițează tapetul. Corul păsărilor a tăcut – una singură mai cântă, lângă fereastra dormitorului. O să-mi încalț ciorapii şi o să calc, fără zgomot, pe lângă uşile dormitoarelor; o să cobor prin bucătărie şi, trecând prin grădină şi pe lângă seră, o să ies afară în câmp. E încă devreme. Negura stăruie asupra mlaştinii. Ziua e nemlădioasă, rigidă ca un giulgiu. Dar se va înmuia; se va încălzi. La ceasul acesta atât de fraged încă, parcă eu aş fi şi câmpia, şi hambarul, şi copacii; ale mele sunt stolurile de păsări, şi puiul de iepure care țâşneşte aproape de sub picior. Al meu e cocostârcul care îşi răsfiră alene aripile întinse; şi vaca aceea care pune alene un picior dinaintea celuilalt, mestecând iarba pe care o smulge cu un sunet scârțâit; a mea e rândunica neîmblânzită, cu zbor de săgeată; a mea e, pe cer, lumina trandafirie, abia bănuită; al meu e verdele care îi ia apoi locul; ale mele, tăcerea şi zborul de clopote; şi chemarea omului care îşi aduce de la câmp caii de la căruță; ale mele, toate, toate.

Nu pot fi ruptă de ele, nici ținută deoparte. M-au trimis la şcoală; m-au trimis în Elveția să-mi desăvârşesc educația. Urăsc linoleumul; urăsc brazii şi muntele. Acum, sub cerul palid pe care norii călătoresc fără grabă, vreau să mă arunc pe pământul acesta neted ca-n palmă. Pe drum, căruța se

vede tot mai mare, pe măsură ce se apropie. Oile se adună în mijlocul păşunii. Păsările se adună în mijlocul drumului; îşi pot îngădui să nu zboare încă. Se înalţă fum dintr-un foc de lemne. Zorile se dezmorţesc. Ziua începe să prindă viaţă. Se întorc în lume culorile. Ziua, cu toate lanurile ei, unduieşte aurie sub cer. Pământul atârnă greu sub mine.

Dar cine sunt eu, care mă reazem de gardul acesta, uitându-mă cum adulmecă prepelicarul rotindu-se în cerc închis? Câteodată (nu am împlinit încă douăzeci de ani) mi se pare că nu sunt femeie, ci lumina care cade pe gard, pe pământ. Câteodată parcă aş fi anotimpurile, parcă aş fi ianuarie, mai, noiembrie; glodul, negura, zorile. Nu mă las aruncată de colo-colo, nu pot să plutesc uşurel, nici nu mă pot amesteca printre oameni. Totuşi, acum, când stau rezemată aici, de gard, până când forma lui îmi rămâne adâncită în carnea braţului, simt greutatea care s-a închegat sub coasta mea. La şcoală, în Elveţia, s-a închegat acolo ceva dur. Nici suspine, nici zâmbete; nu ştiu să fac fraze învăluitoare, frumos ticluite; nu comunic cu meleaguri ciudate, ca Rhoda când priveşte dincolo de noi, pe deasupra capetelor noastre; nu fac, ca Jinny, piruete într-un avânt complet – trunchi, braţe, picioare. Ceea ce dau eu e ferm şi neîmblânzit. Nu pot să plutesc alene, nici nu mă pot amesteca printre oameni. Îmi place privirea neclintită a păstorilor pe care-i întâlnesc în cale; privirea neclintită a ţigăncii care, pe marginea drumului, lângă căruţă, îşi alăptează pruncii aşa cum mi-i voi alăpta şi eu pe ai mei. Pentru că în curând, la ceas fierbinte de amiază, când albinele zumzăie în jurul florilor de nalbă, va veni alesul meu. Va sta sub crengile unui cedru. Un singur cuvânt îmi va spune, şi eu cu unul singur îi voi răspunde. Ceea ce s-a închegat în mine lui îi voi da. Voi avea copii; voi avea jupânese cu şorţ; argaţi cu furci pentru fân; o bucătărie în care mi se vor aduce mieluşei plăpânzi, să stea la cald într-un

coş, o bucătărie în care vor fi atârnate şunci şi în care vor luci funiile de ceapă. Voi fi ca mama, cu şorţ albastru, încuind tăcută dulapurile.

Acum mi-e foame. Îmi voi chema prepelicarul. Mi-e gândul la pâine rumenită, la felii de pâine cu unt, la farfurii albe într-o încăpere însorită. Mă voi întoarce prin câmp. Voi urma cărăruia din iarbă, cu pas întins, apăsat şi egal, ocolind câte o băltoacă sau sărind peste o buturugă. Picături de umezeală mi se aşază pe fusta de stofă groasă; pantofii, pătrunşi de umezeală, se înnegresc. Ziua nu mai e ţeapănă; bate în cenuşiu, în verde şi are luciri de chihlimbar. Păsările nu mai stau în mijlocul drumului.

Mă întorc cum s-ar întoarce pisica sau vulpea, cu brumă cenuşie prinsă în blană şi cu labele înăsprite de pământul tare. Îmi deschid calea printre verze, călcând peste foile lor care trosnesc şi scuturând de pe ele picături de apă. Stau şi aştept să aud pasul tărăgănat al tatei, când vine pe coridor strivind cine ştie ce buruiană între degete. Umplu ceaşcă după ceaşcă, iar pe masă, printre borcanele cu marmeladă, printre pâini şi bucăţi de unt, stau semeţe florile care nu s-au deschis încă. Tăcem.

Mă duc apoi la dulapul din bucătărie şi scot pungile umede cu stafide mari; ridic săculeţul greu cu făină pe masa care străluceşte de curăţenie. Frământ coca, o trag, o întind, cufundându-mi adânc mâinile în aluatul cald. Răsfir degetele, să-mi curgă în evantai printre ele şuvoiul de apă rece. Focul duduie; muştele bâzâie, zburând în cerc. Stafide, orez, pungi argintii şi pungi albastre, toate sunt din nou încuiate în dulap. Carnea e pusă la cuptor, pâinile îşi înalţă spinările domoale sub cârpa curată. După-amiază cobor la râu. Natura întreagă procreează. Gâzele zboară din spic în spic de buruiană. Florile sunt încărcate cu polen. Lebedele plutesc pe râu, înşiruite în ordine. Norii, calzi acum, purtând cu

ei pete de soare, aleargă pe deasupra culmilor, presărând aur peste ape, aur pe gâtul lebedelor. Punând o copită dinaintea celeilalte, vacile îşi deschid pe câmpie cărări păscute. Caut în iarbă, pe dibuite, ciuperci cu pălăria albă; le rup piciorul, apoi culeg floarea purpurie care creşte alături şi pun floarea lângă ciupercă, şi ciuperca mai are pământ prins de rădăcini; şi aşa mă îndrept spre casă, fiindcă e timpul să pun la fiert ceainicul pentru tata şi să i-l aşez pe masă, printre trandafirii abia deschişi.

Dar se lasă seara şi aprindem lămpile. Şi, când se lasă seara, lămpile aşază văpăi galbene prin iederă. Stau la masa mea de lucru şi cos. Mă gândesc la Jinny şi la Rhoda; şi aud pe lespezi huruitul roţilor, când caii de la fermă se întorc trudiţi spre casă; desluşesc vuietul îndepărtat al automobilelor în zborul vântului de seară. Mă uit la frunzele care freamătă în grădina întunecată şi mă gândesc: „Acum ei dansează la Londra. Jinny îl sărută pe Louis".

— Ce ciudat, spuse Jinny. Cum pot oamenii să doarmă – să stingă lumina şi să se ducă la culcare! S-au dezbrăcat, şi-au pus cămăşi de noapte albe. În nici una dintre casele lor nu mai arde lumina. Un şir de hornuri se profilează pe cer; pe stradă stau aprinse câteva felinare, împrăştiind o lumină de care nu are nimeni nevoie. Singurii care se mai află pe afară sunt oamenii săraci şi grăbiţi. Nimeni nu mai trece pe stradă; ziua s-a încheiat. Pe la colţuri mai stă câte un poliţist. Dar noaptea începe. Mă simt strălucind în întuneric. Genunchii îmi sunt învăluiţi în mătase. Picioarele, înfăşurate şi ele în mătase, se freacă lin unul de altul. Pietrele şiragului de la gât le simt răcoroase pe piele. Pantofii mă chinuie. Stau dreaptă ca lumânarea, ca să nu-mi ating părul de speteaza scaunului. Sunt pregătită, gata de luptă. Mă aflu acum în pauza trecătoare; în clipa întunecată. Violoniştii şi-au ridicat arcuşul.

Acum automobilul se oprește, în alunecare ușoară. O fâșie de caldarâm e luminată. Ușa se închide și se deschide. Sosesc invitații; nu scot o vorbă; intră cu grabă. În vestibul se aude foșnet de haine dezbrăcate. Acesta e preludiul, începutul. Arunc priviri scurte, priviri furișe, mă pudrez, totul e pus la punct, e pregătit. Părul meu e adus într-o singură unduire. Buzele îmi sunt roșii atât cât trebuie. Sunt gata să-mi regăsesc semenii – domnii și doamnele care suie scările. Trec pe dinaintea lor, expusă privirilor, așa cum și ei sunt expuși privirilor mele. Privirile noastre sunt scurte ca fulgerul, dar nu se îmblânzesc dând vreun semn de recunoaștere. Trupurile noastre comunică însă între ele. Iată chemarea mea. Iată lumea mea. Totul e rânduit dinainte, totul e gata; lachei care stau la o ușă, apoi la alta, îmi cer numele – numele meu proaspăt, numele meu necunoscut – și îl împing înaintea mea. Intru.

Iată scaunele aurite în încăperile goale care stau în așteptare; flori mai țepene, mai impunătoare decât cele care cresc în grădini, se reazemă, albe și verzi, de pereți. Pe o măsuță se află o carte legată. Așa ceva am visat; așa ceva mi-am făgăduit. Aici mă aflu în mediul meu. Mi se pare firesc să calc pe covoarele groase. Înaintez în mers lunecat pe podelele lustruite și, în miresmele de aici, în lumina strălucitoare, încep să mă desfac cum își desface feriga frunzele răsucite. Mă opresc. Fac inventarul acestei lumi. Privesc grupurile de oameni necunoscuți. Printre femeile strălucitoare îmbrăcate în verde, trandafiriu și cenușiu, stau drepte siluetele bărbaților. Ei sunt în alb și negru; sub haine, trupul lor e val și briză. Parcă văd iarăși imaginea mea oglindită în geam, la trecerea prin tunel. Acum se mișcă. Mă aplec puțin în față: bărbați necunoscuți în alb și negru se uită la mine; când mă întorc să mă uit la un tablou, se întorc și ei. Își duc, puțin tremurat, mâna la cravată, apoi la haină, la batista de la buzunar. Sunt foarte tineri. Și preocupați să facă impresie

bună. Simt cum izvorăsc în mine sute de însuşiri. Sunt, rând pe rând, zglobie, jucăuşă, languroasă şi melancolică. Sunt prinsă în rădăcini, dar mă revărs în afară. Îndreptându-mi şuvoiul aurit spre unul dintre ei, îi spun: „Vino!“ Încrețindu-mi unda în retragere, îi spun celuilalt: „Nu!“ Unul dintre ei se rupe din nemişcare, de lângă o mobilă. Se îndreaptă către mine. Se apropie. E clipa cea mai pasionantă pe care am trăit-o. Făptura mea palpită. Parcă s-a stârnit în mine o undă. Ca planta de apă, prinsă în rădăcini, mă legăn totuşi, pe firul curentului, când încoace, când încolo, ca să-l atrag spre mine. „Vino“, îi spun. „Vino!“ Palid, cu părul negru, cel care vine e melancolic, romantic. Iar eu sunt poznaşă, unduitoare, capricioasă; fiindcă el e melancolic, romantic. Iată-l; e lângă mine.

Cu o mică smucitură, ca scoica desprinsă de stânca pe care stătea înțepenită, sunt luată de la locul meu; cad odată cu el, mă las dusă. Ne lăsăm în voia valului domol. Ne strecurăm când înăuntru, când în afara melodiei şovăielnice. Dar pietre mari rup şuvoiul dansului care freamătă, vibrează puternic. Ne poartă ici şi colo o largă rotire care ne ține strânşi laolaltă; nu putem ieşi din încercuirea desăvârşită a pereților ei sinuoşi, mişcători, povârniți. Trupurile noastre – dur al lui, unduitor al meu – sunt strânse în miezul dansului, care ne ține înlănțuiți; şi apoi, domolindu-se în falduri netede, mlădioase, ne strecoară, iar şi iar, printre ele. Dintr-odată, muzica tace. Sângele tot mi se mai zbuciumă, dar trupul meu e neclintit. Camera se învârteşte cu mine. Apoi se opreşte.

Atunci, hai să ne îndreptăm, repede, către fotoliile aurite. Trupul lui e mai puternic decât credeam. Eu, mai amețită decât aş fi bănuit. Nu-mi mai pasă de nimic pe lume. Nu-mi pasă de nimeni, în afară de bărbatul acesta al cărui nume nu-l ştiu. Nu-i aşa, lună, că nu ne stă rău împreună? Nu-i aşa

că suntem încântători aşa cum stăm alături, eu în mătase, el în alb şi negru? Semenii mei n-au decât să se uite acum la mine. Vă întorc privirea drept în ochi, domnilor şi doamnelor, fac parte acum dintre voi. Aceasta e lumea mea. Iau un pahar cu picior gingaş şi beau din vârful buzelor. Vinul are un gust iute, astringent. Mă strâmb fără să vreau. Parfum şi flori, strălucire şi căldură sunt distilate în licoarea aurie, în licoarea de foc. Parc-ar fi în spinarea mea un nu ştiu ce aspru, cu ochii imenşi, un nu ştiu ce care se adună blând asupra lui însuşi, cântându-şi un cântec de leagăn. E extazul meu; adânca mea linişte. Nodul care îmi stătea în gâtlej se înmoaie. Cuvintele se îngrămădesc, se agață unul de altul, se suie unul peste altul. Nu are importanță ce cuvinte sunt. Se îmbrâncesc, se suie unele pe umerii celorlalte. Cele singuratice, cele izolate se însoțesc, se învălmăşesc şi devin multiple. Nu are importanță ce spun. Doldora de cuvinte, o frază ca o pasăre fâlfâind din aripi străbate spațiul liber dintre noi. Se aşază apoi pe buzele lui. Îmi umplu din nou paharul. Beau. Vălurile dintre noi se destramă. Un suflet m-a primit în căldura, în taina lui. Ne aflăm împreună, sus de tot, pe culmile unei trecători din munți. El stă, melancolic, la marginea drumului. Mă aplec. Culeg o floare albastră şi i-o prind la haină, înălțându-mă pe vârfuri. A fost clipa mea de extaz. Dar a trecut.

Ne năpădesc acum lipsa de interes, indiferența. Alți oameni trec, foarte aproape de noi. Nu mai avem conştiința trupurilor noastre strâns apropiate sub masă. Îmi plac şi bărbații blonzi cu ochi albaştri. Se deschide uşa. De mai multe ori la rând. Data viitoare când se va deschide, îmi va schimba întreaga viață. Cine vine? Nu e decât un valet, care aduce paharele. Uite un domn bătrân – ar trebui să mă port cu el ca o copiliță. Iată o doamnă foarte distinsă – m-aş simți prea diferită de ea. Mai sunt şi fete de vârsta mea; stăm cu

săbiile scoase din teacă, într-o înfruntare dreaptă. Fiindcă toți sunt semenii mei. Din lumea asta fac parte. Aici îmi găsesc şi riscurile, aici se află tot ce mi se poate întâmpla. Se deschide uşa. „O, vino!" îi spun acestuia, unduind numai aur din cap până-n picioare. „Vino!" – şi el se îndreaptă către mine.

— Mă voi strecura în urma lor, spuse Rhoda, ca şi cum aş fi văzut pe cineva cunoscut. Dar nu cunosc pe nimeni. Voi trage puțin perdeaua şi voi privi luna. Pale de uitare îmi vor potoli frământarea. Uşa se deschide: tigrul se repede. Uşa se deschide; groaza năvăleşte înăuntru; groază după groază, toate pe urma mea. Dar să-mi cercetez pe furiş comorile pe care mi le-am tăinuit. În partea cealaltă a lumii sunt iazuri care oglindesc coloane de marmură. Rândunica îşi moaie aripa în apa lor întunecată. Dar aici se tot deschide uşa care lasă să intre oameni; ei vin către mine. Aruncându-mi surâsuri palide ca să-şi ascundă cruzimea şi nepăsarea, ei pun stăpânire pe mine. Rândunica îşi înmoaie aripa în apă; luna aleargă, singuratică, deasupra mărilor albastre. Iar eu trebuie să dau mâna cu cel care mi-o întinde pe a lui; trebuie să-i răspund. Dar ce răspuns să dau? Sunt împinsă înapoi, osândită să stau, înfierbântată, în trupul acesta stângaci, în trupul acesta nepotrivit, şi să primesc săgețile dispre-țului şi ale indiferenței, eu care tânjesc după coloane de marmură şi iazuri în care rândunica îşi înmoaie aripa, de pe cealaltă parte a lumii.

Noaptea şi-a mutat spița ceva mai departe, dincolo de hornurile caselor. Peste umărul partenerului meu, văd o pisică liberă în mişcările ei, nu înecată în lumină, nu încătuşată în mătase, slobodă să se oprească, să se întindă şi să pornească din nou. Detest toate amănuntele vieții personale. Dar sunt silită să stau aici, înțepenită, şi să ascult. Simt o imensă apăsare asupră-mi. Nu mă pot mişca fără să strămut povara

veacurilor. Mii de săgeți mă străpung, săgețile disprețului, ale ridicolului. Eu, care aş putea lua în piept furtuna, eu, care cu bucurie aş lăsa gândirea să-mi taie răsuflarea, sunt țintuită, expusă aici. Tigrul se repede. Limba oamenilor, ca biciul, e asmuțită asupră-mi. Mişcătoare, neobosită, se zbate deasupra mea. Trebuie să găsesc vorbe viclene, să-i țin la distanță cu minciuni. Există vreo amuletă împotriva pacostei acesteia? Ce imagine pot invoca, să aştearnă răcoare asupra văpăii acesteia? Mă gândesc la etichete lipite pe valize; la atâtea mame ale căror fuste le învăluie picioarele în falduri bogate; la poieni spre care coboară spinările povârnite ale munților. „Ascundeți-mă“, strig către ele, „apărați-mă, căci sunt cea mai tânără, cea mai despuiată dintre toți“. Jinny aleargă ca pescăruşul pe coama valului, îşi împarte cu grație privirile ici şi colo, spune ceea ce trebuie fără să mintă. Dar eu mint: vorbele mele sunt ambigue.

Când pot fi singură, îmi legăn găleţile; sunt stăpâna florilor mele. Dar aici stau şi răsucesc între degete ciucurii perdelei de brocart din casa gazdei şi sunt frântă în bucăți; nu mai sunt una. Ce ştie oare Jinny când dansează? Ce ştie Susan când, atât de sigură pe ea, stă tihnită sub lumina lămpii, aplecată asupra acului care trage după sine ața albă? Ele spun „da“. Ele spun „nu“. Ele lovesc zgomotos cu pumnul în masă. Dar eu am îndoieli, tremur; văd tufişul cu spini cum îşi clatină umbra în pustietate.

Acum voi străbate încăperea, ca şi cum aş avea de gând ceva anume, şi mă voi îndrepta către balconul acoperit. Văd cerul, împodobit dintr-odată cu dulcea lumină a lunii. Văd şi împrejmuirea scuarului, şi doi oameni fără chip care, ca două statui, se reazemă de cer. Iată o lume ferită de schimbare! După ce am străbătut încăperea asta unde zvâcnesc neîncetat limbile care au tăiat în mine ca lama cuțitului şi m-au făcut să mă bâlbâi şi să mint, dau de chipuri fără

trăsături, înveşmântate în splendoare. Îndrăgostiţii se ghemuiesc sub un platan. Gardianul stă de pază în colţul străzii. Trece un bărbat. Există, aşadar, o lume ferită de schimbare. Dar eu, proptită în vârfurile picioarelor la hotarul focului, dogorită de văpaia fierbinte, temându-mă că uşa se va deschide şi că tigrul se va năpusti, nu sunt destul de stăpână pe mine nici măcar cât să alcătuiesc o singură propoziţie. Mereu stă câte ceva în calea vorbelor mele. Uşa se deschide şi mă întrerupe de fiecare dată. N-am încă douăzeci şi unu de ani. Viaţa mă va frânge. Voi fi luată în râs până la sfârşitul zilelor mele. Ca o bucată de plută pe valuri, voi fi când săltată în sus, când prăvălită în jos, printre oamenii aceştia, bărbaţi şi femei cu faţa schimonosită şi cu limba mincinoasă. Ca firul de buruiană, sunt azvârlită cât acolo de câte ori se deschide uşa. Sunt spuma care mângâie stâncile şi se strecoară în ele, albă, oriunde. Dar sunt şi o fată tânără, aici, în camera asta.

Soarele, înălțat acum, nu mai stătea tolănit pe salteaua lui verde, aruncând câte o privire printre giuvaierele apei, ci își descoperise chipul și privea drept deasupra valurilor care loveau țărmul cu zgomot ritmic. Loveau așa cum copita calului lovește iarba. Picăturile țâșnite din valuri păreau săgeți și lănci zburând peste capetele călăreților. Talazul tivit cu diamante își așternea pe nisip albastrul de oțel. Pulsa înainte și înapoi cu puterea, vie parcă, a unei mașini a cărei energie se îndreaptă în afară și se retrage din nou înăuntru. Lumina soarelui scălda lanurile de grâu și pădurile. Râurile, împletite în șuvițe de apă, erau albastre acum, iar pajiștile ce coborau până la malul apei erau verzi ca penele de pasăre, ușor înfoiate. Dealurile, vălurite și calme, păreau prinse în curele, așa cum mădularele sunt prinse în mușchi; iar pădurile, înfipte falnic pe coasta dealurilor, parcă erau coama tunsă scurt de pe gâtul calului.

În grădină, unde copacii deși se înălțau deasupra straturilor de flori, deasupra iazurilor și a serelor, păsările cântau fiecare pe seama ei, în căldura soarelui. Una cânta sub fereastra dormitorului; alta – pe muchia zidului. Fiecare cânta apăsat, cu patimă, cât o țineau puterile, ca și cum ar fi fost nevoită să lase să izbucnească cântecul, chiar dacă, în aspră nepotrivire, l-ar fi sfărâmat pe al alteia. Ochii lor rotunzi erau plini de lumină; și ghearele li se agățau strâns de ramuri ori de zid. Cântau, expuse, fără adăpost, în aer, în lumină, frumoase în

penele lor cele noi cu ape sidefii, cu strălucitoare ochiuri de zale, cu stropi de aur sau cu câte o singură pană luminoasă, trasă ca o dungă printre celelalte. Cântau ca şi cum dimineața le-ar fi stârnit, cu imbold apăsat, să cânte. Săreau ca şi cum firea ar fi avut margini tăioase care spintecau blânda lumină verde-albastră, umezeala pământului reavăn, aburii groşi venind de la bucătărie, aroma caldă a bucatelor din carne de miel şi de vacă, mireasma plăcută a prăjiturilor şi a fructelor, resturile şi cojile ude aruncate din găleată pe grămada de gunoi de unde se ridicau aburi leneşi. Iar ele, cu ciocurile uscate, se repezeau fără milă drept asupra tuturor acestor lucruri îmbibate cu apă, pătate şi răsucite de umezeală. Se năpusteau fără veste din ramurile liliacului sau de pe gard. Pândeau câte un melc şi-i izbeau găoacea de o piatră. Izbeau cu năduf, dar cu socoteală, până ce găoacea se spărgea lăsând să mustească din crăpătură un conținut vâscos. În zbor legănat sau săgetat se înălțau în văzduh, sus de tot, ciripind scurt şi sonor, apoi se aşezau în crengile de sus ale vreunui copac şi îşi coborau privirea asupra frunzelor şi a mlădițelor de sub ele, asupra pământului împodobit cu arbori în floare, cu valuri de iarbă, asupra mării cu bubuitul ei ca de tobă care cheamă la luptă cete de războinici cu pene şi cu turbane. Din când în când, cântecul lor se înălța laolaltă pe trepte repezi, ca râul de munte ale cărui ape împletite se adună spumegând şi se îmbină, zorind din ce în ce mai iute în aceeaşi albie, pe lângă aceleaşi maluri cu frunze late. Dar le iese în cale un bolovan care le desparte.

Soarele arunca săgeți tăioase de lumină în cameră. Tot ce era atins primea harul unei existențe intense. Farfuria era un lac alb. Cuțitul, un hanger de gheață. Dintr-odată paharele ieşiră la iveală, prinse în fâşii de lumină. Scaunele şi mesele se iviră, ca şi cum ar fi zăcut sub ape, şi se înălțară, învelite într-o boare roşie, portocalie şi purpurie ca puful de pe fructele coapte. Vinişoarele de pe smalțul porțelanurilor, apele lemnăriei, firele

rogojinilor erau săpate din ce în ce mai fin. Umbrele pieriseră toate. Câte un vas era atât de verde, încât intensitatea culorii lui parcă absorbea privirea printr-o pâlnie, lipind-o de el cum se lipeşte midia de stâncă. Apoi, alcătuirile căpătară greutate şi limite precise. Se ivi o mogâldeață: jilțul; o formă masivă: bufetul. Şi, pe măsură ce creştea, lumina gonea dinainte-i pâlcuri de umbre, înghesuindu-le în planul al doilea, unde rămâneau aninate în faldurile bogate.

— Cât de frumoasă şi cât de ciudată, spuse Bernard, cât de scânteietoare, cu turle şi cupole răsărind din ceaţă, se întinde Londra dinaintea mea. În timp ce ne apropiem de ea, Londra îşi doarme încă somnul sub ocrotirea imenselor rezervoare de gaz şi a coşurilor de fabrici. Ea strânge la piept întregul furnicar. Toate strigătele, toate zgomotele sunt blând învăluite în tăcere. Nici Roma nu e mai măreaţă. Dar noi suntem împinşi către ea. Somnul ei matern a şi început să se risipească. Din ceaţă se ivesc culmi acoperite cu clădiri. Fabrici, catedrale, cupole de sticlă, instituţii şi teatre ies la iveală. Trenul de dimineaţă, care vine din nord, e zvârlit spre ea ca un proiectil. Trecând pe lângă ea, dăm parcă la o parte o perdea. Chipuri fără expresie, chipuri în aşteptare se uită fix la noi, care, bubuind, trecem ca fulgerul prin gări. Când gonim ca vântul pe acolo, bărbaţii îşi strâng mai cu putere ziarul în mână, de parcă ar trece chiar moartea pe lângă ei. Dar, vuind, gonim mai departe. Încă puţin şi vom răbufni în sânul cetăţii, ca un proiectil care se izbeşte în coasta unui animal mare, maiestuos, ocrotitor ca o mamă. Londra zumzăie şi murmură; ne aşteaptă.

În timp ce mă uit pe fereastră, mă năpădeşte, ciudată şi convingătoare, impresia că, datorită marii mele fericiri (în curând mă voi căsători), m-am integrat vitezei, m-am integrat proiectului care se repede asupra Londrei. M-a cuprins

parcă o amorțeală care-mi poruncește îngăduință și acceptare. „Dragul meu domn“, aș putea spune, „pentru ce te agiți, pentru ce-ți cobori din plasă valiza și îndeși în ea basca pe care toată noaptea ai purtat-o pe cap?“ Orice am face e fără de folos. Ne încorporăm într-o splendidă unificare. Fiindcă nu avem decât o singură dorință – să ajungem la gară –, peste noi trece parcă aripa cenușie a unei gâște uriașe (dimineața e frumoasă, dar incoloră) care ne uniformizează pe toți, ne face mai importanți, mai solemni. Nu vreau să se oprească trenul cu o bufnitură. Nu vreau să se frângă ceea ce ne-a legat o noapte întreagă, așa cum am stat unii în fața altora. Nu vreau să înțeleg că ura și rivalitățile sunt din nou stăpâne asupra noastră. Cât de bine-venită era comunicarea dintre noi, în trenul iute ca vântul, așa cum stăteam laolaltă, având o singură dorință: să ajungem la gara Euston. Dar iată că acum totul s-a sfârșit. Ne-am atins scopul. Trenul a tras la peron. Acum importante sunt graba, și înghesuiala, și dorința de a fi primul care trece de grilaj și se urcă în lift. Dar eu nu vreau să trec primul, nu vreau să iau pe umeri povara vieții individuale. Eu, care, de luni, de când ea a primit să ne logodim, sunt pătruns în fiecare fibră a făpturii de sentimentul identității mele personale, eu, care nu puteam vedea o perie de dinți fără să spun „peria *mea* de dinți“, aș vrea acum să-mi răsfir degetele și să las să-mi scape tot ce am, să stau doar așa, în stradă, fără să particip la nimic, privind autobuzele fără să-mi doresc nimic; fără nici un fel de invidie, însuflețit doar de o nesfârșită curiozitate față de soarta omului, dacă m-ar mai putea ceva mișca. Dar nu mă mai mișcă nimic. Am ajuns; sunt acceptat. Nu cer nimic.

Ca un copil, cu foamea potolită, desprins de la sânul mamei, sunt liber acum să mă cufund adânc în tot ceea ce se perindă pe lângă mine, în viața omniprezentă, generală. (Observ cât de mult depindem de aspectul pantalonilor

noştri; un cap inteligent n-are nici o valoare dacă ai pantalonii mototoliți.) La uşa liftului, ciudate şovăieli. Pe aici, pe acolo, pe dincolo? Apoi se manifestă personalitatea fiecăruia. Au pornit-o. Fiecare împins de câte ceva. Câte o biată treabă măruntă, o întâlnire, cumpărarea unei pălării desparte omenirea asta frumoasă care fusese cândva atât de unită. Cât despre mine, nu am nici un țel. Nici o ambiție. Mă voi lăsa dus de valul tuturor. Suprafața simțirii mele se duce la vale, ca un râu cu ape sure care reflectă ceea ce trece. Nu-mi amintesc ce am trăit până azi, nu-mi amintesc cum mi-e nasul, ce culoare au ochii mei sau ce cred în general despre mine însumi. Numai în clipele de primejdie, la o intersecție, pe bordura trotuarului, instinctul de conservare se trezeşte, mă cuprinde şi mă opreşte locului în fața autobuzului. S-ar zice că ținem morțiş să trăim. Apoi mă cuprinde din nou indiferența. Vuietul circulației, chipuri care trec, toate la fel, încolo sau încoace, mă fac să mă cufund ca într-un vis, ştergând trăsăturile fețelor. Oamenii ar putea trece prin mine. Şi în ce moment al timpului mă aflu, în ziua aceasta anume în care m-am pomenit prins? Zgomotul oraşului ar putea fi orice – vuiet surd al pădurii sau strigăt răguşit de sălbăticiune. Vâjâind, timpul a dat puțin înapoi; măruntul nostru progres a fost zădărnicit. Trupurile ne sunt într-adevăr despuiate. Suntem doar uşor acoperiți de pânze prinse în nasturi; iar sub pietrele oraşului – cochilii, oase şi tăcere.

Totuşi, e adevărat că înaintarea mea nesigură, ca în vis, de parcă aş fi purtat între două ape, e stăvilită, sfâşiată, înțepată şi smucită de simțăminte spontane şi fără rost de curiozitate, concupiscență şi pofte, toate cu un fel de nepăsare, ca în somn. (Mi-ar plăcea, de pildă, să am eu valiza aceea…) Dar doresc să mă cufund, să cercetez adâncurile, să-mi exercit măcar o dată dreptul de a nu acționa fără încetare, ci de a explora; vreau să aud zgomote desluşite, zgomote

ancestrale; crengi care trosnesc, paşi de mamuţi; să-mi îngădui dorinţa imposibilă de a cuprinde întregul univers în braţele înţelegerii – lucru cu neputinţă pentru cine se află în plină activitate. În timp ce umblu pe stradă, mă străbat ciudate freamăte şi vibraţii de simpatie, care, aşa cum sunt eliberat de stricta mea personalitate, îmi inspiră dorinţa de a îmbrăţişa toată această turmă cuprinzătoare: gură-cască şi hoinari; comisionari şi fete care trec repede, pe neobservate, şi care, ignorându-şi soarta, se uită la vitrine. Da, dar ştiu că suntem doar efemeri trecători prin viaţă.

E totuşi adevărat că nu pot tăgădui un sentiment care-mi spune că viaţa mea se poate bucura de misterul prelungirii. Că voi avea poate copii, că voi arunca un pumn de grăunţe dincolo de generaţia mea, dincolo de omenirea asta apăsată de fatalitate, dincolo de indivizii aceştia care se tot împing pe străzi, ca să se întreacă unii pe alţii.

Fiicele mele vor veni aici, în alte veri, fiii mei vor răsturna brazda, în alte câmpii. Iată de ce nu suntem picături de ploaie pe care vântul le zvântă pe dată; facem să înflorească grădinile şi să răsune de glasuri pădurile. Apărem iar şi iar sub alte forme. Aşadar, asta explică încrederea mea, stabilitatea mea centrală, care altminteri ar fi atât de monstruos de absurde când înfrunt talazul arterelor înţesate, deschizându-mi neîncetat cale printre corpuri omeneşti şi profitând de momentele neprimejdioase ca să trec strada. Nu e vanitate; fiindcă sunt golit de ambiţii; nu-mi amintesc de darurile mele personale, de nici una dintre trăsăturile deosebite ale firii mele, de nici unul dintre semnele de pe trupul meu; nici de nasul, nici de ochii, nici de gura mea. În clipa asta nu sunt eu însumi.

Iată însă că revine. Nu poţi stârpi mirosul statornic al identităţii personale. Se strecoară prin vreo crăpătură a structurii noastre. Eu nu fac parte din zarva străzii: o observ. De aceea cugetul îşi desparte căile: de pildă, în capătul străzii

aceleia lăturalnice, o fată aşteaptă; pe cine? O poveste romantică. Pe zidul magazinului aceluia e fixată o mică macara. De ce? mă întreb eu. Şi născocesc o femeie roşie la chip, enormă, buhăită, pe care un soț de mult trecut de şaizeci de ani o trage asudând dintr-o trăsură de două persoane. Poveste grotescă. Ceea ce înseamnă că am obiceiul să bat monedă de cuvinte, să scot baloane de săpun dintr-un fapt sau altul. Şi, emițând în mod spontan aceste observații, mă construiesc pe mine însumi, mă diferențiez, ascultând de glasul care-mi spune, în timp ce trec: „Ia priveşte! Observă lucrul acesta!" Mă imaginez chemat să dau, într-o noapte de iarnă, semnificație tuturor observațiilor mele: o linie care să le unească pe toate, o însumare care să fie o întregire. Dar solilocviile pe străzi lăturalnice îşi pierd repede hazul. Am nevoie de auditoriu. Asta e pierzania mea. Asta ştirbeşte tăişul formulărilor mele definitive şi chiar le împiedică să se constituie. Nu pot să mă aşez într-un birt sordid, să comand zi de zi aceeaşi băutură, să mă îmbib cu unul şi acelaşi lichid: viața aceasta. Îmi construiesc fraza şi năvălesc cu ea într-un salon unde vor lumina zeci de sfeşnice. Am nevoie de priviri ațintite asupra mea, care să-mi scoată la iveală înfloriturile şi zorzoanele. Observ că, pentru a fi eu însumi, am nevoie să mă lumineze ochii altora, şi de aceea nu pot şti bine care mi-e adevăratul eu. Existența unor ființe autentice ca Louis şi Rhoda e mai deplină în singurătate. Ei nu primesc bucuroşi iluminarea, dedublarea. După ce şi-au pictat în câmpie tabloul, îl întorc cu fața în jos. Cuvintele lui Louis stau sub un înveliş gros de gheață. El slobozeşte cuvinte compacte, concentrate, trainice.

Aşa că îmi doresc, după starea asta de somnolență, să scânteiez în mii de fațete, sub lumina proiectată de ochii prietenilor mei. Am străbătut meleagurile fără soare ale nonidentității. Ciudate meleaguri! În răstimpul meu de linişte,

de mulțumire care înlătură orice altă simțire, am auzit, în ritmul lui pulsat, suspinul talazului urnit dincolo de cercul acesta de lumină strălucitoare, dincolo de bătaia repetată a acestei frenezii neînfrânte. A fost un răstimp de imensă pace. Asta e poate fericirea. Acum senzații acute mă aduc înapoi: curiozitatea, pofta (mi-e foame) şi nestăvilita dorință de a fi eu însumi. Mă gândesc la cei cu care aş putea vorbi: Louis, Neville, Susan, Jinny şi Rhoda. În prezența lor sunt multilateral. Ei mă mântuie de întuneric. Slavă Domnului, ne vom întâlni diseară. Slavă Domnului că nu va trebui să fiu singur. Vom lua masa împreună. Ne vom lua rămas-bun de la Percival, care pleacă în India. Ceasul acela e încă departe, dar mi se semnalează de pe acum vestitorii lui, călăreții care aleargă în frunte: imaginile prietenilor în absența lor. Îl văd pe Louis, ca săpat în piatră, sculptural; pe Neville, tăios şi precis; pe Susan, cu ochii ei mari, ca de cristal; pe Jinny dansând ca o flacără vioaie, fierbinte, deasupra pământului uscat; şi pe Rhoda, nimfă a izvoarelor, mereu înconjurată de ape. Imaginile acestea fantastice, născocirile acestea, viziuni reprezentându-mi prietenii în absența lor, sunt groteşti, hipertrofiate şi se spulberă de îndată ce le atinge fie şi vârful unei încălțări adevărate. Totuşi, bătaia lor insistentă mă trezeşte. Risipeşte aburii. Începe să mă apese greu singurătatea, cu perdelele care mă închid într-o atmosferă înăbuşitoare, nesănătoasă. Aş dori să le trag deoparte şi să fac ceva. M-aş mulțumi cu tovărăşia oricui. Nu fac nazuri. Fie chiar şi măturătorul de pe stradă; sau poştaşul; sau chelnerul de la restaurantul francez; sau, şi mai bine, patronul lui, atât de binevoitor, a cărui amabilitate pare să-ți fie special rezervată. Prepară salata cu mâna lui pentru vreun oaspete privilegiat. Dar cine e oaspetele acela şi de ce i se cuvine atâta atenție? Şi ce-i spune oare doamnei cu cercei? E o prietenă, sau o clientă? De îndată ce mă aşez la una dintre mese, simt

o plăcută învălmăşeală de confuzii, nesiguranțe, posibilități şi speculații. Imaginile se nasc pe loc. Mă încurc în propria fertilitate. Aş putea descrie fiecare scaun, fiecare masă, fiecare consumator de aici, în cuvinte bogate care-mi vin lesne. Gândirea mea zboară zumzăind de colo-colo, purtând cu ea vălul de cuvinte potrivit fiecărui lucru. E suficient să vorbesc – chiar şi cu chelnerul – despre vin, ca să declanşez o explozie. Racheta țâşneşte în sus. Fragmentele ei aurii cad, ca nişte semințe fertilizatoare, pe solul bogat al imaginației. Natura cu totul neaşteptată a acestei explozii – iată bucuria legăturilor cu oamenii. Amestecat cu un chelner italian necunoscut – ce sunt eu oare? Nu există stabilitate în lumea asta. Cine poate spune ce înseamnă fiecare lucru? Cine poate şti dinainte care va fi traiectoria unui cuvânt? Cuvântul e ca un balon care zboară deasupra copacilor. A vorbi despre ştiință e o zădărnicie. Totul e experiment şi aventură. Ne amestecăm fără încetare cu cantități necunoscute. Ce o să se întâmple? Nu ştiu. Dar, când pun din nou paharul pe masă, îmi amintesc: sunt logodit. Diseară voi lua masa cu prietenii mei. Sunt eu însumi, sunt Bernard.

— E opt fără cinci, spuse Neville. Am venit devreme, m-am aşezat la masă cu zece minute înainte de ora stabilită, ca să gust fiecare clipă de plăcută aşteptare, ca să văd cum se deschide uşa şi să-mi spun: „E oare Percival? Nu, nu e Percival". Simt o plăcere morbidă să spun: „Nu, nu e Percival". Până acum am văzut uşa deschizându-se şi închizându-se de douăzeci de ori. De fiecare dată emoția se ascute. Aici, în locul acesta, va veni Percival. Asta e masa la care va sta. Aici, oricât de greu de crezut ar părea, se va afla făptura lui, aievea. Masa asta. Scaunele astea, vaza de metal cu trei flori sunt pe punctul de a fi supuse unei extraordinare prefaceri. Încă de pe acum întreaga încăpere, cu uşile ei batante, cu mesele pe care stau grămezi de fructe şi fripturi reci, are

aspectul incert, ireal al locurilor unde aştepţi să se întâmple ceva. Obiectele freamătă ca şi cum ar fi încă în nefiinţă. Faţa de masă, prea albă, îţi ia ochii. Ostilitatea, indiferenţa celor care mănâncă aici e apăsătoare. Ne uităm unii la alţii; constatăm că nu ne cunoaştem, ne uităm fix, apoi ne mutăm privirea. Astfel de priviri sunt ca nişte bice. Simt, cuprinse în ele, toată cruzimea şi nepăsarea lumii. N-aş putea îndura să nu vină Percival. Aş pleca. Totuşi, cineva îl vede în clipa asta. Trebuie să se afle într-un taxi; trece probabil pe lângă un magazin. Şi în fiecare clipă parcă ar trimite în sala asta lumina sfredelitoare şi atmosfera de intensitate datorită cărora lucrurile par să-şi piardă funcţia obişnuită – cuţitul nu e decât un fulger scânteietor, nu mai e obiect pentru tăiat. Nu mai există nimic firesc.

Uşa se deschide; dar nu e Percival. E Louis, care şovăie la intrare. Aşa cum e el, pe jumătate sigur de sine, pe jumătate sfios. Se uită în oglindă când intră; îşi trece mâna peste păr; e nemulţumit de sine însuşi. Îşi spune: „Eu sunt un duce – ultimul dintr-un neam străvechi“. E acru, bănuitor, autoritar, dificil (comparându-l cu Percival). În acelaşi timp e formidabil, fiindcă ochii lui râd. M-a văzut. Iată-l lângă mine!

— Uite că vine Susan, spuse Louis. Nu ne-a văzut. Nu s-a gătit, pentru că dispreţuieşte zădărniciile vieţii londoneze. Stă o clipă lângă uşa batantă, uitându-se în jur ca o făptură orbită de lumina unei lămpi. Acum înaintează. Chiar printre mese şi scaune are mişcările furişe, dar sigure, ale unei sălbăticiuni. Pare a-şi găsi din instinct calea printre măsuţe, fără să atingă pe cineva, fără să dea atenţie chelnerilor, venind totuşi drept către masa noastră din colţ. Când dă cu ochii de noi, de Neville şi de mine, pe chip i se aşterne o certitudine care mă cam înspăimântă, o expresie care spune că a găsit ce voia. Să fii iubit de Susan e ca şi cum te-ar străpunge ascuţişul unui plisc de pasăre, e ca şi cum ai fi ţintuit de uşa

unui hambar. Sunt totuşi clipe când parcă aş dori să fiu străpuns de un plisc, să fiu țintuit de uşa hambarului, bine de tot, o dată pentru totdeauna.

Acum vine Rhoda, de nicăieri; s-a strecurat înăuntru când nu ne uitam nici unul spre uşă. Probabil că a urmat o cale întortocheată, ascunzându-se ba după un chelner, ba îndărătul unui stâlp ornamental, aşa încât să amâne pe cât posibil şocul recunoaşterii, aşa încât să mai fie sigură o clipă că-şi poate legăna găleţile cu petale. Noi o trezim din visare. O chinuim. Se teme de noi, ne dispreţuieşte; totuşi, pitulându-se cu frică, vine spre noi pentru că, în ciuda cruzimii noastre, găseşte întotdeauna printre noi un chip, un nume cu strălucire care să-i lumineze calea şi să-i îngăduie să-şi reîmprospăteze visurile.

— Uşa se tot deschide, spuse Neville, dar Percival nu vine.

— Uite-o pe Jinny, spuse Susan. S-a oprit în uşă. Totul pare încremenit. Chelnerul rămâne pe lac. Mesenii de lângă uşă se uită la ea. Pare să fie mereu centrul: în jurul ei mesele, linia uşilor, ferestrele, tavanul se aşază ca razele în jurul stelei izbucnite în miezul unui geam spart. Ea dă lucrurilor un loc anume şi o rânduială. Acum ne-a văzut şi înaintează, şi toate razele unduiesc, şi se scurg, şi freamătă deasupra noastră, aducând cu ele o tălăzuire de impresii noi. Suntem alţii. Louis îşi duce mâna la cravată. Neville, care stă aşteptând cu chinuitoare intensitate, îndreaptă, cu un gest nervos, furculiţele dinaintea lui. Rhoda o priveşte cu mirare, ca şi cum pe geana unei zări depărtate ar luci o vâlvătaie. Iar eu, cu toate că îmi umplu mâinile cu iarbă umedă, cu câmpii jilave, cu ropotul ploii pe acoperiş şi cu rafalele de crivăţ izbind casa, cu toate că îmi apăr astfel sufletul de ea, tot simt cum mă împresoară, pe furiş, ironia ei, simt cum râsul ei îşi încolăceşte limbile în jurul meu şi pune într-o lumină neîndurătoare rochia mea ponosită şi unghiile mele pătrate pe care le ascund fără întârziere sub masă.

— N-a venit, spuse Neville. Uşa se deschide, dar Percival nu vine. A venit Bernard. Când îşi scoate haina, i se vede, bineînțeles, pe la subsuori cămaşa albastră. Şi, spre deosebire de noi, a intrat fără să împingă uşa, fără să aibă conştiința că pătrunde într-o încăpere plină de străini. Nu se uită în oglindă. Părul îi e în dezordine, dar el nu ştie. Nu simte că suntem diferiți de el sau că masa asta ar fi ținta lui. Şovăie îndreptându-se către noi. „Cine e oare femeia asta?" se întreabă, recunoscând oarecum o doamnă în rochie de seară. Cunoaşte vag pe toată lumea, dar nu cunoaşte de fapt pe nimeni (dacă-l compar cu Percival). Dar acum, dând cu ochii de noi, ne face cu mâna un salut binevoitor; se îndreaptă spre noi cu atâta blândețe, cu atâta dragoste pentru omenire (amestecată cu ironie față de zădărnicia de a „iubi omenirea"), încât, dacă nu ar fi Percival care face să se evapore toate astea, aş zice, aşa cum îşi zic şi ceilalți: *asta* e serbarea noastră; *acum* suntem reuniți. Dar fără Percival nu e nimic închegat. Suntem doar siluete, umbre inconsistente care plutesc, nebuloase, într-un spațiu nelimitat.

— Uşa batantă se tot deschide, spuse Rhoda. Intră fără încetare străini, oameni pe care n-am să-i mai văd niciodată, oameni a căror familiaritate şi indiferență îmi sunt ca o atingere neplăcută şi care ne fac să ne gândim la o lume ce va continua fără noi. Nu ne putem cufunda, nu putem uita că avem chip. Până şi eu, care nu am chip, care nu stârnesc deloc vâlvă când intru (Susan şi Jinny fac să se schimbe expresiile şi atitudinile), până şi eu stau aşa, fluturând fără să fiu prinsă, ancorată de nimic, neconsolidată, incapabilă să alcătuiesc o suprafață netedă, continuă, un zid care să fie fundal acestor trupuri în mişcare. Pricina e suferința lui Neville. Suflarea tăioasă a suferinței lui îmi risipeşte ființa. Nimic nu se poate aşeza, nimic nu poate fi stabil. De fiecare dată când se deschide uşa, el se uită țintă la fața de masă –

nu îndrăzneşte să-şi ridice ochii, apoi priveşte o clipă şi îşi spune: „N-a venit“. Dar iată-l că vine!

— Acum arborele meu înfloreşte, spuse Neville. Mi se umple inima. Orice apăsare a pierit. Orice piedică a fost înlăturată. Domnia haosului a încetat. El a impus rânduire. Cuțitele taie din nou.

— Uite-l pe Percival, spuse Jinny. Nu s-a îmbrăcat special pentru asta.

— Uite-l pe Percival, spuse Bernard, cum îşi netezeşte părul, nu din vanitate, fiindcă în oglindă nu se uită, ci pentru a câştiga grațiile zeului bunei-cuviințe. E convențional; e un erou. Băieții se adunau ciorchine în urma lui pe terenurile de joc. Îşi suflau nasul când şi-l sufla el, dar nu izbuteau s-o facă la fel, fiindcă el e Percival. Acum, când e gata să ne părăsească şi să plece în India, toate amănuntele astea fără însemnătate îmi vin în minte. Percival e un erou – lucru de netăgăduit. Şi, când se aşază lângă Susan, pe care o iubeşte, serbarea noastră e încununată. Noi, care hămăiam ca şacalii şi ne muşcam unii pe alții de călcâie, luăm acum o înfățişare gravă şi cutezătoare, de soldați în fața căpitanului. Noi, pe care tinerețea noastră ne despărțea (cel mai vârstnic dintre noi nu are încă douăzeci şi cinci de ani), care, ca nişte păsări pline de viață, ne-am cântat, fiecare, cântecul, care am lovit fiecare, cu egoismul neîndurător şi sălbatic al tinereții, în câte o găoace de melc până am sfărâmat-o (eu m-am logodit) sau ne-am rezemat singuratici de fereastra unei camere de dormit şi am cântat despre iubire, despre faimă şi despre alte experiențe personale atât de dragi puiului de pasăre cu caş la gură, noi ne apropiem acum; şi, trăgându-ne mai aproape unul de altul pe craca noastră, aici, într-un restaurant unde fiecare vine cu preocupările lui, unde nesfârşitul du-te-vino al oamenilor ne sâcâie fiindcă ne tot distrage atenția, iar uşa care îşi tot deschide cuşca de sticlă ne îmbie

cu mii de ispite şi ne loveşte şi ne răneşte încrederea în noi înşine – aşa cum stăm laolaltă aici, ne iubim unii pe alții şi credem în puterea noastră de a îndura.

— E vremea să spunem din bezna singurătății, zise Louis.

— A venit momentul să zicem, fără menajamente şi fără ocolişuri, ceea de gândim, spuse Neville. Gata cu izolarea, gata cu perioada de pregătire. Au trecut zilele tainelor şi ale ascunzişurilor. Gata cu destăinuirile pe treptele scării, gata cu clipele de groază şi de extaz.

— Când bătrâna doamnă Constable ridica buretele, eram inundați de căldură, spuse Bernard. Şi atunci parcă ne era veşmânt trupul nostru schimbător şi sensibil.

— Rândaşul îi făcea curte jupânesei în grădina de zarzavat, spuse Susan, printre rufele umflate de vânt.

— Vântul sufla cu răsuflarea gâfâitoare a unui tigru, spuse Rhoda.

— Omul zăcea în şanț, livid, cu beregata tăiată, spuse Neville. Şi, pe când suiam scările, mi-era cu neputință să trec de mărul neînduplecat, cu frunzele lui argintii şi țepene.

— Frunza juca în gardul viu, fără s-o sufle nici o adiere, spuse Jinny.

— În colțul rumenit de soare, spuse Louis, petalele înotau pe ape de frunzişuri.

— La Elvedon grădinarii măturau de zor cu târnurile, iar femeia stătea la o masă şi scria, spuse Bernard.

— Din ghemele astea strâns înfăşurate, spuse Louis, tragem afară fiecare fir de aducere-aminte, acum când suntem laolaltă.

— Şi apoi, spuse Bernard, trăsura a venit la scară şi, coborându-ne cât mai pe ochi pălăriile noi, ca să ne ascundem lacrimi nedemne de un bărbat, am luat-o pe străzi unde până şi slujnicele se uitau după noi, iar numele noastre zugrăvite în slove albe pe cufere vesteau întregul univers că

mergem la şcoală şi că în cufere avem, cu numărul matricol pe ele, ciorapi şi lenjerie pe care mamele noastre, cu o noapte înainte, ne cususeră inițialele. A fost ca o a doua separare de trupul mamelor noastre.

— Ne supravegheau domnişoara Lambert, domnişoara Cutting şi domnişoara Bard, spuse Jinny; persoane impunătoare, cenuşii ca piatra, enigmatice, cu gulere albe, cu inele de ametist care se mişcau ca nişte luminițe limpezi, ca nişte licurici palizi pe paginile cărților de franceză, de geografie şi de aritmetică; erau şi hărți, mese acoperite cu postav verde şi un raft pe care stăteau înşirați pantofii.

— Clopoțelul suna la ore fixe, spuse Susan. Servitoarele mergeau târşâindu-şi picioarele şi chicoteau. Scaunele erau trase încolo şi încoace pe linoleum. Dar din pod aveam priveliştea albastră, îndepărtată, a câmpurilor necorupte de existența noastră cazonă şi falsă.

— Din creştet ne cădeau pe umeri văluri, spuse Rhoda. Strângeam în mâini ghirlande de flori cu frunze verzi care foşneau.

— Ne-am schimbat, am devenit de nerecunoscut, spuse Louis. Expuşi unor lumini diferite (suntem atât de deosebiți unii de alții), ceea ce zăcea în noi a apărut la suprafață cu intermitențe, în pete violent colorate, separate de spații libere, ca şi cum un acid ar fi picat inegal pe placă. Eu eram ce eram, Neville era altceva, Rhoda, diferită şi ea, Bernard de asemenea.

Apoi bărcile alunecară printre frunzele palide ale sălciilor, spuse Neville, iar Bernard mergând aşa cum merge el, la întâmplare, şi proiectându-se pe un vast fond de frunzişuri şi de case străvechi, s-a lăsat să cadă în iarbă lângă mine. Într-un acces de emoție – nici vântul nu e mai vijelios, nici fulgerul nu e mai neaşteptat – mi-am luat poemul, i l-am azvârlit în față şi am trântit uşa în urma mea.

— Dar eu, spuse Louis, v-am pierdut din vedere, m-am închis într-un birou şi, rupând una după alta foile calendarului, am vestit în lumea agenţilor navali, a negustorilor de grâne şi a funcţionarilor de la asigurări că ziua de vineri zece sau marţi optsprezece a răsărit deasupra Londrei.

— Apoi, spuse Jinny, eu şi Rhoda, îmbrăcate în rochii strălucitoare, cu câteva pietre scumpe adunate pe un colier rece în jurul gâtului, ne înclinam, dădeam mâna cu lumea şi, surâzând, luam de pe farfurie câte o tartină.

— Tigrul se năpustea, iar rândunica îşi înmuia aripa în iazuri întunecate, de partea cealaltă a lumii, spuse Rhoda.

— Dar în clipa asta ne aflăm laolaltă aici, spuse Bernard. Ne-am adunat, la ceas hotărât, în loc hotărât. Ne-a adus în acest loc un sentiment profund, un sentiment comun. Să-l numim în mod convenţional „dragoste"? Să-i zicem „dragoste pentru Percival", pentru că Percival pleacă în India?

Nu, denumirea e prea măruntă, prea precisă. Nu putem asocia sentimentele noastre vaste, cuprinzătoare cu o denumire atât de măruntă. Ne-am adunat (venind din nord, din sud, Susan de la fermă, Louis de la instituţia lui) pentru a săvârşi nu ceva durabil (ce dăinuie oare?), ci un lucru care să fie văzut de mai mulţi ochi în acelaşi timp. În vaza asta e o garoafă roşie. O singură floare, câtă vreme am aşteptat aici, dar acum o floare cu şapte aspecte diferite, cu nenumărate petale, colorate în roşu, stacojiu, purpuriu-închis, ţeapănă între frunzele argintii – o floare întreagă la care fiecare îşi aduce contribuţia personală.

— După vâlvătăile zbuciumate, după nesfârşita monotonie a adolescenţei, spuse Neville, lumina a început să cadă pe obiecte adevărate. Uite cuţite şi furculiţe! Lumea e expusă dinaintea noastră, aşa cum suntem şi noi, aşa că acum putem vorbi.

— Poate că suntem prea profund deosebiţi, spuse Louis, pentru a putea explica deosebirile. Dar să încercăm! Când

am intrat, mi-am netezit părul, cu nădejdea că voi arăta la fel ca voi. Dar în zadar, pentru că, la fel ca voi, sunt întreg şi inimitabil. Am şi trăit până acum o mie de vieţi. În fiecare zi sap ca să scot câte ceva la lumină. Găsesc relicve ale eului meu în nisipuri pe care le călcau femei de acum mii de ani, când auzeam cântece pe malul Nilului şi când sălbăticiunea înlănţuită bătea din picior. Omul acesta pe care îl vedeţi lângă voi, Louis pe nume, nu este decât cenuşa, rămăşiţele unuia care a fost cândva măreţ. Am fost un prinţ arab: uitaţi-vă la gesturile mele elegante! Am fost un mare poet pe vremea reginei Elisabeta. Am fost duce la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Sunt foarte vanitos, foarte sigur pe mine; mă stăpâneşte o dorinţă nemăsurată ca femeile să suspine, pline de simpatie pentru mine. N-am mâncat nimic azi, pentru ca Susan să mă găsească palid ca un mort, şi Jinny să mă poată include şi pe mine în încântătorul balsam al simpatiei sale. Dar, în vreme ce-i admir pe Susan şi pe Percival, îi detest pe ceilalţi, fiindcă din pricina lor umblu cu bufoneriile astea: îmi netezesc părul, îmi ascund accentul. Sunt maimuţa care sporovăieşte pe limba ei în timp ce se joacă neobosită cu o nucă, iar voi sunteţi femei îmbrăcate fără gust care ţin în mână pungi lucioase pline cu chifle vechi. Sunt şi tigrul în cuşcă, iar voi, gardienii mânuind fiare înroşite. Sunt, adică, mai sălbatic şi mai puternic decât voi toţi, dar fiinţa asta ivită pe pământ după veacuri de nefiinţă se va irosi în spaime dacă veţi râde de mine, în schimbări de direcţie odată cu vântul, pe furtuni de funingine, se va irosi în strădania de a făuri o poezie ca un inel de oţel, care să adune laolaltă pescăruşii, femeile cu dinţii stricaţi, clopotniţele bisericilor şi pălăriile care saltă în timp ce-mi iau masa de prânz şi-mi proptesc poetul preferat – Lucreţiu să fie? – de sticla cu untdelemn sau de lista de bucate pătată cu sos de carne.

— Dar pe mine nu mă veţi urî niciodată, spuse Jinny. Nicicând nu se va întâmpla să mă vedeţi, fie şi la celălalt

capăt al încăperii pline cu scaune aurite şi cu ambasadori, fără să veniţi până la mine în căutarea simpatiei mele. Adineauri, de îndată ce am intrat, totul a încremenit ca un tablou. Chelnerii s-au oprit, mesenii au rămas cu furculiţele în aer. Păream pregătită pentru ce se va întâmpla. Când m-am aşezat, v-aţi dus mâinile la cravată sau le-aţi ascuns sub masă. Dar eu nu ascund nimic. Sunt pregătită. De fiecare dată când se deschide uşa, îmi spun: „încă!“ Dar închipuirea mea e a trupului. Nu-mi pot închipui nimic dincolo de cercul de lumină pe care-l aruncă trupul meu. Trupul meu mă precedă, ca un felinar care, pe un drum întunecat de ţară, scoate din beznă lucru după lucru, prinzându-i într-un inel de lumină. Eu vă iau ochii, ca o strălucire puternică; vă fac să credeţi că altceva nu mai există.

— Dar când apari tu în uşă, spuse Neville, impui tăcere, cerând să te admirăm, şi lucrul acesta e o mare piedică în libertatea relaţiilor omeneşti. Stai în uşă şi ne faci să luăm notă de prezenţa ta. Dar pe mine nu m-a văzut nimeni venind. Am venit devreme; am venit, repede şi de-a dreptul, *aici,* pentru a sta alături de fiinţa care mi-e dragă. Viaţa mea are un ritm rapid care vouă vă lipseşte. Sunt ca un copoi adulmecând urma. Vânez din zori şi până-n seară. Nimic, nici urmărirea prin deşerturi a desăvârşirii, nici faima, nici banii nu înseamnă nimic pentru mine. Voi avea şi bogăţie, şi faimă. Dar niciodată nu voi avea ceea ce-mi doresc, pentru că-mi lipsesc graţia înfăţişării şi totodată îndrăzneala care ţine de ea. Mintea îmi e prea ascuţită pentru făptura mea trupească. Mă poticnesc înainte de a-mi atinge ţinta şi cad grămadă, ud de sudoare, dezgustător poate. În momentele culminante ale vieţii, stârnesc milă, nu dragoste. De aceea sufăr cumplit. Dar nu sufăr ca Louis, pentru a atrage atenţia celorlalţi. Am un simţ prea acut al realităţii ca să-mi permit astfel de jonglerii, astfel de prefăcătorii. Văd totul – în afară

de un singur lucru – cu perfectă limpezime. Asta e mântuirea mea. Asta e ceea ce face suferința mea mereu interesantă. Asta mă face să comand, chiar şi atunci când tac. Şi, de vreme ce, într-o privință, sunt păcălit, de vreme ce omul se schimbă mereu, dar nu şi dorința, şi de vreme ce dimineața nu ştiu lângă cine mă voi afla seara, nu stau niciodată locului; mă ridic din cel mai mare dintre dezastre, îmi schimb direcția, mă transform. Pietrele răbufnesc departe când se lovesc de zalele pieptului meu lat şi musculos. Într-o astfel de urmărire îmi voi petrece viața până la bătrânețe.

— Dacă aş putea crede, spuse Rhoda, că voi îmbătrâni urmărind ceva şi transformându-mă, aş scăpa de teama că nimic nu poate dăinui. O clipă nu duce la alta. Uşa se deschide, şi tigrul se năpusteşte. Nu m-ați văzut venind. Am ocolit scaunele pentru a evita groaza saltului. Mi-e teamă de voi toți. Mi-e teamă de saltul brusc al impresiilor care se năpustesc asupră-mi, fiindcă nu sunt ca voi, să mă pot măsura cu ele. Nu sunt în stare să fac în aşa fel încât o clipă să se îmbine cu următoarea. Pentru mine, fiecare e violentă, separată de celelalte; iar dacă mă prăbuşesc sub lovitura momentului care m-a asaltat, vă veți arunca şi voi de îndată asupra mea, sfâşiindu-mă în bucăți. Nu urmăresc nici un scop. Nu ştiu să leg clipa de clipă, ora de oră, topindu-le cu ajutorul unei puteri fireşti, pentru a alcătui din ele masa întreagă şi indivizibilă pe care voi o numiți viață. Pentru că voi aveți câte un scop – cineva lângă care să stați, o idee sau frumusețea voastră. Nu ştiu – zilele şi ceasurile vieții voastre trec pe lângă voi aşa cum trec crengile copacilor şi verdele neted al drumurilor largi de pădure pe lângă câinele care aleargă pe urma vânatului. Dar pentru mine nu există nici o dâră, nici o făptură de urmărit. Şi nu am nici chip. Sunt ca spuma care aleargă pe țărmul mării sau ca lumina lunii care cade, ca săgeata, ici şi colo, ba pe un bidon de

tinichea, ba pe spinii ciulinului-de-mare, pe un os sau pe o barcă pe jumătate roasă. Mă trag vârtejuri în grote adânci, sunt dusă de vânt, ca o hârtie într-un coridor fără sfârşit, şi trebuie să-mi apăs mâna pe zid ca să mă împing înapoi.

Dar, de vreme ce-mi doresc mai presus de orice să mă aflu pe o poziție bine apărată, când mă târâi după Susan sau Jinny pe scări în sus, mă prefac că urmăresc şi eu un țel. Îmi trag ciorapii aşa cum văd că fac ele. Aştept să vorbiți voi, ca să zic şi eu la fel. Ceea ce m-a adus aici, prin toată Londra, până la locul acesta anume, nu e dorința de a vă vedea – pe tine sau pe tine –, ci dorința de a-mi aprinde focul de la vâlvătaia voastră a tuturor celor care trăiți deplin, nefarâmițat şi fără spaime.

— Când am intrat aici în seara asta, spuse Susan, m-am oprit, privind împrejur ca o sălbăticiune, mai mult spre pământ. Mirosul de covoare şi de mobilă şi parfumurile mă dezgustă. Îmi place să umblu prin câmpia reavănă sau să mă opresc lângă o poartă, uitându-mă la câinele meu de vânătoare care adulmecă, alergând în cerc, şi să-l întreb: „Unde-i iepurele?“, îmi place să mă aflu printre oameni care, ca tatăl meu, răsucesc ierburi între degete, scuipă în foc şi îşi târşâie papucii de-a lungul coridoarelor. Singurele spuse pe care le înțeleg sunt strigătele de dragoste, de ură, de furie şi de durere. Vorbăria asta e ca şi cum ai dezbrăca o femeie bătrână a cărei rochie părea să facă parte din ea, dar care în timp ce vorbim ne apare cum e pe dedesubt, cu pielea înroşită, cu coapsele zbârcite şi sânii fleşcăiți. Când tace, omul e din nou frumos. Nu voi cunoaşte niciodată decât bucuriile fireşti. Mă vor îndestula aproape în întregime. Mă voi culca obosită. Voi fi ca un lan care poartă roade mereu; vara, căldura va juca deasupra mea; iarna, frigul îmi va crăpa pielea. Dar frigul şi căldura se vor succeda în mod firesc, cu sau fără voia mea. Copiii mei îmi vor purta viața mai

departe; primii lor dinți, plânsetul lor, mersul lor la şcoală şi întoarcerea de la şcoală vor fi ca valurile mării purtându-mă pe creastă. Nici o zi nu va fi lipsită de mişcarea lor. Anotimpurile mă vor înălța pe umerii lor mai sus decât pe oricare dintre voi. În clipa morții, voi poseda mai mult decât Jinny, mai mult decât Rhoda. Dar, pe de altă parte, pe când voi reacționați variat, sunteți străbătuți de milioanele de unde, la contactul cu ideile şi cu râsul altora, eu voi fi posacă, sumbră ca furtuna, monotonă. Animalica şi frumoasa dragoste maternă mă va coborî, mă va aspri. Mă voi zbate fără scrupule ca să le fac un drum în viață copiilor mei. Îi voi urî pe cei care le vor vedea defectele. Mă voi înjosi ca să-i ajut. Le voi îngădui să mă despartă de tine, şi de tine, şi de tine. Mai sunt şi chinuită de gelozie. O urăsc pe Jinny, fiindcă mă face să simt că am mâinile roşii şi unghiile roase. Iubesc cu atâta ferocitate, încât simt că mor când obiectul dragostei mele mă face să înțeleg, printr-o frază, că-mi poate scăpa. Îmi scapă, iar eu rămân agățându-mă cu disperare de un fir care se înalță, pierzându-se printre crengile de sus ale copacilor. Nu pricep frazele.

— Dacă m-aş fi născut, spuse Bernard, fără ştiința că un cuvânt urmează după altul, aş fi fost poate – cine ştie? – orice altceva. Dar aşa, găsind fraze cu orice prilej, nu pot îndura apăsarea singurătății. Când nu văd cuvinte care se înalță ca rotocoalele de fum în jurul meu, mă simt cufundat în beznă – şi nu sunt nimic. Când sunt singur, cad în letargie şi îmi spun posomorât, în timp ce zgândăr cenuşa, ca să cadă prin grătarul de la sobă: „Las' că vine doamna Moffat. Vine ea şi face curat". Când Louis e singur, viziunile lui au o surprinzătoare intensitate şi e în stare să scrie cuvinte care vor trăi poate mult după noi toți. Şi Rhodei îi place să fie singură. Se teme de noi pentru că îi zădărnicim impresia de viață, atât de intensă în singurătate, arma ei împotriva

noastră. Ia te uită cum strânge acum furculița în mână. Dar eu nu încep să trăiesc cu adevărat decât atunci când instalatorul, sau geambaşul, sau oricare altul spune ceva care mă face să mă aprind. Şi atunci, cât de plăcut e fumul care se înalță din frazele mele, când sus de tot, când mai aproape, mai umflat şi mai aproape, deasupra homarilor roşii şi a fructelor galbene, împletindu-le într-o frumusețe comună. Dar bagă de seamă cât de amăgitoare e vorbirea mea, făcută din minciuni vechi şi ocolişuri. Astfel, personalitatea mea e alcătuită în parte din stimulul pe care mi-l dau ceilalți, şi nu-mi aparține întru totul, cum vă aparține vouă personalitatea voastră. În personalitatea mea s-a strecurat un semn fatal, un filon de argint rătăcitor şi neregulat care-i topeşte puterea. Din pricina asta se înfuria Neville la şcoală, când plecam de lângă el, întovărăşindu-mă cu băieți lăudăroşi purtând caschete şi insigne, şi porneam la drum în cabriolete încăpătoare. Câțiva dintre ei se află aici în seara asta, îmbrăcați corect, înainte de a se duce de comun acord la music-hall. Mi-erau dragi. Fiindcă îmi dau viață, tot atât de neîndoielnic cum îmi dați şi voi viață. Iată de ce, când mă despart de voi şi trenul pleacă, înțelegeți că nu trenul pleacă, ci eu. Bernard, căruia nu-i pasă, care nu e impresionat, care nu are bilet şi care şi-a pierdut poate şi portofelul cu bani. Susan, cu privirea agățată de funia care se leagănă alunecând printre crengile de fag, strigă: „A plecat! Mi-a scăpat!“ Fiindcă nu ofer nici o priză. Mă alcătuiesc şi mă realcătuiesc fără încetare. Am alte cuvinte pentru fiecare om în parte.

Aşa că, în seara asta, aş vrea să stau la masă nu cu o persoană, ci cu cincizeci. Iar eu sunt singurul dintre voi care se simte aici ca acasă, fără a-şi lua anumite libertăți. Nu sunt necioplit; nu sunt nici snob. Dacă suport de bunăvoie presiunea socială, reuşesc deseori, cu darul meu de a vorbi, să pun în circulație câte un lucru greu de spus. Uite cum se

amuză lumea de jucărelele pe care le fac într-o clipă, din nimic. Nu sunt un om strângător. Când voi muri, va rămâne după mine un dulap cu haine purtate. Sunt aproape cu totul nepăsător la micile zădărnicii ale vieții, care îl chinuie atât de mult pe Louis. Dar am sacrificat multe. Aşa cum sunt străbătut de filoane de fier, argint şi dâre de tină banală, nu pot fi strâns în pumnul încleştat al celor care nu depind de stimulări. Sunt incapabil de eroismul şi de refuzurile lui Louis şi ale Rhodei. Nu voi reuşi niciodată, nici măcar în conversație, să fac o frază desăvârşită. Dar voi fi contribuit mai mult decât oricare dintre voi la alcătuirea clipei trecătoare; voi pătrunde în mai multe încăperi, în mai multe încăperi diferite, decât oricare dintre voi. Dar, pentru că aduc ceva ce vine din afara, nu dinăuntrul meu, voi fi dat uitării; după ce glasul meu va tăcea, nu vă veți mai aminti de mine decât ca de ecoul unei voci care împletea cândva fructele în cuvinte.

— Priveşte, spuse Rhoda. Ascultă. Uite cum se împlineşte lumina, clipă de clipă, cum pretutindeni se aştern flori şi roade; iar privirile noastre, când străbat încăperea plină de mese, parcă ar trece prin perdele de culoare: roşu, portocaliu, galben precum chihlimbarul şi ciudate nuanțe nehotărâte, uşoare ca nişte văluri care se închid în urma lor, şi un lucru se topeşte amestecându-se cu celălalt.

— Da, spuse Jinny, simțurile noastre sunt mai bogate. Membrane şi rețele de nervi, altădată palide şi lipsite de viață, s-au împlinit, s-au întins şi plutesc în jurul nostru ca nişte filamente care fac aerul tangibil şi prind în plasa lor sunete îndepărtate, necunoscute nouă.

— Zgomotul oraşului, spuse Louis, ne împresoară. Automobile, camioane, autobuze trec şi iar trec, fără încetare. Toate sunt îmbinate într-o unică roată de sunet, care se tot învârteşte. Toate sunetele separate – huruit de roți, claxoane,

strigătele bețivanilor sau ale chefliilor – se îmbină într-un sunet unic, albastru ca oțelul şi rotund. Apoi mugeşte o sirenă, şi de îndată țărmurile se retrag, hornurile se scurtează, nava se îndreaptă spre larg.

— Percival pleacă, spuse Neville. Stăm aici, în plină lumină, înconjurați de oameni, de culori nenumărate; totul se contopeşte – mâini, perdele, cuțite şi furculițe, ceilalți meseni. Suntem închişi aici. Iar India se află dincolo de ziduri.

— Parcă văd India, spuse Bernard. Văd țărmul jos şi lung; văd ulițele întortocheate, pline de noroi frământat de picioare, care duc dintr-un loc într-altul, printre pagode dărăpănate; văd clădirile aurite şi crenelate care stau, fragile, gata parcă să se năruie, ca şi cum ar fi construcții făcute la repezeală pentru o expoziție orientală. Văd o pereche de boi care trag, pe drumul ars de soare, un car scund. Carul se înclină când pe o parte, când pe alta. Una dintre roți se înțepeneşte în şanț, şi pe dată nenumărați indigeni, cu câte o bucată de pânză în jurul şoldurilor, se adună roi şi sporovăiesc cu animație. Dar nu face nici unul nimic. Timpul pare fără margini, orice ambiție pare zadarnică. Asupra tuturor lucrurilor pluteşte impresia de zădărnicie a trudei omeneşti. Se simt prin aer ciudate mirosuri acre. Într-un şanț, un om continuă să-şi mestece betelul şi să-şi contemple buricul. Dar iată-l pe Percival; Percival, călare pe o iapă mâncată de purici, poartă o cască colonială. Folosind mijloace occidentale şi limbajul vijelios care-i stă în fire, face în aşa fel încât carul să fie îndreptat în mai puțin de cinci minute. Problema Orientului e rezolvată. Percival călăreşte mai departe; mulțimea se îngrămădeşte în jurul lui, ca şi cum ar fi – ceea ce şi este – un zeu.

Fie el neştiut sau ştiut orişicui, tot acelaşi e, spuse Rhoda; ca o piatră căzută în iaz în jurul căreia se îngrămădeşte plevuşcă. Ca plevuşca, noi, care ne îndreptam ba într-o direcție,

ba într-alta, când a venit el, ne-am năpustit cu toții în jurul lui. Ca plevuşca, simțind prezența bolovanului, ne lăsăm bucuroşi în voia undei şi a vârtejurilor. Pe nesimțite, se întinde asupră-ne un sentiment de bunăstare. Parcă ne curge aur prin vene. Unu, doi, unu, doi; inima bate, calmă, încrezătoare, într-o extatică mulțumire trupească, într-o atmosferă de blândețe; şi iată că în câmpul nostru vizual apar cele mai îndepărtate meleaguri, umbre palide la marginea lumii: India, de pildă. Universul, care fusese ca un ghem mototolit, îşi recapătă contururile rotunde; tărâmuri îndepărtate ies la iveală din beznă: drumuri gloduroase, junglă încâlcită, roiuri de oameni şi vulturi care se hrănesc din carnea umflată a unui hoit – toate ne apar aievea, ca şi cum s-ar afla aici, pe mândrul şi minunatul nostru pământ, de îndată ce Percival, călare pe o iapă mâncată de purici, înaintează pe o potecă singuratică şi se opreşte ca să privească, singur, munții uriaşi.

— Percival, spuse Louis, aşa cum stă aici, tăcut ca printre ierburile care ne gâdilau când vântul deschidea cărări prin nori, iar ei se adunau la loc, Percival ne face să înțelegem că acum, când suntem laolaltă, uniți ca diferitele părți ale unui trup şi ale unui suflet, încercările de a ne defini pe noi înşine sună fals. De teamă, omitem câte ceva. Din vanitate, dăm alt aspect lucrurilor. Am încercat să accentuăm diferențele. Din dorința de a fi de sine stătători, ne-am accentuat fiecare defectele şi ceea ce e specific fiecăruia dintre noi. Dar un lanț e aruncat în jurul nostru, ca un cerc de oțel albastru.

— Ură şi dragoste, spuse Susan, ca un fluviu mânios, negru ca tăciunele, care ne amețeşte dacă privim în jos spre apele lui. Aici stăm pe o cornişă, dar, dacă ne uităm în jos, ne cuprinde amețeala.

— Dragoste şi ură, spuse Jinny, e ceea ce a simțit Susan față de mine fiindcă l-am sărutat cândva, într-o grădină,

pe Louis; fiindcă, aşa dăruită cum sunt, o fac să se gândească, în clipa când intru, că mâinile ei sunt roşii. Atunci Susan şi le ascunde pe ale ei. Dar ura noastră aproape că nu se poate deosebi de iubire.

— Totuşi, spuse Neville, apele care aleargă la vale cu vuiet, pe deasupra cărora încercăm, nesăbuiți, să înjghebăm nişte platforme, sunt mai potolite decât strigătele pe care le slobozim când încercăm să spunem ceva, când raționăm şi rostim brusc aceste false adevăruri: „Eu sunt cutare lucru; sau cutare altul". Vorbele mint.

Dar eu mănânc. Pierd din vedere ceea ce e mai deosebit – şi mănânc. Hrana îmi dă o pondere. Bucățile delicioase de rață friptă, cărora li se adaugă, atât de potrivit, legumele, se succed în voluptuoase senzații de cald, plin, dulce şi amar, urmează calea cerului gurii, a gâtlejului, a stomacului, şi dau o anume stabilitate trupului meu. Mă simt calm, grav, stăpân pe nervii mei. Totul e solid acum. Din instinct, simțurile mele cer şi se bucură dinainte de ceva care să fie uşor şi dulce, de ceva zaharos şi evanescent; şi de vinul rece, care, oferind satisfacție desăvârşită delicatului simț al cerului gurii, se răspândeşte, când îl beau, într-o grotă boltită împodobită cu frunze de viță proaspete şi cu ciorchini purpurii şi înmiresmată cu aromă de mosc. Acum pot privi fără teamă în apa înspumată a morii. Dar ce nume să-i dau? Să spună Rhoda, al cărei chip îl văd ca prin ceață în oglinda din fața noastră; Rhoda, pe care am întrerupt-o când îşi legăna petalele în apa găleții cafenii, întrebând-o de briceagul meu pe care mi-l şterpelise Bernard. Pentru ea, dragostea nu e o vâltoare. Ea nu ameţeşte când se uită în jos. Priveşte departe, foarte departe, pe deasupra capetelor noastre, dincolo de India.

— Da, printre umerii voştri, pe deasupra capetelor voastre, privesc un peisaj, spuse Rhoda, o vale spre care spinările povârnite ale munților coboară ca nişte aripi de pasăre

strânse lângă trup. Acolo, din iarba scurtă şi ţeapănă, se înalţă tufişuri cu frunze întunecate şi, profilată pe ecranul lor umbros, zăresc o formă albă, dar nu de piatră, fiindcă se mişcă şi e vie, poate. Dar nu e nici unul dintre voi, nu e Percival, nici Susan, Jinny, Neville sau Louis. Când braţul alb i se odihneşte pe genunchi, alcătuieşte un triunghi; când se înalţă, e o coloană; acum e ca o fântână arteziană arcuită spre pământ. Nu ne face nici un semn; nu ne cheamă; nu ne vede. Îndărătul ei mugeşte marea. Şi nu o putem atinge. Totuşi, într-acolo îmi îndrept paşii. Într-acolo mă duc, să-mi umplu golul din suflet, să-mi fie nopţile mai lungi şi din ce în ce mai bogate în vise. Şi chiar aici, chiar acum, dar numai în răstimpul unei clipe, îmi spun: „Conteneşte-ţi rătăcirea. Orice altceva e durere şi amăgire. Capătul e aici". Dar pelerinajul meu, clipa în care pornesc la drum, începe din preajma voastră: de la masa asta, de sub luminile astea, de lângă Percival şi de lângă Susan, de acum şi de aici. Zăresc întotdeauna crângul pe deasupra capetelor voastre, printre umerii voştri sau de la fereastra de unde, la o petrecere, străbătând întreaga încăpere, am privit jos în stradă.

— Dar papucii lui? spuse Neville. Dar vocea lui, care se aude de pe scări, în sala de jos? Dar când îl văd fără ca el să mă vadă? Dar când îl aştept şi nu vine? Se face tot mai târziu. A uitat. E cu altcineva. E necredincios, dragostea lui nu înseamnă nimic. Apoi chinul, disperarea insuportabilă! Apoi se deschide uşa. Iată-l!

— Stârnind unde cu freamăt de aur, îl chem: „Vino!", spuse Jinny. Şi vine. Străbate încăperea către locul unde stau, cu rochia-mi vălurită ca un talaz înjur, pe jilţul aurit. Mâinile ni se ating, trupurile ne iau foc. Jilţul, paharul, masa – totul e în flăcări. Totul freamătă, totul arde, cu vâlvătaie limpede.

(Ia te uită, Rhoda, spuse Louis, cum au devenit nocturni, cuprinşi de extaz. Ochii lor sunt ca aripile de fluture, care se mişcă atât de repede, încât par nemişcate.

— Răsună goarne şi trompete, spuse Rhoda. Frunzele se desfac; cerbul mugeşte în desişul pădurii. Dansuri şi tobe, ca dansul şi tobele sălbaticilor cu suliţe.

— Ca dansul unor sălbatici, spuse Louis, în jurul focului. Sunt sălbatici; sunt cruzi. Dansează în cerc, pocnind băşici de vită. Lumina flăcărilor joacă pe feţele lor pictate, pe pieile de leopard şi pe mădularele sângerânde smulse din trunchiuri vii.

— Focurile serbării se înalţă până la cer, spuse Rhoda. Procesiunea cea mare trece, agitând ramuri verzi şi crenguţe înflorite. Se înalţă fum albastru din corn de vită; pielea lor, în lumina torţelor, luceşte în roşu şi în galben. Acum risipesc violete. Îl împodobesc pe alesul meu cu ghirlande de flori şi cu frunze de laur, acolo, pe ostrovul de iarbă spre care coboară spinările povârnite ale munţilor. Procesiunea trece. Şi, în timp ce trece, Louis, pe noi ne apară gândul prăbuşirii şi presimţim sfârşitul. Umbrele se culcă la pământ. Noi, care conspirăm, care ne-am retras ca să ne aplecăm asupra vreunei urne de piatră rece, vedem cum îşi pleacă fruntea flacăra purpurie.

— Moartea e împletită cu violete, spuse Louis. Moarte şi iar moarte.)

— Cât de mândri stăm aici, spuse Jinny, şi nu avem nici douăzeci şi cinci de ani! Afară înfloresc pomii; afară femeile se plimbă fără ţintă; trec, cu viraje bruşte, automobile. Noi, care am părăsit cărările dibuite ale adolescenţei, cu întunecimile şi cu luminile ei orbitoare, privim acum drept înainte, pregătiţi pentru orice va fi să vină (uşa se deschide, se deschide mereu). Totul e real; totul e ferm, fără umbre şi fără iluzii. Frumuseţea ne încurajează fruntea. A mea şi a lui Susan. Trupul nostru e ferm şi proaspăt. Deosebirile dintre noi se văd bine, ca umbrele stâncilor în plin soare. Avem la îndemână chifle cu coaja rumenită şi tare; faţa de masă e albă;

iar degetele noastre stau pe jumătate încovoiate, gata să apuce. Avem dinaintea noastră zile, nenumărate zile; zile de iarnă, zile de vară; abia am început să cheltuim din tezaur. Sub frunză, rodul e acum pârguit şi plin. Încăperea e scăldată în aur, iar eu îl îndemn: „Vino!“

— Are urechile roşii, spuse Louis; mirosul de carne fiartă atârnă deasupra noastră ca un năvod umed, în timp ce slujbaşii din oraş iau câte o gustare rapidă la barul expres.

— Ne întrebăm, spuse Neville, ce vom face cu timpul nesfârşit care ne stă dinainte? Vom hoinări oare pe Bond Street, privind în stânga şi în dreapta, cumpărând poate un stilou fiindcă e verde sau întrebând cât costă inelul cu piatra albastră? Sau vom sta în casă, privind cum se înroşeşte jarul? Vom întinde mâna după vreo carte şi vom citi, ici-colo, câte un pasaj? Vom râde în hohote pentru o nimica toată? Ne vom plimba prin pajişti înflorite şi vom împleti lanţuri de margarete? Vom căuta să aflăm când pleacă primul tren spre Hebride şi vom rezerva un compartiment? Totul aparţine viitorului.

— Pentru voi, spuse Bernard. Dar eu am dat ieri cu capul într-un stâlp; m-am logodit.

— Ciudată înfăţişare, spuse Susan, au bucăţile de zahăr lângă farfurioarele noastre! Şi cojile tărcate de pară, şi ramele îmbrăcate în pluş ale oglinzilor! Nu le văzusem la început. Acum totul e stabil, totul e fix. Bernard s-a logodit. S-a petrecut ceva irevocabil. Un cerc a fost aruncat asupra apelor; a fost pus un lanţ. De acum înainte nu vom mai pluti liber.

— O clipă numai, spuse Louis. Înainte de a se rupe lanţul, înainte de a se întoarce neorânduirea, iată-ne fixaţi, expuşi, prinşi în menghine.

Dar acum cercul se frânge. Curentul porneşte din nou. Ne năpustim în goană şi mai mare. Patimi care stăteau în aşteptare, printre ierburile întunecate de pe fundul apelor,

se înalță spre noi, şi valul lor ne izbeşte cu putere. Durere şi gelozie, invidie şi dorință, şi ceva mai profund decât acestea, mai puternic decât dragostea, mai puternic şi mai ascuns. Se aude glasul vieții active. Ascultă, Rhoda (căci noi doi conspirăm, cu mâinile pe urna rece), ascultă glasul iute, trecător, ațâțător al acțiunii, glasul copoilor care aleargă pe urma vânatului. Auzi-i cum vorbesc fără să se ostenească să-şi încheie frazele. Vorbesc, ca îndrăgostiții, într-un limbaj copilăresc. O brută poruncitoare îi stăpâneşte. Le freamătă toți nervii coapselor. Le face inima să se zbată şi să clocotească. Susan îşi răsuceşte batista în mână. În ochii lui Jinny joacă flăcări.

— Lor nu le pot face nimic, spuse Rhoda, degetele curioase şi privirile scormonitoare. Cu câtă uşurință se întorc şi privesc! Ce atitudini de energie şi de mândrie îşi iau! Câtă viață luceşte în ochii lui Jinny; cât de neîmblânzită şi de puternică e privirea lui Susan când priveşte gâzele de la rădăcinile unui arbore! Părul le luceşte. Ochii ard ca ai sălbăticiunilor care se strecoară prin frunziş pe urma prăzii. Cercul s-a frânt. Suntem din nou risipiți, departe unul de altul.

— Dar curând, prea curând, spuse Bernard, exaltarea egoistă se spulberă. Prea curând ajunge la sațietate sentimentul hulpav de identitate, cu pofta lui de fericire, mereu fericire, tot mai multă fericire. Piatra s-a scufundat; clipa a trecut. În jur se întinde un larg teren de nepăsare. În ochi mi se deschid alte mii de priviri: ale curiozității. De acum înainte oricine e liber să-l asasineze pe Bernard, care e proaspăt logodit, atâta vreme cât nu se atinge de teritoriul acesta al necunoscutului, de pădurea tuturor celor neştiute. De ce, mă întreb eu în şoaptă, stau femeile acelea singure la masă? Cine sunt ele? Şi ce le-a mânat în locul ăsta anume, în seara asta anume? Judecând după gestul nervos cu care îşi duce din când în când mâna la ceafă, tânărul din colț e un flăcău

de la țară. Are o înfățișare atât de supusă și e atât de preocupat să răspundă cum se cuvine amabilității pe care i-o arată prietenul tatălui său, încât abia e în stare să se bucure acum de ceea ce mâine, pe la unsprezece și jumătate abia, i se va părea a fi fost minunat. Am observat și cum doamna de acolo și-a pudrat de trei ori nasul în toiul unei conversații în care era evident absorbită – o conversație despre dragoste sau despre nefericirea celei mai dragi prietene a lor. „Vai, în ce hal mi-e nasul!“ se gândește, apoi scoate repede puful de pudră care îi desființează, pe moment, până și cele mai aprinse simțăminte. Rămâne totuși de nerezolvat problema bărbatului aceluia singuratic cu monoclu; și cea a doamnei trecute care bea șampanie, singură la masă. „Cine și ce sunt acești necunoscuți?“ mă întreb. Aș putea alcătui o duzină de povestiri cu ce a spus el, cu ce a spus ea – văd în fața ochilor o duzină de scene diferite. Dar ce sunt povestirile astea? Jucării pe care le răsucesc între degete, rotocoale de fum pe care le suflu, făcându-le să treacă unul printr-altul. Iar uneori încep să mă îndoiesc că există povestiri. Ce e povestea mea? Ce e povestea Rhodei? Dar a lui Neville? Există fapte, ca de pildă: „Tânărul plăcut la înfățișare, îmbrăcat într-un costum gri, a cărui atitudine rezervată contrasta atât de ciudat cu locvacitatea celorlalți, își scutură firimiturile de pe haină și, cu un gest caracteristic, în același timp poruncitor și binevoitor, făcu semn chelnerului, care reveni pe dată și se întoarse în clipa următoare cu nota discret împăturită și pusă pe o farfurie“. Acestea sunt adevăruri, fapte, dar, dincolo de ele, totul e beznă și presupunere.

— În clipa asta, în care suntem pe punctul de a ne despărți, după ce nota a fost achitată, spuse Louis, cercul care s-a frânt atât de des, atât de dureros, fiindcă suntem atât de diferiți, se mai închide o dată. Se creează ceva. Da, în timp ce ne ridicăm și ne tot foim cam nervoși, ne rugăm,

ținând în palme simțământul comun care ne leagă: „Nu mişcați, nu îngăduiți uşii turnante să sfărâme în bucăți ceea ce am creat noi, ceea ce se împlineşte ca într-o sferă, aici printre lumini, printre coji de fructe, pe statul de firimituri şi printre oameni care trec încolo şi-ncoace. Nu vă mişcați. Nu plecați. Păstrați pentru totdeauna ce ați realizat acum".

— Să păstrăm o clipă, spuse Jinny, dragostea sau ura, sau oricum am numi-o, această sferă alcătuită din Percival, din frumusețe şi tinerețe şi din ceva atât de adânc cufundat în noi, încât cine ştie dacă vom mai putea reuşi cândva o astfel de alcătuire, pornind de la un singur om.

— Păduri şi țări îndepărtate, în cealaltă parte a lumii, spuse Rhoda, sunt cuprinse în sfera aceasta; oceane şi jungle; şacali care urlă şi lumina lunii pe un pisc înalt deasupra căruia pluteşte vulturul în zbor.

— Cuprinde fericirea, spuse Neville, şi calmul lucrurilor de toate zilele. O masă, un scaun, o carte cu un coupe-papier între pagini. Şi petala care se desprinde din trandafir, şi lumina care pâlpâie în vreme ce noi stăm tăcuți sau, poate, amintindu-ne de vreun lucru mărunt, spunem dintr-odată câte ceva.

— Cuprinde zile din săptămână, spuse Susan: luni, marți, miercuri; cai care se duc la câmp şi apoi se întorc; ciori care se înalță în zbor şi coboară, prinzând ulmii în năvodul lor, fie că-i aprilie, fie noiembrie.

— Cuprinde ce va să fie, spuse Bernard. Aceasta e ultima picătură şi cea mai luminoasă, ca dintr-un minunat argint-viu, pe care o lăsăm să cadă în momentul prezent, atât de plin şi de strălucitor, creat din dragostea noastră pentru Percival. „Acum ce va mai fi?" mă întreb, scuturându-mi firimiturile de pe haină. În lumea de afară ce se întâmplă? Am dovedit, în timp ce stăteam la masă şi mâncam, în timp ce stăteam la masă şi vorbeam, că suntem în stare să ne aducem contribuția

la tezaurul de clipe. Nu suntem robi care să primească lovituri neîncetate şi de nimeni ştiute pe spinările plecate. Nu suntem oi, să ne ținem după un stăpân. Suntem în stare să creăm. Am realizat şi noi ceva, care se va adăuga numeroaselor soboare din vremuri apuse. Când ne punem pălăriile pe cap şi deschidem larg uşa, nu pornim în haos, ci într-o lume pe care puterea noastră o poate supune şi o poate integra în calea cea luminată şi veşnică.

Mai uită-te o dată, Percival, în timp ce se duc după un taxi, la tot ce se află în jurul tău, la tot ce în curând vei pierde. Pavajul e solid şi lustruit de nenumăratele roți care îl tot freacă. Baldachinul galben al imensei noastre energii atârnă deasupra capetelor ca o pânză învăpăiată. Lumina asta o dau teatrele, music-hallurile şi lămpile din fiecare casă.

— Grămezi de nori, spuse Rhoda, călătoresc pe cerul negru ca un fanon lustruit.

— Acum începe chinul, spuse Neville. M-a cuprins groaza în ghearele ei. Vine taxiul, Percival pleacă. Ce-am putea face să-l reținem? Ce punți să aruncăm peste depărtarea dintre noi şi el? Cum să ațâțăm focul, să ardă în veci? Cum să înştiințăm viitorul că noi, care stăm aici în stradă, sub licăririle felinarelor, l-am iubit pe Percival? Dar Percival a plecat.

Soarele se află în plină amiază. Nu mai e doar pe jumătate zărit, doar bănuit din străluciri abia cutezate, ca şi cum o fată culcată pe o saltea de valuri şi-ar fi împovărat fruntea cu nestemate rotunde ca picătura de apă, care aruncă săgeţi de lumină opalină fulgerând în văzduhul tremurat, ca spinarea delfinului sărind pe deasupra apei sau ca scânteierea unei lame de cuţit. Lumina soarelui era acum neîndoielnică şi neînduplecată. Cădea asupra nisipului aspru, şi stâncile se făceau cuptoare încinse; cerceta fiecare ochi de apă, descoperind plevuşcă ascunsă printre crăpături, scoţând la iveală câte o roată ruginită, câte un os albit sau câte o gheată fără şireturi, neagră ca fierul, înfiptă în nisip. Dădea fiecărui lucru măsura lui cuvenită de culori: dunelor de nisip, licăriri nenumărate, buruienilor de pe ţărm, verdele lucitor; sau cădea asupra aridelor pustietăţi ale deşertului, care ici se întindeau în brazde săpate de vântul biciuitor, colo stăteau îngrămădite în gorgane singuratice, iar mai încolo erau presărate cu arbori de junglă pipernicіţi, de un verde-închis. Soarele lumina moscheile poleite cu aur neted, lumina casele meridionale, albe şi trandafirii, clădite parcă din cărţi de joc, lumina femeile cu sânii căzuţi şi cu părul alb, care, îngenuncheate pe malul râului, băteau de pietre rufele încreţite. Vapoare care înaintau pe mare, despicând cu zgomot valurile, erau cuprinse în lumina uniformă a soarelui aţintită asupra lor; razele cădeau, prin baldachine galbene, asupra pasagerilor care moţăiau sau

se plimbau pe punte, cu mâna streaşină la ochi, să vadă uscatul după ce, zile în şir, comprimându-i în adâncul lui uleios şi zvâcnitor, vaporul îi purtase monoton pe ape.

Soarele se revărsa peste culmile dese ale sudului şi îşi arunca strălucirea asupra unor albii adânci şi pietroase cu ape atât de sărace pe sub podurile suspendate, încât femeile, îngenuncheate pe bolovanii fierbinţi, abia aveau în ce să-şi înmoaie rufele; catâri slăbănogi, cu desagi aruncaţi pe spinările înguste, îşi căutau cu grijă calea printre pietrele cenuşii care se ciocneau unele de altele. În căldura de amiază, munţii păreau cenuşii, parcă ar fi rămas aşa, sparţi şi arşi, după o explozie. Dar spre nord, sub ceruri mai înnourate şi mai ploioase, munţii erau ca nişte lespezi netede, tăiate cu ferăstrăul, purtând în ele o lumină ca şi cum în adâncul lor un paznic ar fi trecut dintr-o grotă în alta ducând o lampă verzuie. Soarele, printr-o pulbere albastră-cenuşie, se revărsa asupra câmpiei engleze, luminând mlaştini şi iazuri, un pescăruş alb oprit pe un par, zborul lent al umbrelor deasupra pădurilor de arbori cu coroana teşită, a lanurilor de grâu tânăr şi a fâneţelor unduitoare. Bătea în zidul livezii, şi toate asperităţile cărămizilor erau stropite cu punctişoare aprinse, argintii şi purpurii, care păreau a le face plăcute la atingere, dar gata, odată atinse, să se dizolve într-o pulbere incandescentă. Coacăzele se prelingeau pe zid, în valuri şi în cascade stacojii, lăcuite; prunele se împlineau sub frunze, şi toate firele de iarbă erau topite într-o singură undă curgătoare de vâlvătaie verde. Umbrele copacilor erau ca iazuri adânci la picioarele lor. Lumina care îi inunda amesteca toate frunzele într-o singură masă verde.

Păsările cântau imnuri pătimaşe adresate unui singur auz, apoi se opreau dintr-odată. Exuberante, ciripeau ducând câte un pai mărunţel sau câte o rămurică sus, în crengile noduroase din vârful copacilor. Împodobite cu aur şi cu purpură, se aşezau prin grădină, unde glicina curgea în valuri aurii şi liliachii,

fiindcă la ceasul acela de amiază grădina era toată o bogăție de flori; până şi bolțile de sub flori şi frunze se luminau în verde, purpuriu sau roşu ca rugina, când soarele străbătea până la ele, trecând printr-o petală roşie, sau printr-alta lată şi galbenă, sau când îi stătea în cale câte o tulpină verde, groasă şi țepoasă.

Soarele cădea drept pe casă, făcând să lucească pereții albi între ferestrele întunecate. Geamurile, acoperite cu o rețea groasă de crengi groase, țineau în ele cercuri de umbră de nepătruns. Unghiuri tăioase de lumină se aşezaseră pe pervazul ferestrei şi scoteau la iveală, în camere, farfurii cu margini albastre, ceşti cu mânere rotunjite, un castron masiv, desenul complicat de pe covor şi scrinurile şi bibliotecile cu nesfârşitele lor unghere şi înşiruiri. Dincolo de îngrămădeala lor se întindea o zonă de întuneric, unde se mai afla poate câte o formă care să fie slobozită de umbrele ei sau câte un adânc de beznă şi mai deasă.

Valurile se spărgeau de țărm şi, într-un ritm vioi, îşi răsfirau apele pe maluri. Veneau repede, unul în urma altuia, şi se izbeau de țărm; iar spuma lor se arunca îndărăt, tot atât de repede. Valurile ascundeau în ele genuni intens albastre; doar deasupra se întindea un desen țintuit cu lumini de diamant, pe crestele lor care tresăreau unduit, ca muşchii pe spinarea unor cai voinici, porniți în goană. Valurile se izbeau de țărm; se retrăgeau, apoi din nou se izbeau de țărm, bubuind ca şi cum o sălbăticiune uriaşă ar fi bătut din picior.

— A murit, spuse Neville. A căzut. Calul lui s-a poticnit şi l-a aruncat jos. Ca o pânză de corabie, viața m-a învăluit strâns şi m-a lovit brutal, drept în creştet. Totul s-a terminat. S-au stins toate luminile din lume. În calea mea stă copacul, dincolo de care nu pot trece.

Aş face ghem în pumn telegrama, ca să năvălească din nou lumina în lume şi să pot spune că nu s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Dar ce rost are să-mi tot răsucesc capul dintr-o parte în alta? Acesta e adevărul. Acestea sunt faptele. Calul s-a poticnit şi l-a aruncat jos. Iute ca fulgerul, copacii şi gardurile i-au părut că se năpustesc spre cer. Apoi a venit un talaz vijelios; i-a bubuit în auz. Apoi o lovitură; lumea s-a sfărâmat în bucăți; şi el abia mai răsufla. A murit în locul unde a căzut.

Şoproanele şi zilele de vară de la țară, încăperile în care am stat, toate zac acum în lumea care a devenit ireală şi pierdută. Trecutul e rupt de mine. Au sosit alergând. L-au dus până la vreun pavilion de vânătoare, oamenii aceia cu cizme de călărie şi căşti coloniale. A murit printre străini. Deseori îl învăluiau tăcerea şi singurătatea. Mă părăsea deseori. Apoi, când se întorcea, îmi spuneam: „Iată-l că vine!“

Tot trec femei în sus şi în jos, pe sub fereastra mea, ca şi cum s-ar fi deschis o prăpastie în stradă, ca şi cum nu ar exista arbori cu frunze țepene, arbori de care nu poți trece.

Ni se cuvine să fim îngropați sub mușuroaie de cârtiță. Suntem nesfârșit de josnici, noi care ne târâm de colo-colo cu ochii închiși. Dar de ce să mă supun? Pentru ce să încerc să-mi ridic piciorul ca să urc treapta? Stau în locul acesta cu telegrama în mână. Zilele de vară care s-au dus și încăperile în care am stat sunt luate de vijelie, ca niște bucăți de hârtie arsă cu puncte încă aprinse prin ele. De ce să-mi reiau viața, de ce să mă întâlnesc cu oameni, să port discuții, să stau la masă și să-mi creez legături cu alții? Din clipa asta voi rămâne singur. Nu va ști nimeni de mine. Am trei scrisori de la el. „Mă duc să joc inele cu colonelul. Gata, așadar..." Acestea au fost ultimele clipe ale prieteniei noastre: el își croia drum prin mulțime făcându-mi semn cu mâna. Farsa nu merită să fie celebrată cu mai mult fast. Dar dacă cineva ar fi spus: „Ia stai puțin", și ar fi strunit calul, Percival ar fi împărțit dreptatea timp de cincizeci de ani, ar fi prezidat tribunale, ar fi călărit în fruntea armatelor, ar fi denunțat vreo tiranie monstruoasă și s-ar fi întors apoi printre noi.

Simt acum un rânjet, o mistificare. Un râs sarcastic în spatele nostru. Băiatul acela era cât pe-aci să cadă când s-a urcat din mers în autobuz. Percival a căzut; a murit; e îngropat; iar eu mă uit cum se perindă trecătorii și cum se țin strâns de bara autobuzelor, să trăiască mai departe.

Nu vreau să ridic piciorul ca să urc treapta. Voi rămâne o clipă îndărătul copacului neînduplecat, singur cu omul căruia i-au tăiat beregata, în timp ce la parter bucătăreasa își tot face de lucru la sobă. Nu vreau să urc scara. Suntem cu toții osândiți de soartă. Trec femei cu sacoșe pentru cumpărături. Trec întruna oameni. Totuși, nu mă veți răpune. O clipă, una singură, clipa asta, ne unește. Te strâng la pieptul meu. Vino, durere, înfruptă-te din carnea mea. Înfige-ți colții în mine. Sfâșie-mă în bucăți. Plâng în hohote.

— Ce amestec neînțeles, spuse Bernard, ce complexitate de evenimente în viață! Cobor scara, şi nu ştiu să deosebesc durerea de bucurie. Mi s-a născut un fiu; Percival a murit. Mă susțin nişte stâlpi pe care îi lovesc din amândouă părțile emoții puternice. Dar care e durerea, care e bucuria? Mă întreb, dar nu ştiu decât că am nevoie de linişte, că vreau să fiu singur şi să ies la aer şi că trebuie să-mi acord o oră pentru a-mi da seama ce s-a petrecut cu universul meu, ce schimbare a adus în el moartea.

Iată, aşadar, lumea pe care Percival nu o mai vede. Mă uit în jurul meu. Măcelarul le-a trimis carne vecinilor mei; doi bătrâni înaintează poticnit pe stradă; vrăbii se aşază pe caldarâm. Aşadar, mecanismul merge. Îi observ ritmul, huruitul, lucruri de care nu sunt nicicum legat, de vreme ce Percival nu le mai percepe. Zace, palid şi bandajat, în cine ştie ce încăpere. Acum am prilejul să deosebesc ce anume are însemnătate, şi trebuie să bag de seamă să nu spun minciuni. Ce mă facea el să simt? Că se află exact în centru. Acum nu mă mai duc acolo. Locul e gol.

Da, da, bărbați cu pălărie de fetru, şi voi, femei care duceți coşuri, ați pierdut ceva ce v-ar fi fost de mare preț. Ați pierdut o căpetenie pe care ați fi urmat-o; şi cineva dintre voi a pierdut fericirea şi copiii pe care i-ar fi avut. Cel care v-ar fi dăruit toate acestea a murit. Zace, bandajat, pe un pat de campanie, în cine ştie ce spital torid din India, în vreme ce nişte indigeni ghemuiți pe podea tot flutură un fel de evantaie – am uitat cum se cheamă. Dar lucrul e important: „Toate astea nu te mai privesc“, mi-am spus; şi porumbeii coboară pe acoperişuri, şi fiul meu a venit pe lume, şi am impresia că lucrurile astea sunt reale. Îmi amintesc cât de ciudat era încă de copil, detaşat de toate. Şi îmi spun întruna, şi ochii mi se îneacă în lacrimi, apoi se usucă: „Dar aşa e mai bine decât s-ar fi putut nădăjdui“. Apoi spun,

adresându-mă făpturii neîntrerupte care mă priveşte fără ochi din cerul de la capătul străzii: „Atâta ai fost în stare să faci?“ Atunci triumful e al nostru. „De atâta eşti în stare“, îi spun, fără folos, chipului brutal, fără trăsături (fiindcă el avea douăzeci şi cinci de ani şi ar fi putut trăi până la optzeci). Nu am de gând să mă culc la pământ ca să evit o viață de durere. (De notat în carnetul meu de buzunar: dispreț față de cei care provoacă, în mod absurd, moartea altora.) Şi mai e ceva important: să-l pot situa în împrejurări mărunte, ridicole chiar, aşa încât să nu-şi pară lui însuşi fără noimă, cocoțat pe calul lui mare. Trebuie să fiu în stare să spun: „Percival! Ce nume o mai fi şi acesta?“ şi, în acelaşi timp, să vă repet: bărbați şi femei care vă îndreptați grăbiți spre stația de metrou, ar fi trebuit să-l respectați. Cât de ciudat: să-mi tai calea printre oameni, când văd viața cu ochii adânciți în orbite, cu ochii arşi de lacrimi.

Dar au şi apărut semnale, îndemnuri, încercări de a mă atrage înapoi. Curiozitatea a fost îndepărtată doar pentru scurtă vreme. Nu poți trăi în afara maşinăriei mai mult de o jumătate de oră, poate. Observ că trupurile au şi început să-şi recapete aspectul obişnuit; dar ceea ce se află îndărătul lor e altminteri acum; perspectiva e alta. Îndărătul afişului cu titlurile articolelor din ziar stă spitalul: încăperea aceea lungă, cu indigeni care trag de frânghii; şi apoi îl îngroapă. Dar fiindcă pe afiş scrie şi despre divorțul unei actrițe celebre, mă întreb îndată: „Care anume?“ Totuşi, nu sunt în stare să scot un ban şi să cumpăr ziarul: nu pot suporta încă întreruperea.

Dacă nu te voi mai vedea niciodată şi nu-mi voi mai putea fixa privirea asupra unui lucru solid, ce aspect vor lua relațiile dintre noi? Ai străbătut curtea, depărtându-te tot mai mult, şi firul care ne leagă s-a tot subțiat. Dar descopăr în mine un filon nou, ți-l voi supune ție, în taină. Te voi

întreba: „Care e verdictul?“ Tu vei rămâne arbitrul. Dar pentru câtă vreme? Lucrurile vor deveni greu de explicat; vor apărea altele; a şi apărut fiul meu. Mă aflu acum la zenitul unei experiențe de viață. Pe urmă va coborî spre apus. A şi sosit clipa în care nu mai plâng cu atâta convingere: „Ce noroc!“ Şi exaltarea, şi zborul porumbeilor au trecut. Haosul şi amănuntul reapar. Nu mă mai uimesc numele scrise deasupra vitrinelor. Sentimentele mele nu mai există. La ce bun să mă grăbesc? La ce bun să prind trenuri? Succesiunea revine: un lucru duce spre celălalt – ordinea obişnuită.

Da, dar încă mă opun ordinii obişnuite. Nu îngădui încă să fiu supus succesiunii lucrurilor. Vreau să umblu; nu vreau să-mi schimb ritmul gândirii oprindu-mă şi privind; vreau să umblu. Voi urca pe treptele acelea, voi intra în muzeu şi mă voi supune influenței unor conştiințe care s-au păstrat, ca şi a mea, în afara succesiunii lucrurilor. Îmi rămâne puțin timp pentru a răspunde la întrebare; puterile mi se sleiesc; mă cuprinde amorțeala indiferenței. Aici sunt tablouri. Nepăsătoare madone aşezate între coloane. Ele să-mi potolească neistovitul joc al imaginației care-mi înfățişează capul bandajat, oamenii cu frânghiile, aşa încât să găsesc sub aceste imagini ceva nevizual. Aici mi se înfățişează grădini; şi Venus printre flori; dincolo, sfinți şi madone în albastru. Pline de îndurare, aceste tablouri nu evocă ceva anume; ele nu dau cu cotul, nu arată cu degetul. În felul acesta îmi lărgesc câmpul gândurilor îndreptate spre el şi mi-l readuc în amintire sub un aspect diferit. Îmi amintesc de frumusețea lui. „Iată-l că vine“, îmi spun.

Liniile şi culorile aproape mă conving că şi eu pot fi eroic, eu care alcătuiesc fraze cu atâta uşurință, care sunt atât de lesne sedus, care iubesc ce-mi cade sub ochi, care nu sunt în stare să strâng pumnul, ci doar să mă clatin de colo-colo înşirând fraze despre ceea ce mi se întâmplă. Acum, propria

infirmitate mă face să simt din nou ce era el față de mine: opusul meu. Sincer din fire, nu înțelegea aceste exagerări şi, purtat de un tact înnăscut, era într-adevăr un mare maestru al artei de a trăi, aşa încât pare a fi trăit mult şi a fi radiat în jurul lui pace, aş spune chiar nepăsare, desigur nepăsare față de propriul progres în viață, deşi față de ceilalți avea mare înțelegere. Un copil care se joacă; o seară de vară; se vor deschide şi se vor închide uşi, se vor deschide şi se vor închide fără încetare, şi dincolo de ele voi vedea imagini care mă vor face să plâng. Fiindcă nu le pot împărtăşi. Iată de ce suntem singuri; iată de ce suntem deznădăjduiți. Mă întorc în gând la locul acela şi îl găsesc gol. Propriile infirmități mă apasă. El nu mai există, ca să reprezinte contrariul lor.

Iată, aşadar, madona în albastru, cu chipul brăzdat de lacrimi. Pentru mine, ea este slujba funerară a lui Percival. Nu avem ceremonii, ci numai plâns de moarte în sinea noastră, nici concluzii, ci numai senzații năprasnice, nelegate între ele. Nimic din ceea ce s-a spus până acum nu se potriveşte cu noi. Stăm în sala de pictură italiană din National Gallery şi adunăm fărâme, de ici, de colo. Mă îndoiesc ca pe Tizian să-l fi ros vreodată o astfel de durere. Pictorii duc o viață metodică, absorbită în ea însăşi, adăugând o trăsătură de penel altei trăsături de penel. Ei nu sunt, ca poeții, nişte țapi ispăşitori; ei nu sunt înlănțuiți de stâncă. Iată de ce sunt tăcuți şi sublimi. Totuşi, roşul acesta trebuie să fi ars în miezul făpturii lui Tizian. Fără îndoială, s-a înălțat odată cu brațele puternice care țineau cornul abundenței şi a căzut pe pământ în gestul de răsturnare. Dar tăcerea şi permanenta solicitare a ochiului devin apăsătoare. O apăsare intermitentă, mocnită. Ceea ce deosebesc e neîndestulător, e prea vag. Clopotul nu are joc liber, aşa că eu nu răsun, nu emit zgomote dogite şi fără noimă. Mă mângâie, stăruitor, dar învălmăşit, diferite splendori; veşmântul curat, roşu-aprins

pe o parte, verde pe cealaltă; şirul lung de coloane; lumina portocalie, fundal pentru frunzele măslinilor – care parcă ar fi nişte urechi negre, ascuţite. Şira spinării îmi trimite, în dezordine, săgeţi de senzaţii.

Totuşi, ceva se adaugă interpretării mele. Ceva care zace în adâncuri. O clipă, am crezut că-l pot prinde. Dar cufundându-se tot mai adânc; germineze, adânc ascuns în mintea mea, un rod care se va ivi cândva. După multă vreme, eliberându-se într-un moment de revelaţie. Aş putea pune mâna pe el, dar acum gândul mi se sfărâmă între degete. Gândurile se sfărâmă de mii de ori înainte de a se întregi o singură dată. Se sfărâmă, se risipesc asupra mea. „De aceea, liniile şi culorile supravieţuiesc…"

Casc. M-au năpădit prea multe impresii. M-au obosit şi starea de tensiune, şi răstimpul lung (douăzeci şi cinci de minute, o jumătate de oră) în care m-am menţinut în afara maşinăriei. Încep să amorţesc, să mă simt ţeapăn. Cum să curm inerţia asta care îmi discreditează simţămintele de compătimire? Mai sunt o sumedenie de suferinţe – o sumedenie de oameni care suferă. Suferă şi Neville. L-a iubit pe Percival. Dar nu mai pot suporta intensitatea simţămintelor mele; am nevoie de cineva în tovărăşia căruia să râd, să casc, să-mi amintesc cum îşi scărpina Percival ceafa; cineva cu care se simţea în largul lui (nu Susan, pe care o iubea, ci mai curând Jinny). În camera ei aş putea să-mi ispăşesc greşelile. Aş putea-o întreba: „Ţi-a spus cum l-am refuzat când m-a rugat într-o zi să merg la Hampton Court?" Gânduri de felul acesta m-ar face să sar înspăimântat din somn, în miezul nopţii – greşeli pentru care omul e gata oricând să facă penitenţă, cu capul descoperit, în toate pieţele lumii; ca greşeala de a nu fi mers în ziua aceea la Hampton Court.

Dar acum simt nevoia să am în jurul meu viaţă, cărţi, mărunte podoabe, strigătele vânzătorilor ambulanţi; ceva

pe care să-mi odihnesc fruntea după oboseala asta mare, şi să închid pleoapele după momentul de revelaţie. Cobor de îndată scările, chem primul taxi şi mă duc la Jinny.

— Uite, spuse Rhoda, balta peste care nu pot trece. Huruitul pietrei de moară îmi ajunge până la un deget de frunte. Aerul pe care-l deplasează mă loveşte în faţă. Au pierit, pentru mine, toate formele palpabile de viaţă. Dacă nu reuşesc să mă întind ca să pun mâna pe ceva solid, mă va înghiţi, pe vecie, curentul din coridoarele eternităţii. Dar pe ce să pun mâna? Pe o cărămidă, pe o piatră? Pe care, ca să mă trag la adăpost, străbătând imensa prăpastie deschisă în făptura mea?

Umbra se întinde, şi lumina purpurie coboară pieziş. Făptura fără chip care era înveşmântată în frumuseţe se îmbracă acum în semnele pieirii. Personajul din vâlceaua spre care coboară clinii repezi ai dealurilor se prăbuşeşte, aşa cum le-am prorocit când spuneau că le place glasul lui, cum răsuna în cuşca scării, că le plac pantofii lui purtaţi şi că le place să fie împreună cu el.

Voi merge pe Oxford Street în jos, privind o lume pe care a sfâşiat-o un trăsnet; mă voi uita la stejarii crăpaţi în două, cu lemnul înroşit acolo unde a căzut asupră-le creanga înflorită. Mă voi duce pe Oxford Street să-mi cumpăr ciorapi pentru o petrecere. Voi face gesturi obişnuite în lumina fulgerului. Din ţărâna pustiită voi culege toporaşi pe care îi voi aduna mănunchi şi-i voi oferi lui Percival – darul meu către el. Uite ce mi-a lăsat Percival. Uite cum arată strada, acum când Percival e mort. Casele, cu temelii prea puţin adânci, stau gata să fie răsturnate de o adiere. Arătări nepăsătoare, picate din senin, automobile ce aleargă cu zgomot şi ne gonesc spre moarte, ca o haită de copoi. Mă aflu, singură, într-o lume duşmană. Chipurile omeneşti sunt hidoase. Asta şi vreau. Vreau să mă aflu în mijlocul mulţimii şi al

violenței, să fiu azvârlită ca o piatră izbită de stânci. Îmi plac coşurile fabricilor, şi macaralele, şi camioanele. Îmi place să-mi treacă pe dinainte chipuri, chipuri şi iar chipuri, deformate, nepăsătoare. Mi-e silă de tot ce e frumos; mi-e silă de singurătatea cu mine însămi. Mă poartă valuri aspre, şi mă voi duce la fund fără ca nimeni să mă salveze.

Murind, Percival mi-a făcut darul acesta: mi-a dezvăluit groaza, m-a lăsat să îndur umilința – chipuri şi iar chipuri, care-mi sunt servite ca farfurii de supă aduse de o slujnică murdară; chipuri grosolane, hulpave, chipuri oarecare; oameni care se uită la galantare, bălăbănind pachetele pe care le țin în mână; cu ocheadele lor izgonesc, distrug orişice, prihănind chiar şi dragostea noastră când o ating cu degetele lor murdare.

Iată magazinul unde se vând ciorapi. Aş putea crede că frumosul s-a întors în lume. Adie printre raioanele magazinului, printre dantele şi coşuri cu panglici colorate. Vâlcele calde săpate în inima vacarmului străzii. Ascunzişuri tăcute, adăpost sub aripa frumosului care mă fereşte de adevăr. Durerea tace o vreme, când o vânzătoare deschide fără vorbă un sertar. Apoi spune ceva; glasul ei mă aduce la realitate. Cad în ritm vertiginos spre fund printre plante, şi vorbele ei mă fac să văd pizma, gelozia şi ura alergând ca nişte crabi în nisip. Iată în tovărăşia cui trăim. Voi plăti şi-mi voi lua pachetul.

Aceasta e Oxford Street, cu ura, gelozia, zorul şi nepăsarea, amestecate laolaltă ca să ofere o copie, o imagine crudă a ceea ce este viața. Iată cu cine trecem prin viață. De pildă, prietenii cu care stăm la masă. Mă gândesc la Louis, care citeşte rubrica sportivă dintr-un ziar de seară, Louis care se teme de ridicol; un snob. Privind lumea care trece pe stradă, spune că ne va păstori dacă îl vom urma. Dacă ne supunem, ne va disciplina. Va face uitată, spre mulțumirea lui, moartea

lui Percival, privind țintă cerul, pe deasupra serviciului de oțel şi untdelemn, dincolo de clădirile oraşului. În vremea asta, Bernard, cu ochii plânşi, se lasă greoi într-un fotoliu. Îşi scoate poate carnetul de însemnări; la litera M găseşte: „Fraze de folosit la moartea unor prieteni". Jinny, făcând piruete prin cameră, se aşază poate pe brațul fotoliului în care stă el şi întreabă: „M-a iubit oare? Mai mult decât pe Susan?" Susan, logodită cu fermierul ei, stă o clipă dinaintea telegramei şi ține o farfurie în mână; apoi, cu o lovitură de călcâi, trânteşte uşa sobei de la bucătărie. Neville, după ce se va uita țintă pe fereastră, cu plânsul în ochi, se va întreba, când va începe să vadă prin pânza de lacrimi: „Cine trece pe la fereastra mea? Ce băiat frumos!" Şi iată ofranda mea, Percival: toporaşi ofiliți, toporaşi a căror culoare s-a stins.

Atunci, unde să mă duc? La vreun muzeu cu inele păstrate sub sticlă, un muzeu cu vitrine şi cu rochii purtate de regine? Să mă duc la Hampton Court şi să mă uit acolo la zidurile roşii, la curțile interioare şi la pâlcurile de arbori de tisă, ca nişte piramide negre aşezate simetric în iarbă, printre flori? Să iau acolo din nou contact cu frumosul şi să fac rânduială în sufletul meu răvăşit? Dar ce poți face când eşti stingher? Singură, aş sta pe un petic de iarbă pustiu şi mi-aş spune: „Uite un stol de ciori… trece cineva cu o geantă în mână… Uite un grădinar cu o roabă". Aş sta la rând, şi oamenii ar mirosi a năduşeală şi a parfum tot atât de nesuferit ca năduşeala; şi m-aş simți atârnată împreună cu ceilalți, ca o bucată de carne în măcelărie, printre alte bucăți de carne.

Iată o sală mare unde plăteşti ca să intri, unde asculți muzică printre persoane somnoroase care au venit aici după prânz, într-o după-amiază fierbinte. Ne-au îndopat cu budincă şi cu carne de vită, destul ca să postim o săptămână. De aceea stăm, ca o vermină, prinşi de spinarea unui animal

care ne va purta mai departe. Cuviincioşi, plini de prestanţă (sub pălărie, părul alb, ondulat); avem pantofi, genţi micuţe, faţa proaspăt rasă; ici-colo, câte o mustaţă de militar; şi nu s-a îngăduit nici unei urme de praf să ni se aciueze în stofa moale a hainelor. Înclinându-ne când într-o parte, când în alta şi deschizând programul, adresăm câteva cuvinte de salut prietenilor; şi ne instalăm pe locuri, ca nişte morse întinse pe stânci – trupuri greoaie, incapabile să se îndrepte în mers legănat spre mare, sperând că va veni un val care să ne unească, dar trupurile ne sunt prea greoaie şi e prea mult uscat între noi şi mare. Zăcem aşa, ghiftuiţi, toropiţi de căldură. O femeie voinică, strânsă într-o rochie de mătase verde ca talazul, ne vine în ajutor. Îşi suge obrajii, îşi ia o înfăţişare pasionată, se umflă cu aer şi se porneşte, exact în clipa când trebuie, ca şi cum ar fi văzut un măr, iar vocea parcă i-ar fi o săgeată ce străpunge nota: „Aaaa!“

Un topor a crăpat copacul până la miezul lemnului; miezul e cald; sunetul vibrează în coajă. „Aaaa!“ striga o femeie către iubitul ei, de la fereastra unei case din Veneţia. „Aaaa! Aaaa!“ striga ea, şi acum strigă din nou: „Aaaa!“ Ne-a dăruit un strigăt. Numai un strigăt. Dar ce înseamnă un strigăt? Apoi intră, cu viorile lor, nişte oameni care seamănă cu nişte gândaci; aşteaptă; numără în gând; dau din cap; şi arcuşurile se pornesc. Şi se iscă o unduire şi o veselie ca şi cum ar dansa măslinii, agitându-şi miile de frunze asemenea unor limbi argintii, când unul care a fost călător pe mare sare pe mal şi prinde între dinţi o ramură, în locul unde coboară şi se întâlnesc povârnişurile repezi ale dealurilor.

„Asemenea unor“, „ca şi“, „care seamănă cu“ – dar ce zace oare sub ceea ce seamănă doar o viaţă? Aş vrea să văd acel ceva acum, după ce trăsnetul a tăiat adânc în miezul copacului, după ce creanga înflorită a căzut şi după ce Percival, murind, mi-a făcut darul acesta. Da, uite, am păstrat şi un

dreptunghi. Executanții iau pătratul şi îl aşază peste dreptunghi. Îl potrivesc foarte bine; alcătuiesc o locuință fără cusur. Foarte puțin spațiu rămâne pe dinafară. Edificiul e acum vizibil; principiul a fost stabilit. Nu sunt nici chiar atât de versatili, nici chiar atât de josnici. Am făcut dreptunghiuri şi le-am proptit pe nişte pătrate. Iată timpul nostru. Şi mângâierea noastră.

Această dulce consolare care se revarsă peste margini şi se prelinge pe zidurile cugetului meu mă face să pricep. Nu mai rătăci, îmi spun; acesta e sfârşitul. Dreptunghiul a fost aşezat peste pătrat şi spirala peste dreptunghi. Am fost târâți peste porțiunea de uscat, până în mare. Executanții vin din nou. Dar îşi şterg fața cu batista. Nu mai sunt nici atât de spilcuiți, nici atât de binedispuşi. Iar eu am să plec. Vreau să fie o după-amiază deosebită. Voi face un pelerinaj. Mă voi duce la Greenwich. Mă voi arunca fără teamă în tramvaie, în autobuze. Când din pricina zdruncinăturilor de pe Regent Street mă izbesc de omul acela, nu mă doare, nu mă supără lovitura. Pătratul stă pe dreptunghi. Apoi străzi sărăcăcioase, cu bazaruri unde tocmeala e în toi şi unde sunt expuse spre vânzare tot felul de bare de fier, şuruburi şi cuie şi unde oamenii, înghesuindu-se, prind între degetele lor groase bucăți de carne crudă. Edificiul e vizibil. Am construit o locuință.

Aşadar, astea sunt florile care cresc pe câmp, în ierburile aspre pe care le calcă vacile, ierburi muşcate de vânt, ierburi sterpe, aproape stâlcite. Astea sunt florile pe care le aduc, rupte din rădăcini, dintre pietrele aşternute pe Oxford Street; buchetul meu ieftin, buchetul meu de violete ieftine. Văd pe geamul tramvaiului catarge printre hornuri; iată vapoarele care vor pleca spre India. Mă vor plimba pe malul râului. Voi păşi pe dig, unde un om, într-o cuşcă de sticlă, citeşte ziarul. Voi păşi pe parapet şi mă voi uita cum mareea saltă

vapoarele. O femeie se plimbă pe puntea unui vapor, şi în jurul ei se zbenguie şi latră un câine. Vântul îi suflă fustele, îi răvăşeşte părul; vaporul iese în larg; ne lasă în urmă; se pierde în seara de vară. A venit clipa să abandonez, să renunţ. Voi da frâu liber dorinţei pe care până acum am tot strunit-o, am tot îmbrâncit-o, dorinţei de a mă cheltui, de a mă consuma. Vom galopa împreună peste dealuri pustii, spre locul unde rândunica îşi înmoaie aripa în iazuri întunecate şi unde coloanele se înalţă drepte spre cer. În valul care vine în goană spre ţărm, în valul care-şi împrăştie spuma albă în cele mai ascunse cotloane, îmi arunc violetele, darul meu pentru Percival.

Soarele nu mai era în crucea cerului. Razele veneau dintr-o parte, lumina cădea pieziş. Se agăța de marginea câte unui nor, aprinzând în ea o dâră de văpaie, o insulă de foc unde nu putea călca piciorul nimănui, lumina prindea când un nor, când altul; aşa încât sub ei valurile erau săgetate de izbucniri aprinse, care loveau când şi când fremătătoarea față albastră a mării.

Frunzele din vârful copacilor stăteau, fragede, sub soare. Foşneau, fără să se îndoaie, în voia vântului rătăcitor. Păsările tăceau; îşi întorceau doar capul, cu vioiciune, când într-o parte, când în alta. Îşi conteniseră cântarea, ca şi cum s-ar fi ghiftuit cu atâta muzică, ca şi cum bogata amiază le-ar fi pătruns din plin. O libelulă stăruia, nemişcată, deasupra unui fir de trestie, străpungând văzduhul cu o împunsătură albastră. Un zumzet venit de departe părea stârnit de freamătul frânt al unor aripi diafane pâlpâind pe marginea zării. Apa râului ținea trestiile drepte, ca şi cum ar fi fost îmbrăcate într-o pojghiță de sticlă; apoi, un tremur străbătu sticla, şi trestiile se înclinară adânc. Duse parcă pe gânduri, cu fruntea în pământ, vitele îşi mutau greoi pasul în iarba câmpului. Lângă casă, robinetul îşi conteni picuratul, ca şi cum hârdăul de sub el ar fi fost plin. Apoi mai slobozi, la răstimpuri, o picătură, două, trei.

Pe geamuri apărea ici şi colo ba câte o pată incandescentă, ba oglindirea unei crengi cotite, ba câte o pânză de lumină

limpede şi tihnită. Storurile tiveau cu roşu ferestrele, şi înăuntru, în cameră, cădeau pumnale de lumină care despicau netezimea lacului de pe mobile. Vasul verde de lut prindea în coasta lui burduhănoasă imaginea alungită a ferestrei. Lumina, gonind umbra dinaintea ei, se răspândea din belşug prin toate colțurile şi aduna întunericul în grămezi fără formă.

Valurile, înghesuite unul într-altul, îşi umflau spinările şi se spărgeau de țărm, aruncând în aer pietre şi prundiş. Se încolăceau în jurul stâncilor, iar spuma lor, țâşnind până sus, împroşca pereții grotei, uscată până atunci; apoi lăsau în urma lor ochiurile de apă în care se zbătea câte un peşte.

— M-am iscălit de vreo douăzeci de ori, spuse Louis. Eu, iar eu, mereu eu. Mi-am pus aici numele, clar, ferm, fără echivoc. Ferm şi fără echivoc, cum sunt şi eu. Dar cuprind o vastă moştenire de trăiri. Am vieţuit mii de ani. Sunt ca viermele care şi-a croit drum prin lemnul unui stejar străvechi. Acum mă simt însă compact; în dimineaţa asta frumoasă mă simt închegat.

Soarele luceşte pe cerul limpede. Dar ora de amiază nu înseamnă pentru mine nici soare, nici ploaie. E ora la care domnişoara Johnson îmi aduce scrisorile pe o tavă de sârmă împletită. Pe foile albe îmi crestez numele. Freamăt de frunze, apă care aleargă în rigolă, pajişti stropite cu dalii şi cu ochiul-boului; eu sunt când duce, când Platon, învăţăcel al lui Socrate; călcătura grea a oamenilor cu pielea tuciurie sau galbenă, în exodul lor către răsărit, apus, miazănoapte şi miazăzi; procesiunea neîntreruptă, femei mergând de-a lungul Strandului, cu mape sub braţ, aşa cum mergeau; toate foile rulate şi strânse laolaltă ale vieţii mele cu multe unghere sunt adunate în numele meu gravat, limpede şi curat, pe foaia de hârtie. Mă aflu în deplină maturitate; neclintit, în ploaie sau în soare. Ca toporul, trebuie să lovesc cu toată greutatea; din apăsarea mea să despic trunchiul; căci, dacă greşesc lovitura, lăsând să-mi rătăcească privirile, mă risipesc ca zăpada şi sunt pierdut.

Sunt aproape îndrăgostit de maşina mea de scris şi de telefon. Datorită scrisorilor, telegramelor şi dispozițiilor concise, dar politicoase date la telefon pentru Paris, Berlin, New York, mi-am contopit multiplele mele vieți într-una singură; am contribuit, prin asiduitatea şi hotărârea mea, la trasarea acestor linii pe hartă care unesc între ele diverse părți ale lumii. Mi-e drag să intru la zece fix în biroul meu; mi-e drag luciul roşcat al mobilei de mahon; mi-e dragă masa de lucru cu muchiile ei subțiri; şi sertarele mele care alunecă uşor. Mi-e drag telefonul gata să-mi capteze fiecare şoaptă, îmi sunt dragi calendarul din perete şi agenda de afaceri: domnul Prentice la ora patru; domnul Eyres la patru şi jumătate fix.

Îmi place să fiu chemat în cabinetul domnului Burchard, ca să-i dau relații despre contractele noastre cu China. Sper să am cândva un fotoliu şi un covor persan. Pun mereu umărul; sparg bezna împingând-o dinaintea mea şi răspândesc comerțul în locuri îndepărtate ale lumii, unde domnea haosul. Dacă stărui aşa, transformând haosul în rânduială, voi ajunge şi eu ca Chatham, Pitt, Burke şi Robert Peel. Aşa că încerc să mă dezbar de anumite cusururi, să mă spăl de vechi pângăriri; accentul meu; amintirea femeii care mi-a dat un stegulet desprinzându-l din vârful pomului de Crăciun; amintirea bătăilor şi a altor suplicii din viața mea; amintirea băieților lăudăroşi; şi amintirea tatei, bancher la Brisbane.

Am citit versuri într-o bodegă şi, în timp ce amestecam cu lingurița în cafea, am ascultat vorbele slujbaşilor care făceau pariuri aşezați la măsuțe, şi am urmărit-o cu privirea pe femeia care şovăia în fața tejghelei. Mi-am spus că nimic nu poate fi lipsit de importanță, inutil ca o hârtie de împachetat aruncată la întâmplare pe jos. Mi-am spus că fiecare trebuie să aibă un scop când călătoreşte; că fiecare trebuie să câştige vreo două lire pe săptămână, lucrând sub comanda

unui şef plin de sine; seara, pe fiecare dintre noi să ne învăluie fie un braţ, fie un veşmânt comod… După ce voi fi vindecat rănile acestea, după ce voi fi înţeles monstruozităţile, aşa încât să nu mai aibă nevoie nici de scuză, nici de iertare, după inutile risipe de energie, voi restitui străzii şi bodegii ceea ce au pierdut când s-au poticnit de vremurile astea grele şi s-au sfărâmat pe ţărmul stâncos. Voi aduna laolaltă câteva cuvinte şi voi făuri din ele un inel de oţel în jurul nostru.

Dar acum n-am nici o clipă de pierdut. Aici nu există răgazuri, nici umbre alcătuite din frunze fremătătoare, nici alcovuri sub care să te poţi retrage ferit de soare şi să stai, cu fiinţa iubită, în răcoarea serii. Purtăm pe umeri povara lumii întregi; ochii noştri văd pentru lumea întreagă; dacă ne îngăduim să clipim sau dacă ne mutăm privirea, dacă ne uităm îndărăt, ca să atragem atenţia asupra spuselor lui Platon sau dacă ne amintim de Napoleon şi de cuceririle lui, jignim lumea oferindu-i ce nu trebuie. Asta e viaţa: domnul Prentice la ora patru; domnul Eyres la patru şi jumătate. Îmi place să aud faşâitul discret al liftului şi bufnitura lui când se opreşte la etajul meu, îmi place să aud pe coridoare pasul apăsat şi hotărât al funcţionarilor pe care mă pot bizui. Astfel, prin eforturile noastre unite, trimitem vapoare până în cele mai îndepărtate meleaguri ale globului; pline cu toalete şi săli de gimnastică. Purtăm pe umeri povara lumii întregi. Asta e viaţa. Dacă voi stărui, voi avea un fotoliu şi un covor; şi o proprietate în Surrey' cu sere, vreun exemplar dintr-o specie rară de conifere, vreun soi de pepeni sau vreun arbust cu flori pe care să mi le invidieze alţi comercianţi.

Dar tot îmi păstrez cămăruţa de la mansardă. Acolo deschid cărţulia din care citesc de obicei; de acolo mă uit la picăturile de ploaie care dau lustru ţiglelor de pe acoperiş, până le fac lucioase ca impermeabilul unui sergent de stradă;

de acolo văd ferestrele sparte de la locuințele nevoiașilor; și pisici jigărite; și privirea chiorâșă pe care o aruncă în vreun ciob de oglindă târâtura care-și sulemenește fața înainte de a se posta la colțul străzii; în cămăruța aceea vine câteodată Rhoda. Fiindcă ne iubim.

Percival a murit în India (de-ar fi murit în Egipt sau în Grecia – moartea tot moarte e). Susan are copii, Neville urcă repede spre culmi de renume. Viața se scurge. Norii se prefac fără încetare, pe deasupra caselor noastre. Eu fac ba una, ba alta. Și iar o iau de la început. Ne întrunim și ne despărțim, adunăm diferite forme, alcătuim diverse desene. Dar dacă nu țintuiesc aceste impresii pe o planșetă, dacă nu închegun singur eu din numeroasele personaje care există în mine; dacă nu trăiesc în clipa prezentă și în cadrul actual, în loc să mă întind în dungi și pete, ca ghirlandele de zăpadă împrăștiate pe munții îndepărtați; dacă n-o întreb pe domnișoara Johnson, când trec prin birou, ce filme a mai văzut, dacă nu-mi beau ceașca de ceai cu biscuiții preferați, atunci mă voi risipi și mă voi topi ca zăpada.

Totuși, când vine ora șase și plec salutând portarul, fiindcă mă port mereu cu politețe exagerată, din dorința de a fi privit cu bunăvoință; când, înfruntând vântul, umblu aplecat, cu haina încheiată până la gât, cu obrajii vineți și cu ochii înlăcrimați, aș vrea să mi se ghemuiască pe genunchi vreo dactilografă modestă; mă gândesc că îmi place mai mult ca orice ficatul împănat cu slănină; și tare îmi vine să cobor până la râu, până la străduțele înguste unde la fiecare pas e câte o bodegă, unde umbrele vapoarelor închid orizontul străzii și unde mereu se păruiesc câteva cumetre. Dar îmi vine mintea la cap și îmi spun: „Domnul Prentice la patru; domnul Eyres la patru și jumătate". Toporul trebuie să cadă pe trunchi; stejarul trebuie despicat până-n inimă. Povara lumii întregi stă pe umerii mei. În mână – stiloul, în față – hârtiile;

pe scrisorile din coşul de sârmă împletită îmi semnez numele. Eu, eu şi iar eu.

— Vine vara, spuse Susan, apoi vine iarna. Trec anotimpurile. Para se coace şi cade din pom. Frunza veştedă abia se mai ține. Aburul îmi întunecă fereastra. Stau lângă foc şi aştept să fiarbă apa din ceainic. Văd părul prin geamul pe care aburul lasă dâre.

Nani, nani, îngân eu cu glas îmbietor, fie iarnă, fie vară, mai sau noiembrie. Nani, nani, cânt eu, deşi nu mă pricep la muzică, şi nu-mi sună în auz decât lătratul câinilor, clinchetul clopoțeilor sau scrâşnetul pietrişului când îl apasă roata. Îmi îngân cântecul lângă vatră, aşa cum murmură scoica străveche aruncată pe țărm. Nani, nani, cânt eu, ca să-i îndepărtez cu glasul meu pe toți cei care zăngăne cu bidoanele de lapte, pe toți cei care trag în ciori, pe toți cei care împuşcă iepuri sau care dau, în orice alt fel, lovituri nimicitoare prin preajma leagănului de răchită – adăpost pentru mădulare fragede, ghemuite sub o plăpumioară roz.

Mi-am pierdut nepăsarea, privirea netulburată, privirea din ochii mei migdalați, privirea care pătrunde până în miezul lucrurilor. Nu mai sunt, ca înainte, ianuarie, mai sau oricare alt moment al anului, sunt doar o pânză țesută din fir subțire, întinsă în jurul leagănului, înfăşurând ca într-o gogoaşă de borangic, făcută din fibrele vieții mele, mădularele gingaşe ale pruncului meu. Nani, nani, zic eu, şi simt cum se stârneşte din mine o pornire cruntă, întunecată: aş doborî dintr-o singură lovitură orice nepoftit, orice tâlhar care ar pătrunde aici şi l-ar trezi din somn.

Umblu toată ziua prin casă, cu şorț şi în papuci, ca mama mea care a murit de cancer. Nu iarba din câmpia stearpă, nici buruienişul nu-mi mai vestesc că e iarnă sau vară; ci ferestrele, aburite sau brumate. Când ciocârlia îşi strujeşte sus, în văzduh, cântecul, ca pe un cerc, lăsând să cadă talaşul

jos, spre noi, stau aplecată asupra pruncului meu şi-l hrănesc. Eu, care umblam prin făget urmărind în căderea lor penele albastre ale gaiţelor, care întâlneam în cale păstori şi vagabonzi, care mă uitam la femeia ghemuită în şanţ, lângă căruţa cu coviltir, trec acum din cameră în cameră cu cârpa de praf în mână. Nani, nani, spun eu, dorind ca somnul să coboare ca o plapumă de fulgi şi să acopere mădularele plăpânde; nani, nani, spun eu, şi doresc ca viaţa să-şi tragă ghearele în teacă, să-şi încătuşeze fulgerele şi să treacă pe alături făcând din trupul meu un căuş cald, adăpost şi culcuş pruncului meu. Nani, nani, îngân eu. Sau mă duc la fereastră, mă uit la frunzele părului şi la cuibul ciorilor din crengile cele mai de sus ale copacului. „Ochii lui vor vedea când ai mei se vor fi închis, îmi spun. Voi trăi prin ochii lui, dincolo de făptura mea trupească, şi voi vedea India. El se va întoarce acasă, aducând trofee pe care să mi le pună la picioare. Îmi va spori bunurile."

Dar nu mă mai scol în zori, nu mai văd picăturile purpurii adunate de foile de varză; nici stropii roşii de pe trandafiri. Nu-mi privesc prepelicarul care se învârte în cerc, adulmecând cu nasul în pământ, nu stau noaptea întinsă pe spate, să urmăresc cum călătoresc stelele printre frunzele nemişcate care le ascund. Vine măcelarul cu carnea; laptele trebuie pus la răcoare, să nu se acrească.

Nani, nani, spun eu, în timp ce apa fierbinte şi aburii se îndeasă năvălind din ceainic. Aşa circulă viaţa prin mădularele mele. Mă împinge înainte, până îmi vine să plâng, mă pune în mişcare de dimineaţa până seara. O permanentă alternanţă ritmică. „Gata. Sunt plină, pe săturate, de fericire firească." Totuşi, va mai veni ceva, vor mai veni alţi copii; alte leagăne, alte coşuri în bucătărie şi alte şunci puse la afumat; funii de ceapă lucioasă, cuiburi de cartofi, straturi de salată. Sunt ca frunza pe care o târăşte crivăţul: ba purtată

peste iarba udă, ba ridicată în vârtejuri înalte. Sunt plină de fericire firească; şi, uneori, când citim seara, sau când, gata să trag ața prin urechile acului, mâna îmi stă pe loc, îmi doresc ca plinătatea asta să mă părăsească şi să se curme tăcerea apăsătoare a casei adormite. Lampa aprinde o flacără în geamul întunecat. În mijlocul iederei arde un foc. Parcă văd o stradă luminată în boschete de tuia. Parcă aud zgomotul oraşului în şuierul vântului care aleargă pe uliță, parcă aud fărâme de cuvinte şi râsete, şi pe Jinny care cheamă, când se deschide uşa: „Vino! Hai, vino!"

Dar nici un sunet nu tulbură tăcerea din casa noastră, unde ajunge doar până în prag susurul lanurilor. Vântul trece prin frunzişul ulmilor; un fluture de noapte se loveşte de lampă; o vacă mugeşte; geme o grindă; trag ața prin urechea acului şi îngân: „Nani, nani!"

— Acum e clipa potrivită, spuse Jinny. Ne-am cunoscut, suntem împreună. Hai să vorbim, să ne spunem poveşti. Cine e bărbatul acela? Dar femeia de acolo cine e? Curiozitatea mea nu are margini şi nu ştiu ce o să se întâmple. Dacă dumneata, pe care te văd azi întâia oară, mi-ai spune: „Plecarea la ora patru, din Piccadilly", aş veni îndată, fără măcar să zăbovesc pentru a arunca la întâmplare câteva lucruri necesare într-o geantă de voiaj.

Să stăm aici, pe canapea, lângă tablou, sub buchetul de flori. Să ne împodobim pomul de Crăciun cu întâmplări adevărate. Oamenii dispar foarte repede; să-i prindem din mers, cât mai e vreme. Bărbatul acela de lângă vitrină trăieşte, spui dumneata, printre porțelanuri. Dacă se sparge unul înseamnă că se prăpădesc o mie de lire. A iubit o fată din Roma, care l-a părăsit. De unde şi atâtea vase de porțelan, vechituri găsite prin locuințe cu chirie sau dezgropate pe țărmuri pustii. Dar cum frumusețea trebuie să moară zilnic pentru a rămâne frumusețe, şi, de vreme ce omul acela stă

înțepenit, viața lui a înțepenit şi ea într-o mare de porțelan. Ciudat, totuşi; omul acesta a fost cândva tânăr, a stat pe un teren mocirlos şi a băut rom cu soldații.

Trebuie să lucrăm repede, să punem fapt lângă fapt cu îndemânare, cu gestul simplu cu care prindem jucăriile în pomul de Crăciun. Ştia să privească atent orice lucru, chiar şi o azalee! O privea cu atenție până şi pe doamna aceea bătrână, fiindcă poartă cercei cu diamante şi, străbătându-şi zorită moşia, într-o trăsurică trasă de un căluț pitic, împarte porunci: care copac să fie tăiat, cine anume trebuie ajutat şi cine concediat a doua zi. (Acum, când am trecut de treizeci de ani, vă pot spune că mi-am trăit viața în tot acest timp, o viață temerară, ca salturile caprei negre de pe un stei pe altul; nu mă statornicesc nicăieri; nu mă ataşez de cineva anume; dar, dacă ridic brațul, veți vedea: un om se smulge îndată dintre ceilalți şi mă urmează.) Iar domnul acela e jucător; cel de dincolo e milionar, iar celălalt, cu monoclu, a străpuns cu o săgeată inima guvernantei lui, când avea zece ani. După aceea a străbătut călare deşertul, ducând mesaje importante, a luat parte la revoluții, iar acum adună materiale pentru istoria familiei lui din partea mamei, de mult stabilită în Norfolk. Omul de acolo, cu bărbia albăstruie, are mâna dreaptă veştejită. De ce? Nu se ştie. Femeia aceea, îmi şopteşte discret, femeia aceea cu pagode de perle atârnate la urechi a fost văpaia curată care a luminat viața unuia dintre oamenii noştri de stat; de când a murit el, vede duhuri, ghiceşte viitorul şi a înfiat un tânăr cu pielea tuciurie, pe care îl crede Mesia. Domnul acela cu mustăți pleoştite şi care seamănă a ofițer de cavalerie a dus o viață de nemaipomenită destrăbălare (fapt menționat în nişte memorii) până când a întâlnit în tren un străin care, între Edinburgh şi Carlisle, a reuşit să-l convertească citindu-i din Biblie.

Astfel, în câteva secunde a descifrat, cu dibăcie şi cu inspirație, hieroglifele de pe figurile omeneşti. Aici, în această

încăpere, se află scoici roase, şlefuite de vreme şi aruncate pe țărm. Uşa se deschide fără încetare. Încăperea se umple cu învățătură, cu spaime, cu tot felul de ambiții, cu multă indiferență şi cu urme de deznădejde. Spui că noi toți cei de aici am putea clădi catedrale, am putea lua măsuri politice, am putea osândi oameni la moarte şi am putea administra afacerile mai multor întreprinderi. Fondul nostru comun de experiență e foarte vast. Avem o sumedenie de copii, şi fete, şi băieți, pe care îi educăm, ne ducem să-i vizităm la internat, când au pojar, şi îi creştem ca să le lăsăm casele moştenire. Într-un fel sau altul, construim ziua asta, vinerea asta, unii ducându-ne la tribunal, alții mergând în cartierul de afaceri, alții stând în camera copiilor sau mărşăluind în plutoane. Un milion de mâini trag acul, altele duc încărcături de cărămizi. Activitatea e nesfârşită. Şi o luăm iar de la capăt; mâine vom construi ziua de sâmbătă. Unii vor pleca cu trenul spre Franța; alții, cu vaporul spre India. Unii nu vor mai intra niciodată în această încăpere. Oricare dintre noi poate muri la noapte. Altuia i se poate naşte un copil. Vor izvorî din noi tablouri, poeme, clădiri, politică, afaceri comerciale, copii, uzine. Viața e val neoprit. Viața o facem noi. Aşa ai spus.

Dar noi, care trăim viața trupului, vedem lucrurile cu închipuirea lui. Văd stânci în lumina bogată a soarelui. Nu pot plasa realitatea într-o peşteră şi, făcându-mi mâna streaşină la ochi, să contopesc nuanțele galbene, albastre şi chihlimbarii într-o singură substanță. Nu pot sta locului multă vreme. Sar în picioare şi mă duc. Plecarea n-are decât să se facă din Piccadilly. Las baltă toate realitățile: diamante, mâini zbârcite, vase de porțelan şi toate celelalte – aşa cum lasă maimuța să-i cadă o nucă. Nu-ți pot spune că viața e aşa sau altminteri. Mă duc să mă amestec în mulțime cu oamenii de tot soiul. Voi fi înghiontită, purtată de colo-colo printre oameni, ca o corabie pe mare.

Fiindcă prietenul meu, trupul, care lansează mereu semnale, câte un „Nu“ aspru şi cernit, câte un „Vino“ aurit, a slobozit, a chemare, săgeţile repezi ale simţurilor. Cineva face o mişcare. Am ridicat oare braţul? Am aruncat o privire? S-a zbătut uşor, trimiţând un semnal, eşarfa galbenă cu picăţele roşii pe care o port la gât? Bărbatul acela s-a desprins de lângă perete. Mă urmează. Se ţine după mine într-o pădure. Totul e încântare, totul se petrece în noapte, şi papagalii ţipă în frunziş. Toate simţurile îmi sunt treze. Simt ţesătura aspră a perdelelor printre care trec. Simt în palmă bara rece de fier şi vopseaua care s-a scorojit pe alocuri. Talazul răcoros al nopţii se revarsă asupra mea. Suntem afară. Noaptea îşi deschide porţile; noaptea, străbătută de molii rătăcitoare; noaptea care-i ascunde pe îndrăgostiţii în drum spre aventură. Simt miresme de trandafiri, de violete. Văd roşul şi albastrul tăinuite în beznă. Calc pe o potecă de pietriş, apoi pun piciorul în iarbă. Spre cer se înalţă spinările caselor care poartă vina de a fi luminate. Toată Londra se frământă, stingherită, sub luminile orbitoare. Noi să ne cântăm cântecul de iubire: „Vino, vino, hai vino!“ Semnalul meu aurit e ca o libelulă cu zbor încordat. Cânt ca privighetoarea cu cântecul sugrumat de gâtlejul ei prea strâmt. Aud trosnet de ramuri frânte, aud coarne de cerb care se izbesc; parcă toate jivinele pădurii ar fi vânate, toate izbucnind şi repezindu-se apoi în mărăcini. Una m-a străpuns. Mi s-a înfipt adânc în carne.

Flori de catifea şi frunze păstrate în răcoarea apei mă împresoară, mă acoperă cu miresmele lor.

— Ce folos, spuse Neville, să mă uit la ceasul care ticăie deasupra căminului? Da, vremea trece. Şi noi îmbătrânim. Totul e să stau cu tine, numai cu tine, aici, la Londra, în camera asta luminată doar de văpaia focului, tu acolo, eu aici. Lumea, scurmată până în colţurile cele mai îndepărtate, cu toate culmile pleşuvite, cu toate florile culese, nu

mai are nimic de dat. Clipiri de foc aleargă pe urzeala aurită a perdelei. Rodul pe care îl încercuieşte atârnă, plin şi greu. Lumina focului îţi cade pe vârful pantofului, îţi învăluie faţa într-o aureolă roşietică… Parc-ar fi chiar focul, şi nu chipul tău. Poate ceea ce văd acolo sunt cărţi, în rafturile lipite de perete, şi poate aceea e o perdea, şi acela, un fotoliu. Da, dar, când vii tu, totul se schimbă. Azi-dimineaţă, când ai intrat, ceştile şi farfurioarele au devenit altceva. E neîndoielnic, mi-am spus împingând la o parte ziarul, că amărâta noastră de viaţă, cu înfăţişarea ei nu prea atrăgătoare, se înveşmântează în strălucire şi capătă un sens numai sub privirea dragostei.

M-am ridicat de pe scaun. Îmi terminasem micul dejun. Aveam ziua întreagă dinainte şi, cum vremea era frumoasă, blajină şi neutră, ne-am plimbat prin parc şi am ajuns până în port, apoi pe Strand până la catedrala Sfântul Paul; am intrat apoi într-un magazin de unde mi-am cumpărat o umbrelă; am discutat tot timpul, iar din când în când ne opream să privim. „Dar poate să dureze aşa ceva?“ mi-am spus eu, oprindu-mă în Trafalgar Square, dinaintea unuia dintre leii de piatră, apariţie fără moarte; şi atunci, într-o clipă, mi-am străbătut din nou viaţa, pas cu pas; în locul acela se înalţă un ulm; acolo stă întins Percival. Mi-am jurat că totul va rămâne aşa, pe vecie. Apoi m-a străpuns îndoiala obişnuită. Ţi-am strâns mâna. Ai plecat. Coborârea în gura metroului a fost ca o coborâre în moarte. Comunicaţia dintre noi, ruptă; între tine şi mine, atâtea chipuri de oameni şi glasul dogit al vântului care părea să vâjâie peste o întindere stearpă, acoperită cu bolovani. Apoi singur, în camera mea, cu privirea fixă. Când s-a făcut ora cinci, am înţeles că ţi-ai călcat cuvântul. M-am repezit la telefon; bâzâitul lui prostesc, răsunând în camera goală, îmi spărgea inima; atunci s-a deschis uşa şi ai apărut în prag. A fost una dintre cele

mai desăvârşite întâlniri ale noastre. Dar atâtea întâlniri şi despărţiri ne frâng în cele din urmă.

Acum mi se pare că odaia aceasta se află în mijlocul lumii, smulsă parcă din noaptea eternă. Afară se împletesc şi se întretaie tot felul de linii, fără să ne includă în ele, împrejmuindu-ne doar, învăluindu-ne. Suntem aici, în miezul tuturor lucrurilor. În locul acesta putem tăcea sau putem vorbi fără să ridicăm glasul. „Au băgat de seamă cutare lucru, în cutare zi? El a spus aşa şi aşa, în sensul că… Ea şovăia. Presupun că bănuia. Oricum, seara târziu am auzit pe scară glasuri şi un plâns cu suspine. Sfârşitul legăturii lor." Astfel ţesem în jurul nostru fire subţiri şi alcătuim un sistem în care sunt incluşi Platon şi Shakespeare, dar şi persoane cu totul obscure, oameni fără importanţă. Nu pot suferi tagma care poartă crucifix pe partea stângă a hainei. Urăsc ceremoniile, şi lamentaţiile, şi chipul lui Crist hurducat printre alte icoane triste, hurducate. Urăsc şi nepăsarea, şi emfaza – deplasate întotdeauna – la oameni care se ascultă vorbind sub candelabre, îmbrăcaţi în ţinută de gală, acoperiţi cu stele şi cu decoraţii. O crenguţă într-un gard viu sau un apus de soare, iarna, deasupra unei câmpii netede, sau o bătrână în autobuz, cu un coş pe braţul sprijinit în şold – toate astea ni le arătăm totuşi unul altuia. Ce mare mângâiere să ai cui arăta câte un lucru care e de văzut! Şi pe urmă să taci. Să urmezi umbritele cărări interioare şi să pătrunzi în trecut, să cercetezi cărţi, făcându-ţi loc printre crengile lor ca să le culegi rodul. Îl culegi şi te minunezi, aşa cum culeg eu mişcările spontane ale trupului tău şi mă minunez de naturaleţea lor şi de puterea trupului tău – cum deschizi larg ferestrele, cât de pricepute sunt mâinile tale. Dar sufletul meu, prea încărcat, se simte curând ostenit; ca alergătorul ajuns la ţintă, sunt năduşit tot, dezgustător poate.

N-aş putea călări ca tine, străbătând India, cu casca ta colonială pe cap, şi să mă întorc apoi la bungalow. Nu pot,

ca tine, să mă zbengui aşa cum se zbenguie pe puntea unui vapor băieți aproape despuiați, stropindu-se cu furtunul. Îmi trebuie focul din vatră, îmi trebuie fotoliul meu. Am nevoie de cineva lângă care să stau după ce am fost fugărit toată ziua, după toate spaimele, după aşteptările cu auzul încordat, după gândurile bănuitoare din timpul zilei. După certuri şi împăcări simt nevoia să mă retrag în singurătatea mea – pe care s-o împart cu tine, ca să potolim toată învălmăşeala asta. Fiindcă sunt ca pisica: am obiceiuri de strictă rânduială. Trebuie să ne opunem risipei şi diformității din lume, să ne ferim de vârtejul în care se revarsă necontenit mulțimea, cu tropotul ei greoi. Să strecurăm între filele romanelor, cu gesturi line şi precise, cuțitul de tăiat hârtie, să legăm frumos, cu panglică de mătase verde, mănunchiuri de scrisori, şi să curățăm cenuşa din jurul vetrei cu o măturică anume. Trebuie să facem orice ca să ne izbăvim de hidoasa diformitate a lumii. Să citim scriitori cu ținută, de sobrietate şi virtute romane; să căutăm perfecțiunea străbătând deşertul nisipurilor. Da, dar mi-e drag să strecor sub ochii tăi cu lumini cenuşii virtutea, sobrietatea şi noblețea vechilor romani; îndrăgesc ierburile care se leagănă în vânt, şi adierile din miez de vară, şi râsetele, şi strigătele băieților despuiați care se joacă, stropindu-se cu furtunul, pe puntea vapoarelor. De aceea nu pot, ca Louis, să caut fără patimă perfecțiunea prin nisipurile pustiului. Pagina mea e mereu năpădită de culori: pe deasupra ei plutesc norii. Iar poezia toată e în glasul tău. Alcibiade, Aiax, Hector şi Percival, pe toți îi aflu în tine. Le plăcea să călărească, şi-au riscat viața nebuneşte, dar nu citeau cu tragere de inimă. Dar tu nu eşti nici Aiax, nici Percival. Ei nu-şi încrețeau pielea nasului, nici nu-şi frecau fruntea cu gestul tău neşovăielnic. Tu eşti tu. Asta mă consolează de multe care nu sunt cum ar trebui (urâțenia mea, lipsa mea de putere), mă consolează de faptul

că lumea e coruptă, că tinerețea s-a dus, că Percival a murit, că există în viață atâta amar, şi ciudă, şi invidie.

Dar dacă într-una din zile nu vei veni la mine după micul dejun, dacă într-una din zile voi vedea, în oglindă, că-ți fuge privirea după altul decât după mine, dacă telefonul va suna îndelung în camera ta pustie, atunci – fiindcă nebunia inimii nu are margini – voi căuta şi voi găsi pe altcineva, deosebit şi asemenea ție. Dar până atunci, să nimicim cu o singură lovitură ticăitul care măsoară timpul. Vino mai aproape!

Soarele coborâse către apus. Insule de nori, mai compacte acum, trecură prin fața soarelui, așa încât dealurile se făcură deodată negre, ciulinii de mare, fremătători, își lepădară culoarea albastră și se înveșmântară în argint, iar umbrele norilor, ca niște pânze cenușii, erau alungate pe fața mării. Valurile nu mai năpădeau ochiurile de apă pe care le lăsaseră în urma lor, nu mai ajungeau nici până la linia neagră, discontinuă, trasată neregulat pe nisipul țărmului. Nisipul era alb ca mărgăritarul, neted și lucios.

Păsări țâșneau spre cer și pluteau apoi în zbor rotit. Unele stoluri goneau în făgașul vântului, rotindu-se și tăind văzduhul, ca o făptură unică fărâmițată în mii de bucăți. Cădeau ca un năvod asupra copacilor. O pasăre stingheră își căută drum spre câmpia stearpă și se opri în cale pe o tulpină alburie, deschizând și închizând aripile pe loc.

În grădină se scuturaseră câteva petale. Stăteau risipite, ca niște scoici, pe răzor. Frunza veștedă care abia se mai ținea se desprinsese, iar vântul ba o mâna prin văzduh, ba o lipea de câte o tulpină. Un val de lumină străbătu, într-o sclipire, florile, ca și cum aripioara unui pește ar fi tăiat apa verde a unui lac. Din când în când, câte o pală de vânt uniformă și fără greș răvășea grămada de frunze uscate; după ce vântul se potolea, fiecare fir de iarbă își regăsea locul. Florile, discuri galbene aprinse

de soare, își scuturau lumina sub năvala vântului, care le apleca unora până la pământ fruntea prea grea ca să se mai înalțe.

Soarele de după-amiază încălzea câmpia, strecura o undă albastră în umbre și împletea o lumină roșie printre spicele de grâu. Lanurile luceau, parcă acoperite cu un strat bogat de smalț. Tot ce se mișca – un cal, o căruță, un stol de ciori – era învăluit într-un nor de aur. Când își muta piciorul, vaca stârnea o fremătare de aur roșu, iar coarnele îi erau tivite cu o dungă de lumină. În frunzișul gardurilor vii se agățaseră spice de grâu bălai ca firul de borangic, căzute din căruțele joase cu înfățișare învechită ce veneau de la câmp. Nori cu creștetul rotund se rostogoleau pe cer fără să piardă și fără să schimbe nimic din înfățișarea lor. Trecând așa, prindeau sub ei, ca într-un năvod, câte un sat întreg, pe care îl lăsau apoi descoperit. Departe, în pulberea albastră-cenușie a zării, se vedea câte un geam învăpăiat de lumina soarelui sau se înălța singuratică o turlă de biserică ori trunchiul stingher al unui copac.

Perdelele roșii și storurile albe fâlfâiau în vânt, bătând în pervazul ferestrei, iar lumina care își făcea loc printre zvâcnituri, în adieri răzlețe, își împletea suflarea cu năluciri de umbră și cu mișcări moi de renunțare; împânzea în culori sumbre câte o mobilă, aprindea sclipiri roșii în lemnul scaunelor, făcea să se clatine imaginea ferestrei, oglindită în curba vasului verde.

În răstimpul unei clipe, totul șovăi, îndoielnic și nehotărât, ca și cum un fluture uriaș, plutind prin încăpere, ar fi umbrit trăinicia neclintită a scaunelor și a meselor cu bătaia moale a aripii lui.

— Iar timpul, spuse Bernard, slobozeşte broboana unui strop. Broboana care se ivise pe streaşina gândului s-a desprins. Timpul, alcătuindu-se strop cu strop, picură deasupra gândului meu. Săptămâna trecută, pe când mă bărbieream, s-a desprins o picătură. Am rămas nemişcat, cu briciul în mână, dându-mi deodată seama cât de obişnuită era acțiunea mea (picătura se alcătuia), şi mi-am felicitat, cu ironie, mâinile care o împlineau. Hai, bărbieriți-mă, am spus. Nu vă opriți. Atunci s-a desprins picătura. În tot cursul zilei, în vreme ce lucram, gândul meu ajungea din când în când la un punct mort şi mă întrebam: „Ce am pierdut oare? Ce anume am încheiat?" Şi murmuram: „Gata pentru totdeauna. S-a isprăvit", amăgindu-mă cu vorbe. Cei din jurul meu mi-au observat chipul gol de orice expresie şi conversația fără noimă. Nu-mi terminam frazele începute. Iar în timp ce îmi încheiam haina ca să plec acasă, am spus pe un ton mai dramatic: „S-a isprăvit cu tinerețea".

E ciudat cum, la fiecare moment de mare încordare, câte o frază nepotrivită insistă să-şi ofere serviciile. Aşa se întâmplă când trăieşti într-o lume de mult civilizată şi porți carnetul de însemnări în buzunar: asta se plăteşte. Picătura care se desprinde nu are nimic de-a face cu tinerețea mea pierdută. Picătura aceasta e timpul care se adună, luând o formă din ce în ce mai redusă, până devine punct. Timpul, păşune

însorită scăldată într-o lumină mişcătoare, timpul, câmpie întinsă sub soarele de amiază, se face picătură aninată. Timpul se adună, luând o formă tot mai redusă, până devine punct. Timpul, devenit strop, se desprinde ca picătura care cade dintr-un pahar cu un sediment gros depus pe fund. Căderile acestea reprezintă adevăratele cicluri, evenimentele propriu-zise. Atunci toate lucirile se retrag ca un val, şi văd limpede până în străfunduri. Văd tot ce era acoperit de obişnuinţă. Zac zile întregi în pat, indiferent la orice. Mănânc în oraş şi casc gura ca un crap. Nu-mi dau osteneala să-mi termin frazele, iar acţiunile mele, de obicei atât de şovăitoare, capătă o precizie de mecanism. Într-o astfel de împrejurare, trecând prin faţa unei agenţii, am intrat şi, comportându-mă exact ca o păpuşă mecanică, mi-am cumpărat un bilet până la Roma.

Acum stau pe o bancă de piatră din grădinile de aici, privind cetatea eternă, iar omul fără importanţă care se bărbierea acum câteva zile îmi pare o grămăjoară de haine vechi. Londra s-a spulberat şi ea. Londra e făcută din câteva uzine dărăpănate şi din câteva staţii de benzină. Totuşi, nu fac parte nici din ceea ce se vede aici. Mă uit la preoţii cu brâuri viorii, mă uit la îngrijitoarele de copii cu îmbrăcămintea lor pitorească. Observ numai ce e înveliş. Stau ca un convalescent, ca un sărac cu duhul care nu ştie decât cuvinte dintr-o singură silabă. „Soarele e cald", îmi spun. „Vântul e rece." Mă simt ca o gâză purtată odată cu pământul în rotirea lui şi aş putea jura că, aşa cum stau aici, îi simt şi scoarţa tare, şi mişcarea de rotaţie. Nu doresc să mă îndrept spre partea opusă a locului unde mă aflu. Presimt că, dacă impresia asta s-ar prelungi cu încă o palmă, aş da de un teritoriu ciudat. Dar am o trompă care nu ajunge departe. Nu doresc niciodată să-mi prelungesc stările de detaşare; nu-mi plac; ba chiar le dispreţuiesc. Nu vreau să fiu ca unul care stă cincizeci

de ani în acelaşi loc, contemplându-şi buricul. Vreau să fiu înhămat la căruţă, la o căruţă cu zarzavaturi hurducată pe pietrele pavajului.

Adevărul e că nu găsesc mulţumire nici într-un singur om şi nici în imensitatea eternă. Mă plictisesc deopotrivă şi camera, şi cerul. Fiinţa mea nu străluceşte decât expusă dinaintea unui număr mare de oameni. Dacă nu-i am, mă simt ciuruit, simt că mă topesc încetul cu încetul, ca o hârtie care arde. O, doamnă Moffat, vino şi fă curăţenie! Am lepădat de pe mine atâtea lucruri! Am supravieţuit atâtor doruri! Am pierdut prieteni; pe unii fiindcă au murit, ca Percival, pe alţii pur şi simplu fiindcă nu sunt în stare să trec strada. Nu sunt atât de dăruit cum păream odată. Sunt lucruri care mă depăşesc. Nu voi înţelege niciodată problemele de filozofie mai dificile. Roma este limita extremă a călătoriei mele. Când adorm seara, mă izbeşte uneori, dureros, gândul că nu voi vedea niciodată indigenii din Tahiti prinzând peşte cu cangea la lumina tremurată a unui felinar, că nu voi vedea niciodată leul cum sare în junglă sau oameni în pielea goală mâncând carne crudă. Nu voi înţelege niciodată limba rusă, nu voi citi niciodată *Vedele.* Niciodată n-am să mai dau cu capul în stâlp. (Dar din ciocnirea aceea năprasnică mai ard şi azi stele, străbătând noaptea în care mă aflu.) În vreme ce gândesc aşa, adevărul se apropie. Ani de zile mi-am tot cântat, mulţumit de mine: „Copiii mei, nevasta mea, casa mea, câinele meu“. Când descuiam uşa casei, îndeplineam un ritual familiar şi mă înveleam în vorbele astea ca în nişte pături calde. Dar acum vălul cel frumos a căzut. Acum nu mai doresc să posed nimic. (Să notez: o spălătoreasă italiană poate fi la fel de distinsă ca fiica unui duce englez.)

Dar să examinăm lucrurile! Picătura cade; s-a ajuns la un alt stadiu. Stadiu după stadiu. Şi de ce ar exista un sfârşit al lor? Şi încotro duc ele? Spre care concluzie? Căci vin către

noi în veşminte solemne. Când îi frământă astfel de îndoieli, evlavioşii cer sfaturi de la tagma cu brâu vioriu şi cu ochi pofticioşi, ai cărei reprezentanți trec acum în grupuri pe lângă mine. Dar nu-mi place să fiu dăscălit. Cum se ridică unul şi spune: „Luați aminte: acesta e adevărul", pe dată văd, în spatele lui, o pisică roşcată şterpelind o bucată de peşte. Ia vezi, ai uitat pisica, zic eu. Tot aşa îl năpădea ciuda pe Neville, la şcoală, când vedea în capelă crucifixul directorului. Eu, cu atenția mea care deviază atât de uşor (ba la o pisică, ba la albina bâzâind în jurul buchetului pe care Lady Hampden îl ținea cu atâta râvnă lipit de nas), născocesc de îndată o povestire, şi în felul acesta şterg forma colțuroasă a crucifixului. Am născocit mii de povestiri. Am umplut nenumărate carnete cu fraze pe care să le folosesc când voi găsi adevărata povestire, povestirea unică, în care să se poată încadra toate frazele. Dar povestirea aceea nu am găsit-o încă. Şi încep să mă întreb dacă există.

Privesc, de pe terasa asta, mulțimea care roieşte la picioarele mele. Mă uit la toată forfota şi zarva asta. Unui om îi dă catârul de furcă. Vreo şase pierde-vară săritori la nevoie îşi oferă serviciile. Alții trec fără să se uite. Au grijile lor, atâtea griji câte fire într-un scul. Mă uit şi la mişcarea de pe cer, la norii albi şi rotunzi care se rostogolesc unul după altul. Văd în închipuire întinderi nesfârşite de şes, apeducte, şosele romane cu pavajul spart, văd pietrele funerare din Campania şi, dincolo de Campania, văd marea şi apoi iar uscatul, şi iar marea. Aş putea izola orice amănunt din toată această perspectivă – aş izola de pildă căruța trasă de catâr – şi l-aş descrie cu cea mai mare uşurință. Dar de ce să descriu un om căruia catârul lui îi dă de furcă? Aş mai putea născoci poveşti despre fata care suie acum treptele. „S-au întâlnit sub arcadele întunecoase. S-a terminat, a spus el întorcându-şi privirea de la colivia în care e atârnat un papagal de porțelan."

Sau a spus doar atât: „Asta a fost tot“. Dar de ce să impun schema mea arbitrară? De ce să scot în evidență cutare lucru, să dau formă altuia şi să răsucesc între degete figurine, ca jucăriile care se vând aici în stradă? De ce să aleg ceva anume, un singur destin, unul dintre atâtea?

Îmi lepăd aici una dintre piei, viața mi se schimbă, dar ei nu vor spune decât: „Bernard stă zece zile la Roma“. Păşesc în sus şi în jos pe terasă, stingher şi dezorientat. Dar iată, punctele şi linioarele încep, în vreme ce mă plimb, să se adune în linii continue, lucrurile încep să-şi piardă identitatea stearpă, de sine stătătoare, pe care o aveau când suiam treptele terasei. Vasul cel mare şi roşu nu mai e decât o dungă roşietică într-un val de culoare galbenă-verzuie. Tot ce se află pe lume se perindă pe lângă mine, ca gardurile vii pe lângă trenul în mers, ca valurile pe lângă vaporul care pluteşte pe mare. Mă mişc şi eu. Am intrat pe firul lucrurilor, aşa cum urmează ele unele după altele, şi pare inevitabilă succesiunea: copac, stâlp de telegraf, goluri în gardul viu. Şi, în vreme ce mă mişc, înconjurat, inclus şi participând la mişcarea generală, frazele obişnuite îşi pornesc clocotul, şi vreau să le eliberez de sub chepengul minții, şi de aceea îmi îndrept paşii către bărbatul acela, a cărui ceafă mi-e cunoscută. Am fost colegi de şcoală. Ne vom da întâlnire, fără doar şi poate. Vom lua masa împreună. Vom vorbi. Dar ia stai puțin!

Clipele acestea de evaziune nu sunt de dispreţuit. Vin prea rar. Tahiti devine posibil. Stau aplecat peste parapetul acesta şi văd o vastă întindere de ape. Zvâcneşte printre valuri o aripioară înotătoare. Percepția pur vizuală nu aparține nici unei secvențe logice; ea apare brusc, aşa cum ar apărea la orizont aripa unui delfin. Impresiile vizuale ne comunică astfel, sub o formă rezumată, constatări pe care mai târziu le vom scoate la iveală şi le vom ademeni către noi, învăluindu-le în cuvinte frumoase. Aşadar, notez la litera A:

„Aripa unui delfin în nemărginirea apelor“. Eu, care fac fără încetare adnotări pe marginea gândurilor în vederea unei concluzii, scriu această însemnare ca să-mi amintesc de ea într-o seară de iarnă.

Acum mă duc să iau masa undeva; o să ridic paharul în dreptul ochilor, ca să privesc vinul în zare; voi observa mai detaşat decât altădată ce se petrece în jur şi, când o femeie frumoasă va intra în restaurant făcându-şi drum printre mese, îmi voi spune: „Iată cum vine peste întinderea de ape“. Observaţie fără nici un sens. Dar pentru mine e solemnă, plumburie, cu răsunetul fatal al unor lumi ce se năruie, al unor ape ce năvălesc nimicind tot ce le stă în cale.

Aşadar, Bernard (apelez iar la tine, partenerul meu dintotdeauna), hai să începem alt capitol şi să observăm cum se alcătuieşte experienţa nouă, experienţa neştiută, ciudată, înspăimântătoare, care nu seamănă cu nimic altceva – picătura nouă care e în curs de a se forma. Numele bărbatului aceluia e Larpent.

— În după-amiaza fierbinte de azi, spuse Susan, în grădina din mijlocul câmpiei, mă plimb cu fiul meu şi simt că mi-am împlinit cele mai arzătoare dorinţe. Balamalele porţii sunt ruginite; el o deschide ridicând-o puţin în sus. Patimile năvalnice ale copilăriei, lacrimile mele în grădina în care Jinny l-a sărutat pe Louis, furia neputincioasă în clasa care mirosea a dezinfectant, sentimentul de singurătate în locurile acelea străine, cu măgăruşi care bocăneau cu copitele lor ascuţite, cu italiencele care sporovăiau la fântână, purtând şaluri pe umeri şi garoafe prinse în păr – toate îmi sunt răsplătite acum cu sentimentul că sunt în siguranţă. Am trăit ani paşnici şi rodnici. Al meu e tot ce văd în jur. Am pus sămânţă şi mi-au crescut pomi. Am făcut iazuri în care peştişori aurii se ascund sub frunza lată de nufăr. Am acoperit cu o reţea protectoare straturile de căpşuni şi de salată,

şi am pus perele şi prunele în săculețe albe, ca să le feresc de viespi. Am văzut cum băieții şi fetițele mele, pe care-i țineam sub rețea în leagăn, au rupt ochiurile rețelei ca să mă urmeze, mai înalți acum decât mine, aruncând umbre lungi în iarbă.

Prinsă între garduri, sunt înrădăcinată aici ca pomii sădiți de mine. „Fiica mea." Şi până şi fierarul, uitându-se pe deasupra tejghelei pline cu şuruburi, vopsele şi sârmă împletită, respectă maşina noastră nearătoasă, oprită la poartă şi încărcată cu plase pentru prins fluturi, cu perne şi cu măşti de albine. Atârnăm vâsc deasupra pomului de Crăciun, cântărim mure şi ciuperci culese de pe pământul nostru, numărăm borcane de dulceață, şi în fiecare an copiii stau să însemnăm pe canatul uşii cât au crescut. Împletesc coroane pentru morți din flori albe, cu frunze argintii printre ele, prinzând cartea mea de vizită cu condoleanțe pentru familia pastorului, pentru nevasta căruțaşului. Stau lângă patul femeilor muribunde care îmi strâng mâna, murmurându-şi ultimele spaime. Intru în casa în care n-ar putea intra cineva care nu s-a născut, ca mine, la țară, şi n-a fost învățat din copilărie cu ograda, cu grămezile de gunoi, cu găinile care intră şi ies, cu mamele care nu au decât două încăperi şi o droaie de copii. Am văzut aburi prelingându-se pe ferestre, am simțit miros de lături.

Cu foarfeca de grădină în mână, mă plimb printre flori şi mă întreb pe unde ar putea să pătrundă umbra. Ce lovitură ar izbuti să destrame viața mea făcută din tot ce am adunat cu trudă şi am bătătorit cu palma? Totuşi, uneori mă simt sătulă de atâtea bucurii fireşti, sătulă de roadele care se coc, de copiii care împrăştie prin toată casa vâsle, arme, țeste de animale, cărți primite ca premiu şi alte trofee. M-am săturat de viața trupului. M-am săturat să tot fiu îndemânatică, harnică şi răzbunătoare, să mă port fără scrupule,

ca orice mamă care-şi ocroteşte copiii şi care şi-i adună, mereu numai pe ai ei, la o masă lungă, învăluindu-i într-o privire de dragoste exclusivă.

Dar când vine primăvara, răcoroasă, ploioasă, cu o explozie subită de flori galbene – atunci, controlând carnea pusă la răcoare sau mânuind pungile de hârtie argintată pline cu frunze de ceai sau cu stafide, îmi aduc aminte cum răsărea soarele, cum zburau rândunelele jos, atingând iarba cu aripa, îmi aduc aminte cum facea Bernard fraze când eram mici, cum fremăta deasupra noastră frunzişul bogat şi uşor, fărâmițând oglinda albastră a cerului şi împrăştiind lumini rătăcitoare asupra rădăcinilor încolăcite ale fagului sub care mă adăpostisem, plângând în hohote. Un porumbel şi-a luat zborul. Am sărit în picioare, ca să alerg după cuvintele animate ca sforicică unui balon care se suie tot mai sus, tot mai sus, strecurându-se din creangă în creangă şi scăpându-mi. Dimineața mea, ca un vas crăpat, s-a făcut atunci țăndări. Am lăsat din mână punga cu faină şi mi-am spus: „Viața mea e ca trestia prinsă într-o pojghiță de gheață".

Cu foarfeca în mână, tai acum fire de nalbă, dar cândva tot am fost până la Elvedon, şi am strivit sub talpă ghinde putrezite, şi am văzut acolo o doamnă care scria, şi am văzut grădinari curățând locul cu târnul. Am fugit îndărăt, cu răsuflarea tăiată de teamă că au să ne împuşte şi au să ne țintuiască în cuie, ca pe nevăstuici. Acum cântăresc şi pun deoparte. Seara, mă aşez în fotoliu şi întind mâna după lucru. Îl aud pe bărbatul meu cum sforăie. Ridic privirea când farurile câte unui automobil umplu fereastra cu lumină şi simt cum se aruncă şi se sparg în jurul meu valurile vieții, eu fiind ancorată. Aud strigăte şi văd existențele altora învolburându-se ca firele de paie adunate pe lângă piciorul unui pod. Iar eu stau şi împung cu acul şi trag ața într-o bucată de stambă.

Mă gândesc câteodată la Percival, care m-a iubit. A căzut de pe cal, în India. Uneori mă gândesc la Rhoda. Strigăte

de nelinişte mă trezesc în toiul nopţii. Dar de cele mai multe ori mă plimb mulţumită cu feciorii mei. Curăţ nalbele din grădină de florile veştejite. Mă plimb pe câmpul meu, aşa măruntică şi încărunţită înainte de vreme cum sunt, dar cu ochii migdalaţi şi limpezi.

— Mă aflu, spuse Jinny, în staţia de metrou de unde pot să pornesc încotro mă îndeamnă inima: Piccadilly South Sidem, Piccadilly North Side, Regent Street şi Haymarket. Scurt răstimp în care stau sub pietrele străzilor, în miezul Londrei. Chiar deasupra capului meu gonesc nenumărate roţi, nenumărate picioare îşi apasă pasul. Marile artere ale civilizaţiei se întâlnesc aici, apoi se despart, mergând fiecare în altă direcţie. Mă aflu în miezul vieţii. Dar iată, ceea ce văd acolo, în oglindă, e trupul meu. Stingher, sfrijit, îmbătrânit. Nu mai sunt tânără. Nu mai fac parte din procesiune. Milioane de oameni coboară scările acestea, într-un şuvoi formidabil. Roţi uriaşe se învârtesc, neînduplecate, atrăgându-i cu grabă în jos. Milioane de oameni au murit. A murit şi Percival. Mă mai mişc încă, sunt încă vie. Dar cine va veni dacă-mi lansez semnalul?

Ca o jivină măruntă, cu răsuflarea tăiată de spaimă, stau aici fremătând, tremurând. Dar nu vreau să-mi fie teamă. Voi lăsa să cadă lovitura de bici pe spinarea mea. Nu sunt o jivină măruntă, care scânceşte şi se ascunde în umbră. O clipă doar mi-am pierdut curajul, când am dat cu ochii de mine fără să fi avut vreme, ca de obicei, să mă pregătesc a-mi vedea chipul. E adevărat: nu sunt tânără – în curând voi înălţa braţul în zadar şi eşarfa mea va cădea, lipindu-se de mine, fără să-şi fi lansat semnalul. Nu voi auzi în noapte un suspin neaşteptat, nici nu voi simţi cum mă urmăreşte cineva în întuneric. Nu vor mai fi imagini reflectate în geamul trenului, când trecem prin bezna unui tunel. Ochii mi se vor opri asupra unor chipuri, dar voi vedea că ele caută

alte priviri. Tăcută năvală a oamenilor, stând în picioare, duşi în jos de scara rulantă ca o armată de morți, şi freamătul motoarelor uriaşe care ne împing fără milă tot mai departe, pe toți, fără excepție, toate astea, recunosc, m-au făcut o clipă să mă chircesc de frică şi să caut să mă ascund.

Dar acum, îndreptându-mă de bunăvoie spre oglindă ca să întreprind câteva mici retuşuri care îmi vor reînnoi forțele, jur că nu-mi va mai fi teamă. Gândeşte-te la autobuzele mărețe, vopsite în roşu şi galben, care se opresc şi pornesc într-o ordine perfectă. Gândeşte-te la automobilele puternice şi elegante, care ba îşi încetinesc ritmul, mergând la pas cu trecătorii, ba țâşnesc înainte în mare viteză. Gândeşte-te la oamenii, bărbați şi femei, care, pregătiți, cu forțele reînnoite, pornesc mai departe. Ei alcătuiesc procesiunea triumfătoare, armata victorioasă cu flamuri şi cu pajuri de bronz, iar creştetele le sunt încununate cu frunze de laur câştigate în bătălii. Mai bine ei, decât sălbaticii încinşi peste şale cu o bucată de pânză, decât femeile cu părul jilav şi cu sânii căzuți de care se agață mânuțele pruncilor. Arterele acestea late – Piccadilly South, Piccadilly North, Regent Street şi Haymarket – sunt cărările gloriei care străbat jungla. Aşa cum sunt, cu pantofi de lac, cu o batistă subțire ca un abur, cu buzele vopsite şi cu sprâncenele trase cu creionul, merg şi eu spre victorie împreună cu tot puhoiul.

Uite cum sunt expuse obiecte de îmbrăcăminte, în permanentă strălucire chiar aici sub pământ. Nici țărânei nu i se îngăduie, în adâncurile ei, să fie plină cu viermi şi îmbibată cu apă. Pânze subțiri şi mătăsuri stau, luminate, în vitrine de sticlă, laolaltă cu rufărie împodobită cu broderie fină. Vopsite în toate culorile: roşu aprins, verde, violet. Gândeşte-te cum se organizează omul, cum desfăşoară suluri, cum netezeşte pânza, cum o cufundă în vopsea şi cum sapă tuneluri aruncând stânca în aer. Lifturi suie şi coboară;

trenuri se opresc şi pornesc iar, în ritm tot atât de regulat ca al valurilor mării. Toate acestea primesc adeziunea mea. Sunt cetăţeană a lumii acesteia, păşesc sub flamurile ei. Cum aş putea să-mi caut un ascunziş, când oamenii aceştia sunt minunat de întreprinzători, curajoşi, cercetători şi destul de puternici pentru a-şi îngădui, în toiul efortului, să mâzgălească cu dezinvoltură o glumă pe zid? Iată de ce îmi voi pudra faţa şi-mi voi da din nou cu roşu pe buze. Îmi voi desena unghiul sprâncenelor mai ascuţit decât altădată. Mă voi ridica la suprafaţă şi voi sta dreaptă, alături de ceilalţi, în Piccadilly Circus. Voi face semn autoritar unui taxi, iar omul de la volan va arăta fără cuvinte, printr-o mişcare vioaie, că a înţeles semnalul meu. Fiindcă tot mai am darul să trezesc râvna. Tot mai simt cum se înclină pe stradă în faţa mea bărbaţii, ca spicele de grâu pe care vântul le apleacă, stârnindu-le într-o unduire roşietică.

Mă voi duce acasă cu maşina. Voi umple vasele cu flori luxuriante, extravagante, care îşi vor înclina corolele grele, prinse în mănunchiuri bogate. Voi aşeza un scaun ici, unul colo. Voi pregăti câteva ţigări, pahare şi vreo carte nouă, cu coperta veselă, în cazul în care vor veni Bernard, Neville sau Louis. Dar poate nu vor veni nici Bernard, nici Neville, nici Louis, ci altcineva, necunoscut, cineva pe lângă care am trecut pe scară şi căruia, întorcându-mă tocmai în clipa când ne încrucişam, i-am şoptit *fără* cuvinte: „Vino!“ Va veni în după-amiaza asta. Cineva necunoscut, cineva nou. N-au decât să coboare spre adâncuri cohortele morţilor. Eu merg înainte.

— Nu mai am nevoie, spuse Neville, de pereţi ocrotitori, de o încăpere cu foc în vatră. Nu mai sunt tânăr. Trec, fără să fiu gelos, pe lângă casa în care locuieşte Jinny şi surâd tânărului care, în pragul uşii ei, îşi potriveşte cravata cu un gest cam nervos. N-are decât să sune la uşă tânărul acesta

spilcuit; să se ducă el la Jinny. Eu, dacă vreau, mă duc la ea; dacă nu, trec mai departe. Lichidul coroziv nu mai e atât de muşcător. S-a dus şi strălucirea. Când eram tineri, stăteam orişiunde, pe bănci tari, în săli unde sufla vântul prin uşile veşnic trântite. Ne zbenguiam, pe jumătate goi, ca nişte băieți care, pe puntea unui vas, se stropesc cu furtunul. Acum aş putea jura că îmi place puhoiul bogat de oameni care se revarsă din gurile metroului, la sfârşitul zilei de lucru. Fiindcă ei alcătuiesc o singură masă, nediferențiată, nenumărată. Eu mi-am cules rodul. Sunt un privitor indiferent.

În definitiv, nu avem nici o răspundere. Nu suntem judecători. Nu avem menirea să ne torturăm semenii cu cleştele şi cu fierul înroşit; nu avem menirea să ne suim pe estrade şi să ținem discursuri în palide după-amiezi de duminică. Mai bine priveşte un trandafir sau citeşte-l pe Shakespeare, aşa cum citesc eu acum, în Shaftesbury Avenue. Iată-l pe măscărici, pe nemernic, iat-o pe Cleopatra arzând pe corabia ei. Iată-i şi pe cei blestemați de soartă, oameni cu chipul fără nas, rezemați de zidul postului de poliție şi urlând ca din cazanele de foc ale iadului. Iată poezia nescrisă. Toți îşi joacă rolurile fără cea mai mică greşeală şi, chiar înainte de a deschide gura, eu ştiu ce au de spus şi aştept clipa dumnezeiască în care vor rosti cuvântul care ar trebui să fie scris. De dragul piesei, aş umbla fără oprire pe Shaftesbury Avenue.

Apoi, părăsind strada, intru într-o încăpere unde oameni stau de vorbă sau nici măcar nu-şi dau osteneala să vorbească. Cutare vorbeşte, mai vorbeşte unul, apoi altul, şi spun toți lucruri care au fost spuse de atâtea ori, încât un singur cuvânt poate ridica o întreagă povară. Atmosfera e înțesată de discuții, râsete, ofuri vechi. Iau o carte şi citesc o jumătate de pagină la întâmplare. Încă nu au reparat ciocul ceainicului. Fetița dansează, îmbrăcată în rochia mamei.

Dar pe urmă apar, ca să dispară îndată, Rhoda sau Louis poate – suflete frământate. Simt nevoia să fie personaje

dramatice, au nevoie de un rost anume? Dar scena asta nu le ajunge. Nu le ajunge să aştepte cuvântul care să fie spus ca şi cum ar fi fost scris; nici să vadă cum fraza îşi aşază exact unde trebuie grămăjoara de argilă din care să facă un personaj; nici să zărească, dintr-odată, un grup care se profilează pe cer. Totuşi, dacă vor violenţă, am văzut moartea, şi sinuciderea, şi asasinatul petrecându-se laolaltă într-una şi aceeaşi încăpere. Unul vine, altul pleacă. Se aud suspine pe scară. Am auzit cum s-au rupt legături şi cum s-au înnodat altele, am auzit cum o femeie cosea liniştită, ţinând pe genunchi bucata de pânză albă. De ce să caut, ca Louis, un rost anume, sau să alerg, ca Rhoda, spre crânguri îndepărtate şi să dau la o parte frunzele laurului nădăjduind că voi găsi îndărătul lor o statuie? Ei spun că trebuie să-ţi zbaţi aripile în furtună, cu credinţa că dincolo de tumultul acesta luceşte soarele; razele soarelui cad drept în lacuri împrejmuite cu sălcii. (La noi e noiembrie; săracii aprind chibritul adăpostindu-l în palma bătută de vânt.) Ei spun că adevărul poate fi găsit acolo, întreg, şi că virtutea, care îşi târăşte din greu paşii pe meleagurile noastre, pe cărări ce nu duc nicăieri, poate fi găsită acolo, în desăvârşirea ei. Rhoda trece pe lângă noi alergând, cu gâtul întins, cu o privire halucinată şi oarbă. Louis, atât de bogat acum, se duce în camera lui de la mansardă, printre acoperişuri sparte, şi se uită în direcţia unde a dispărut ea, dar e obligat să stea în biroul lui, înconjurat de dactilografe şi de telefoane, şi să lucreze pentru instruirea şi regenerarea noastră, pentru reforma unei lumi care nu s-a născut încă.

Dar acum, în camera asta în care intru fără să bat, se spun lucruri care parcă ar fi fost scrise. Mă îndrept spre bibliotecă. Dacă aş vrea, aş citi o jumătate de pagină dintr-o carte, la întâmplare. Nu e nevoie să vorbesc. În schimb, ascult. E minunat să stau aşa, cu atenţia încordată. Desigur, poemul acesta nu se citeşte fără strădanie. Paginile sunt de multe

ori stricate, pătate, rupte sau lipite câte două, cu frunze uscate, cu petale de verbină ori de muşcată presate între ele. Pentru a citi poemul acesta, trebuie să ai mii de ochi, ca farurile care îşi rotesc noaptea luminile asupra apelor frământate ale Atlanticului, când fie apare doar o algă la suprafaţă, fie se cască valurile ridicate de spinarea unui monstru. Trebuie să laşi deoparte antipatiile şi geloziile, ca să nu creezi întreruperi. Trebuie să ai răbdare, şi să fii grijuliu, şi să laşi lumina să pătrundă oriunde, scoţând la iveală ba piciorul firav al unui păianjen pe o frunză, ba o apă care bolboroseşte într-o ţeavă. Nimic nu trebuie să fie respins, cu teamă sau cu silă. Poetul care a scris pagina aceasta (pe care o citesc în timp ce oamenii vorbesc) s-a retras. Scrierea lui nu conţine semne de punctuaţie. Versurile nu sunt de lungime egală. Multe fraze nu au absolut nici un sens. Trebuie să fii sceptic, dar să laşi prudenţa deoparte şi, când se deschide uşa, să accepţi totul, fără rezervă. Uneori trebuie să şi plângi; şi să îndepărtezi fără milă, cu lama cuţitului, pete de funingine, coji şi excrescenţe de tot felul. Şi astfel, în timp ce ei continuă să vorbească, să-ţi afunzi tot mai mult năvodul şi să-l tragi apoi încetişor, aducând la suprafaţă cuvintele lui cutare, şi ale lui cutare, şi să faci din ele poezie.

— Acum am terminat de ascultat conversaţia lor. Au plecat cu toţii. Sunt singur. Aş fi bucuros să privesc la nesfârşit cum arde focul, care seamănă ba cu un dom, ba cu un furnal; bucăţile de lemn se aşază în aşa fel încât seamănă când cu un eşafod, când cu o mină, când cu o vale binecuvântată; acum jăraticul parc-ar fi un şarpe încolăcit, un şarpe roşu cu solzi albi. Fructele din desenul perdelei stau, bogate, sub ciocul papagalului. Focul ţârâie ca gâzele în miezul pădurii. Pocneşte mărunt, în vreme ce afară crengile se zbat cu putere în vânt şi un copac cade dintr-odată cu zgomot de împuşcătură. Toate astea se aud noaptea, la

Londra. Apoi aud unicul sunet pe care îl aştept. Suie, se apropie, şovăie, se opreşte dinaintea uşii mele. Strig: „Intră. Aşază-te lângă mine! Aşază-te pe braţul fotoliului!“ Transportat de vechea mea halucinaţie, strig: „Vino mai aproape, mai aproape“.

— Mă întorc de la birou, spuse Louis. Îmi agăţ aici haina, acolo bastonul. Îmi place să-mi închipui că şi Richelieu avea un astfel de baston. Aşa mă despoi de autoritatea mea. Am stat de-a dreapta unui director, la o masă lustruită. De pe pereţi ne privesc hărţile care arată succesul acţiunilor întreprinse de noi. Am cuprins întreaga lume în reţeaua noastră de linii maritime. Pe întregul glob pământesc se ţes firele noastre de legătură. Sunt un om foarte respectat. Toate domnişoarele din biroul meu mă salută când intru. Acum pot lua masa unde-mi place şi, fără să fiu vanitos, pot presupune că în curând îmi voi cumpăra o casă în Surrey, două automobile, o seră pentru plante exotice şi câteva specii rare de pepeni. Şi totuşi, mă întorc mereu în cămăruţa mea de la mansardă, îmi agăţ pălăria în cui şi reiau, în singurătate, ciudata încercare pe care o fac din clipa când am lovit cu pumnul în uşa de stejar a profesorului meu. Deschid o cărţulie. Citesc o poezie. Una singură e de ajuns.

Vânt de apus…

Vântule, eşti certat cu masa mea de mahon, cu ghetrele mele – şi vai! – şi cu vulgaritatea amantei mele, actriţa de duzină care n-a fost niciodată în stare să vorbească bine englezeşte…

Vânt de apus, când crezi că vei putea…

Rhoda, ruptă de lumea înconjurătoare, Rhoda cu privirea ei absentă, palidă, nu te distruge, vântule, fie că vine la

miezul nopții, când stelele lucesc intens, fie că vine la amiază, ora cea mai prozaică a zilei. Stă la fereastră şi se uită la hornuri şi la ferestrele sparte ale caselor sărmane…

Vânt de apus, când crezi că vei putea…

Menirea mea, povara mea au fost întotdeauna mai grele decât ale altora. Port o piramidă pe umeri. Am încercat să fac o muncă uriaşă. Am condus o echipă de oameni violenți, nesupuşi, răi. Împovărat cu accentul meu australian, îmi luam masa în restaurante ieftine şi încercam să mă fac acceptat de lumea slujbaşilor, fără să-mi uit totuşi convingerile solemne şi severe, nici discrepanțele şi incoerențele care trebuie rezolvate. Când eram copil, visam la civilizația Nilului şi mă trezeam greu din visare; totuşi, am lovit în uşa de stejar. Aş fi fost mai fericit dacă mă năşteam cu un destin şters, ca al lui Susan sau al lui Percival, pe care i-am admirat întotdeauna din toate puterile.

Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?

Viața a fost o treabă foarte grea pentru mine. Parcă aş fi o ventuză, o gură lipicioasă, adezivă, insațiabilă. Am încercat să scot piatra ascunsă în miezul cărții însuflețite. Am cunoscut prea puțină fericire firească – cu toate că mi-am ales o amantă care, cu accentul ei vulgar, să mă facă să mă simt bine. Dar rezultatul a fost că îşi risipea în dezordine pe podea rufăria murdară; iar femeia care-mi făcea curățenie şi băieții de prăvălie care-mi aduceau cumpărăturile strigau de zeci de ori pe zi după mine luându-mi în râs ifosele şi trufia.

Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?

Care mi-a fost soarta – piramidă ascuțită ce mi-a apăsat umerii atâta amar de ani? Să văd mereu Nilul şi femeile ducând vase de lut pe creştetul capului; să mă simt împletit în ritmul verilor lungi care au copt lanurile de grâu şi al iernilor care au înghețat râurile. Nu sunt o făptură simplă, una singură şi trecătoare. Viața mea nu e o scânteie de o clipă, aprinsă pe fața unui diamant. Umblu cotit pe sub pământ, ca un gardian care şi-ar muta lampa din celulă în celulă. Soarta mi-a fost să-mi tot aduc aminte şi să țes, să adun într-o împletitură unică sumedenie de fire, subțiri, groase, rupte sau rezistente ale lungii noastre istorii, ale zilelor noastre tumultoase şi diverse. Am mereu de făcut câte un efort de înțelegere; mereu e câte o disonanță pe care trebuie să o descopăr, câte o greşeală pe care s-o îndrept. Acoperişurile din jurul meu sunt stricate, murdare de funingine – acoperişuri cu ferestre de pod, cu pisici furişându-se printre hornuri, cu țigle desprinse. Trebuie să cad printre cioburi de sticlă şi printre olane crăpate, iar chipurile pe care le văd poartă semnul decăderii şi al foamei.

Să zicem că aş găsi un rost în toate astea. Un singur poem, pe o singură pagină. Şi pe urmă să mor. Vă asigur că nu m-aş împotrivi. Percival a murit. Rhoda m-a părăsit. Dar voi trăi până mă voi jigări şi mă voi usca, până când, foarte respectat, îmi voi dibui calea, lovind în pavajul Londrei cu bastonul cu măciulie de aur. Sau poate nu voi muri niciodată, poate nu voi dobândi nici măcar permanența şi continuitatea sub forma asta.

Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?

Percival, care era ca un copac tânăr în floare, a fost coborât în mormânt în timp ce ramurile încă mai suspinau în

adierea vântului. Rhoda, cu care împărțeam tăcerea când ceilalți vorbeau, Rhoda care se retrăgea și își întorcea capul când turma se aduna și alerga, alăturând spinare lucioasă lângă spinare lucioasă în pășunile bogate. Rhoda a trecut pe lângă mine așa cum trece vântul fierbinte al pustiului. Mă gândesc la ea când soarele face să se umfle și să crape acoperișurile orașului. Mă gândesc la ea când frunzele uscate cad foșnind la pământ. Mă gândesc la ea când văd bătrâni care, cu vârful bastonului, străpung bucățile de hârtie așa cum am străpuns-o noi pe ea.

Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?
Isuse, de-aș avea-o pe iubita mea
În brațe și aș fi acasă iar.

Îmi îndrept iar atenția spre carte. Îmi reiau tentativele.

— Cât de mult m-am temut de tine, viață! spuse Rhoda. Cât de mult v-am urât, făpturi omenești! Cum m-ați mai înghiontit, cum mi-ați întrerupt visarea, cât de hidoase chipuri aveați în Oxford Street, cât de sordide erați, așezate unele în fața altora și zgâindu-vă unii la alții, în metrou!

Acum, când urc muntele acesta din vârful căruia voi vedea pământul Africii, îmi mai stăruie încă minte chipurile voastre și imaginea unor pachete învelite în hârtie grosolană. M-ați maculat, mi-ați corupt substanța. Miroseați atât de urât când stăteați înșirați dinaintea ghișeului ca să luați bilete! Toate erați îmbrăcate în culori fără nume, sure sau cafenii. Nici o pană albastră la pălărie. Nici una dintre voi nu avea curajul să fie altceva decât era. Ca să străbateți o zi de la un capăt la altul, sufletul vostru se descompunea tot mai mult; minciuni, temenele, concesii, slugărnicie. Cum mă țintuiți pe un scaun, o oră întreagă în același loc, cu

voi stând în fața mea! Cum îmi furați spațiile curate care se întind de la ceas la ceas, cum făceați din ele cocoloaşe murdare pe care le aruncați la gunoi cu labele voastre soioase! Şi bucățile acelea le smulgeați totuşi din viața mea!

Dar am cedat. Îmi acopeream cu mâna zâmbetul batjocoritor şi căscatul. N-am ieşit niciodată în stradă să sparg o sticlă şi s-o arunc în rigolă, în semn de mare mânie. Tremurând de zel, mă prefăceam că nimic nu mă miră. Ce făceați voi făceam şi eu. Dacă Susan şi Jinny îşi trăgeau într-un anume fel ciorapii, tot aşa îi trăgeam şi eu pe ai mei. Viața era atât de cumplită, încât îmi ridicam mereu câte un ecran împotriva ei. Priveşte viața prin ecranul acesta sau prin celălalt. Am aşternut aici petale de trandafiri, dincolo frunze de viță – aşa am acoperit întreaga stradă. Oxford Street, Piccadilly Circus, cu văpaia şi undele fremătătoare ale sufletului meu, cu frunze de viță şi cu petale de trandafiri. Erau valize pe coridor când se termina şcoala. Mă strecuram pe furiş acolo ca să citesc etichetele şi să visez la alte meleaguri, la alte chipuri; Harrogate, poate, sau Edinburgh erau nume învăluite într-o aureolă de glorie când vreuna dintre fete, al cărei nume l-am uitat, stătea pe trotuar, lângă valiză. Dar numai numele avea aureolă. L-am părăsit pe Louis. Mă sperie îmbrățişările. Cu blănuri şi cu veşminte am încercat să acopăr lama de oțel. Imploram ziua să se preschimbe în noapte. Mi-am dorit mereu să văd cum se face dulapul tot mai mic, să simt cum se topeşte patul sub mine, iar eu să pot pluti, între pământ şi cer, şi să zăresc pomi cu siluetă alungită, oameni cu chipul alungit, un povârniş verde într-un peisaj de câmp pustiu, şi două ființe nefericite care se despart. Am împrăştiat cuvinte în evantai, aşa cum împrăştie semănătorul grăunțele pe ogorul arat, când din pământ nu a răsărit încă nimic. Am dorit întotdeauna să dilat noaptea şi să o umplu din ce în ce mai mult cu vise.

Apoi, într-o sală de concert, am dat deoparte ramurile muzicii şi am văzut casa pe care noi am clădit-o: pătratul era aşezat peste dreptunghi. „Casa care conține totul", mi-am spus, lovindu-mă de ceilalți călători în autobuz, după ce aflasem de moartea lui Percival. M-am dus totuşi până la Greenwich. M-am îndreptat spre chei şi m-am rugat să-mi fie îngăduit să gonesc veşnic până la capătul lumii, acolo unde nu e vegetație, ci numai, ici şi acolo, câte o coloană de marmură. Mi-am aruncat buchetul în valul care se înălța spre țărm. Am spus: „Du-mi văpaia până la capăt, ia-mă cu tine până la hotarul cel mai îndepărtat". Valul s-a spart. Buchetul s-a ofilit. Rareori mă mai gândesc la Percival.

Acum urc pe muntele acesta, în Spania. Am să-mi închipui că spatele catârului e patul meu şi că zac pe el muribundă. Numai un văl subțire mă desparte de adâncurile nesfârşitului. Asperitățile saltelei se moaie. Înaintăm, în pas poticnit. Cărarea m-a dus tot mai sus, către o culme pe care stă, lângă un iaz de munte, un copac singuratic. Am spintecat apele frumuseții din lume, în amurg, când dealurile sunt aripi de pasăre care se adună lângă trup. Am cules uneori câte o garoafă roşie, câte un smoc de iarbă. M-am lăsat să cad, stingheră, în iarbă, am învârtit între degete câte un os îngălbenit şi m-am gândit: când vântul nu va mai sufla asupra culmii acesteia, facă-se să nu mai rămână aici decât un pumn de cenuşă.

Catârul înaintează poticnit. Vârful muntelui se înalță ca un abur de ceață, dar de acolo voi vedea pământul Africii. Acum patul cedează sub mine. Trec prin găurile îngălbenite ale cearşafului. Femeia cea cumsecade cu chip de cal, care stă la picioarele patului, face un semn de adio şi pleacă. Cine mă va mai însoți deci? Numai flori de împărătească şi de gherghin, palide ca raza de lună. Le-am adunat într-un mănunchi moale, le-am împletit în ghirlandă şi le-am dat – oare cui?

Ne aruncăm acum pe deasupra hăului. Sub noi se înşiră luminile bărcilor de pescari. Stâncile dispar. Mărunt unduite, unduite cenuşiu, valuri nenumărate se întind sub noi. Nimic nu mă atinge, nu văd nimic. Vom coborî poate şi ne vom aşeza pe valuri. Mugetul lor îmi va năpădi auzul. Apa mării va înnegri petalele de floare albă. Vor pluti o vreme, pe urmă se vor cufunda. Pe mine valurile mă vor rostogoli la suprafață, apoi mă vor înghiți. Totul se năruie în căderea unei imense cascade care-mi dizolvă făptură. Totuşi, copacul acesta are ramuri foşnitoare. Acolo se vede linia deslușită a unui acoperiş. Formele astea buhăite, pictate în roşu şi în galben, sunt chipuri omeneşti. Pun piciorul pe pământ, păşesc binişor şi ating cu mâna uşa de lemn tare a unui han spaniol.

Soarele cobora spre orizont. Ziua, piatră dură, se fărâmase pe alocuri şi lumina se scurgea prin crăpături. Raze galbene şi roşii, rapide şi împletite cu umbre, săgetau valurile. La răstimpuri, alte raze izvorau din adâncuri şi se pierdeau pe suprafaţa apei, ca şi cum ar fi fost semnale venite de pe insule scufundate sau ca şi cum nişte băieţi poznaşi, râzând în hohote, le-ar fi aruncat printre frunzele unor tufişuri de laur. Dar, când se apropiau de mal, valurile îşi lepădau lumina şi cădeau într-o singură izbitură, ca un zid care se prăbuşeşte – un zid de piatră cenuşie, nepătruns de nici un fir de lumină.

Se iscă o adiere de vânt: un fior trecu printre frunze; şi, astfel răvăşite, ele îşi pierdură densitatea sumbră şi se făcură sure sau albe, iar copacul îşi schimbă forma, clipind din frunziş şi pierzându-şi aspectul neclintit de cupolă. Un uliu se aşeză pe crengile din vârf, îşi zbătu pleoapele, apoi se înălţă în zbor plutit şi se avântă în văzduh, spre depărtări. Fluierarul alb îşi slobozi strigătul în câmpia neroditoare, zburând rotit, apoi mutându-şi mai departe, în larga singurătate, şi zborul, şi strigătul. Fumul trenurilor şi al hornurilor, lung şi zdrenţuit, se topi în baldachinul lânos care atârna deasupra mării şi a câmpiilor.

Grâul fusese secerat. Din toată revărsarea lui unduită nu mai rămăsese decât o mirişte ţepoasă. O bufniţă porni în zbor leneş din crengile unui ulm, apoi, ca şi cum ar fi fost prinsă de

un fir lăsat să se scufunde, se legănă în văzduh şi se înălţă până în vârful unui cedru. Pe coasta dealurilor treceau umbre molcome, când mai late, când mai grămădite. În partea cea mai înaltă a pământurilor neroditoare zăcea iazul, gol de orice oglindire. Nici cap de sălbăticiune nu se răsfrângea în el, nici vreo copită nu-i tulbura unda, nici bot înfierbântat nu sufla în el, făcând să clocotească bulboane în apele lui. O pasăre, agăţată de o creangă cenuşie, sorbi o înghiţitură de apă rece. Nu se auzea pe acolo nici zgomot de coasă, nici zgomot de roată, ci numai mugetul, izbucnit din senin, al vântului care-şi umfla foalele şi răvăşea creştetul ierburilor. Un os, îndelung bătut de ploi şi îngălbenit de soare, lucea de parcă ar fi fost o mică ramură lustruită de valuri. Copacul în culorile căruia se aprinseseră, primăvara, reflexe roşietice ca blana de vulpe, copacul care în miez de vară îşi plecase cu supunere frunzişul sub mângâierea zefirului era acum sărac şi negru, ca o bucată de fier.

Ţinutul era atât de pierdut, încât nu se mai zărea nicăieri luciul vreunui acoperiş ori scânteierea vreunei ferestre. Apăsarea umbrei asupra pământului era atât de grea, încât înghiţise în imensitatea ei astfel de firave cătuşe, astfel de fragile obstacole. Acum nu mai exista nimic altceva decât umbra curgătoare a norilor, izbiturile ploii, câte o rază stingheră de soare sau vuietul, izbucnit dintr-odată, al furtunii împinse de vânt. Pe dealurile din zare se înălţau, ca nişte obeliscuri, copaci singuratici.

Soarele de amurg, care-şi lepădase căldura şi îşi risipise densa concentrare de văpaie, înmuia formele scaunelor şi ale meselor şi incrusta în ele romburi castanii şi galbene. Aşa învelite în contururi de umbră, greutatea lor părea sporită, ca şi cum culoarea li se aplecase şi se grămădise toată într-o singură parte. Cuţitul, furculiţa şi paharul stăteau la locul lor, dar păreau mai lungi, mai voluminoase – fantastice. În rama ei aurită, oglinda păstra, ca pentru vecie, imaginea aceasta în ochiul ei deschis.

Între timp, pe țărmul mării umbrele se făceau tot mai lungi, tot mai negre. Gheata aruncată, cenuşie ca fierul, părea acum un iaz albastru intens. Stâncile nu mai erau atât de dure. Apa care înconjura barca veche era atât de întunecată, încât parcă fuseseră cufundate în ea o sumedenie de midii. Spuma valurilor era palidă şi lăsa ici şi colo câte o lumină sidefie pe nisipul sur ca o pânză de brumă.

— Hampton Court, spuse Bernard, Hampton Court. Locul nostru de întâlnire. Priveşte hornurile roşii, crenelurile pătrate. Tonul pe care îl are vocea mea când spun „Hampton Court“ dovedeşte că mă aflu în miezul vieţii. Acum zece, cincisprezece ani aş fi pronunţat „Hampton Court“ cu întrebare în glas: „Cum va fi oare acest Hampton Court? Voi vedea acolo lacuri, labirinturi?“ Sau aş fi avut nerăbdare în glas: „Ce mi se va întâmpla oare acolo? Pe cine voi întâlni?“ Acum, Hampton Court – Hampton Court – cuvintele bat ca un gong în văzduhul pe care l-am limpezit cu o serie de apeluri telefonice şi de cărţi poştale, cuvintele împrăştie în jurul lor cercuri sonore, bubuitoare şi intense; în acelaşi timp se înalţă imagini: după-amiezi de vară, bărci, doamne bătrâne ferindu-şi rochiile de praful de pe jos, o urmă în vreme de iarnă, câteva narcise în martie – toate astea plutesc pe apele care acoperă, în strat bogat, fiecare întâmplare.

Acolo, lângă uşa hanului – locul nostru de întâlnire –, au şi venit Susan, Louis, Rhoda, Jinny şi Neville. Au şi venit, toţi deodată. În clipa când voi fi şi eu cu ei, elementele vor fi altminteri dispuse, se va alcătui alt desen. Ceea ce aduce acum bogăţie de imagini, risipindu-se gata să se piardă, va fi stăvilit şi pus într-o formulă. Îmi repugnă să suport această constrângere. Încă de la zeci de metri depărtare simt porunca să-mi schimb personalitatea. Mă stinghereşte chemarea mag-

netului social. Mă apropii. Ei nu mă văd. Acum Rhoda m-a zărit, dar se preface, de teama şocului reîntâlnirii, că nu m-a recunoscut. Acum se întoarce Neville către mine. Dintr-odată, ridic mâna, îl salut pe Neville şi spun: „Păstrez două flori presate între paginile sonetelor lui Shakespeare". Apoi mă ia valul. Bărcuța mea saltă şovăielnică pe valurile mărunte şi agitate. Nu există leac universal, trebuie să ştiți, împotriva şocului reîntâlnirii.

Ce greu e, apoi, să cârpeşti între ele fragmente zdrențuite, fruste. Întâlnirea noastră nu devine plăcută decât treptat, în timp ce umpleam hanul cu zgomot de paşi bocăniți sau târşâiți, în timp ce ne scoatem hainele şi pălăriile. Ne adunăm în sala de mese, lungă şi pustie, cu vederea spre parc sau spre un spațiu verde scăldat încă în lumina fantastică pe care o aruncă soarele de amurg, aşa încât între copaci apare o dungă aurie. Apoi ne aşezăm.

— Cum stăm laolaltă aici, spuse Neville, la masa asta îngustă, ce simțim oare înainte de a se aşeza apele primei emoții? Să recunoaştem cinstit, deschis şi fără ocolişuri, aşa cum li se cade unor prieteni vechi care au făcut eforturi ca să se poată întruni: ce simțim acum, când suntem laolaltă? Mâhnire. Uşa nu se va deschide ca să intre el. Iar noi ducem multe în spinare. Acum, când ne aflăm la mijlocul vieții, ne apasă multe poveri. Să le descărcăm de pe umeri. „Ce ai făcut tu cu viața ta?" ne întrebăm noi. „Dar eu? Tu, Bernard? Tu, Susan? Tu, Jinny? Voi, Rhoda şi Louis?" Listele au fost afişate. Înainte de a frânge chiflele, de a ne servi cu peşte şi cu salată, pun mâna în buzunarul de la piept şi dau de diplomele mele – pe care le port ca să-mi dovedesc superioritatea. Am fost admis. Am în buzunar acte justificative. Dar privirea ta, Susan, în care joacă icoana ogoarelor şi a lanurilor, mă tulbură. Actele din buzunarul meu – ovații care dovedesc că am fost admis – nu evocă decât zgomotul slab stârnit

de un om care bate din palme, într-un câmp pustiu, ca să alunge ciorile. Acum ecoul sunetului s-a stins sub privirea lui Susan, iar eu nu mai aud decât şuieratul vântului deasupra ogorului arat, nu mai aud decât o pasăre cântând – poate o ciocârlie extatică. Auzit-a oare chelnerul despre mine? Auzit-au despre mine perechile de îndrăgostiţi, veşnicele perechi care caută întunericul şi umblă agale, oprindu-se din când în când şi privind copacii care nu sunt încă destul de întunecaţi pentru a putea ascunde trupurile lor înlănţuite? Nu. Sunetul palmelor lovite una de alta s-a topit.

Ce mai rămâne atunci, dacă nu pot scoate la iveală actele şi nu vă pot face să credeţi, citindu-vi-le cu glas tare, că am fost admis? Ceea ce rămâne valabil e ce aduce Susan la lumină, sub acidul ochilor ei verzi – ochii ei de cristal, ochii ei alungiţi. De câte ori ne întâlnim, şi câtă vreme marginile întâlnirii sunt încă tăioase, unul dintre noi mereu refuză să se lase acoperit de talaz; unul a cărui personalitate ai vrea, din cauza asta, să o supui personalităţii tale. Pentru mine, de data asta, e Susan. Vorbesc pentru a-i face ei impresie. Ascultă-mă, Susan!

Când cineva intră la mine, la ceasul gustării de dimineaţă, până şi fructele pictate de pe perete se dilată în aşa fel încât să le poată ciuguli papagalii, pictaţi şi ei. Ai putea culege fructul – prinzându-l între degetul mare şi arătător. În laptele subţire, smântânit, în laptele matinal, joacă nuanţe opaline, albastre şi trandafirii. Bărbatul tău – omul care se loveşte cu cravaşa peste ghetre, după ce arată cu vârful ei către vaca stearpă – bărbatul tău bodogăneşte la ceasul acela de dimineaţă. Tu nu spui nimic. Nu vezi nimic. Obişnuinţa te-a legat la ochi. La ora aceea relaţiile dintre voi sunt mute, cenuşii, goale de conţinut. Ceea ce dau eu, la ceasul acela, e cald şi divers. Eu nu mă repet. Fiecare zi e o primejdie. Suntem ca şerpii încolăciţi: netezi pe deasupra, os pe dinăuntru.

Hai să zicem că citim ziarul *Times.* Că discutăm. E o experiență. Să zicem că e iarnă, zăpada care cade împovărează acoperişul şi ne sechestrează sub ea, într-o grotă luminată în roşu. S-au spart țevile. Aşezăm un lighean galben în mijlocul încăperii. Ne repezim încolo şi încoace, căutând vase. Ia te uită acolo: țâşneşte apa şi deasupra bibliotecii. Râdem în hohote, privind dezastrul. Piară tot ce e trainic! Să nu mai rămânem cu nimic! Sau poate că e vară? Putem să ne purtăm paşii până pe malul unui lac şi să privim acolo cum se îndreaptă spre apă lişițele cu labe plate. Sau vom vedea, poate, o biserică de oraş, tăiată parcă în os, cu copaci tineri fremătându-şi dinaintea ei frunzişul în vânt. Am ales, la întâmplare, ceea ce mi se înfățişă mai clar. Fiecare dintre aceste imagini e un arabesc mâzgălit la repezeală, pentru a ilustra un incident trecător şi miracolul unei apropieri sufleteşti. Zăpada, țeavă spartă, ligheanul, lişițele – toate sunt semnale lansate în văzduh, pe care, acum când mă uit îndărăt, văd înscris felul fiecărei iubiri în parte. Văd cum fiecare a fost deosebită de celelalte.

Între timp, tu ai rămas ca midia, prinsă de aceeaşi stâncă. Tu, a cărei ostilitate aş vrea s-o moderez, tu, cu ochii tăi verzi ațintiți asupra mea, cu rochia ta nearătoasă, cu mâinile aspre şi cu toate celelalte embleme ale splendorii tale materne. Totuşi, adevărul e că nu vreau să-ți fac nici un rău; nu doresc decât să dau prospețime şi un luciu nou încrederii în mine, care s-a năruit când ai intrat tu. Nu mai e cu putință nici o schimbare. Ne aflăm sub definitivă pecetluire. Pe vremuri, când ne-am întrunit în restaurant la Londra, în jurul lui Percival, totul era în pregătire, totul se clătina în nehotărâre: am fi putut deveni orişice. Dar acum suntem toți cu alegerea făcută. Sau, aşa cum pare uneori, altcineva a ales în locul nostru – un cleşte ne-a prins umerii în strânsoarea lui. Eu am ales. Am primit impactul vieții nu în exterior,

ci pe dinăuntru, acolo unde făptură e făcută din fibre albe, din carne vie, neocrotită. Mă învăluie ca un pâlc de nori şi m-a pătruns cu rană adâncă apăsarea multor suflete şi chipuri şi a multor lucruri atât de subtile, încât au culoare, miros, textură şi consistență, dar nu au nume. Eu nu sunt decât „Neville“ pentru tine, care vezi doar limitele înguste ale vieții mele şi o linie de demarcare de care nu poate trece. Dar pentru mine însumi sunt multiplu: sunt ca un năvod ale cărui ochiuri se țes, pe nesimțite, pe sub globul pământesc. Năvodul meu nu se poate distinge de ceea ce învăluie. El aduce la suprafață balene – monştri imenşi, mase de gelatină albă, tot ceea ce e amorf şi rătăcitor. Eu detectez şi percep. Sub ochii mei se deschide o carte: văd până în străfunduri. Se deschide o inimă – văd până în adâncurile ei. Ştiu ce iubiri tremură în văpaie; ştiu cum aruncă gelozia încolo şi încoace lumini verzui ca de fulger; ştiu cât de încâlcit se împleteşte iubire cu iubire; cum îşi strânge iubirea nodurile şi cum le rupe, brutal. Am fost şi eu prins în nodul ei; şi am fost smuls apoi.

Dar cândva a existat o altă slavă, atunci când aşteptam să se deschidă uşa şi să apară Percival. Când, liberi încă de orice cătuşe, ne aşezam pe băncile tari ale vreunei săli publice.

— Pe atunci exista pădurea de fagi, spuse Susan, şi Elvedon, şi arătătoarele aurite ale ceasului scânteind printre copaci. Porumbeii despicau frunzişul. Lumini schimbătoare, călătoare, rătăceau deasupra creştetului meu. Nu le-am putut prinde. Totuşi, Neville, tu, pe care te discreditez în sinea mea pentru a mă putea simți eu însămi, uită-te la mâna mea sprijinită pe masă! Uită-te la nuanțele de culoare sănătoasă, de la încheietura mâinii până în palmă! Trupul meu a fost de folosință zilnică, de folosință dreaptă şi întreagă, ca o unealtă în mâna unui meseriaş bun. Lama e tăioasă, curată, mai uzată spre mijloc. (Noi ne luptăm ca sălbăticiunile în

câmpie, precum cerbii care se iau în coarne.) Văzute prin carnea ta palidă şi moale, până şi merele şi strugurii par prinşi într-o pojghiță subțire, ca şi cum s-ar afla sub sticlă. Cufundat adânc în fotoliu, în compania unei singure ființe – dar care e mereu alta –, nu vezi decât un fragment din trupul însuflețit. Cu nervii, cu fibrele ei, cu ritmul lent sau precipitat al sângelui. Dar nu vezi nimic întreg. Nu vezi o casă într-o grădină; un cal în câmpie; un oraş întins dinaintea ochilor. Ca o femeie bătrână, te apleci, străduindu-te să vezi mai de aproape lucrul la care cârpeşti. Eu am văzut viața în mare, substanțială, copleşitoare. Am văzut crenelurile şi turnurile ei, fabricile şi rezervoarele de petrol. Am văzut o casă ridicată în vremuri imemoriale, după un plan transmis din generație în generație. Lucrurile astea au rămas masive, proeminente, nepieritoare în sufletul meu. Nu sunt nici sinuoasă, nici suavă. Stau printre voi, zădărnicindu-vă moliciunea cu duritatea mea, stingând, cu şuvoiul verde izbucnit din privirea mea limpede, freamătul vorbelor voastre care pâlpâie argintiu ca aripa de fluture.

Gata, ne-am izbit coarnele unele de altele. Acesta a fost preludiul necesar. Salutul dintre prieteni vechi.

— Aurul risipit între copaci s-a ofilit, spuse Rhoda. Îndărătul lor se întinde o fâşie verde, lungă ca lama unui cuțit văzut în vis sau ca un ostrov lunguieț unde nu calcă nimeni. Venind pe stradă în jos, automobilele îşi pâlpâie acum luminile. Îndrăgostiții se pot retrage în umbră. Trunchiurile copacilor par umflate, obscene – cu atâtea trupuri de îndrăgostiți pe care le ocrotesc.

— Era altfel pe vremuri, spuse Bernard. Pe atunci puteam înfrunta curentul când voiam. Câte apeluri telefonice, câte cărți poştale au fost necesare acum pentru a face o spărtură prin care să trecem şi să ne aflăm aici, întruniți, la Hampton Court! Cât de repede sare viața de la ianuarie la decembrie!

Suntem purtați cu toții de șuvoiul unor lucruri devenite atât de familiare, încât nu mai aruncă umbre. Nu mai facem comparații. Abia ne mai gândim că există un *eu* ori un *tu.* Și, în această stare de inconștiență, obținem cea mai deplină libertate față de vicisitudini și dăm la o parte ierburile ce se întind la gura canalelor subterane. Trebuie să facem salturi înalte, ca peștele, ca să prindem trenul de la Waterloo. Dar, oricât de sus am sări, cădem tot în apa râului. Nu voi ajunge niciodată până în insulele Pacificului. Călătoria la Roma a fost cea mai îndepărtată pe care am făcut-o. Am copii. Sunt țintuit în loc, în complicatul desen al vieții.

Dar numai trupul meu – bărbatul acesta trecut pe care voi îl numiți Bernard – e fixat în mod irevocabil. Așa îmi place să cred. Acum judec mai detașat decât atunci când eram tânăr și când, ca un copil care răscolește tot sacul, scormoneam cu râvnă ca să dau de eul meu adevărat. „Ia te uită, asta ce e? Și asta? Oare e un dar frumos? Numai atât?“ Și așa mai departe. Acum știu ce conțin pachetele. Și nici nu-mi prea pasă. Îmi proiectez gândirea în văzduh, așa cum semănătorul, risipind în evantai, aruncă grăunțele care cad, în lumina purpurie a apusului, pe ogorul apăsat sub plug, pe ogorul lucios și neroditor încă.

O frază. O frază nedesăvârșită. Dar ce sunt frazele? Nu mi-au lăsat mare lucru de pus pe masă, lângă mâinile lui Susan. Nimic de scos din buzunar, odată cu diplomele lui Neville. Eu nu sunt o autoritate în materie de jurisprudență, medicină sau economie. Sunt cu totul învăluit în fraze, ca într-un strat de paie umede. Strălucesc, fosforescent. Și fiecare dintre voi simte, când vorbesc, că primește lumină și împrăștie lumină. Când eram mici, băieții își spuneau: „Ce frumos!“; frazele îmi clocoteau pe buze, sub ulmii de pe terenurile de joc. Băieții clocoteau și ei și se înălțau slobozi, odată cu frazele mele. Dar eu în singurătate stau și tânjesc. Singurătatea mă nimicește.

Umblu din casă în casă, asemenea călugărilor vaganți din Evul Mediu care le amăgeau pe femei şi pe fete cu mărgele şi balade. Sunt un rătăcitor, un vânzător ambulant care-şi plăteşte adăpostul cu o baladă. Sunt un oaspete cumsecade, uşor de mulțumit. Deseori sunt instalat în cea mai bună cameră, într-un pat cu baldachin; alteori dorm în hambar sau într-un stog de fân. N-am nimic împotriva puricilor, dar nu găsesc cusur nici mătăsurilor. Sunt foarte îngăduitor. Nu sunt moralist. Prea sunt conştient de răstimpul scurt al vieții şi de toate ispitele ei, ca să trag linii de demarcație cu creionul roşu. Şi totuşi, nu sunt atât de lipsit de discernământ pe cât ați putea crede judecând după limbuția mea. Port jungherul disprețului şi al neîngăduinței ascuns în mânecă. Dar deviez lesne. Născocesc poveşti. Fac jucării din orişice. O fată stă în poarta unei căsuțe de țară. Aşteaptă. Pe cine? A fost sedusă? N-a fost sedusă? Directorul vede o gaură în covor. Suspină. Nevasta lui, trecându-şi degetele prin părul încă bogat, se gândeşte… Şi aşa mai departe. Mâini fluturate, şovăieli la colțuri de stradă, cineva care aruncă o țigară pe jos – toate sunt pretexte pentru poveşti. Dar care e povestea cea adevărată? Pe aceea nu o ştiu. Iată de ce îmi țin frazele agățate, cum se țin hainele în dulap aşteptând să le poarte cineva. Şi, aşteptând astfel, cugetând astfel, însemnând un lucru, apoi altul, rămân în afara vieții. Mă va lua vântul, cum ar sufla o albină de pe o floarea-soarelui. Filozofia mea, din ce în ce mai bogată, izvorăşte în fiece clipă şi se îndreaptă iute ca argintul-viu, în zece direcții deodată. Louis însă, cu privirea lui pătimaşă, dar sever din fire, şi-a format, în camera de la mansardă sau la el în birou, concluzii neclintite asupra adevăratei naturi a lucrurilor pe care trebuie să le ştim.

— Îmi rupe firul pe care încerc să-l țes, spuse Louis. Râsul vostru mi-l rupe, nepăsarea voastră, frumusețea voastră. Mi

l-a rupt cândva Jinny, când m-a sărutat în grădină, cu mulți ani în urmă. L-au rupt, la şcoală, băieții lăudăroşi care îşi băteau joc de accentul meu australian. „Sensul acesta este", îmi spun; dar îndată tresar, lovit ca de o durere: zădărnicie. „Ascultă", îmi spun, „ascultă privighetoarea care cântă, în timp ce pământul e frământat de paşi, în timp ce se petrec invazii şi migrații. Crede în…" Şi deodată sunt tras cu brutalitate la o parte. Calc numai printre olane sparte şi cioburi de sticlă. Cad tot felul de lumini, făcând să apară pete ciudate pe blana cunoscută a leopardului. Clipa asta de împăcare, clipa în care ne întrunim cu toții, clipa asta de înserare, cu vin şi cu frunze fremătătoare, cu tineri care se apropie dinspre râu, îmbrăcați în tricouri albe şi purtând perne în brațe, mi-o întunecă umbra temnițelor, şi a torturilor, şi a infamiilor impuse omului de către om. Simțurile îmi sunt atât de imperfecte, încât nu sunt în stare să ascundă sub un singur înveliş purpuriu învinuirile grave pe care cugetul meu le acumulează împotriva noastră, a oamenilor, chiar şi acum când suntem reuniți aici. Mă întreb ce soluție e de găsit. Ce punte de legătură? Cum să adun toate aspectele orbitoare, rătăcitoare, pe un singur fir drept care să lege totul laolaltă? Acestea îmi sunt gândurile, în vreme ce vă uitați, cu puțină maliție, la buzele mele strânse, la obrajii mei supți şi la veşnica mea încruntare.

Dar v-aş ruga să-mi priviți şi bastonul, şi haina. Stăpânesc acum o masă de lucru din mahon masiv, într-un birou cu pereții plini de hărți. Navele noastre au dobândit o reputație demnă de invidiat datorită cabinelor atât de luxoase. Pe vapoarele noastre avem bazine de înot şi săli de gimnastică. Port o vestă albă sub haină şi consult o agendă înainte de a stabili o întâlnire.

Acestea sunt metodele ironice, ghiduşiile cu care sper să vă distrag atenția, ca să nu vedeți cât mi-e sufletul de fre-

mătător, de vulnerabil, cât de tânăr şi de lipsit de apărare sunt. Căci am fost şi rămân cel mai tânăr dintre voi; cel care se miră cu cea mai mare naivitate; cel care priveşte cu îngrijorare şi înţelegere tot ceea ce e neplăcut pentru ceilalţi sau îi face ridicoli – un nas mânjit cu funingine, un nasture rupt. Sufăr pentru umilinţele celorlalţi. Totuşi, sunt neîndurător, sunt neclintit ca marmura. Nu înţeleg cum vă puteţi bucura de viaţă. Micile voastre entuziasme, bucuriile copilăreşti în faţa unui ceainic care fierbe, a eşarfei cu picăţele a lui Jinny când se înfioară de o adiere şi pluteşte ca o pânză de păianjen, sunt pentru mine ca bucata de mătase aruncată între coarnele taurului furios. Vă condamn – şi totuşi inima către voi mă trage. Aş trece cu voi şi prin focul gheenei. Dar mai fericit sunt singur. Îmi place luxul veşmintelor de aur şi purpură. Şi totuşi, prefer să mă uit şi să văd acoperişurile cu pisici care îşi freacă de hornurile crăpate spinările murdare; să văd ferestre sparte; şi să aud dangătul răguşit al clopotelor din turla de cărămidă a vreunei biserici.

— Mă uit la ceea ce îmi stă dinainte, spuse Jinny. Eşarfa mea, cu picăţele de culoarea vinului. Un pahar. Un borcan cu muştar. O floare. Îmi place tot ce poate fi atins, ce poate fi gustat. Îmi place ploaia, când se preface în ninsoare şi devine palpabilă. Fiind năvalnică şi mult mai curajoasă decât voi, nu-mi domolesc frumuseţea, coborând-o în mediocritate ca să mă pun la adăpost de suferinţă. Înghit frumosul pe de-a-ntregul. Ştiu că e făcut din carne, din substanţă vie. Închipuirea mea e închipuirea trupului. Viziunile mele nu sunt fin lucrate, şi albe, şi pure ca ale lui Louis. Nu-mi plac, Louis, pisicile jigărite şi hornurile crăpate. Frumuseţea prăpădită care e de văzut pe acoperişurile tale îmi repugnă. Bărbaţi şi femei în uniformă, cu peruci şi cu robă, cu gambetă sau cu tricouri de tenis frumos răscroite la gât, nesfârşita diversitate a veşmintelor femeieşti (observ întotdeauna

îmbrăcămintea tuturor), toate mă încântă. Mă las dusă de vârtejul lor, în tot felul de încăperi, în săli mari, aici, dincolo, pretutindeni, oriunde se duc şi ei. Omul acela ridică piciorul calului ca să-i cerceteze copita. Celălalt tot închide sertarele în care se află colecția lui particulară. Nu sunt niciodată singură. Sunt înconjurată de un regiment de semeni. Cred că mama se lua după sunetul tobei, cred că tata a ascultat chemarea mării. Sunt ca un cățeluş care merge pe stradă în urma fanfarei militare, dar se opreşte să miroasă cine ştie ce pată de la rădăcina unui copac, apoi deodată o ia la goană, trecând strada, pe urmele unei amărâte de corcituri, şi pe urmă stă cu lăbuța ridicată dinaintea unei măcelării de unde vine un miros ademenitor. Drumurile mele m-au dus în locuri ciudate. Nenumărați bărbați s-au desprins de lângă zid şi au venit spre mine. N-am decât să ridic mâna, şi ei vin, ca săgeata, la locul de întâlnire: poate un loc la balcon, poate un magazin la colțul străzii. Chinurile, dezacordurile vieților noastre pentru mine au fost rezolvate, seară de seară, uneori prin simpla atingere a unei mâini sub fața de masă, la vremea cinei – trupul devenindu-mi atât de fluid, încât, la atingerea mâinii, era ca o picătură plină care sporeşte, tremură, aruncă sclipiri de lumină şi se desprinde apoi, în plin extaz.

Am stat dinaintea oglinzii, aşa cum stai tu la masa de lucru adunând cifre. Astfel, dinaintea oglinzii din templul care era camera mea de dormit, mi-am judecat nasul, şi bărbia, şi buzele care se deschid prea mult, lăsând să se vadă gingiile. Am privit. Am observat. Am ales ce mi se potrivea; care galben sau care alb anume, care luciu sau paloare, care linie rotunjită sau dreaptă. Cu unii sunt nestatornică, rigidă cu alții, dură ca un țurțur de gheață argintiu sau fierbinte ca o flacără aurie. M-am năpustit cu patimă până la limita la care-mi îngăduia să ajung omenescul meu pripon. Când stătea acolo în colț, cămaşa lui era albă; pe urmă s-a făcut

purpurie; flacăra şi fumul ne-au învăluit cu totul; după o conflagrație mistuitoare (cu toate că, în vreme ce stăteam pe covorul din fața căminului, glasurile noastre erau abia şoptite, murmurându-şi toate tainele inimii ca în ghiocul unei scoici, aşa încât nimeni să nu se audă în casa adormită, iar eu am auzit odată cum se mişcă pe dincolo bucătăreasa, şi odată am crezut amândoi că bătaia ceasului e zgomot de paşi), ne-am prefăcut în cenuşă, fără să lăsăm vreo urmă, nici oase neatinse de foc, nici şuvițe de păr păstrate în medalioane, nimic din ceea ce rămâne în urma apropierilor voastre. Încep să încărunțesc; să nu mai fiu ceea ce eram: dar mă uit la chipul meu, stând dinaintea oglinzii în plină lumină, şi îmi observ cu mare atenție nasul, şi bărbia, şi gura care se deschide prea mult. Lăsând să se vadă gingiile. Dar nu mi-e teamă.

— Pe drumul de la gară erau stâlpi, spuse Rhoda, şi copaci care nu-şi scuturaseră încă frunza. Frunzişul ar fi putut să mă ascundă. Dar n-am vrut să mă ascund. Am mers drept către voi, fără să mai fac ocoluri ca să evit şocul întâlnirii, aşa cum obişnuiam. Toate astea numai pentru că mi-am învățat trupul să folosească un anume subterfugiu. Pe dinăuntru nu m-am educat: mă tem de voi, vă urăsc, vă iubesc, vă invidiez şi vă disprețuiesc, dar nu sunt niciodată bucuroasă când e vorba să mă întâlnesc cu voi. Venind de la gară şi refuzând să accept adăpostul copacilor şi al stâlpilor, mi-am dat seama de la distanță, de îndată ce v-am zărit mantalele de ploaie şi umbrelele, că sunteți fixați într-o substanță făcută din nenumărate momente petrecute împreună; sunteți angajați în viață, ați adoptat o atitudine, aveți copii, autoritate, inimă, dragoste, relații. Pe când eu nu am nimic. Nici măcar chip.

În sala asta de mese, voi vedeți coarne de cerb şi pahare, solnițe, pete galbene pe fața de masă. „Chelner!“ strigă Bernard. „Pâine!“ spune Susan. Şi chelnerul vine. Aduce pâine.

Dar eu mă uit la marginea ceştii cum m-aş uita la un munte şi văd numai fragmente din coarnele de cerb şi mai văd, cu mirare şi cu groază, cum luceşte urciorul de pe masă, ca o spărtură făcută în beznă. Glasurile voastre îmi sună ca trosnetul copacilor în pădure. Şi chipurile voastre făcute din proeminențe şi din adâncituri… Cât de frumoşi sunteți, aşa cum stați nemişcați în depărtare, rezemați în miez de noapte de împrejmuirea vreunui scuar! Îndărătul vostru se arcuieşte spuma valurilor, şi pescarii de la marginea lumii îşi desfăşoară năvoadele şi le aruncă în mare. O adiere de vânt răsfiră frunzele din vârful unor copaci bătrâni. (Totuşi, ne aflăm la Hampton Court.) Cu strigătele lor stridente, papagalii sparg liniştea densă a junglei. (Aici se urnesc din loc tramvaiele.) Rândunica îşi înmoaie aripa în iaz, la miez de noapte. (Aici, stăm de vorbă.) Acesta e globul pe care încerc să-l țin în mâini, acum când ne aflăm aici, laolaltă. Astfel trebuie să îndur supliciul de a mă afla la Hampton Court, la ora şapte şi jumătate fix.

Dar, de vreme ce am nevoie de chiflele de aici, şi de paharul cu vin, şi de vreme ce chipurile voastre cu proeminențe şi cu adâncituri sunt atât de frumoase, aşa cum frumoasă îmi pare şi fața de masă cu petele ei galbene, şi de vreme ce sunt departe de a putea să mă desfăşor în cercuri de înțelegere din ce în ce mai largi, aşa încât să pot cuprinde întregul univers (cum visez noaptea, când patul pluteşte, suspendat în aer, şi când cad de pe marginea lumii), trebuie să trec prin mascarada detaliilor de viață ale fiecăruia dintre voi. Tresar când mă asaltați cu poveşti despre copiii voştri, despre poeziile voastre, despre degerăturile voastre sau despre orice altceva din ceea ce faceți sau îndurați. Dar nu mă las amăgită. După toate solicitările, ba într-o direcție, ba într-alta, după asalturile şi cercetările voastre, voi cădea prin pânza subțire, voi cădea singură în abisuri de foc. Şi nu-mi veți

sări în ajutor. Mai cruzi decât călăii din vremurile de demult, mă veți lăsa să cad şi, după ce mă voi fi prăbuşit, mă veți sfâşia în bucăți. Totuşi, sunt clipe când zidurile sufletului se subțiază, când nimic nu rămâne neabsorbit, şi atunci îmi închipui că am fi în stare să umflăm un balon atât de mare, încât soarele să răsară şi să apună înăuntrul lui, şi că am putea să luăm albastrul de la amiază şi bezna din miez de noapte şi am putea fi azvârliți departe, sloboziți din clipa şi din locul de acum.

— Strop după strop, spuse Bernard, se scurge tăcerea. Se formează pe acoperişul minții şi cade jos de tot în apa iazurilor. Singur pe vecie, singur, singur – auzi cum picură liniştea şi cum cercurile stârnite de ea aleargă până la marginile cele mai depărtate. Plin şi sătul, bine înfipt în mulțumirea mea de om, ajuns în miezul vieții, eu, Bernard, pe care singurătatea îl distruge, las să picure tăcerea, strop după strop.

Dar acum tăcerea îmi roade fața, îmi topeşte nasul, aşa cum ploaia topeşte nasul omului de zăpadă din curte. În vreme ce tăcerea picură, mă topesc cu totul, rămân fără chip şi abia mai pot fi deosebit de ceilalți. Dar n-are importanță. Ce are oare importanță? Am mâncat bine. Peştele, cotletele de vițel şi vinul au tocit dinții tăioşi ai egoismului. Teama s-a domolit. Celui mai vanitos dintre noi – Louis, poate – nu-i pasă ce cred oamenii despre ei. Chinurile sufleteşti ale lui Neville s-au potolit şi ele. Să le meargă celorlalți din plin – iată ce gândeşte el. Susan aude suflarea tuturor copiilor ei cufundați în somn. „Nani, nani“, murmură ea. Rhoda şi-a legănat corăbiile, ducându-le până la mal. Nu-i mai pasă dacă unele s-or fi scufundat sau dacă stau toate ancorate. Suntem gata să ținem seama de orice propunere dezinteresată pe care ne-ar prezenta-o viața. Acum mă gândesc că pământul nu e decât o pietricică desprinsă din soare, iar în spațiile interplanetare nu există nicăieri viață.

— În tăcerea asta, spuse Susan, parcă n-ar mai putea nici frunza să cadă, nici pasărea să zboare.

— Ca şi cum s-ar fi întâmplat un miracol, spuse Jinny, şi ar fi oprit viaţa în loc, aici şi acum.

— Ca şi cum existenţa noastră, spuse Rhoda, s-ar încheia în clipa aceasta.

— Dar ascultaţi, spuse Louis, cum vuieşte universul, mişcându-se prin genunile spaţiului necuprins. Fâşia neînsemnată a istoriei a pierit de mult, cu regii şi reginele noastre. Nu mai existăm. A pierit întreaga noastră civilizaţie, cu Nil cu tot. A pierit orice urmă de viaţă. Ca nişte picături separate, ne-am topit, ne-am stins, ne-am cufundat în hăul timpului, în întuneric.

— Tăcerea se scurge, picătură cu picătură, spuse Bernard. Dar ascultaţi acum ticăitul ceasului şi vuietul automobilelor. Viaţa ne-a chemat din nou. Adineauri, când am trecut pe lângă ea, am auzit o clipă cum urla vântul în bezna fără de margini. Acum aud ceasornicul şi automobilele. Am ajuns la ţărm; suntem iar pe pământ; stăm aşezaţi toţi şase în jurul unei mese. Ideea că am nas m-a adus înapoi la viaţă. Mă îndrept şi strig: „La luptă!“, amintindu-mi de forma nasului meu şi, plin de spirit combativ, bat cu lingura în masă.

— Să ne opunem haosului fără margini şi imbecilităţii amorfe, spuse Neville. Soldatul care face dragoste cu o bonă îndărătul unui copac e mai demn de admirat decât toate stelele. Totuşi, se iveşte uneori pe cerul senin câte o stea pâlpâitoare, care mă face să cred că universul e frumos, iar noi – nişte târâtoare ale căror pofte distrug până şi frumuseţea copacilor.

— Totuşi, Louis, spuse Rhoda, cât de scurt e răstimpul tăcerii! Au şi început să-şi pună şervetul, netezindu-l, lângă farfurie. „Cine mai vine?“, se întreabă Jinny. Dar Neville suspină, amintindu-şi că Percival n-o să mai vină niciodată.

Jinny şi-a scos oglinda din geantă. Examinându-şi figura ca un actor, îşi plimbă pămătuful de pudră de-a lungul nasului şi, după o clipă de chibzuire, dă buzelor exact nuanța de roşu care li se potriveşte. Susan, căreia astfel de pregătiri îi stârnesc mânie şi teamă, îşi încheie şi îşi descheie nasturele de sus al hainei. Pentru ce se pregăteşte oare Jinny? Pentru orice – pentru altceva.

— Ei îşi spun că a venit vremea plecării, spuse Louis. Că mai sunt încă în putere. Că profilul lor se va desena pe fondul întunecat al infinitului. Nu-şi încheie frazele. Îşi spun întruna că a venit vremea să plecăm. Că se vor închide porțile grădinilor. Iar noi doi, Rhoda, prinşi în talazul lor, vom rămâne, poate, puțin mai în urmă.

— Da, ca doi conspiratori care au ceva de şoptit, spuse Rhoda.

— Se ştie, şi eu nu mă îndoiesc de autenticitatea faptului, spuse Bernard, că aici, pe drumul pe care mergem acum, un rege, trecând călare, a căzut fiindcă s-a împiedicat de muşuroiul unei cârtițe. Dar cât de ciudat mi se pare să opunem vârtejurilor adânci ale spațiilor infinite o siluetă măruntă cu un ceainic pe creştet! Astfel ne redobândim pe loc credința în realitatea făpturilor omeneşti – dar nu şi credința în ceea ce îşi aşază pe creştet! Trecutul Angliei noastre – o fărâmă de lumină. Aşadar, oamenii îşi pun ceainic pe cap şi declară: „Eu sunt rege!“ Nu, încerc, în vreme ce umblăm, să-mi recapăt noțiunea timpului, dar întunericul fără de sfârşit mi-a năvălit în ochi şi m-a făcut că mă rătăcesc. Palatul acesta pare uşor ca un nor oprit o clipă în trecerea lui pe cer. Am încercat să folosesc un truc; am aşezat regii pe tron, unul după altul, cu coroanele pe cap. Iar noi, care umblăm cot la cot, toți şase, ce înfruntăm oare cu întâmplătoarea noastră pâlpâire de lumină, pe care o numim creier şi simțire? Cum putem opune rezistență şuvoiului? Există ceva

care să aibă permanență? Viețile noastre se scurg şi ele, neidentificate, pe firul şuvoiului, pe căi lipsite de lumină, pe lângă cărarea timpului. Într-o zi, Neville mi-a aruncat în față un poem. Simțindu-mă cuprins deodată de sentimentul nemuririi, am exclamat: „Ştiu şi eu ce ştia Shakespeare!“ Dar asta a trecut.

— Fără noimă, în mod ridicol, spuse Neville, timpul se întoarce, în vreme ce ne plimbăm împreună. A fost destul, pentru a aduce timpul înapoi, să apară un câine cu mersul țanțoş. Mecanismul funcționează. Timpul şi-a lăsat urmele pe portalul acesta. Trei sute de ani par acum mai cuprinzători decât o singură clipă care a trecut pe lângă câinele acela. Regele William, cu peruca pe cap, încalecă, iar doamnele de la Curte mătură iarba cu fustele lor brodate. În timp ce ne plimbăm, încep să fiu convins că soarta Europei are o importanță şi că – oricât ar părea de ridicol – aceasta s-a hotărât la bătălia de la Blenheim. Da, declar pe când trecem pe sub portal, percep clipa prezentă. Sunt din nou un supus al regelui George.

— În vreme ce înaintăm pe stradă, spuse Louis, eu uşor rezemat de Jinny, Bernard braț la braț cu Neville şi Susan cu mâna într-a mea, e greu să nu ne vină să plângem când ne zicem copilaşi, rugându-ne Domnului să ne ocrotească somnul. E înduioşător să cântăm împreună, cu mâinile împreunate, temându-ne de întuneric, în timp ce domnişoara Curry ne acompaniază la armoniu.

— Grilajul de fier s-a retras, spuse Jinny. Dinții timpului nu mai sfâşie. Am triumfat asupra genunilor dintre stele, datorită roşului de buze, pudrei, batistelor fine.

— Nu-mi pasă a cui e mâna, spuse Susan. Am apucat-o şi, fie a cui o fi, o țin strâns, cu dragoste, cu ură.

— Ne cuprinde o stare de calm rupt de materie, spuse Rhoda. Ne bucurăm de răgazul acesta (nu se întâmplă deseori

să nu fim copleşiţi de spaime), în care pereţii sufletului au devenit străvezii. Palatul lui Wren alcătuieşte un dreptunghi – aşa cum îl alcătuia cvartetul acela care cânta pentru oamenii din sală, oamenii aceia aruncaţi pe ţărm şi neatinşi de ape. Un pătrat e aşezat peste dreptunghi, iar noi spunem: „Acesta e locaşul nostru. Structura lui e vizibilă acum. Foarte puţin spaţiu a rămas pe dinafară".

— Garoafa roşie, spuse Bernard, garoafa roşie care stătea în vas, pe masa din restaurantul unde am avut întâlnire cu Percival, e acum o plantă cu şase flori – făcută din şase vieţi deosebite.

— O lumină ciudată, spuse Louis, care se vede printre copaci.

— Alcătuită cu multă trudă, îndurând multe lovituri, spuse Jinny.

— Căsătorie, moarte, călătorii, prietenie, spuse Bernard; la oraş şi la ţară; copii şi toate celelalte; un corp cu multe faţete, tăiat din masa întunericului; o floare cu nenumărate petale. Să ne oprim o clipă în loc; să vedem ce am realizat. Lumina aceea să-şi arunce văpaia asupra copacilor. O viaţă. Iat-o. A trecut. S-a stins.

— Acum se îndepărtează, spuse Louis. Bernard cu Susan. Neville cu Jinny. Eu, tu şi Rhoda ne oprim o clipă lângă urna asta de piatră. Ce cântec vom auzi acum, după ce perechile acestea au plecat spre crânguri, după ce Jinny, întinzând mâna înmănuşată, se preface că o interesează nuferii: „Viaţa mea ruinată, viaţa mea irosită degeaba"? Neville, pe malul lacului în care cade lumina lunii, ia într-a lui mâna mică a lui Jinny, cu unghii roşii ca vişina, şi spune: „Iubire, iubire" – iar ea răspunde, îngânându-l ca pasărea: „Iubire, iubire". Dar ce cântec auzim oare noi doi?

— Se topesc în zare îndepărtându-se către lac, spuse Rhoda. Se strecoară peste întinderea de iarbă, cu mişcări

furişate, dar siguri pe ei, ca şi cum ar cere de la mila noastră privilegiul cel vechi: să nu fie tulburaţi. Mareea sufletului, stăvilită o clipă, se îndreaptă acum într-acolo. N-au încotro: trebuie să ne părăsească. Întunericul le-a înghiţit trupurile. Ce cântec se aude? De bufniţă, de privighetoare, de pitulice? Se aude sirena unui vapor; pe şina tramvaiului se aprind scântei de lumină; copacii se înclină cu gravitate şi se îndoaie spre pământ. O boltă de lumină stă deasupra Londrei. Iată o femeie bătrână care se întoarce spre casă, cu pas liniştit, şi un bărbat, pescar întârziat, coborând pe dig cu undiţa în mână. Nu trebuie să ne scape nici un sunet, nici o mişcare.

— O pasăre zboară către cuibul ei, spuse Louis. Amurgul îşi deschide larg ochii şi înainte de culcare se mai uită o dată, în grabă, la tufişuri. Cum să cuprindem într-o formă unică mesajele neclare şi complexe pe care ni le trimit toate acestea, şi nu numai ele, dar şi atâtea suflete plecate de pe lumea asta, băieţi şi fete, bărbaţi şi femei care s-au petrecut pe aici, sub domnia unui rege sau a altuia?

— A căzut o greutate în noapte, spuse Rhoda, şi greutatea trage noaptea după ea. Fiecare pom e împovărat cu o umbră care nu e umbra lui, ascunsă îndărătul trunchiului. Auzim un răpăit de tobe pe acoperişurile unui oraş în plin post, când turcii sunt înfometaţi şi neliniştiţi. Îl auzim strigând, cu glasuri pătrunzătoare ca mugetul cerbului: „Deschideţi! Deschideţi!“ Auzim cum scârţâie roţile tramvaielor şi vedem cum ţâşnesc scântei de lumină din şinele de metal. Auzim foşnet de fagi şi de mesteceni care îşi ridică ramurile spre cer, ca şi cum, lăsând să-i alunece de pe trup veşmântul de noapte, veşmântul de mătase, mireasa ar sta în pragul porţii strigând: „Deschide! Deschide!“

— Totul pare plin de viaţă, spuse Louis. În noaptea asta nu aud nici un zvon de moarte. S-ar părea că prostia de pe chipul bărbatului şi semnele de bătrâneţe de pe chipul femeii

sunt destul de puternice pentru a rezista incantației şi a lăsa cale liberă morții. Dar unde e moartea, în noaptea asta? Tot ce e imperfect, tot ce e inutilizabil, tot ce e risipit ici şi colo e acum ca un pumn de cioburi integrate în valurile albastre tivite cu roşu care, năvălind pe țărm, încărcate cu peşti, ni se sparg la picioare.

— De ne-am putea înălța amândoi să vedem lumea de acolo, de sus, spuse Rhoda, de-am putea să rupem legătura cu orice punct de sprijin! Dar pe tine te tulbură sunetul admirativ – de laudă sau de râs; iar eu mă indignez la orice afirmație a semenilor mei, fie că au sau nu dreptate ori că ar căuta un compromis – şi nu mai am încredere decât în singurătate şi în soarta cea năprasnică. Aşa că nu putem sta alături, noi doi.

— Ne despărțim pentru totdeauna, spuse Louis. Am renunțat să ne îmbrățişăm printre ferigi, am renunțat la dragoste pe marginea lacului. Am rămas lângă urna de piatră, ca doi conspiratori care s-au tras la o parte pentru a-şi împărtăşi o taină. Dar iată: în vreme ce stăm aici, se naşte o unduire în zare. Năvodul e tras tot mai sus. Ajunge la suprafață. Peşti argintii se zbat, spărgând oglinda apei. Unii sar, unii plesnesc din coadă. Toți suntem aduşi la mal. Viața îşi rostogoleşte captura în iarbă. Câțiva oameni se îndreaptă spre noi. Bărbați, femei? Mai stau încă învăluiți în faldurile lungi ale valurilor din care se înalță şi care îi fac să semene unii cu alții.

— Acum, spuse Rhoda, când trec de linia copacilor, îşi recapătă înfățişarea firească. Nu sunt decât bărbați şi femei. Impresia de minune şi sentimentul de venerație se pierd când se desprind din faldurile valului curgător. Nu mai stârnesc decât milă, acum când păşesc cu toții în lumina lunii, ca ultimii supraviețuitori ai unei armate, reprezentanții noştri care se duc în fiecare noapte la luptă (aici sau în Grecia) şi se întorc tot noaptea cu răni pe trup şi cu chipul răvăşit.

Cade din nou lumina asupra lor. Li se văd figurile. Sunt Susan şi Bernard, Jinny şi Neville, pe care îi cunoaştem. Cum se reduce totul la proporții nesemnificative! Cum s-a ofilit totul! Cât de umilitor! Mă cutremur iar de vechiul fior de ură şi de groază, când mă simt țintuită locului, prinsă în ghearele căngilor aruncate asupra noastră: saluturi, formule de recunoaştere, strângeri de mână, priviri cercetătoare. Totuşi, îmi strămută hotărârea de îndată ce îi aud rostind câteva cuvinte, cu intonație cunoscută, spunând mereu altceva decât ce mă aştept să aud, şi de îndată ce încep să-şi mişte mâinile, în aşa fel încât zilele de demult răsar din nou din întuneric.

— Parcă ar fi o lumină care pâlpâie şi joacă dinaintea ochilor, spuse Louis. Iluzia vine din nou odată cu ei, care se apropie acum. Se urneşte din nou talazul întrebărilor. Ce cred eu despre tine? Dar tu despre mine? Cine eşti tu? Eu cine sunt? Toate întrebările astea se zbat în jurul nostru făcându-ne să ne simțim stingheri, şi pulsul bate precipitat, şi privirile se aprind, şi o luăm iar de la început cu toată absurditatea existenței fiecăruia dintre noi, fără de care viața ar cădea la pământ şi ar pieri cu totul. S-au năpustit asupra noastră. Razele soarelui de amurg se aprind pe urna de piatră. Suntem împinşi în talazul mării violente şi nemiloase. Ajută-ne cerul să ne jucăm bine rolurile, când îi salutăm la întoarcere pe Susan şi pe Bernard, pe Neville şi pe Jinny.

— Prezența noastră a distrus ceva, spuse Bernard. O întreagă lume, poate.

— Suntem frânți, spuse Neville; abia mai putem răsufla. Ne aflăm într-o stare de pasivitate, de istovire, care ne face să nu mai dorim decât întoarcerea lângă trupul mamei de care am fost rupți. Nimic altceva nu ne-ar mulțumi, părându-ne silit şi obositor. În lumina asta, eşarfa galbenă a lui Jinny are culoarea unui fluture de noapte. Privirea lui Susan e stinsă. Siluetele noastre abia se mai deosebesc de apa râului.

Capătul aprins al unei ţigarete e singurul punct viu printre noi. Mulţumirea ne e înveşmântată în tristeţe. Ne pare rău că v-am lăsat singuri, că am sfârşit ceea ce era ţesut între noi şi că am cedat dorinţei de a stoarce, în singurătate, o sevă mai amară, o sevă mai neagră, care era şi dulce totodată. Dar acum suntem sfârşiţi.

— După ce focul nostru s-a consumat, spuse Jinny, nu mai e nimic de pus în medalioane.

— Eu, spuse Susan, ca un pui de pasăre mai casc încă ciocul, aşteptând să mai prind ceva care mi-a scăpat.

— Să mai zăbovim o clipă, spuse Bernard, înainte de a pleca. Să ne mai plimbăm pe malul aproape pustiu al râului. Se apropie ora de culcare. Oamenii s-au dus acasă. Cât de plăcut e să privim cum se aprind lămpile, dincolo de râu, în camerele de culcare ale micilor negustori! Uite, se aprinde una, apoi alta. Cât credeţi că au încasat azi? Tocmai cât să le ajungă pentru chirie, pentru lumină şi pentru hrana şi îmbrăcămintea copiilor. Nu mai mult. Lămpile aprinse în camerele de culcare ale micilor negustori ne fac să înţelegem că viaţa poate fi totuşi suportată. Se apropie ziua de sâmbătă, şi vor avea tocmai atât cu cât să-şi cumpere bilete la cinema. Poate că, înainte de a stinge lumina, se mai duc în grădină să se uite la iepurele gras ghemuit în cuşca de lemn. Îl vor mânca duminică la prânz. Apoi sting lumina. Şi adorm. Şi pentru mii de oameni somnul nu înseamnă decât căldură şi linişte şi-o joacă de o clipă cu năluca unui vis. „Am pus la cutie scrisoarea pentru ziar", îşi spune zarzavagiul. „Ce-ar fi să câştig cele cinci sute de lire pentru pronosticurile la fotbal? Şi o să mâncăm iepurele. Viaţa e plăcută. E un lucru bun. Am pus scrisoarea la cutie. O să mâncăm iepurele." Şi adoarme.

Şi tot aşa mereu. Ia ascultaţi! Se aud nişte hurducăieli, ca şi cum ar fi trase pe o linie secundară nişte vagoane de marfă.

E înlănțuirea fericită a evenimentelor care se succed în viață. Poc, poc, poc! Trebuie, trebuie, trebuie. Trebuie să mă duc, trebuie să mă trezesc, trebuie să mă scol din pat. Trebuie: vorbă cumpătată, îngăduitoare, pe care pretindem că o detestăm, dar pe care o strângem la piept, vorbă fără de care am fi pierduți. Cum preaslăvim cuvântul acesta care sună ca hurducăielile vagoanelor pe o linie secundară!

În jos pe râu, foarte departe, aud cântând un cor; e cântecul băieților lăudăroşi care se întorc în trăsuri încăpătoare, după ce şi-au petrecut ziua pe puntea unui vapor înțesat cu lume. Mai cântă şi acum aşa cum cântau în curte, în serile de iarnă, sau vara, cu ferestrele deschise, îmbătându-se şi spărgând scaune; purtau caschete şi întorceau capul toți odată, când trăsura dădea colțul. Iar eu îmi doream să fiu împreună cu ei.

Corul, unda mişcătoare şi murmurul abia desluşit al brizei ne-au împins încetişor înainte. Se desprind frânturi din făptura noastră. Ia priviți! S-a desprins ceva foarte de seamă. Nu mă mai pot ține închegat. Simt că adorm. Trebuie să plecăm, să prindem trenul, să mergem până la gară – trebuie, trebuie, trebuie. Nu suntem decât nişte trupuri care înaintează, pe drum, cot la cot.

Nu mai exist decât în tălpile pantofilor şi în muşchii obosiți ai coapselor. Parcă umblăm de ceasuri întregi. Dar încotro ne ducem? Nu-mi amintesc. Parcă aş fi un buştean care alunecă moale pe coama unei căderi de apă. Nu am dreptul să judec. Nu sunt chemat să-mi exprim părerea. Copacii şi casele se confundă în lumina sură. Ce e acolo? Un stâlp? O femeie care merge pe drum? Uite gara; şi, de-ar fi să mă calce trenul, m-aş rostogoli teafăr pe partea cealaltă a şinelor, fiindcă sunt unul, şi indivizibil. Dar ciudat este că, aşa adormit cum sunt, tot mai strâng între degetele mâinii drepte biletul de întoarcere la Waterloo.

Soarele apusese. Marea nu se mai deosebea de cer. Valurile, răsfirându-şi evantaiele până departe pe mal, strecurau umbre albe până în colţurile cele mai ascunse ale grotelor sonore, apoi, suspinând, se retrăgeau peste întinderea de nisip presărată cu pietricele.

Copacul îşi mişca ramurile, scuturând o ploaie de frunze. Iar ele se aşezară, cuminţi, fiecare pe locul unde avea să-şi aştepte lenta identificare cu pământul. Vasul spart, care captase raze de lumină purpurie, arunca acum în grădină săgeţi negre şi cenuşii. Umbre întunecate se întindeau printre tulpini. Sturzul îşi contenise cântarea. Râma se retrăsese în adăpostul ei strâmt. Din când în când, câte un pai, alb şi gol pe dinăuntru, se desprindea din cuibul vreunei păsări şi cădea în iarba întunecată, printre merele putrezite. Lumina părăsise zidul magaziei cu unelte şi o piele de şarpe atârna, fără strălucire, prinsă în cui. Toate culorile din casă îşi depăşiseră marginile. Trăsăturile de penel, precise în cursul zilei, erau acum îngroşate şi neregulate. Dulapurile şi scaunele îşi topeau culoarea într-o singură masă întunecată. Din tavan până la podea unduiau falduri lungi de beznă mişcătoare. Oglinda părea intrarea sumbră a unei grote în jurul căreia se împletesc plante agăţătoare.

Substanţa dealurilor se topise. Lumini rătăcitoare îşi plimbau pămătuful pe drumuri adânc săpate, pe drumuri nevăzute, dar nici un licăr nu se mai zărea printre dealurile cu aripi

strânse şi nici un sunet nu se auzea, afară de țipătul vreunei păsări care zbura în căutarea unui copac singuratic. Pe marginea falezei murmurul vântului care gonise printre copacii pădurii se întâlnea cu murmurul apelor care trecuseră, din ce în ce mai răcoroase, prin nenumăratele grote de cleştar din miezul oceanului.

Bezna înainta, ca şi cum văzduhul ar fi fost făcut din valuri de întuneric care copleşeau casele, dealurile, copacii, aşa cum se reped valurile mării pe lângă coastele navelor scufundate. Bezna acoperea străzile, prinzând în vârtejul ei siluete singuratice, pe care le înghițea apoi cu totul. Întunericul făcea să dispară perechile înlănțuite sub umbra compactă care şiroia din bogatul frunziş de vară al ulmilor. Întunericul îşi rostogolea valul peste drumuri de pădure năpădite de buruieni, peste întinderi de iarbă mărunt încrețite, cuprindea tufişul spinos şi găoacea goală de melc care zăcea la picioarele tufişului. Întunericul suia în goană povârnişul pustiu al dealurilor, ajungând până sus, pe culmile de munte roase şi tocite de vreme, unde zăpada şi-a făcut sălaş pe stânca dură, stăruind acolo chiar şi când valea e plină cu pârâiaşe zglobii şi cu viță bogată, şi când fetele, stând în cerdacuri, se uită în sus spre zăpadă, umbrindu-şi fața cu evantaiul. Întunericul cuprinse şi culmile acelea.

— Acum să facem încheierea, spuse Bernard. Să-ți explic sensul vieții mele. De vreme ce nu ne cunoaștem (cu toate că, pare-mi-se, ne-am întâlnit cândva pe un vapor ce se îndrepta spre Africa), putem vorbi liber. Mă stăpânește în clipa de față iluzia a ceva bine închegat, complet, care posedă formă sferică, pondere și profunzime. De-aș putea, ți-aș înmâna-o în întregime. Aș culege-o ca pe un ciorchine de struguri. Și ți-aș spune: „Ia-o. E viața mea".

Dar, din nefericire, tu nu vezi ceea ce văd eu (această sferă plină cu personaje). Mă vezi pe mine la o masă, în fața ta. Un bărbat cam greoi, cam trecut, cu tâmple încărunțite. Vezi că iau șervetul și îl despăturesc; îmi torn un pahar cu vin; în spatele meu se deschide ușa. Intră alți oameni. Dar, pentru a te putea face să înțelegi, pentru a-ți putea oferi viața mea, trebuie să-ți spun o poveste; și sunt atâtea povești de spus! Povești din copilărie, de la școală, povești de dragoste, despre căsătorie, despre moarte, și câte și mai câte. Și nici una dintre ele nu e adevărată. Totuși, ne spunem povești așa cum își spun copiii, și, pentru a le împodobi, facem fraze, fraze ridicole, umflate, căutate. Ce sătul sunt de povești, ce sătul sunt de frazele care cad frumos, cu toate patru labele pe pământ! Dar cât mă feresc și de schemele de viață alcătuite pe jumătate de pagină, într-un carnet de însemnări! Încep să tânjesc după limbajul simplu și exclusiv, ca acela

folosit de îndrăgostiți: cuvinte incomplete, nearticulate, evocând zgomotul paşilor pe caldarâm. Încep să caut o schemă mai potrivită cu momentele de umilință şi de triumf care, fără doar şi poate, se ivesc la răstimpuri. Stau întins pe spate, la margine de drum, pe vreme de furtună; a plouat, apoi nori imenşi au năpădit cerul, mănunchiuri de nori zdrențuiți. Ceea ce mă încântă la o astfel de privelişte e înălțimea la care se petrece spectacolul, cu învălmăşeala, nepăsarea şi violența lui. Nori imenşi, mereu alții, în neîncetată mişcare; mese de culoarea pucioasei, îngrămădite una peste alta, tot mai sus, trase, fărâmițate şi pierdute, iar eu, mărunt, uitat la margine de drum. Atunci nu văd nici o urmă de poveste ori de schemă.

Dar, în vreme ce mâncăm, hai să răsfoim întâmplările, aşa cum răsfoiesc copiii paginile unui album cu poze; şi bona spune, arătând cu degetul: „Asta e o vacă. Asta e o barcă". Să întoarcem paginile, iar eu, spre desfătarea ta, voi adăuga pe margine câte un comentariu.

La început era camera pentru copii, cu ferestre care dădeau într-o grădină; îndărătul grădinii era marea. Vedeam cum se luminează din ce în ce mai mult câte un obiect din cameră – să zicem mânerul de alamă al dulapului. Apoi doamna Constable ridica buretele sus deasupra capului meu şi îl storcea, stârnind senzații săgetătoare, spre dreapta, spre stânga, de-a lungul şirei spinării. Tot aşa, câtă vreme vom trăi, ne vor pătrunde senzații săgetătoare, fie că ne lovim de o masă ori de un scaun, fie că atingem o femeie, fie că ne plimbăm într-o grădină sau bem un vin ca acesta. Uneori, când trec pe lângă o căsuță luminată în care s-a născut un copil, îmi vine să-i implor pe cei mari să nu stoarcă buretele deasupra trupului fraged. Apoi a fost grădina cu boltă de viță care părea să cuprindă tot ce se află pe lume; erau florile ca nişte scântei aprinse în frunzişul adânc; şi un şobolan

mort mâncat de viermi sub o frunză de revent; şi muştele care bâzâiau necontenit pe tavanul camerei noastre; şi atâtea farfurii cu nevinovate felii de pâine cu unt. Toate lucrurile acestea se petrec într-o clipită, dar stăruie pe vecie. Apar siluete în depărtare. Se ivesc venind repede pe după colţ. „Bună dimineaţa“, spune cineva. „Uite-o pe Jinny. Uite-l pe Neville. Uite-l pe Louis, cu pantaloni de flanel cenuşii şi cureaua prinsă într-o cataramă înfăţişând un şarpe. Uite-o şi pe Rhoda.“ Rhoda avea o găleată în care legăna petale de flori albe. Susan a plâns în ziua în care eram în magazia de unelte cu Neville. Şi atunci am simţit cum mi se topeşte nepăsarea. Neville nu s-a topit. „Iată de ce“, mi-am spus, „Neville e Neville, iar eu nu sunt Neville.“ Minunată descoperire! Susan plângea; am alergat după ea. Când i-am văzut batista udă şi spinarea care i se ridica şi cobora ca mânerul unei pompe, când hohotea de plâns după ceea ce îi fusese refuzat, am simţit că mi se frânge inima. „Povara asta e prea grea!“ am spus, aşezându-mă lângă ea, printre rădăcinile tari ca oasele unui schelet. Atunci mi-am dat seama, întâia oară, că există duşmani care sunt mereu alţii, dar care ne stau mereu prin preajmă; mi-am dat seama de forţele împotriva cărora luptăm. E de neînchipuit să te laşi dus, cu desăvârşire pasiv. „Asta e calea ta, lume“, spui, „dar o am şi eu pe a mea“. Aşa că am strigat: „Hai să pornim în explorare!“ şi am sărit în picioare, am coborât în goană panta dealului, cu Susan, şi l-am văzut pe grăjdar bocănind prin curte cu ghetele lui mari. Dincolo de adâncul frunzişului, grădinarii curăţau peluzele cu mături mari. Doamna aceea stătea şi scria. Străpuns, înţepenit ca de moarte, m-am gândit: „N-am nici o putere asupra măturatului. Oamenii aceia mătură şi tot mătură. N-am nici o putere asupra doamnei care scrie. Nu mă pot amesteca“. E ciudat că nu poţi opri grădinarii să mături, nici pe doamne nu le poţi urni de pe locul lor.

Aşa au rămas pentru tot restul vieţii mele. Ca şi cum cineva s-ar trezi în mijlocul pietrelor de la Stonehenge, înconjurat de uriaşi de granit: duşmani, prezenţe fixe în jur. Apoi un porumbel sălbatic şi-a luat zborul dintre copaci. Şi eu, îndrăgostit pentru prima oară în viaţă, am făcut o frază – un poem despre porumbelul sălbatic – am făcut o frază, una singură, fiindcă dintr-odată în minte mi s-a deschis o fereastră, o transparenţă bruscă prin care se zăreşte totul. Apoi iar pâine cu unt şi iar muşte bâzâind pe tavanul camerei, pe suprafaţa căruia tremurau insule de lumină, unduitoare, opalescente, în timp ce degetele ascuţite ale lămpii picurau iazuri albastre pe colţul căminului. Zi de zi observam imaginile astea, în vreme ce îmi beam ceaiul.

Dar nu semănăm unul cu altul. Ceara virginală care ne învăluia şira spinării s-a topit, luând forme deosebite la fiecare dintre noi. Răsuflarea grea a valetului care-i făcea curte slujnicei printre tufişurile de coacăze; omul ucis care zăcea în şanţ; mărul ţeapăn sub lumina lunii; şobolanul mort în care colcăiau viermii; candelabrul din care se prelingeau umbre albăstrii… Fiecare dintre lucrurile acestea a însemnat pe învelişul nostru de ceară alte dungi, alte pete. Pe Louis îl dezgustă viaţa trupului; pe Rhoda, cruzimea noastră; Susan, când poseda un bun, nu suporta să-l împartă; Neville dorea ordine; Jinny, iubire. Şi aşa mai departe. Am suferit cumplit când am devenit făpturi separate.

Totuşi, am fost ferit de simţiri excesive şi am supravieţuit multora dintre prietenii mei. M-am cam îngrăşat; părul mi-a încărunţit; şi aş spune că hainele îmi sunt roase la piept fiindcă îmi place să privesc panorama vieţii nu de pe acoperiş, ci de la fereastra etajului trei; şi nu mă interesează ce anume spune o femeie unui bărbat, chiar dacă bărbatul acela sunt eu însumi. Aşadar, cum aş fi fost bruftuluit la şcoală? Cum ar fi putut ei să-mi facă viaţa amară? Directorul intra

în capelă cu mersul lui legănat, parcă ar fi umblat pe puntea unui vas de luptă scuturat de furtună strigându-şi comenzile prin pâlnia unui megafon – fiindcă oamenii care dețin autoritatea sunt întotdeauna melodramatici. Nu-l uram, ca Neville, nici nu-l respectam, ca Louis. Îmi notam observațiile în vreme ce ne aflam cu toții în capelă. Erau acolo coloane, şi umbre, monumente funerare, şi băieți care se încăierau pe tăcute şi schimbau între ei timbre, ascunzându-le îndărătul cărților de rugăciune. Se auzea scârțâitul unei pompe ruginite; şi glasul tunător al directorului care vorbea despre nemurire şi despre comportarea noastră de bărbați în toată firea. Iar Percival îşi scărpina piciorul. Eu luam nopțile pentru poveştile mele. Desenam portrete pe marginea foilor din carnetul de însemnări, şi în felul acesta mă rupeam tot mai mult de ceilalți. Iată câteva dintre imaginile pe care le-am înregistrat.

În clipa aceea, Percival stătea în capelă cu privirea ațintită drept înainte. Avea un gest al lui; se lovea cu palma peste ceafă. Gesturile lui erau întotdeauna remarcabile. Ne loveam şi noi cu palma peste ceafa, dar nu ca el. Avea genul acela de frumusețe care se păzeşte singură de orice mângâiere. Cum gândirea lui nu era deloc precoce, citea fără comentariu personal orice era scris pentru edificarea noastră. Sublima lui candoare (e firesc să mi se prezinte acum în minte cuvinte de origine latină), care în nenumărate rânduri l-a ferit şi de umilințe şi de josnicia oamenilor, îl făcea să ia drept ideal de frumusețe feminină codițele blonde ale lui Lucy şi obrajii ei îmbujorați. Astfel ocrotit la începuturile lui, gestul lui Percival a devenit mai târziu de o extremă finețe. Aici ar trebui să intervină o muzică, un cântec voios, plin de patimă. Ar trebui să pătrundă pe fereastră un cântec de vânătoare, care printre dealuri se înalță, puternic, apoi moare – expresie a unei existențe zglobii şi fără griji. Când

mă gândesc la Percival, îmi vin întotdeauna în minte tot gânduri surprinzătoare, neaşteptate, inexplicabile, care schimbă simetria în absurditate. Micul meu aparat de observat se dezarticulează. Stâlpii se năruie. Directorul dispare. Mă cuprinde o exaltare subită. Alerga la o cursă, şi calul l-a aruncat la pământ. Şi când coboram astă-seară pe Shaftesbury Avenue, chipurile insignifiante, vag formulate, pe care le tot scoate la suprafaţă gura metroului, şi o sumedenie de indieni obscuri, şi oameni pe care îi ucid foamea şi molimele, şi femei care au fost amăgite, şi câini bătuţi, şi copii care plâng – toţi aceştia mi-au părut a fi fost prădaţi. El ar fi făcut dreptate. Ar fi oferit ocrotire. Pe la patruzeci de ani ar fi stârnit indignarea autorităţilor. Nu cred să fi existat vreun cântec de leagăn care să-i poată adormi ardoarea.

Să mai cufund o dată lingura şi să scot la iveală altul dintre obiectele minuscule pe care cu optimism le numim „caracterul prietenilor noştri". Acum e vorba despre Louis. El se uita ţintă la predicator. Ţinea buzele strânse. Întreaga-i făptură părea concentrată în priviri – dar, cu toate că se uita ţintă la vorbitor, prin ochi îi trecea o licărire de râs. Avea o circulaţie proastă din cauza căreia suferea de degerături. Nefericit, fără prieteni, exilat, avea câteodată momente de încredere, când povestea cum se rostogolesc valurile pe ţărm, la el acasă. Ochii noştri necruţători de copii îi fixau încheieturile umflate. Da, dar observam repede cât era de tăios, de capabil, de integru şi cât de firesc se purta când stăteam întinşi sub ulmi, prefăcându-ne că ne uităm la jocul de crichet, şi aşteptam de la el cuvinte de încuviinţare, pe care le rostea de altfel foarte rar. Detestam cu toţii ascendentul lui asupra noastră, în aceeaşi măsură în care îl adoram pe al lui Percival. Cu atitudinea lui forţată, cu firea lui suspicioasă, cu mersul lui de cocor, ridicând foarte sus piciorul, purta totuşi după el o legendă care spunea că ar fi spart o

uşă lovind-o cu pumnul. Dar era ca o culme prea înaltă, prea stâncoasă ca să se poată agăța cețurile de ea. Nu cunoştea lucrurile mărunte care leagă oamenii între ei. A fost tot timpul sus, deasupra noastră, enigmatic – elev capabil, de o formidabilă precizie, plină de inspirație. Frazele mele (când descriam de pildă luna) nu se bucurau de încuviințarea lui. Pe de altă parte, mă invidia cu disperare pentru relațiile mele fireşti cu oamenii simpli. Ceea ce nu înseamnă că îi lipsea simțul a ceea ce i se cuvenea. Simțul acesta era cuprins în respectul lui pentru disciplină. Toate acestea i-au adus în cele din urmă reuşita în viață. Totuşi, fericit nu a fost. Dar uite, îl țin în palmă, şi deodată simt cum se volatilizează. Îmi pierd deodată facultatea de a înțelege ce sunt oamenii. Îl restitui pe Louis iazului în care făptura lui se va reîmprospăta.

Apoi, Neville. Stătea culcat pe spate, privind cerul de vară. Plutea printre noi ca puful de păpădie; rătăcea cu indolență pe terenul de joc scăldat în soare, fără să ne asculte, şi totuşi nu departe de noi. Datorită lui am dat şi eu târcoale literaturii latine (fără să o ating însă cu adevărat), şi tot de la el am preluat anumite orientări nestrămutate în felul de a gândi, care ne lasă în mod iremediabil cu o anume înclinație. De pildă, am păstrat de la el o idee: crucifixul e semnul diavolului. Jumătățile noastre de măsură (iubire sau ură), atitudinile noastre echivoce în această privință îi păreau o trădare de neiertat. Directorul nostru cel cu mersul legănat, directorul nostru cel sonor (le prezentasem imaginea lui stând lângă foc, cu pantalonii prinşi în bretele) nu era pentru el nimic altceva decât un reprezentant al Inchiziției. Aşa că se refugia în scrierile lui Catul, Horațiu şi Lucrețiu, cu o patimă ce se potrivea totuşi cu indolența lui; zăcea tolănit, părând că doarme, dar se uita atent, extaziat, la jocul de crichet; în vreme ce mintea lui ageră, abilă, prinzând tot ce-i ieşea în cale, ca limba furnicarului, cerceta fiecare întorsătură, fiecare

modulație din frazele latine. Şi îşi dorea compania unei singure persoane, a uneia singure.

Fustele lungi ale soțiilor profesorilor treceau pe lângă noi, foşnitoare, înfoiate, amenințătoare; şi ne zbura imediat mâna la caschetă. O imensă plictiseală cobora asupra noastră, neîntreruptă, mereu aceeaşi. Nimic, nimic, nici o aripioară înotătoare nu tăia vasta şi plumburia întindere de ape. Nu se petrecea nimic care să ridice de pe noi apăsarea intolerabilei plictiseli. Trimestrele treceau unul după altul. Creşteam; ne schimbam, doar suntem animale. Actele noastre nu sunt toate conştiente. Respirăm, mâncăm, dormim; acte reflexe. Existențele noastre nu sunt numai separate, ci şi confundate în mase nediferențiate. Într-o singură încărcătură, băieții sunt luați pe sus şi trimişi la crichet, la fotbal. O armată străbate Europa. Ne adunăm în parcuri şi în săli de concerte şi ne opunem cu râvnă oricărui renegat (Neville, Louis, Rhoda) care îşi îngăduie o existență separată. Când aud cântecul lui Louis ori pe al lui Neville, sunt în acelaşi timp atras irezistibil către corul care îşi cântă vechiul cântec, mai mult murmurat, cântecul aproape fără sens care pluteşte noaptea pe deasupra curților interioare. E cântecul care răsună, tunător, în jurul nostru, acum când automobile particulare, autobuze duc oamenii la teatru. (Ascultă maşinile care vuiesc, trecând pe lângă restaurant; din când în când, pe fluviu în jos, şuieră sirena unui vapor care se pregăteşte să iasă în larg.) Dacă un comis-voiajor îmi oferă în tren o țigară, o primesc. Îmi place latura bogată, fără contururi precise, caldă, nu prea inteligentă, dar foarte facilă şi cam frustă a vieții. Îmi place conversația oamenilor în cluburi şi în restaurante ieftine, conversația minerilor aproape despuiați. Îmi place tot ce e direct şi lipsit de pretenții, ceea ce nu urmăreşte un scop anume afară de mâncare, dragoste, bani şi o viață acceptabilă. Îmi place tot ceea ce nu tinde spre nădejdi înalte, spre

idealuri; ceea ce nu are altă ambiție decât să o scoată acceptabil la capăt. Toate astea îmi plac. Spre toate astea m-am îndreptat, în vreme ce Neville se strâmba la ele, iar Louis le întorcea spatele – cu măreție, recunosc.

În felul acesta, nu neapărat într-o ordine sau într-un ritm susținut, ci împărțit în fâșii late, învelișul meu de ceară s-a topit: o picătură ici, una dincolo. Prin materia transparentă am început să văd acum plaiuri minunate – mai întâi pe cele strălucind în lumina lunii, unde nu călcase picior de om. Pe urmă câmpia trandafirilor, a brândușelor, dar şi a pietrei şi a şarpelui. Întinderi pătate şi înnegrite. Cu obstacole, încătuşări şi greşeli. Sari din pat, deschizi larg geamul. Cum zbârnâie aripile păsărilor când țâşnesc în zbor! Cunoşti foşnetul acela năvalnic de aripi stârnit dintr-odată, strigătele, cântecele de veselie, învălmăşeala de sunete! Zarvă şi glasuri împletite. Şi toate picăturile strălucesc şi tremură, ca şi cum grădina ar fi făcută din bucățele de mozaic, în care se trezeşte şi se stinge câte un licăr. Fragmentele nu s-au închegat încă într-un tot. Şi o pasăre cântă chiar lângă fereastră. Am auzit toate cântecele astea. Am urmărit toate nălucirile astea. Trecând pe bulevarde, oprindu-mă pe poduri înalte ca să mă uit la apele râului, am văzut tot felul de Joan, Dorothy şi Miriam, şi altele ale căror nume le-am uitat. Dintre ele se înalță una sau două figuri distincte, păsări care cântau chiar lângă fereastra mea, cu egoismul frenetic al tinereții; spărgeau, lovindu-le de pietre, găoacele melcilor, cufundându-şi apoi ciocul în substanța lipicioasă, vâscoasă; erau crude, avide, neîndurătoare; Jinny, Susan, Rhoda. Şi-au făcut studiile pe undeva prin estul sau sudul Angliei. Le crescuseră cosițe lungi şi aveau înfățişarea unor mânji sperioşi – semn al adolescenței.

Jinny a fost cea care s-a apropiat de gard, în mers pieziş, să ia bucățica de zahăr. O lua din palmă cu multă dibăcie,

dar urechile le avea culcate, semn că stătea să muşte. Rhoda era foarte sălbatică, pe ea n-o puteai prinde. Era sperioasă şi neîndemânatică totodată. Susan a fost cea dintâi în care a răsărit feminitatea deplină şi autentică. Ea a vărsat în fața mea lacrimile acelea fierbinți – plâns cumplit şi frumos. Sau poate nici măcar cumplit şi frumos. Susan era născută pentru dragostea poeților, fiindcă poeții au nevoie de un sentiment de siguranță; ea era făptura care stă şi coase şi spune „urăsc, iubesc", făptura care nu e nici foarte mângâietoare, nici foarte bogată, care posedă însă calități potrivite cu frumusețea înălțătoare, dar calmă, atât de mult admirată de poeți. Tatăl ei trecea alene, cu papuci în picioare, dintr-o cameră într-alta, prin coridoare pline de curenți care îi umflau pulpanele halatului. În nopțile liniştite se auzea din depărtare zgomotul unei căderi de apă. Câinele casei era atât de bătrân, încât abia se mai putea aburca pe scaunul lui. Şi, de sus, din mansardă, se auzeau chicotitul unei slujnice toante, huruitul neobosit al maşinii de cusut.

Amănuntul acesta l-am observat chiar în miezul emoției, când, răsucindu-şi între degete batista, Susan plângea, şi plânsul ei însemna „iubesc, urăsc". „Iar o slujnicuță de nimic", am observat eu, „râde sus, în mansardă". Şi acest fragment de dramatizare arată cât de incomplet suntem cufundați în trăirile noastre. La marginea oricărei suferințe stă un observator care arată cu degetul, şoptind, aşa cum mi-a şoptit mie când stăteam, în vara aceea, într-o încăpere unde lanul de grâu ajungea până la geam: „Salcia creşte în iarba de pe malul râului. Grădinarii curăță aleile cu măturoaie cât toate zilele, iar doamna aceea stă şi scrie".

Astfel mă îndreptam către ceea ce se află dincolo de durerea mea, şi în afara ei, către ceea ce e simbolic, şi poate tocmai de aceea permanent – dacă există vreo permanență în actele vieții noastre (somn, mâncare, răsuflare), zbuciumata noastră

viață de animale şi făpturi ale spiritului. Creştea o salcie pe malul râului. Stăteam acolo, în iarba moale, cu Neville, cu Larpent, cu Baker, Romsey, Hughes, Percival şi Jinny. Prin frunzişul sălciei, alcătuit parcă din urechiuşe ciulite (verzi vara, arămii toamna), zăream bărci, clădiri, femei bătrâne trecând grăbite. Îngropam în iarbă câte un chibrit, însemnând progresul, pas cu pas, în procesul înțelegerii (în filozofie, în ştiință, în cunoaşterea eului meu); dar marginile cugetului mi se zbăteau libere în vânt şi prindeau impresiile venite de departe, pe care, după o vreme, mintea le culegea şi le prelucra: sunetul clopotelor, murmure de pretutindeni, imaginea unei fete pe bicicletă care părea să ridice colțul unei perdele trase peste haosul vieții, aglomerare nediferențiată, tălăzuind îndărătul prietenilor mei şi al sălciilor.

Numai copacii rezistau neopritului nostru val. Eu mă schimbam fără încetare. Am fost Hamlet, Shelley, am fost un erou, al cărui nume l-am uitat, din romanele lui Dostoievski, în decursul unui trimestru întreg am fost (de necrezut!) chiar Napoleon. Dar am fost mai cu seamă Byron. Săptămâni la rând am jucat un rol: intram în cameră cu paşi mari, aruncându-mi mănuşile şi haina, cu o expresie uşor încruntată pe chip. Mă duceam mereu la bibliotecă pentru a mai sorbi de acolo câte o înghițitură de licoare divină. Îmi îndreptasem bateria de fraze asupra unei făpturi cu totul nepotrivite – o fată care între timp s-a măritat şi apoi a murit; între paginile cărților, pe pervazul ferestrelor, se îngrămădeau scrisori neterminate dedicate femeii care mă făcuse să fiu Byron. E greu să termini o scrisoare concepută într-un stil care nu e al tău. Ajungeam de fiecare dată la ea acasă ca un cal în spume. Eram aproape logodiți, dar nu m-am însurat cu ea, fiindcă nu eram probabil destul de copt pentru un eveniment atât de covârşitor.

Aici ar trebui din nou să intervină muzica. Să se audă nu cântecul acela pătimaş, de vânătoare, care era muzica

lui Percival, ci un cântec de durere, gutural, venit din adâncurile ființei, un cântec avântat ca al ciocârliei, un cântec ca un dangăt de clopot, să înlocuiască frazele acestea fără vigoare şi fără noimă, mult prea gândite şi prea cuminți, care încearcă să descrie clipa primei iubiri, repede luată de valul timpului. O pânză purpurie acoperă ziua. Încăperea e una înainte de venirea ei şi alta după ce intră. Afară, neştiutorii îşi urmează calea. Nici nu văd, nici nu aud. Totuşi, merg înainte. Când umbli prin atmosfera asta strălucitoare, dar vâscoasă, eşti conştient de fiecare mişcare. Ceva aderent ți se lipeşte de mâini, chiar când iei un ziar. Apoi întreaga ființă e golită de măruntaie şi supusă torturii de a fi răsucită, ca o pânză de păianjen, în jurul unui ghimpe. Apoi, ca un trăsnet, vine indiferența totală. Lumina se stinge. Apoi revine bucuria – nemăsurată, nestăpânită. Câmpiile par a fi dobândit strălucirea veşnică, şi peisaje pline de candoare apar ca scăldate în lumina celor dintâi zori: de pildă un petic de verdeață la Hampstead. Chipurile tuturor sunt luminoase, ca înțelese între ele să se lase în voia unui val de caldă bucurie. Apoi te cuprinde un sentiment mistic de plenitudine, apoi unul aspru ca spinarea unui câine-de-mare – întunecate săgeți de durere, când ea nu scrie sau nu vine. Bănuiala îşi încovoaie spinarea agresivă. Nesfârşită groază. Dar la ce bun atâtea fraze, plăsmuite cu suferință, înşirate una după alta, când singura expresie care ar trebui să urmeze e un geamăt adânc? Şi, după ani, să vezi într-un restaurant o femeie între două vârste care îşi scoate haina.

Dar să revenim la ceea ce spunea, să zicem că viața ar fi un corp solid, sferic, pe care îl învârtim între degete. Să zicem că am putea alcătui o poveste simplă, logică, şi că am putea trece la capitolul următor, după ce am terminat cu celălalt – al dragostei, de pildă. Vorbeam despre o salcie. Şuvoiul ei de crengi aplecate până la pământ, coaja trunchiului încrețită şi chinuită semănau cu ceea ce rămâne dincolo de iluziile

noastre, fără ca iluzia să le poată zădărnici, ceea ce e mereu schimbat de iluziile noastre, dar are aspectul stabil, calm şi grav, care lipseşte vieţilor noastre. Iată de ce copacul e un termen de comparaţie, un criteriu, iată de ce, în vreme ce trecem şi ne schimbăm, el pare a dăinui, ca etalon. Neville stătea cu mine pe iarbă. Dar urmărindu-i privirea îndreptată, printre ramurile sălciei, asupra unei luntre care plutea pe apă şi asupra unui tânăr care mânca banane din-tr-o pungă, mă întrebam: „Există oare ceva mai limpede decât toate acestea?" Scena se desprindea atât de clar, pătrunsă de felul de a vedea a lui Neville, încât o clipă mi s-a părut că o văd şi eu întocmai: luntrea, bananele, tânărul, zăriţi printre ramurile sălciei. Pe urmă imaginea s-a topit.

Rhoda s-a apropiat umblând aparent fără un ţel precis. Orice student cu haina fluturată de vânt, orice măgăruş care călca moale iarba cu copitele erau buni pentru ea ca să se ascundă îndărătul lor. Ce spaimă licărea, când tăinuită, când aprinzându-se ca o vâlvătaie, în ochii ei cenuşii, temători, plini de visare? Chiar atât de cruzi şi de răzbunători nu eram… Aveam, desigur, o bunătate fundamentală, fără de care o conversaţie ca aceasta, liberă, cu o persoană pe care abia o cunosc, ar fi imposibilă, ar înceta. Salcia, aşa cum o vedea Rhoda, creştea la marginea unui deşert sur, pe întinderea căruia nu cânta nici o pasăre. Când se uita la ele, frunzele se ofileau şi se zbăteau de spaimă când trecea pe lângă ele. Tramvaiele şi autobuzele alergau pe stradă vuind răguşit, treceau peste pietre şi goneau tot înainte, năvalnic. Poate că o coloană luminată de soare se înălţa în deşert, lângă o baltă de care sălbăticiunile se apropiau cu prudenţă ca să se adape.

Apoi a venit Jinny. Îşi fulgera vâlvătaia de deasupra copacului. Era ca un mac cu floarea creaţă, plină de freamăt, însetată de pulbere încinsă. Vioaie, subţire, deloc impulsivă, venea pregătită pentru orice avea să se petreacă. Precum o

flăcăruie care joacă printre crăpăturile pământului. Sălciile dansau când venea ea. Dar nu o iluzie le făcea să danseze. Jinny nu vedea nimic în afară de ceea ce se afla aievea în jurul ei. Pe locul acela era un copac, era apa râului, era după-amiaza, eram şi noi acolo, eu în costumul meu de serj, ea îmbrăcată în verde. Nu exista nici trecut, nici viitor. Nu existau decât clipa prezentă, prinsă într-un inel de lumină, şi trupurile noastre. Şi inevitabilul paroxism – extazul.

Când se aşeza în iarbă, întinzând cu grijă pe jos (nu exagerez) o bucată de pânză impermeabilă, Louis se impunea atenţiei noastre. Era formidabil. Eu eram destul de deştept ca să mă înclin înaintea integrităţii lui şi înaintea râvnei lui de a căuta, cu degetele degerate şi bandajate, diamantul vreunui adevăr indestructibil, îngropam la picioarele lui cutii întregi de chibrituri, săpând găuri în pământ. Cu vorbe întunecate şi caustice îmi condamna indolenţa. Mă fascina cu imaginaţia-i sordidă. Eroii lui purtau pălării tari şi vorbeau despre vânzarea unui pian cu zece lire. Peisajele lui erau străbătute de tramvaie care scârţâiau; în peisajele lui, uzine îşi slobozeau fumul acru. Rătăcea pe străzi dosnice şi prin oraşe în care câte o femeie, beată şi despuiată, zăcea deasupra plăpumii în ziua de Crăciun. Cuvintele lui, aruncate de sus, cădeau în apă, împroşcând în jur picături înalte. Ca să vorbească despre lună, găsea un cuvânt, unul singur. Apoi se ridica şi pleca. Ne ridicam cu toţii. Plecam cu toţii. Dar eu mai zăboveam, uitându-mă la salcie, şi, în timp ce priveam în ziua aceea de toamnă frunzele arămii şi galbene, s-a alcătuit ceva. M-am alcătuit eu. A căzut un strop; eu, produsul unei trăiri complete.

M-am ridicat şi am plecat: eu, eu, eu. Nu Byron, nici Shelley, nici Dostoievski. Ci eu, Bernard. Mi-am repetat chiar numele, de mai multe ori la rând. Legănându-mi bastonul, am intrat într-un magazin şi am cumpărat un portret al lui

Beethoven în ramă de argint. Nu fiindcă mi-ar plăcea foarte mult muzica. Ci pentru că viața în totalitatea ei, cu stăpânii şi cu aventurierii ei, mi-a apărut atunci dinaintea ochilor – rânduri lungi de făpturi sublime, înşirate îndărătul meu. Eram urmaşul lor. Continuatorul lor. Persoana perfect indicată pentru a duce mai departe ceea ce îndepliniseră ei. Şi aşa, legănând bastonul şi cu ochii împăienjeniți nu de mândrie, ci mai curând de umilință, am pornit pe străzi. Primul fâlfâit de aripi se stinsese. La fel colindul, exclamațiile. Acum iată că intru în casă, locaş ferit, locaş care nu cunoaşte compromisul, plin de oameni, plin de tradiții, de obiecte – fleacuri şi opere de artă risipite pe mese. L-am vizitat pe croitorul familiei, care şi-a amintit de unchiul meu. Au apărut tot felul de chipuri – nu perfecte, ca primele (Neville, Louis, Jinny, Susan, Rhoda), ci neclare, fără trăsături, sau cu ele mereu în schimbare, încât păreau că nici nu au. Plin de ruşine, dar şi de dispreț, exaltat, dar sceptic, am primit şocul; impresiile amestecate; pretutindeni şi simultan, complexele, tulburătoarele şi absolut imprevizibilele contacte cu traiectoriile vieții. Cât de supărător! Cât de umilitor să nu ştii niciodată care va fi următorul cuvânt pe care-l vei spune! Şi tăcerile penibile, aruncând o lumină orbitoare ca nisipurile deşertului în care se deosebeşte fiecare pietricică. Şi apoi spui ce nu trebuie, şi apoi eşti conştient de prezența unui lingou de sinceritate trainică pe care ai schimba-o bucuros pe un pumn de bănuți netezi, dar nu poți, chiar acolo, la petrecerea la care te afli, în salonul în care Jinny stă şi se simte grozav de bine, înconjurată de faldurile rochiei răsfrânte pe scaunul aurit.

Apoi o femeie spune cu un gest expresiv: „Vino cu mine!“ Te duce în camera ei şi îți face onoarea să te primească în intimitatea ei. Numele de familie se schimbă în nume de botez. Numele de botez, în diminutive. Dar care e soluția în problema Indiei, a Irlandei sau a Marocului? Domni în

vârstă, decorați, stau sub candelabre şi răspund la întrebare. Descoperi cu surprindere că ți se oferă nenumărate informații. Afară vuiesc forțe nediferențiate. Aici înăuntru suntem între noi, expunând idei foarte clare, şi avem conştiința că în această încăpere construim ziua în care ne aflăm, fie ea vineri ori sâmbătă. Pe suprafața moale a sufletului se aşază o carapace sidefie, lucioasă, de care solicitările venite din afară îşi lovesc în zadar pliscul. La mine s-a format mai devreme decât la alții. Foarte curând am învățat să-mi curăț para când ceilalți îşi terminaseră desertul şi să-mi termin fraza în mijlocul unei tăceri desăvârşite. La vremea aceea crezi că perfecțiunea e ademenitoare. Crezi că e suficient să-ți legi o sforicică de degetul mic al piciorului şi să te scoli devreme ca să poți învăța limba spaniolă. Îți umpli paginile agendei de buzunar cu: dejun la ora unu şi jumătate; cină la ora opt. Ai cămăşi, ciorapi şi cravate întinse pe pat.

Dar precizia aceasta extremă, progresul acesta ordonat ca în militărie sunt o greşeală, o simplă convenție, o minciună. Chiar când ajungem la timp, înveşmântați cu vestă albă şi cu tot felul de formule de politețe, se află întotdeauna dedesubt, adânc ascuns, un şuvoi năvalnic alcătuit din visuri frânte, poezioare pentru copii, strigăte de pe stradă, fraze neîncheiate şi diverse imagini – ulmi, sălcii, grădinari măturând, femei scriind – care apar şi dispar, chiar şi în momentul când conducem o doamnă la masă. Când îndrepți poziția furculiței pe fața de masă, sute de chipuri se strâmbă la tine. Nu există nimic ce aş putea culege în lingură, nimic ce s-ar putea numi eveniment. Totuşi, şuvoiul acela se află acolo, în adâncuri, încărcat cu viață. Dacă m-aş cufunda în el, m-aş opri între o înghițitură şi alta şi m-aş uita cu o privire concentrată la un vas care ar cuprinde poate o singură floare roşie, în timp ce mi-ar veni dintr-odată în minte un sens anume al lucrurilor, o revelație subită. Sau mi-aş spune, umblând

pe Strand: „Iată fraza de care aveam nevoie“, în vreme ce o frumoasă nălucă, pasăre, peşte sau nor tivit cu aur s-ar ivi incluzând o dată pentru totdeauna o idee care mă urmărea – după care aş merge mai departe cumpărându-mi cu elan proaspăt cravate şi tot felul de obiecte din vitrine.

Globul de cristal al vieţii – cum îl numesc unii –, departe de a fi dur şi rece la atingere, e făcut din pereţi subţiri de aer. Dacă apăs, va exploda. Orice frază aş scoate, întreagă şi desăvârşită, din cazanul acesta, nu e decât un pumn de cinci, şase peştişori pe care i-am putut prinde, în timp ce toţi ceilalţi îmi alunecă printre degete, sar şi se zbat stârnind un freamăt argintiu. Apar iar şi iar chipuri frumoase care se lipesc de pereţii globului meu: Neville, Susan, Louis, Jinny, Rhoda şi o mie de alte chipuri. Este cu neputinţă să le găseşti un loc fix, să le detaşezi unul de altul sau să redai un efect de ansamblu – ca în muzică. Ce simfonie se naşte atunci, cu armonii şi cu disonanţe, cu melodia care se alege la suprafaţă şi cu başii complicaţi la bază! Fiecare îşi cântă melodia, la flaut, la vioară, la trompetă, la tobă, la orice alt instrument. Neville: „Hai să vorbim despre Hamlet!“ Louis: ştiinţă. Jinny: iubire. Apoi, deodată – moment exasperant –, o deplasare în Cumberland, în compania unui om tăcut, o săptămână întreagă într-un han, în timp ce ploaia şiroia pe geamuri şi nu aveam la masă decât carne de berbec şi iar carne de berbec. Totuşi, săptămâna aceea a rămas ca o piatră neclintită în învălmăşeala de impresii date uitării. Jucam domino şi făceam scandal din cauza cărnii de berbec atât de tari. Apoi ne-am plimbat pe deal în sus. Şi o fetiţă, strecurându-se prin uşa întredeschisă, mi-a dat scrisoarea aceea scrisă pe hârtie albastră din care am aflat că fata care mă făcuse să fiu Byron avea să se mărite cu un moşier. Un bărbat cu ghetre, cu cravaşă, un om care la masă vorbeşte despre bovine bine hrănite – am exclamat cu ironie, uitându-mă la norii care se

perindau pe cer, şi am simțit toată povara înfrângerii mele; cu dorința de a mă elibera, de a scăpa, de a rămâne legat, de a încheia, de a continua, de a fi Louis, de a fi eu însumi. Şi m-am dus să mă plimb singur, îmbrăcat în impermeabil, şi mă simțeam foarte deprimat şi deloc sublim printre munții nemuritori. M-am întors acasă şi am făcut scandal din cauza cărnii de berbec, şi uite aşa am căzut din nou în vechea învălmăşeală, în vechiul chin.

Totuşi, viața e frumoasă, e suportabilă. După luni vine marți, apoi miercuri. Sufletul sporeşte, inel cu inel. Identitatea devine robustă. Durerea e absorbită în procesul de creştere. Tinerețea zorită şi arzătoare funcționează într-o mişcare de alternanță din ce în ce mai desluşită, din ce în ce mai hotărâtă, până ce întreaga făptură se desăvârşeşte, acționată de un mecanism asemenea arcului de ceasornic. Cât de repede se scurge timpul între ianuarie şi decembrie! Suntem purtați de o năvală de lucruri devenite atât de familiare, încât nu mai aruncă umbre. Şi plutim, plutim mai departe…

Totuşi, fiindcă trebuie să fac un salt afară din apă (ca să vă spun povestea asta), sar acum, în momentul acesta, şi mă opresc asupra unor obiecte foarte banale: vătraiul şi cleştele de la sobă, aşa cum le-am văzut mai târziu (după ce femeia care mă făcuse să fiu Byron se măritase), în lumina celei pe care o voi numi a treia domnişoară Jones. Era genul de fată care poartă o rochie anume când te-a poftit la cină, genul de fată care culege un anumit trandafir şi te face să ai impresia că spune, când te bărbiereşti: „Uşurel, uşurel, că asta e o treabă importantă“. Apoi te întrebi: „Cum se poartă oare cu copiii?“ Apoi observi că nu prea ştie să-şi țină umbrela; dar că s-a arătat teribil de impresionată când a fost prinsă cârtița în capcană; şi, în cele din urmă, am observat că în compania ei pâinea pusă pe masă la micul dejun nu ar fi chiar atât de prozaică (în timp ce mă bărbieream, mă gândeam

la nenumăratele mese luate, dimineața, în timpul unei căsnicii). Stând în fața fetei acesteia, la micul dejun, nu ar fi de mirare să vezi că se așază o libelulă pe codrul de pâine. Tot ea mi-a stârnit dorința de a-mi îmbunătăți situația socială, și tot ea m-a făcut să privesc cu oarecare curiozitate chipurile pruncilor, care până atunci mi se păruseră respingătoare. Și pulsul mărunt, dar aprig al cugetului a căpătat un ritm mai maiestuos. Mă plimbam fără țel pe Oxford Street. „Suntem continuatori, suntem urmași", îmi spuneam, gândindu-mă la fiii și la fiicele mele. Și, chiar dacă simțământul acesta e atât de grandios încât pare absurd, și chiar dacă îl tăinuiești când urci în autobuz și când cumperi un ziar de seară, e totuși ceva ciudat în entuziasmul cu care îți legi șireturile și cu care te adresezi vechilor prieteni, preocupați de cariere diferite. Louis, care locuiește într-o mansardă. Rhoda, nimfă a izvoarelor, plutind întotdeauna într-o boare de lacrimi. Amândoi contraziceau ceea ce pentru mine era pe atunci atât de pozitiv. Amândoi îmi prezentau un alt aspect a ceea ce mi se părea atât de evident (faptul că ne căsătorim și suntem domesticiți.) De aceea îi iubeam, îi compătimeam și îi invidiam din toate puterile pentru soarta lor atât de deosebită de a mea.

Aveam pe vremuri un biograf. A murit de mult, dar, dacă mi-ar mai urmări și acum pașii, cu vechiul interes atât de măgulitor pentru mine, ar spune: „La vremea aceea Bernard s-a însurat și a cumpărat o casă… Prietenii lui au observat la el o înclinație din ce în ce mai deslușită către viața casnică… nașterea copiilor a făcut imperioasă nevoia unui spor de venituri". Acesta e stilul biografic care însăilează la repezeală, ca să le unească între ele, tot felul de petice cu margini ferfenițite. În definitiv, ce avem de reproșat stilului biografic, când noi înșine începem scrisorile cu „Stimate domn" și le încheiem cu „Al dumneavoastră X"? N-avem dreptul să

dispreţuim frazele trase ca nişte şosele romane pe tot întinsul agitat al vieţii noastre, fiindcă ele ne silesc să mergem, ca oameni civilizaţi ce suntem, în acelaşi pas cu poliţistul de pe stradă, îngăduindu-ne totodată să fredonăm uşurel orice prostie ne trece prin minte („Ia ascultă, ia ascultă cum fac câinii zarvă multă", sau „Departe de mine, moarte crudă", sau „Să te fereşti de comunicarea a două suflete curate" şi aşa mai departe). „A obţinut oarecare succes în cariera lui… A moştenit o sumă de bani de la un unchi" – aşa continuă biograful. Iar dacă porţi bretele şi-ţi salţi pantalonii trăgând de ele, lucrul acesta trebuie spus, cu toate că-ţi vine uneori s-o iei la fugă, lăsând baltă şi fraze, şi tot. Dar trebuie menţionate şi detaliile.

Aş spune că am devenit genul de om care-şi croieşte drum în viaţă de parcă ar tăia cărări de-a curmezişul câmpiilor. Încălţările mele s-au cam tocit pe muchia stângă. Când intram într-o încăpere, se stârnea o oarecare forfotă. „Uite-l pe Bernard!" Pe ce ton diferit pronunţă diferite persoane cuvintele acestea! Există multe încăperi în lume – şi tot atât de mulţi Bernarzi! A existat cândva un Bernard fermecător, dar slab; unul puternic, dar vanitos; unul strălucitor, dar nemilos; camaradul bun, dar în acelaşi timp – fără îndoială – marele pisălog; simpatic, dar rece; prost îmbrăcat, dar (treci în încăperea cealaltă) om de lume, dichisit, prea elegant chiar. Pentru mine însumi am fost cu totul altul – nici unul dintre aceştia. Am tendinţa să mă fixez din ce în ce mai trainic pe locul acesta, cu pâinea dinainte, când iau micul dejun împreună cu nevastă-mea, care, devenind pe de-a-ntregul nevastă-mea şi nemaifiind domnişoara care se împodobea cu un trandafir când spera să ne întâlnim, mi-a dat cu timpul sentimentul că m-am adaptat vieţii fără mare efort de gândire, ca brotăcelul aşezat pe frunza având aceeaţi nuanţă de verde ca el. „Dă-mi te rog…", spun eu. „Laptele…", zice

ea. Sau îmi spune: „Vine Mary“. Cuvinte simple pentru cine a moştenit tot ce a adunat omul în decursul secolelor, dar pline de înțeles pentru noi care le spunem zi de zi, prinşi în şuvoiul vieții, şi simțindu-ne, în timp ce ne luăm micul dejun, compleți şi bine închegați. Muşchii, nervii, măruntaiele, vasele sanguine, toate alcătuiesc arcul bine răsucit al făpturii noastre, cu zgomotul ei de maşinărie pe care nici nu-l percepem măcar, ca mişcările iuți ale limbii – toate perfect organizate. Mişcări ritmice de alternanță: deschis, închis; deschis, închis. Mâncare şi băutură. Uneori vorbe. Întregul mecanism se desfăşoară – se strânge apoi la loc, ca arcul unui ceasornic. Pâine prăjită cu unt, şuncă şi cafea, ziarul de dimineață şi corespondența – apoi dintr-odată suna insistent telefonul şi mă ridicam fără grabă şi mă duceam să răspund. Ridicam receptorul negru. Observam uşurința cu care mintea mea se adapta la situație, pentru a primi mesajul. Poate că (astfel de idei îți trec câteodată prin minte) mi se va cere să cârmuiesc eu Imperiul Britanic. Îmi dădeam seama cât sunt de calm. Observam în ce minunat ritm de viață atomii atenției mele se adunau din toate părțile de pe unde fuseseră împrăştiați, ca să-şi însuşească mesajul, să se adapteze unei situații noi; după ce puneam receptorul în furcă, mă aflam într-o lume mai plină, mai puternică, mai complicată, în care eram chemat să-mi joc rolul, sigur pe mine că am să-l joc bine. Îmi îndesam pălăria pe cap şi pătrundeam cu paşi mari într-o lume locuită de nenumărate făpturi omeneşti care-şi îndesaseră şi ele pălăriile pe cap, şi, în timp ce ne ciocneam şi ne înghesuiam în tren sau în metrou, schimbam între noi priviri de înțelegere, ca între adversari, ca între camarazi prinşi laolaltă, cu aceleaşi viclenii, în aceleaşi capcane, într-un scop unic: să ne câştigăm pâinea zilnică.

Viața e plăcută. E un lucru bun. Simplul fapt de a trăi e o satisfacție. Să ne gândim la omul obişnuit, sănătos. Îi

place să mănânce şi să doarmă. Îi place aerul curat, îi place să se plimbe pe Strand în pas vioi. Sau la ţară, unde cântă cocoşul pe gard şi aleargă mânzul pe câmpie. Există întotdeauna câte ceva de făcut în clipa următoare. După luni vine marţi. După miercuri, joi. Fiecare stârneşte un val de mulţumire care repetă aceeaşi curbă ritmică, răsfirând o înfiorare pe nisipul umed sau căzând molcom înapoi. Astfel fiinţa sporeşte, adăugând inel după inel. Personalitatea se consolidează. Ceea ce era exploziv întâi, şi se insinua după aceea pe nesimţite, ca grăunţele aruncate în sus şi răspândite apoi în rafale de vânt din toate părţile lumii, devine metodic, rânduit şi aruncat când şi unde trebuie. Cel puţin aşa pare.

„Doamne cât e de plăcut! Cât de bine, Doamne! Ce uşor de suportat e viaţa micilor negustori", îmi spuneam, în vreme ce trenul trecea prin suburbii şi vedeam lumini aprinse în dormitoare. „Activi şi energici, ca furnicile", îmi spuneam stând la fereastra trenului şi uitându-mă la muncitorii care, cu serviete în mână, se îndreptau în şuvoi către oraş. „Ce mădulare rezistente, puternice şi vioaie", îmi spuneam văzând cum oameni în chiloţi albi alergau după minge în ianuarie, pe un câmp acoperit cu zăpadă. Într-o zi, fiind prost-dispus din cauza unui fleac (poate din cauza cărnii servite la masă), mi-am permis luxul să clintesc puţin stabilitatea vieţii noastre conjugale cu o undă măruntă, al cărei freamăt n-a făcut să sporească fericirea de a aştepta foarte curând naşterea copilului nostru. La cină am fost arţăgos. Mi-am permis să spun vorbe necugetate, aşa cum un milionar îşi îngăduie să arunce cinci şilingi pe fereastră sau cum un echilibrist desăvârşit se preface că se împiedică. Suind scara spre camera de culcare, ne-am împăcat. Stând la fereastră şi uitându-mă la cercul limpede ca o nestemată albastră, mi-am spus: „Slavă Domnului, nu avem nevoie să facem din prozaica noastră viaţă o spumă de poezie.

Limbajul nostru simplu, familiar, e suficient“. Fiindcă priveliştea largă şi limpede care mi se întindea dinaintea ochilor părea să nu ridice nici o piedică, ci să îngăduie vieților noastre să se desfăşoare tot mai departe, dincolo de acoperişuri şi de hornuri, până la marginile ei trasate fără cusur.

În mijlocul acestora toate a lovit moartea. Moartea lui Percival. Copilul nostru abia se născuse. „Care e bucuria şi care e durerea?“ m-am întrebat, referindu-mă la cele două părți ale trupului meu şi făcând, cum coboram scările, o constatare pur fizică. În acelaşi timp observam ce se întâmplă în casă: vântul flutura perdeaua; bucătăreasa cânta; se vedea un dulap printr-o uşă întredeschisă. Mi-am spus, coborând mai departe scara: „Mai acordă-i o clipă de răgaz (mă refeream la mine însumi). De îndată ce va intra în camera aceea, va începe să sufere. Nu există scăpare“. Dar durerea nu se poate exprima în cuvinte. I-ar trebui strigăte, pocnete, fisuri, lumini care să joace pe husele de creton. I-ar trebui un alt simț al spațiului şi al timpului. Ar trebui să aibă sentimentul că lucrurile trecătoare au totuşi un anumit aspect stabil. Să audă sunete foarte îndepărtate, care să pară deodată foarte apropiate. Să simtă că-i țâşneşte sângele dintr-o tăietură adâncă. Că o încheietură se suceşte dintr-odată. Iar îndărătul tuturor acestora să apară ceva foarte important, aflat totuşi undeva foarte departe, care nu poate dăinui decât în singurătate. Aşa că am ieşit. Am văzut lumina celei dintâi zile pe care el nu o mai putea vedea. Vrăbiile erau ca nişte jucării prinse de o sfoară pe care o tot mişcă un copil. Cât de ciudat să poți privi lucrurile cu detaşare, din afară, să nu-ți pese de ele şi să percepi frumusețea lor intrinsecă! Apoi să ai simțământul că ți s-a luat de pe umeri o povară. Nu mai există nimic neautentic, nimic neadevărat, nimic iluzoriu. Se naşte o senzație de imponderabilitate şi de transparență; ai impresia că devii tu însuți invizibil şi că poți vedea

prin lucrurile care îți ies în cale în timp ce umbli pe stradă. Pe urmă m-am întrebat: „Acum ce am să mai descopăr?“ Şi, pentru a putea prinde ferm descoperirea care avea să urmeze, am ignorat ziarele expuse afară şi m-am dus la muzeu. Erau acolo madone şi coloane, arcade şi portocali, încă la fel ca în prima zi a facerii lumii, totuşi deprinse acum cu durerea. „Aici“, mi-am spus, „pot fi cu tine fără să ne tulbure nimeni“. Sentimentele acelea de libertate, de imunitate mi-au părut o cucerire şi au stârnit în mine o asemenea exaltare, încât şi azi mă mai duc acolo ca să găsesc aceeaşi exaltare şi compania lui Percival. Dar starea asta de spirit nu a durat. Marele chin e cumplita activitate a imaginației: îl vedeam căzând, îi vedeam privirea, vedeam locul unde l-au dus. Oameni cu şoldurile înfăşurate în bucăți de pânză trăgeau de funii. Vedeam bandajele lui Percival şi noroiul. Apoi s-a înfipt în mine gheara nemiloasă a amintirii, al cărei atac nu-l poți prevedea şi de care nu te poți feri: mi-am adus aminte că nu m-am dus cu el la Hampton Court. O gheară care săpa adânc în mine. Dinți care mă sfâşiau. N-am vrut să mă duc la Hampton Court. Dar el a protestat vehement, spunând că nu-i nimic. De ce să întrerupem, de ce să stricăm clipa asta de comunicare perfectă între noi? Totuşi, nu mă puteam împiedica să-mi repet cu încăpățânare că nu m-am dus la Hampton Court. Şi aşa, împins afară din sanctuar de aceşti demoni serviabili, m-am dus la Jinny, care avea o locuință în oraş, o locuință cu măsuțe şi cu obiecte ornamentale risipite pe măsuțe. Acolo am mărturisit, plângând, că refuzasem să mă duc la Hampton Court. Iar ea, amintindu-şi de alte lucruri, fleacuri pentru mine, dar obsesii chinuitoare pentru ea, mi-a demonstrat că viața se ofileşte când există lucruri pe care nu le putem împărtăşi. Curând a intrat o slujnică aducând un bilet şi, când Jinny s-a întors cu spatele ca să răspundă, iar eu am devenit curios să ştiu cui îi

scrie şi ce anume, am văzut cum cade cea dintâi frunză pe mormântul lui Percival. Am văzut cum depăşim amândoi clipa aceea şi am înţeles că am depăşit-o pentru totdeauna. Şi apoi, cum stăteam amândoi pe canapea, ne-am amintit ce spusese cineva: „Crinul de azi va fi mai frumos în mai". L-am comparat pe Percival cu un crin. Percival, pe care aşteptam să-l văd cu părul rărit, dând de furcă autorităţilor, îmbătrânind laolaltă cu mine. Acum era cu totul acoperit de crini.

Astfel a trecut momentul de sinceritate, rămânând doar un simbol. Şi aşa ceva n-am putut îndura. Să comitem orice blasfemie, să râdem sau să criticăm, dar să nu lăsăm să ni se prelingă pe suflet zeama asta dulceagă, vâscoasă, de crini, să nu-l îngropăm pe Percival sub un mormânt de cuvinte – am exclamat. După care m-am ridicat să plec, iar Jinny, care nu ştia ce e viitorul, nici nădejdea în viitor, dar respecta cinstit clipa prezentă, şi-a strunit trupul, şi-a pudrat faţa (lucruri pentru care mi-era dragă), şi din uşă mi-a făcut semn cu o mână, ţinându-şi cu cealaltă părul ca să nu i-l răvăşească vântul (gest pentru care o veneram), ca şi cum ar fi vrut să confirme hotărârea noastră de a nu le îngădui crinilor să crească.

Am observat cu dezamăgitoare luciditate ce lipsită de valoare, ce demnă de dispreţ e strada: portaluri, perdele la ferestre, îmbrăcăminte lipsită de fantezie, femei cupide şi încrezute cumpărând prin magazine. Bătrâni ieşiţi la aer, cu fulare de lână în jurul gâtului. Oameni traversând cu prudenţă. Şi dorinţa aprinsă a tuturor de a trăi – când se poate oricând întâmpla. „Imbecili şi naivi ce sunteţi (le spuneam eu), să se desprindă o ţiglă de pe un acoperiş şi să vă cadă în cap sau să vă calce o maşină, fiindcă jocul nu mai are nici o regulă când un beţiv înaintează poticnindu-se cu o măciucă în mână." Asta e tot. Mă simţeam ca unul care are acces în culise şi căruia i se arată cum se obţin efectele

produse. M-am întors totuşi la casa mea confortabilă, şi slujnica mi-a spus să urc scările numai în ciorapi: dormea copilul. Am intrat în camera mea.

Mi-ar trebui o spadă, ceva cu care să dărâm pereții din jurul meu, şi ocrotirea pe care o reprezintă, şi toată viața asta în care faci copii şi trăieşti ferit îndărătul perdelelor şi devii pe zi ce trece tot mai angajat, mai prizonier, printre cărți şi tablouri. Mai bine să-mi consum zilele în focul dorinței de a atinge perfecțiunea, ca Louis. Sau să-mi părăsesc semenii, ca Rhoda, zburând dincolo de ei, către pustietăți. Sau să-mi aleg, ca Neville, o singură ființă, una singură dintre milioane de alte ființe. Mai bine să fiu ca Susan, care iubeşte şi urăşte văpaia soarelui sau iarba prinsă în pojghița de chiciură. Sau ca Jinny – o sălbăticiune cu suflet cinstit. Fiecare şi-a avut propriul extaz. Toți au o atitudine comună față de moarte. O compensație. Aşa că mi-am cercetat prietenii pe rând, încercând pe dibuite să deschid casetele lor secrete. Am mers de la unul la celălalt cu mâhnirea mea în brațe, să le-o arăt şi lor – dar nu, nu era mâhnirea mea, ci tot ceea ce mi se părea de neînțeles în viața noastră pământească. Unii se duc la preot. Alții se îndreaptă către poezie. Eu m-am îndreptat către prietenii mei, către inima mea. Caut printre fraze şi printre cioburi ceva întreg – eu, Bernard, pentru care nici luna şi nici copacii nu poartă în ei destulă frumusețe, pentru care contactul cu semenii înseamnă totul, fără să pot însă realiza pe deplin nici lucrul acesta, eu, care sunt nedesăvârşit, atât de slab şi nespus de sigur. Şi stăteam aşa, în marea mea singurătate.

Să fie acesta sfârşitul povestirii? Sau doar un suspin? Sau ultima unduire măruntă a talazului? Un firicel de apă care se scurge, clipocind, şi se pierde în rigolă? Ating lemnul mesei ca să prind din nou realitatea clipei prezente. Un bufet cu tacâmuri; un coş cu chifle; o farfurie cu banane – privelişte

reconfortantă. Dar dacă există poveşti, ce sfârşit ar putea exista, sau ce început? Poate că viața nu e în stare să suporte tratamentul la care o supunem când încercăm să o comercializăm. Stau treaz, la ore târzii din noapte, şi mi se pare ciudat că nu putem interveni mai mult. Încercările de clasare devin zadarnice. E ciudat cum puterea se retrage tot mai adânc într-un golf secat. În singurătatea mea, îmi pare că m-am istovit: apele mele abia mai ajung să încercuiască rămureaua ciulinului de mare; nu mai pot ajunge nici până la pietricica de acolo, s-o umezesc. S-a terminat, m-am istovit. Am stat şi am aşteptat toată noaptea: şi deodată m-a străbătut un impuls; m-am înălțat, am scuturat o coamă de spumă albă; m-am năpustit pe mal; nu pot fi încătuşat. Aşa că m-am bărbierit şi m-am spălat. Fără să-mi trezesc nevasta, mi-am pus pălăria şi am plecat la lucru. După luni vine marți.

Totuşi, mi-a rămas o urmă de îndoială, un semn de întrebare timid. Eram surprins să văd, când deschideam uşa, oameni ocupați cu tot felul de lucruri; nu ştiam ce să spun când beam ceai şi eram întrebat dacă îl vreau cu lapte sau cu zahăr. Iar lumina stelelor, căzând ca acum pe mâna mea după un drum de milioane şi milioane de ani, îmi dădea un fior rece – un fior de o clipă numai, fiindcă imaginația mea e cam firavă. Da, îmi rămăsese o îndoială. O umbră mi se zbătea în suflet, ca un fluture de noapte prin cameră. De pildă, când m-am dus în vara aceea până la Lincolnshire s-o văd pe Susan, ea a venit către mine, prin grădină, mişcându-se molcom ca o pânză pe jumătate umflată de vânt, cu mersul legănat de femeie însărcinată, iar eu m-am întrebat: „Viața merge mai departe, dar pentru ce?" Am stat în grădină. Treceau căruțe în urma cărora curgeau fire de paie. Se auzeau, ca de obicei la țară, cârâit de ciori şi uguit de porumbei. Fructele erau protejate cu plase şi ținute sub acoperământ. Grădinarul săpa. Albinele zumzăiau sonor prin holdele

întunecate care se deschideau sub flori; şi se înfigeau în platoşele de aur ale florii-soarelui. Vântul plimba prin iarbă rămurele subțiri. O viață ritmică, doar pe jumătate conştientă, ca învăluită în ceață. Îmi displăcea, fiindcă îmi părea o plasă care strânge omul între ochiurile ei, răsucindu-i mădularele. Ea, care îl respinsese pe Percival, accepta să fie astfel copleşită.

Stând pe bancă în aşteptarea trenului, m-am gândit atunci cât de uşor ne predăm, cum ne supunem stupidei naturi. În fața mea se întindeau păduri, cu frunzişul bogat. Şi o mireasmă uşoară sau un zvon abia atingând auzul mi-a adus imagini de demult: grădinari care măturau, doamna care stătea la masa ei de scris. Îi vedeam dincolo de fagi, la Elvedon. Grădinarii măturau. Doamna scria. Dar acum intuițiile din copilărie erau sporite de contribuția vârstei mature: sațietate şi decădere; şi sentimentul fatalității; sentimentul morții; certitudinea că suntem îngrădiți şi că viața e mai neîndurătoare decât am crezut. Încă de pe vremea când eram copil, un duşman şi-a semnalat prezența. M-a zguduit nevoia de a avea un element de opoziție. Am sărit în picioare şi am exclamat: „Să pornim în explorare!" Situația cea mai groaznică luase sfârşit.

Dar acum, ce situație să ia sfârşit? Doar tristețe şi fatalitate. Şi ce mai aveam de explorat? Frunzişul pădurii nu ascundea nimic. Dacă o pasăre îşi lua zborul, nu mai aveam de ce să fac o poezie – m-aş fi repetat doar. De-aş avea o baghetă ca să arăt zimții ce mărginesc făptura omenească, aceasta e cel din urmă lucru pe care l-aş arăta; aici, în partea inferioară care se zbate zadarnic în noroiul neatins de apa curată a mării, aici, în locul unde stăteam rezemat de un gard, cu pălăria trasă pe ochi, în vreme ce oile înaintau nepăsătoare, pas cu pas, pe picioarele lor țepene cu copite ascuțite la vârf, de-a lungul drumurilor de pădure. Dar, dacă apropii

îndeajuns de tocilă lama unui cuțit bont, până la urmă tot iese ceva: o linie de foc crestată. Ținute așa lângă absurd, inutilitatea și banalitatea înmănuncheate au dat naștere unei flăcări de dispreț și de ură. Am luat, cu suflet cu tot, întreaga mea făptură – tristă vechitură, aproape inertă – și am azvârlit-o printre tot felul de mărunțișuri, printre bețișoare și fire de paie, printre rămășițe dezgustătoare lăsate în urmă de un naufragiu, plutind pe suprafața uleioasă a apelor. Am sărit în picioare. Mi-am spus de mai multe ori: „La luptă!" Strădanie și luptă, război neîncetat, distrugere și reconsolidare – bătălie de fiecare zi, cu victorie sau înfrângere, acaparanta preocupare de a urmări mereu ceva. Copacii risipiți au părut a se înșirui. Frunzișul des s-a subțiat până a rămas ca un văl mișcător de lumină. Le-am prins sub plasa unei fraze care mi-a venit deodată în minte. Cuvintele mele le izbăveau, ferindu-le a rămâne amorfe.

Trenul a sosit în gară. S-a tot lungit, intrând pe peron, apoi s-a oprit. M-am suit în el, și seara am ajuns la Londra. Cât de bine este în atmosfera de bun-simț și de fum de țigară! Femei bătrâne, cu coșuri în mână, se cățărau în vagoane de clasa a treia. Bărbați trăgeau din pipă. Se auzeau, în gări fără importanță, urările prietenilor care-și luat rămas-bun: „Noapte bună. Pe mâine!" Apoi luminile Londrei – nu lumina extazului orbitor al tinereții, nu flamura în fâșii de purpură, totuși lumina Londrei, așa cum e ea: dură; lumină electrică sus pe clădirile instituțiilor; felinare înșirate de-a lungul arterelor pe pavajul curat; bogate semnale luminoase pe deasupra piețelor. Îmi plac toate acestea după ce – pentru scurtă vreme – am răpus dușmanul.

Îmi place să văd cum înaintează zgomotoasa procesiune a vieții – într-un teatru de pildă. Un animal fără nume, de culoarea argilei, se înalță din câmpie și, cu nesfârșită pricepere și energie, luptă împotriva pădurilor și a pășunilor verzi

şi împotriva oilor care înaintează cu pas măsurat, mestecând fără încetare. Pe străzile lungi şi cenuşii, ferestrele erau, desigur, luminate; se vedeau pe jos bucăţi de covor; camere curate, pline cu mobilă, foc în vatră, hrană, vin, conversaţie. Bărbaţi cu mâinile zbârcite, femei purtând cercei de perle, în formă de pagodă, intrau şi ieşeau din încăperi. Am văzut bătrâni pe al căror chip viaţa tăiase brazdă şi rânjet. Am văzut frumuseţea atât de îndrăgită, încât izvora, proaspătă, chiar şi pe feţe trecute. Am văzut tineret atât de dornic de plăceri, încât ai fi zis că plăcerea există într-adevăr: parcă în numele ei unduiau întinderile de iarbă, se spărgea talazul mării în mii de valuri mărunte şi foşnea pădurea de fâlfâitul păsărilor viu colorate. Acolo mă întâlneam cu Jinny, cu Hal, cu Tom cu Betty. Glumeam şi ne împărtăşeam secrete. Şi nu ne despărţeam niciodată fără să plănuim o viitoare întâlnire, în alte încăperi, alese după împrejurări şi anotimpuri. Viaţa e plăcută. E un lucru bun. După luni vine marţi, apoi miercuri.

Da, dar succesiunea aceasta devine puţin diferită, după o vreme. Diferenţa o sugerează poate, într-o seară, ceva din aspectul camerei, din aranjamentul scaunelor. Pare comod să te instalezi pe o canapea moale, într-un colţ, să priveşti şi să asculţi. Apoi se întâmplă ca două persoane care stau cu spatele la fereastră să se profileze pe fondul unor crengi de copac. O bruscă revelaţie de emoţie; îţi spui: „Există umbre fără chip învăluite în frumuseţe“. În tăcerea care urmează, în vreme ce valul de emoţie se întinde, fata cu care ar trebui să continui conversaţia îşi spune: „E bătrân“. Dar se înşală. Nu e vârsta de vină. Pur şi simplu, s-a desprins un strop. Apoi altul. Timpul, cu o singură mişcare, a dispus astfel lucrurile. Ne strecurăm pe sub bolta de viţă, ieşim într-o lume mai largă. Ordinea cea adevărată a lucrurilor e acum evidentă. Perpetua noastră iluzie! Astfel, într-o clipă, într-o cameră plină cu invitaţi, viaţa noastră se adaptează ritmului măreţ al zilei care îşi urmează calea pe cer.

Acesta e motivul pentru care, în loc să-mi pun pantofii de lac şi să caut o cravată acceptabilă, m-am dus la Neville. M-am dus la prietenul meu cel mai vechi, care mă ştie de pe vremea când eram Byron, apoi un tânăr din romanele lui Meredith, apoi un erou, al cărui nume l-am uitat, din romanele lui Dostoievski. L-am găsit singur, citind. O masă perfect ordonată. O perdea trasă drept, cu metodică grijă. Un cuțit de tăiat hârtie strecurat între paginile unei cărți franțuzeşti. Am făcut în gând constatarea că nimeni nu-şi schimbă nici atitudinea, nici genul de îmbrăcăminte pe care le-am cunoscut prima oară. Parcă numai aşa ar fi stat de când îl ştiam; în acelaşi loc, în acelaşi scaun, îmbrăcat cu aceleaşi haine. Casa lui era un loc de libertate şi de intimitate. Vâlvătaia focului lumina, desprinzându-l parcă de pe locul unde se afla, câte un măr în desenul perdelei. De atâtea ori am stat de vorbă acolo, ceasuri în şir. Apoi am hoinărit împreună pe un drum ascuns sub copaci cu trunchiul gros, cu frunziş fremătător şi încărcați cu fructe, un drum pe care l-am bătut atât de des împreună, încât iarba nu mai creşte în jurul unora dintre copaci – în jurul unora dintre piesele şi dintre poeziile preferate de noi. Da, iarba am călcat-o noi, mereu, în mers slobod. Dacă am de aşteptat, citesc. Dacă mă trezesc în timpul nopții, caut pe dibuite o carte pe raft. În minte mi se adună, din ce în ce mai bogată şi sporind neîncetat, o grămadă mare de material neorânduit. Rup din masa aceasta o bucată: Shakespeare, poate, sau o bătrână pe nume Peck. Şi îmi spun, în timp ce-mi aprind o țigară, fără să mă ridic din pat: „Ăsta e Shakespeare. Asta de Peck". Şi subita certitudine, recunoaşterea fără greş sunt infinit de plăcute, cu toate că nu pot fi explicate altcuiva. Dar împărțeam între noi ce era Shakespeare şi ce era Peck. Comparam versurile fiecăruia dintre noi. Îngăduiam cugetului celuilalt să-i aşeze pe Shakespeare sau pe Peck într-o lumină cât mai favorabilă.

Apoi ne adânceam într-o tăcere întreruptă când şi când de câte o vorbă. Şi atunci era ca şi cum o aripioară înotătoare ar fi apărut pe vasta întindere de tăcere. Apoi aripioara – gândul – se cufundă din nou în adâncuri, lăsând în urmă o uşoară unduire de satisfacţie, de bucurie.

Da, dar dintr-odată auzi ticăitul ceasului. Noi, care fuseserăm cufundaţi în lumea aceea deosebită, ne trezeam din nou în cea obişnuită. Era dureros. Neville era acela care schimba atmosfera. El, care-şi lăsase gândul slobod pe tărâmul nemărginit al timpului interior, în care se trece fulgerător de repede de la Shakespeare la noi înşine, tot el aţâţa focul în cămin şi începea să trăiască din nou pe măsura ceasornicului celuilalt, care arată cât se apropie o făptură omenească anume. Mişcarea largă, solemnă, a minţii lui se contracta. Devenea foarte atent. Îmi dădeam seama că ascultă zgomotele străzii. Observam cum pune mâna pe o pernă. Dintre miliarde de oameni şi miliarde de clipe, alesese un singur om şi o singură clipă. Se auzea un zgomot în vestibul. Ceea ce spunea acum Neville pâlpâia în aer ca o flacără gata să se stingă. Îl observam cum deosebeşte un pas dintre alţii de pe scară. Cum aşteaptă un semn anume de recunoaştere şi cum se uită la clanţa uşii cu o privire intensă de şarpe. Iată de ce simţurile lui erau atât de fine: le-a exersat întotdeauna asupra unei singure persoane. O pasiune atât de intensă azvârlea deoparte oricare altă preocupare, aşa cum ar fi curăţat de orice corp străin o apă limpede şi lucitoare. Atunci îmi dădeam seama cât de vag şi de tulbure eram eu, plin de sedimente, îndoieli, fraze şi observaţii de notat în carneţel. Faldurile perdelei stăteau ţepene, sculptate parcă. Firele din desenul ei prindeau să lucească. Bucata de marmură pentru fixat hârtiile pe masă era parcă mai dură. Totul devenea exterior fiinţelor noastre, bine conturat ca într-o scenă în care noi n-aveam nici un rol. Aşa că mă sculam şi plecam.

Şi, Dumnezeule, cum mă înhăța din nou, de îndată ce ieşeam din cameră, vechea durere! Şi dorul de cineva care nu ți-e alături. De cine? La început nu mi-am dat seama. Apoi mi-a venit în minte Percival. Nu mă mai gândisem la el de luni întregi. Ceea ce aş fi dorit acum ar fi fost să râdem împreună, să râdem de Neville. Să umblăm braț la braț, râzând. Dar Percival nu mai era. Locul era gol.

E ciudat cum se năpustesc morții asupra noastră, la colț de stradă sau în vis.

Rafala capricioasă care sufla asupra mea atunci, atât de rece şi de tăioasă, m-a gonit în noaptea aceea prin toată Londra, în căutarea altor prieteni: Rhoda şi Louis. Aveam nevoie de compania unor camarazi, de certitudine, de contacte umane. Urcând scările, mă întrebam cum vor fi fost relațiile între ei. Ce-şi spuneau când erau singuri? Mi-o închipuiam pe ea mânuind cu stângăcie ceainicul. Ea, nimfă a izvoarelor, plutind întotdeauna într-o boare de lacrimi, privind pe deasupra acoperişurilor de țigle, obsedată de viziuni şi de vise. „La o parte!" striga ea. „Sub lumina lunii se întinde, întunecat, podişul neroditor." Am sunat la uşă. Am aşteptat. Poate că Louis tocmai turna într-o farfurioară lapte pentru pisică. Louis, ale cărui mâini osoase se întindeau ca porțile unei ecluze care prind între ele, cu un efort lent şi chinuitor, o masă de ape enormă, clocotitoare. Louis, care ştia ce spuseseră egiptenii, indienii, oamenii cu pomeți proeminenți şi sihaştrii îmbrăcați în cămăşi aspre. Am bătut la uşă. Am mai aşteptat. Nici un răspuns. Am coborât scările de piatră. Prietenii noştri – distanți şi tăcuți, rar vizitați, prea puțin cunoscuți. Şi eu sunt pentru prietenii noştri o imagine neclară, le sunt şi eu necunoscut. O nălucă întrezărită uneori, alteori nevăzută. Viața e fără îndoială un vis. Flăcăruia noastră, care se răsfrânge, rătăcitoare, în ochii câtorva, se va stinge curând şi totul se va cufunda în beznă. Mi-am amintit de ceilalți prieteni ai mei. M-am gândit la Susan. Cumpărase

pământ. În serele ei se coceau castraveți şi roşii. Vița-de-vie pe care o distrusese gerul de anul trecut dădea acum frunze noi. Ea umbla pe câmp cu pas greoi, împreună cu feciorii ei. Umbla pe proprietatea ei, escortată de bărbați cu jambiere, şi arăta cu bastonul câte un acoperiş, câte un gard, ziduri care cădeau în paragină. Porumbeii se țineau după ea în mers legănat, ca să ciugulească grăunțele pe care le presăra pe jos, printre degetele ei aspre şi pricepute. „Da, dar nu mă mai scol în zori", spunea Susan. Apoi Jinny. Se află, desigur, în compania unui tânăr. Ajungeau la momentul critic al conversației obişnuite. Camera era cufundată în întuneric. Scaunele erau aşezate într-un fel anume. Fiindcă Jinny căuta fără încetare viața clipei. Fără iluzii, dură şi curată cum e cristalul, alerga cu pieptul neocrotit întru întâmpinarea zilei, lăsând s-o străpungă toate săgețile ei. Când a început să-i încărunțească o şuviță de păr deasupra frunții, a împletit-o fără teamă printre celelalte. Când vor veni s-o ia ca s-o îngroape, vor găsi totul în perfectă ordine. Până şi bucățelele de panglică vor fi înfăşurate. Dar deocamdată uşa tot se mai deschide. „Cine vine?" se întrebă ea şi se ridică să-l întâmpine pe cel care vine, pregătită ca în primele nopți de primăvară, când abia îşi putea ascunde îmbrățişările îndărătul pomilor de pe lângă casele acelea mari din Londra în care domni respectabili se duceau la culcare, şi scârțâitul tramvaielor se împletea cu strigătele ei de extaz, iar freamătul frunzelor era făcut să-i ascundă moleşeala şi plăcuta istovire când cădea doborâtă şi răcorită de dulcea mulțumire a cărnii. Prietenii noştri – pe care îi vedem atât de rar şi îi cunoaştem atât de puțin. Adevărat, aşa e. Şi totuşi, când întâlnesc un necunoscut şi încerc aici, la masa asta, să-i înfățişez ceea ce numesc „viața mea", nu-mi amintesc numai de o singură viață. Nu sunt numai unul. Sunt mai multe persoane. Nu ştiu bine cine sunt: Jinny, Susan, Neville, Rhoda sau Louis! Nu pot deosebi viața mea de a lor.

La toate astea mă gândeam şi în seara aceea, la început de toamnă, când ne-am întâlnit şi am luat masa împreună la Hampton Court. La început ne-am simțit foarte stingheriți, pentru că între timp fiecare dintre noi rămăsese fixat la o imagine pe care i-o contrazicea cel care venea pe drum, către locul de întâlnire, îmbrăcat aşa sau altminteri, cu baston sau fără. Am observat cum se uita Jinny la mâinile butucănoase ale lui Susan şi cum şi le-a ascuns apoi pe ale ei. Eu, uitându-mă la Neville, ordonat şi precis, mi-am dat seama cât de nebuloasă e propria viață, umbrită de atâtea fraze. Iar el a început să se laude, fiindcă-i era ruşine de camera lui, mereu aceeaşi, adăpostind mereu o singură persoană, şi de succesul lui. Louis şi Rhoda, conspiratorii, iscoadele, stând la masă şi observând, se gândeau: „În definitiv, e Bernard aici care îl poate pune pe chelner să ne aducă chifle – contact care nouă ne e refuzat". O clipă am văzut în mijlocul nostru făptura omenească desăvârşită pe care am putut-o întruchipa, dar pe care nu o putem uita. Am văzut tot ceea ce am fi putut fi, tot ceea ce am ratat, şi o clipă ne-au înciudat pretențiile celorlalți, cum fac copiii când văd că se taie în felii tortul, singurul lor tort, şi că lor o să le revină în felul acesta mai puțin.

Totuşi, aveam sticla noastră de vin, şi certitudinea aceasta fericită ne-a curmat duşmănia şi am încetat să ne mai comparăm între noi. Şi, pe la mijlocul cinei, am început să simțim cum creşte în jur bezna nesfârşită a tot ceea ce este exterior, străin de făptura noastră. Vântul şi huruitul roților deveniseră glasul timpului însuşi. Iar noi alergam – încotro? Şi cine eram? Timp de o clipă, flacăra noastră s-a stins, ne-am mistuit ca ultimele scântei într-o hârtie arsă. Iar bezna vuia. Alergam pe lângă timp, pe lângă desfăşurarea istoriei. Pentru mine o astfel de stare durează doar o clipă. Îi pune capăt combativitatea mea. Lovesc cu lingura în masă. Dac-aş putea,

aş măsura timpul cu compasul, dar, de vreme ce singura mea unitate de măsură e fraza, fac fraze. Am uitat ce fraze anume am făcut atunci. Am redevenit şase oameni aşezaţi la o masă, în Hampton Court. Ne-am ridicat de la masă şi ne-am plimbat cu toţii pe stradă. În amurgul diafan, ireal, veselia şi viaţa trupului s-au întors în făptura mea, răsunând când şi când ca un zvon de glasuri şi de râsete venit din capătul unei alei. Sub un portal, lângă un cedru, am văzut cum strălucim intens – Neville, Jinny, Rhoda, Louis, Susan şi eu –, cu vieţile noastre, cu identitatea noastră, a fiecăruia. Totuşi, regele William părea un monarh ireal, şi coroana lui dorea o podoabă de beteală. Iar noi, lângă zidul de cărămidă, sub crengile copacului, noi şase, desprinşi din cine ştie câte milioane de oameni, desprinşi pentru o clipă dintr-un belşug nemăsurat de timp trecut şi de timp viitor, înfloream acolo ca nişte flăcări triumfătoare. Clipa aceea însemna totul. Clipa aceea era îndeajuns. Şi apoi Neville, Jinny, Susan şi eu, ca un val care se sparge pe mal, ne-am rupt din grup şi ne-am dat biruiţi celei mai apropiate frunze, unei păsări, unui copil care îşi rostogolea cercul, unui câine care mergea ţanţoş, căldurii care se aduna în pădure după o zi de arşiţă, luminilor împletite ca nişte panglici pe apa unduită. Ne-am îndepărtat; ne-am dizolvat în umbra întunecată a copacilor, lăsându-i pe Rhoda şi pe Louis pe terasă, în picioare lângă urna de piatră.

Când ne-am reîntors după imersiune – o, ce adâncă şi plăcută! –, când am ieşit iar la suprafaţă şi i-am văzut pe cei doi conspiratori stând tot acolo, ne-a cuprins oarecum remuşcarea. Irosiserăm ceea ce ei păstrau încă. Îi deranjam. Dar eram istoviţi, şi, fie că fusese bun sau rău ceea ce făcuserăm, fie că fusese desăvârşit sau incomplet, oricum cădea un văl de întuneric asupra încercărilor noastre. Am stat o clipă cu toţii pe terasa care domină râul. Luminile se stingeau.

Vapoarele îşi aduceau pasagerii la mal. Se auzeau de departe glasuri care râdeau şi cântau, glasuri de oameni care-şi fluturau probabil pălăriile, intonând o ultimă cântare. Şi, auzind cântecul acesta ce venea peste ape, am simţit că se trezeşte în mine impulsul care m-a pus în mişcare în tot decursul vieţii, impulsul de a mă arunca pe unda mişcătoare pornită din gâtlejul mai multor oameni cântând acelaşi cântec. Să mă las purtat în sus şi în jos de răsunetul puternic care exprimă sentimente aproape absurde, bucurie, triumf, dorinţe. Dar acum nu mai era la fel. Nu mă puteam aduna. Nu puteam înţelege ce anume e cu mine. Nu mă puteam împiedica să las să se desprindă de mine tot ceea ce cu o clipă mai devreme îmi stârnise interesul, veselia, gelozia, atenţia şi multe altele. Nu mă puteam aduna, mă copleşea agitaţia neîncetată care ne aruncă de colo-colo făcându-ne să ne dezagregăm, ne poartă împotriva voinţei noastre şi ne proiectează brutal, pe tăcute, sub arcadele unui pod, în jurul vreunui pâlc de copaci sau în jurul unei insule; sau tocmai acolo unde pescăruşul se aşază pe câte un pilon, şi, afară în larg, pe deasupra apelor vijelioase, ca să ne facă şi pe noi un val între valuri. Nu-mi puteam reveni din dezagregarea asta. Şi ne-am despărţit.

Aşadar, a mă fi împletit cu Susan, Jinny, Neville, Rhoda şi Louis într-un şuvoi care ne-a purtat până departe însemna un fel de moarte? O nouă asamblare a elementelor? O imagine a ceea ce avea să vină? Am notat observaţia, am închis carnetul. Nu sunt în stare să lucrez susţinut. Nu-mi pot spune lecţia orice ar fi, la ora indicată. Mai târziu, când mă aflam pe Fleet Street, la o oră de vârf, mi-am adus iar aminte de clipa aceea. I-am dat urmare. „Oare va trebui întotdeauna să lovesc cu lingura în masă?“ m-am întrebat. „Voi opune întotdeauna rezistenţă?“ În circulaţia intensă, autobuzele veneau unul după altul şi se opreau cu zgomot de verigă adăugată alteia la un lanţ greu.

Pe stradă treceau oameni, fără încetare. Nesfârşit de mulţi, cu serviete sub braţ, îşi făceau loc prin aglomeraţie cu nemaipomenită iuţeală şi se scurgeau ca un râu cu apele umflate. Treceau cum trece trenul, mugind, prin tunel. Am aşteptat să traversez, m-am cufundat într-un pasaj întunecat şi am intrat la frizerul care mă tunde de obicei. Mi-am lăsat capul pe spate, înfăşurat într-un cearşaf. Oglinzile îmi arătau trupul cu aripile tăiate şi o necontenită procesiune de oameni care se opreau, priveau şi treceau mai departe, nepăsători. Frizerul a început să-şi plimbe foarfeca prin părul meu. Îmi dădeam seama că nu am nici o putere să opresc oscilaţiile oţelului rece. „Uite, aşa suntem seceraţi şi înşiraţi în brazde", mi-am spus. Zăceam în câmpul umed, ramuri ofilite, ramuri în floare. Nu mai suntem nevoiţi să ne ţinem drepţi în bătaia viscolului, să ne purtăm povara fără ca nimeni să ne ajute. Nici să îndurăm în tăcere amiezile palide, la ceasul când pasărea se lipeşte de creangă şi când umezeala se aşază, albă, pe frunze. Suntem seceraţi, am căzut la pământ. Ne-am făcut una cu universul nepăsător care dormea când noi eram mai treji şi devenea incandescent când nouă ne era somn. Am renunţat să stăm drepţi şi zăceam acum, una cu pământul, ofiliţi şi daţi curând uitării. Tocmai când mă gândeam aşa, am surprins în ochiul frizerului o privire furişă, care arăta că în stradă se petrecea ceva ce îl interesa.

Ce-l interesa pe frizer? Ce văzuse pe stradă? În felul acesta revin la realitate. (Fiindcă nu sunt un mistic; există întotdeauna ceva care să mă tragă de mânecă: invidie, curiozitate, admiraţie, interes faţă de frizer şi lucruri de felul acesta mă readuc la suprafaţă.) În timp ce scutura părul rămas pe haina mea, mă străduiam să înţeleg ce fel de om e. Apoi, legănându-mi bastonul, am pornit pe Strand şi, pentru a avea un element opus mie, am evocat-o pe Rhoda, cu mersul ei furişat, cu teama în ochi, mereu în căutarea unei coloane în

deşert, ca să descopere în care pustiu a pătruns ca să-şi afle moartea. „Stai puţin“, am spus, imaginându-mi că o iau de braţ (aşa mergem pe stradă cu prietenii). „Stai, aşteaptă până trec autobuzele. Nu traversa când e primejdios să traversezi. Oamenii aceştia sunt fraţii tăi.“ Convingând-o, mă convingeam şi pe mine. Fiindcă vieţile noastre nu sunt izolate. Iar eu nu ştiu întotdeauna dacă sunt bărbat sau femeie, dacă sunt Bernard sau Rhoda, Louis sau Susan, Jinny sau Rhoda. Într-atât e de ciudat contactul cu semenii noştri.

Legănându-mi bastonul, cu părul proaspăt tuns şi cu o senzaţie de mâncărime pe ceafă, treceam pe lângă etajele de jucării importate din Germania şi vândute în preajma catedralei St. Paul – edificiu care stă ca o cloşcă pe ouă cu aripile răsfirate, ocrotind sumedenie de autobuze şi oameni roind în toate direcţiile, în orele de vârf. Mi-l imaginam pe Louis urcând treptele catedralei, îmbrăcat cu mare îngrijire, cu bastonul în mână şi cu mersul lui ţeapăn şi detaşat. El, cu accentul lui australian („Tatăl meu, bancher la Brisbane“), cred că ar fi venit la slujbele tradiţionale cu mai mult respect decât mine, care aud mereu aceleaşi cantilene de mii de ani. Mă impresionează, de câte ori intru aici, statuile cu nasul ros de vreme, alămurile lustruite şi cântecele liturgice, cu câte un glas de copil care-şi avântă melodia plângătoare până sus în cupolă, unde se pierde în zbor de porumbel călător. Mă impresionează statuile morţilor culcaţi acolo, în pace – războinici care odihnesc sub flamurile vechi. Pe urmă îmi vine să râd de câte o piatră funerară acoperită cu înflorituri fără rost. Şi îmi vine să râd de trompete şi de triumfuri, şi de blazoane, şi de certitudinea că există înviere şi viaţă veşnică, certitudine proclamată atât de zgomotos şi cu atâta insistenţă. Privirea mea rătăcitoare şi cercetătoare descoperă un copil înspăimântat de lucrurile sfinte; un pensionar care îşi târâie picioarele; sau mătăniile vreunei biete vânzătoare

al cărei piept plat ascunde cine ştie ce greu conflict interior şi care a venit aici să caute mângâiere, când afară vuieşte viaţa. Rătăcesc aşa de colo-colo, privesc şi îmi pun întrebări şi, uneori, pe nesimţite, încerc să mă înalţ odată cu ruga altcuiva până sus, în cupolă, apoi dincolo de ea, până în locul spre care se îndreaptă ruga, oricare ar fi acesta. Dar, asemenea porumbelului rătăcit şi mâhnit, îmi dau seama că mi-am pierdut ţinta, că aripile mele fâlfâie zadarnic şi cobor spre pământ şi fac popas pe una dintre fantasmele sculptate pe acoperişul catedralei – pe nasul ei spart – sau pe o piatră funerară cu înflorituri fără rost. Cu ironie şi cu mirare am făcut toate acestea. Şi încep apoi din nou să observ vizitatori care trec cu ghidul de voiaj în mână, în vreme ce glasul de copil se avântă spre cupolă şi orga se lasă când şi când în voia unui sentiment de triumf greoi. Mă întrebam cum ar putea Louis să ne adune pe toţi sub acelaşi acoperământ, să ne închidă laolaltă, să facă unul din noi toţi, cu cerneala lui roşie, cu peniţa lui subţire? Sus de tot, sub bolta cupolei, glasul se stingea în vaiet.

Am ieşit apoi din nou în stradă, legănându-mi bastonul, uitându-mă la tăvile de sârmă împletită din vitrinele papetăriilor, la coşurile cu fructe exotice, murmurând: „Capra crapă piatra…“, sau „Ia ascultă, ia ascultă, cum fac câinii zarvă multă“, sau „Se naşte un nou veac de aur“, sau „Desprinde-te de mine, moarte“, amestecând astfel absurdităţile cu poezia şi lăsându-mă purtat de valul mulţimii. Există întotdeauna ceva de făcut în viitorul apropiat. După luni vine marţi, apoi miercuri şi joi. Fiecare dintre ele stârneşte aceeaşi undă. Omul adaugă inel după inel, ca orice copac. Ca orice copac, îşi scutură şi el frunzişul.

Într-o zi, cum stăteam rezemat de un gard la margine de câmp, ritmul acesta s-a oprit – cu rimele şi cu melodiile lui fredonate, cu absurdităţile şi cu poemele. În sufletul meu

s-a deschis o arie de lumină. Privirea mi-a pătruns prin frunzişul des al obişnuinţelor. Stăteam rezemat de gard şi îmi părea rău că există atâta umplutură, atâta imperfecţiune şi atâtea piedici care ne separă: nu putem străbate Londra să vizităm un prieten, fiindcă avem atâtea de făcut în viaţa de toate zilele. Nu putem lua vaporul spre India, ca să vedem un indigen despuiat pescuind cu suliţa în apele albastre. Mi-am spus atunci că viaţa mea a fost imperfectă, ca o frază neterminată. Aşa cum sunt făcut să cer foc oricărui comis-voiajor întâlnit în tren, mi-a fost cu neputinţă să păstrez o anume continuitate, să am sentimentul că generaţiile se succed, să-mi fie prezente în suflet femeile care se îndreptau spre Nil cu urcioare de lut şi privighetoarea care cântă, fie că trec armate cuceritoare, fie că trec hoarde pribege. „Viaţa mea a însemnat o acţiune prea cuprinzătoare“, mi-am spus în ziua aceea. Şi cum să mai ridic oare piciorul, ca să urc scara? Vorbeam cu mine însumi cum aş fi vorbit cu un tovarăş de drum către Polul Nord.

Vorbeam cu eul meu care-mi fusese alături în atâtea întâmplări nemaipomenite, cu prietenul credincios care mai rămânea lângă foc râcâind cu vătraiul în cenuşă după ce toată lumea se dusese la culcare; cu omul care-mi oferise misterioasa lui prezenţă în pădurea de fagi, sau lângă salcie, pe o bancă, sau când stăteam rezemat de parapet, la Hampton Court, cu omul care-mi stătuse alături de câte ori avusesem senzaţia că un adaos neaşteptat îmi sporeşte şi îmi consolidează făptura, cu omul care şi-a păstrat sângele-rece în momente critice şi care a lovit cu lingura în masă spunând: „Nu mă supun!“

Eul acesta al meu, rezemat de gard, cu privirea pierdută asupra câmpiilor care îşi rostogoleau valurile de culori la picioarele mele, eul acesta nu mi-a răspuns. Nu mi-a opus rezistenţă. N-a încercat să facă fraze. N-a încleştat pumnul.

Aşteptam, cu auzul încordat. Dar nu se auzea nimic. Am strigat atunci, cu certitudinea subită că sunt cu totul părăsit. Dar nu exista nimic. Nici o aripioară înotătoare nu mai taie întinderea nesfârşită a apelor. Viața m-a răpus. Glasul meu nu stârneşte nici un ecou, nici un alt cuvânt decât al meu. Această moarte e mai adevărată decât moartea prietenilor, decât moartea vârstei tinere. Nu sunt decât momâia aceea învelită la frizerie într-un cearşaf, şi locul care-l ocup în spațiu e doar acela.

Decorul dinaintea mea s-a ofilit. Era ca într-o eclipsă, în clipa când soarele dispare, iar în urma lui pământul, a cărui vegetație de miez de vară înflorise bogat, rămâne sec, fragil, ireal. Am văzut pe un drum şerpuit, într-un văl de ceață, dansul nostru: când grupați, când desprinşi unii de alții, când adunați în jurul unei mese, când într-o încăpere, când în alta. Am văzut activitatea mea neobosită; alergând de colo-colo, ducând şi aducând, plecând în călătorie şi întorcându-mă, alăturându-mă unui grup sau altuia, primit cu sărutări sau respins. Întotdeauna am ținut morțiş, în virtutea unui țel nemaipomenit pe care mi-l propuneam, adulmecând mereu urma, ca un câine de vânătoare; mai scuturam din când în când, mai slobozeam câte un strigăt de uimire sau de deznădejde, dar mă întorceam mereu la urma pe care o adulmecam. Ce umplutură, ce învălmăşeală! Viață nouă şi moarte; bucurii şi mulțumire; strădanii şi durere; şi eu însumi, alergând de colo-colo. Dar acum, gata! Nu mai am nici o sete de potolit. Nu mai am săgeți să-mi otrăvesc cu ele semenii. Nu mai am dinți ascuțiți, nici mâini avide, nici poftă să savurez gustul perelor sau al strugurilor, nu mai doresc să văd cum se prelinge lumina soarelui pe zidul care împrejmuieşte livada.

Pădurile dispăruseră. Pământul era o mare întindere de umbră. Nici un zgomot nu spărgea tăcerea peisajului de

iarnă. Nici trâmbițatul cocoşului nu răsuna. Nu se înălța nici o dâră de fum. Nu trecea nici un tren. „Un om fără eul lui“, mi-am spus. „Un trup greu, rezemat de gard. O făptură neînsuflețită.“ Cu deznădejde rece, cu dezamăgire totală, am supraviețuit dansului învăluit în ceață. Viața mea, viața prietenilor mei, şi aparițiile acelea fantastice – grădinarii care măturau, doamna care scria, salcia de lângă râu… Nori şi năluci alcătuite din pulbere schimbătoare ca norii care scad, şi sporesc, şi captează lumini roşii sau lumini aurii, şi li se topesc crestele, şi se rostogolesc încolo şi-ncoace, schimbători şi zadarnici. Eu, cu carnețelul meu de însemnări, cu frazele mele, nu am izbutit altceva decât să mă tot schimb. Am fost o umbră sârguincioasă care facea însemnări despre umbre. „Cum să merg acum mai departe“, m-am întrebat, „fără eul meu, fără pondere şi fără închipuire, într-o lume lipsită de pondere şi de iluzii?“

Atât de apăsătoare era jalea mea, încât mi-a deschis larg portița de care mă rezemasem şi m-a împins, om cărunt şi greoi, în câmpia albă şi pustie. Să nu mai aud ecouri, să nu mai văd năluci, să nu mai caut un termen de opoziție; să rătăcesc mereu, fără umbră, fără să las urme pe pământul adormit. Măcar de-ar fi fost pe acolo oi care să-şi mişte fălcile şi să-şi mute pasul alene, sau vreo pasăre, sau vreun om care să-şi înfigă lopata în pământ, sau un tufiş care să-mi taie calea, sau un şanț plin cu frunze umede în care să cad. Dar nu era decât poteca mohorâtă care mă purta pe întinderea plată, către o privelişte din ce în ce mai iernatică, din ce în ce mai ştearsă, mereu aceeaşi, pe veci neinteresantă.

Cum se întorcea oare lumina pe pământ după o eclipsă de soare? Ca un miracol fragil. În fâşii subțiri. Ca o colivie de sticlă aninată în cer. Ca un inel pe care-l poate frânge până şi vibrația unui sunet slab. O scânteie se preschimbă deodată într-o năvală de culori întunecate. Apoi se ridică

un abur, ca şi cum pământul şi-ar relua încet-încet răsuflarea. Apoi, în atmosfera întunecată încă, parcă ar umbla cineva purtând cu el o lumină verde. Apoi se desface în pale de negură o fantomă albă. Pădurea tresaltă ritmic, ba albastră, ba verde. Treptat, câmpia e pătrunsă de lumini roşii, castanii şi de aur. Dintr-odată, râul captează o lumină albastră. Pământul absoarbe culorile ca un burete care se îmbibă, încet-încet, cu apă. Capătă din nou pondere, se rotunjeşte, îşi reia locul în spaţiu şi freamătă sub picioarele noastre.

Tot astfel s-au întors şi imaginile în sufletul meu. Am văzut iar cum tălăzuiesc lanurile, dar cu o deosebire acum: eu le vedeam, dar ele nu mă vedeau pe mine. Îmi alunecase de pe umeri haina cea veche, vechiul sistem de reacţie. Nu mai ţineam mâna căuş, să prind sunetele în ea şi să le restitui iar lumii. Imaterial ca un duh, călcam fără să las urme, preocupat numai de actul de a percepe; şi astfel, umblam singur într-o lume nouă, neexplorată de nimeni altul. Atingeam în mers alte flori, nu mai ştiam să rostesc decât cuvinte monosilabice. Pe mine, care făcusem atâtea fraze, frazele nu mă mai ocroteau. Mergeam neînsoţit, eu, care căutasem mereu compania semenilor mei. Eram stingher, eu, care am împărţit întotdeauna cu cineva vatra fără foc sau dulapul cu mâner aurit.

Dar cum să descrii o lume pe care o vezi când eul tău nu e acolo? Nu există cuvinte. Până şi culorile mă lasă descumpănit, fiindcă se ascund, devenind compacte în loc să îngăduie luminii să treacă prin ele. Cum să mai pot descrie ceva în cuvinte articulate? Nu pot spune decât că lumea din jurul meu se topeşte, supusă unei transformări treptate, şi că devine, în decursul unei scurte plimbări, lumea cea obişnuită. Aşa cum s-a întâmplat cu priveliştea aceea. Umbli pe sub frunze, şi o frunză e la fel cu alta, şi vederea ţi se întunecă. Dar frumuseţea se întoarce în lume când te uiţi împrejurul

tău ajutat de înşiruirea de fraze nevăzute. Răsuflarea ți-e amplă acum. Jos, în vale, trece trenul cu o coamă de fum pe spinare.

Dar cândva am stat şi pe iarbă, într-un loc aflat sus, deasupra mării frământate şi a pădurilor foşnitoare. Am văzut de acolo casa, grădina şi valurile care se spărgeau de țărm. Guvernanta bătrână care întorcea paginile cărții cu poze s-a oprit şi a spus: „Ia te uită. Aici e adevărul".

Iată la ce mă gândeam în timp ce mergeam, astă-seară, pe Shaftesbury Avenue. La cartea cu poze mă gândeam. Şi când te-am văzut la vestiar, mi-am spus: „Nu are importanță cu cine anume mă aflu laolaltă. S-a terminat toată istorioara cu preocupări despre cine sunt. Cine este persoana asta, nu ştiu. Dar nu-mi pasă. Vom lua masa împreună". Aşa că mi-am agățat paltonul în cui şi ți-am spus: „Poftim la masa mea!"

Acum am terminat de mâncat. În jurul nostru, numai coji de fructe şi firimituri de pâine. Am încercat să desprind un buchet şi să ți-l ofer. Dar nu ştiu dacă buchetul cuprinde ceva şi dacă e adevărat ceea ce cuprinde. Nu ştiu exact nici unde ne aflăm. Ce oraş e acesta, acoperit de peticul de cer de deasupra capetelor noatre? Ne aflăm la Paris sau la Londra, ori într-un oraş meridional cu case zugrăvite în roz, ascunse sub cireşi, la poalele unor munți înalți deasupra cărora se rotesc vulturii? În clipa aceasta nu ştiu sigur.

Încep să uit. Încep să mă îndoiesc de stabilitatea meselor, de realitatea momentului prezent şi a locului. Bat în lemnul obiectelor în aparență solide şi întreb: „Eşti oare un corp dur?" Am văzut atâtea lucruri! Am făcut atâtea fraze! Tot mâncând, şi bând, şi tocindu-mi privirea asupra atâtor şi atâtor întinderi, am rămas fără carapacea subțire, dar rezistentă care îmi ocrotea sufletul când eram tânăr. De aceea tinerii lovesc fără milă cu pliscul. Şi acum mă întreb: „Cine sunt eu?" Am vorbit despre Bernard, Neville, Jinny, Susan, Rhoda

şi Louis. Sunt eu toţi aceştia laolaltă? Sau deosebit de ei? Nu ştiu. Am fost aici împreună. Dar Percival a murit, şi Rhoda a murit. Nu mai suntem împreună. Nu mai suntem aici. Totuşi, nu simt că ar exista vreun obstacol care să ne separe. Nu există nici un semn despărțitor între mine şi ei. Vorbeam şi-mi spuneam: „Eu sunt cel cu care vorbesc". Am depăşit noțiunea de identitate, această deosebire la care țineam atât de mult. Am fost simțitor şi atent la senzațiile mele încă de pe vremea când doamna Constable ținea buretele şi lăsa să curgă pe spinarea mea apă caldă, care mă învăluia parcă în propria făptură. Păstrez pe frunte lovitura pe care a primit-o Percival când a căzut de pe cal. Pe ceafă păstrez urma sărutului pe care Jinny i l-a dat lui Louis. Lacrimile lui Susan îmi scaldă ochii. Văd departe, în zare, coloana pe care a văzut-o Rhoda şi simt cum a vibrat aerul când s-a aruncat în gol.

Aşa că acum, când încerc la masa asta să dau formă vieții mele şi s-o aşez dinaintea ta ca pe un întreg, trebuie să-mi amintesc de întâmplări de mult petrecute, adânc cufundate în viața de acum sau de altădată şi devenite una cu ea. Vise, obiecte care m-au înconjurat, şi duhurile acelea abia închegate, împletite în viața mea, care nu se desprind de mine nici ziua, nici noaptea. Se tot răsucesc în somn, strigă cuvinte învălmăşite, întind mâna fantomatică şi mă apucă, chiar dacă încerc să scap. Sunt umbrele tuturor celor pe care i-aş fi putut întrupa. Sunt toate eurile mele care nu au venit pe lume. Unul dintre ei e bruta ancestrală, sălbaticul hirsut care îşi cufundă degetele în hrana lui de măruntaie încâlcite, care se îndoapă şi râgâie, care emite sunete izvorâte din viscere. Omul acela e aici! Stă ghemuit în mine. În seara asta s-a ghiftuit cu friptură de prepeliță, cu salată şi cu rinichi de vițel. În clipa asta ține în mâna lui butucănoasă un pahar de coniac vechi şi bun. Când beau, el toarce ca pisica şi-mi împrăştie în trup un freamăt. E drept, îşi spală mâinile înainte de a

se aşeza la masă, dar mâinile tot păroase îi sunt. Îşi încheie hainele, dar sub ele tot acelaşi trup e. Dacă îl fac să aştepte masa, protestează. Îşi schimonoseşte chipul fără încetare şi arată obiectele pe care le doreşte cu gesturi de semicretin, gesturi de poftă şi de concupiscență. Te asigur, mi-e uneori foarte greu să-l țin în frâu. Omul acesta păros, cu înfățişare de maimuță, a luat parte la viața mea jucându-şi rolul. El şi-a ținut torța cu flacără roşie, cu fum gros şi înțepător îndărătul frunzişului, sporindu-i strălucirea verde. Tot el a luminat până şi nepăsătoarea grădină. El a umblat cu torța în mână pe străzi lăturalnice, dăruind deodată fetelor care treceau o strălucire roşie, îmbătătoare. Cât de sus a ridicat torța! De câte ori a făcut din mine ce-a vrut!

Dar acum s-a isprăvit. În seara asta trupul meu suie pe terase din ce în ce mai înalte, ca într-un templu răcoros cu pardoseala acoperită de covoare, un templu unde se aud murmure şi se înalță fum de pe altare. Dar aici sus, în mintea mea senină, ajung numai subtile adieri de muzică, valuri de tămâie, în timp ce porumbelul rătăcitor îşi plânge jalea, şi flamurile flutură deasupra mormintelor, şi văzduhul întunecat al miezului de noapte se mişcă, scuturând copacii. Când privesc în jos de pe tărâmul acesta înalt, cât de frumoase mi se par până şi firimiturile de pâine! Ce spirale frumoase fac cojile de pară, cât de fine, de pistruiate ca ouăle de pescăruş! Până şi furculițele, rânduite una lângă alta, cu o înfățişare de precizie lucidă şi logică. Iar cornurile care au rămas pe masă sunt dure, lucioase, împletite din torsade galbene. Aş fi în stare să-mi preamăresc propria mână: mâna mea e un evantai de oase legate între ele prin misterioase vinişoare albastre, mâna mea mă uimeşte când văd cât de pricepută se arată, cât de suplă şi aptă să mângâie sau să zdrobească, mâna mea cu neamărginita ei sensibilitate.

Acum, când nu-l mai străbat doruri, când curiozitatea nu-l mai scaldă în sute de culori, eul meu îmi pare nesfârşit

de receptiv, capabil să cuprindă totul, vibrând de plenitudine, totuşi lucid şi stăpânit. Zace adânc îngropat în mine, calm şi imun, omul care acum nu mai există, pe care îl numeam Bernard şi care purta în buzunar un carneţel pentru însemnări – fraze despre lună, despre chipurile oamenilor, despre felul cum oamenii se uită, întorc capul, aruncă mucul de ţigară. La litera P – pulbere de fluturi, la M – mai multe expresii pentru moarte. Dar acum, dacă s-ar deschide uşa de sticlă care se învârteşte neîncetat, dacă ar intra o femeie sau dacă s-ar aşeza la masă un bărbat în costum de seară, un bărbat cu mustaţă… ar avea ei ceva să-mi spună? Nu! Orice mi-ar putea spune, ştiu. Iar dacă ea s-ar scula să plece, aş spune: „Draga mea, nu mă mai interesează persoana ta!" Zgomotul valului care s-a tot zbătut, care mă trezea şi mă făcea să observ mânerul aurit al uşii de la dulap nu-şi mai comunică freamătul până în miezul obiectului pe care-l ţin în mână.

Aşa că acum, împovărat de misterul lucrurilor, aş putea să umblu prin lume ca o iscoadă, fără să părăsesc locul acesta, fără să mă mişc de pe scaun. Pot ajunge până la hotarul îndepărtat al pustiurilor, acolo unde nomazii stau în jurul focului. Se luminează de zi; o fată îşi ridică spre frunte podoaba de nestemate scăldate în culorile apei, dar cu miez de foc. Soarele îşi ţinteşte razele drept spre casa adormită. Valurile se umflă, se reped către mal, spuma sare înapoi, în vreme ce apa se împrăştie pe nisip, prinzând în îmbrăţişarea ei barca şi spinul de mare. Păsările cântă în cor. Tunele adânci de umbră se deschid printre tulpinile florilor. Casa e scăldată într-o lumină tot mai albă. Omul începe să se întindă în somn. Încetul cu încetul totul se trezeşte. Lumina năvăleşte în cameră şi împinge umbrele una după alta, înghesuindu-le în falduri misterioase. Ce e acolo, în umbra din mijlocul celorlalte? E ceva? Nu e nimic? Nu ştiu.

Dar aici, dinaintea mea, e chipul tău. Te uiţi la mine. Mă credeam nemărginit, mă credeam templu, catedrală, un întreg univers, mă credeam liber de a mă afla oriunde, fie la hotarele cele mai îndepărtate, fie aici – dar nu sunt decât ceea ce vezi: un om cam trecut, cam greoi, cu tâmplele cărunte, cu cotul sprijinit pe masă (mă văd în oglindă) şi cu un pahar de coniac în mâna stângă. Uite ce lovitură mi-ai dat! M-ai făcut să dau cu capul în stâlp. Mă rostogolesc de colo-colo. Îmi duc mâinile la cap. Pălăria n-o mai am. Nici bastonul. M-am făcut caraghios, şi, pe drept cuvânt, poate să râdă de mine oricare trecător.

Doamne, ce dezgustătoare e viaţa! Ce murdar se poartă cu noi: o clipă ne face să ne credem liberi. Apoi păţim ce am păţit eu adineauri. Iată-ne aici, printre firimituri şi feţe de masă pătate. Pe cuţit s-a întărit stratul de grăsime. Ne înconjoară dezordinea, murdăria, corupţia. Am mâncat din trupul unei păsări ucise. Trebuie să ne reconstruim mereu făptura cu firimituri îmbibate în grăsime, care năclăiesc faţa de masă, şi cu cadavrele unor făpturi mărunte. Întotdeauna trebuie să luăm totul de la început; duşmanul e întotdeauna prezent; întotdeauna trebuie să privim unii în ochii altora; să ne dăm mâna; e întotdeauna câte un efort de făcut. Cheamă chelnerul. Achită nota. Trebuie să ne ridicăm de pe scaun. Trebuie să ne luăm hainele de la vestiar. Trebuie, trebuie, trebuie – groaznic cuvânt! Mă crezusem imun, îmi spusesem: „Acum am scăpat de toate astea“, dar îmi dau seama încă o dată că valul m-a dat peste cap, risipindu-mi lucrurile care încotro, lăsându-mă să mă reconstitui, să-mi adun forţele şi să înfrunt duşmanul.

E ciudat că, supuşi atâtor suferinţe, supunem şi noi pe alţii suferinţei. Ciudat e cum îmi poate impune să suport o astfel de insultă un om pe care abia îl cunosc, pe care l-am cunoscut, pare-mi-se, pe puntea unui vapor care se îndrepta

spre Africa – o simplă schiță de ochi, obraji şi nas. Te uiți la mine, te plictisesc sau te amuz – asta e tot ce ştiu. Totuşi, umbra care a stat în fața mea o oră sau două, masca prin care se vedeau doi ochi are puterea să mă împingă înapoi, să mă facă să înțepenesc pe dată, cu aripile tăiate, printre mulți alții asemenea mie, să mă închidă într-o seră, să mă izgonească cum ar izgoni un fluture de noapte, trimițându-l să se zbată între lumini.

Dar stai puțin! În timp ce ni se face plata, stai o clipă. Acum, după ce te-am ocărât că mi-ai dat o lovitură zdravănă care m-a trimis de-a dura printre firimituri de pâine, coji de fructe şi resturi de carne, îmi voi întipări în minte, cu vorbe monosilabice, faptul că, pe de altă parte, privirea ta m-a constrâns să percep diverse alte lucruri. Ceasul ticăie; femeile strănută; vine chelnerul. Astfel, printr-un proces gradat, mă adun, mă reconsolidez într-o mişcare de accelerare şi de unificare. Ascultă: se aud din stradă un fluierat şi zgomotul roților, iar aici uşa scârțâie necontenit, îmi redobândesc simțul complexității vieții, simțul realității şi al luptei permanente – lucru pentru care îți mulțumesc. Şi, cu o urmă de milă, cu puțină invidie şi cu multă bunăvoință, îți urez somn uşor.

Binecuvântată fie singurătatea! Sunt numai cu mine însumi acum. Persoana aceea aproape necunoscută a plecat să prindă trenul, să ia un taxi, ca să ajungă într-un loc sau la cineva necunoscut mie. Chipul care mă privea a plecat. Apăsarea a pierit. Au rămas ceşti de cafea goale. Scaune pe care nu mai stă nimeni. Mese goale, la care nu va mai mânca nimeni în seara asta.

Acum îmi pot înălța cântecul de slavă. Binecuvântată fie singurătatea! Vreau să fiu singur. Vreau să arunc deoparte vălul de viață care mă cuprinde, norul care se schimbă la cea mai mică suflare, zi şi noapte, toată noaptea şi toată ziua.

Stând aici, m-am schimbat. Am observat cum se schimbă cerul. Am văzut cum se perindau norii pe dinaintea stelelor, şi stelele dispăreau, apăreau şi dispăreau iarăşi. Acum mă uit la norii care nu se mai schimbă. Nimeni nu mă mai vede; nu mă mai schimb nici eu. Binecuvântată fie singurătatea care m-a izbăvit de priviri apăsătoare, de cerinţele trupului, de nevoia de a minţi şi de a face fraze.

Carnetul meu, doldora de însemnări, a căzut pe jos. Zace sub masă, şi-l va mătura femeia de serviciu când va veni plictisită în zori să adune bucăţele de hârtie, bilete vechi de tramvai, câte o notă de plată mototolită şi aruncată. Ce frază născocisem ca să descriu luna? Dar dragostea? Ce nume dădusem morţii? Nu mai ştiu. Nu mai am nevoie decât de un limbaj pueril, ca limbajul folosit de îndrăgostiţi, nu mai am nevoie decât de cuvinte monosilabice, ca ale copilului când intră în cameră şi o găseşte pe mama lui cu lucrul în mână şi adună de pe jos un firicel de lână viu colorată, sau o pană, sau o bucată de creton. Am nevoie de un strigăt; de un urlet. Când zac la margine de drum şi furtuna aleargă peste câmpia pustie şi pe deasupra mea, nu am nevoie de cuvinte. Nu am nevoie de nimic bine rânduit, care să cadă cu toate cele patru picioare pe pământ. Nu am nevoie de rezonanţele şi de ecourile încântătoare care izbucnesc şi se propagă prin toate fibrele pieptului, dând naştere unei melodii pătimaşe, unor fraze mincinoase. Am terminat cu frazele.

De câte ori mai bună e tăcerea! O ceaşcă de cafea pe masă. Şi să stau singur ca pescăruşul stingher care-şi scutură aripile, poposind pe un stâlp. Aş vrea să stau pe veci aşa, înconjurat numai de obiecte – ceaşca de cafea, cuţitul, furculiţa, lucruri care sunt ele însele, iar eu să fiu eu însumi. Nu veniţi să mă tulburaţi cu aluziile voastre că a sosit vremea să închideţi restaurantul şi să plecaţi. V-aş da de bunăvoie toată averea mea, ca să nu mă mai tulburaţi, ci să mă lăsaţi să stau aici, şi să tot stau, tăcut şi singur.

Dar acum chelnerul-şef, care a terminat de mâncat, apare şi se încruntă la mine. Îşi scoate fularul din buzunar şi se pregăteşte ostentativ de plecare. Trebuie să plece şi ei. Trebuie să tragă obloanele, să strângă fețele de masă şi să curețe mesele cu o cârpă umedă.

Naiba să vă ia! Oricât de frânt aş fi, oricât aş fi încheiat cu tot ce a fost, trebuie să mă smulg de pe scaun, să-mi iau haina de la vestiar, să-mi strecor brațele în mâneci, să mă înfofolesc fiindcă aerul nopții e rece şi să plec. Eu, eu, eu, ostenit şi vlăguit, ros de a mă fi tot frecat de lucruri, chiar şi eu, un bărbat trecut care a devenit cam greoi şi care detestă efortul, trebuie să plec şi să prind ultimul tren.

Am din nou în fața ochilor priveliştea obişnuită a străzii. Baldachinul civilizației şi-a stins luminile. Cerul e întunecat ca un os de balenă lucios. Dar iată o strălucire nehotărâtă: felinare, sau zori de zi? S-a stârnit un freamăt – pe undeva, într-un platan, au început să sporovăiască vrăbiile. Se simte că mijeşte ziua. Nu le voi spune zori. Ce înseamnă zorile pentru un bărbat cam trecut, care stă pe stradă şi se uită la cer, puțin amețit? Zorile înseamnă o pânză albă care se aşterne pe cer, un fel de reînnoire. O zi nouă: o nouă zi de vineri, un nou douăzeci martie, ianuarie ori septembrie. O nouă trezire a tuturor. Stelele se retrag şi se sting. Dârele dintre valuri se adâncesc. Aburul de ceață care pluteşte deasupra câmpiei se face mai dens. O lumină roşie se concentrează asupra trandafirului palid care s-a cățărat până la fereastra dormitorului. O pasăre ciripeşte. În căsuțele de țară se aprind lumini timpurii. Da, eterna reînnoire, eterna, mereu reluata mişcare ascendentă şi descendentă.

Şi în mine se înalță valul. Se umflă. Îşi arcuieşte spinarea. Simt un dor proaspăt, care se cabrează ca armăsarul mândru pe care călărețul îl loveşte cu pintenii şi-l struneşte apoi. Tu, care mă porți în spinare, spune-mi ce duşman e acela care

se vede venind către noi, în timp ce tropotul nostru răsună pe caldarâm? E moartea. Moartea e duşmanul. Împotriva ei mă năpustesc cu lancea culcată, cu pletele fluturând în urma mea ca pletele unui tânăr, ca pletele lui Percival când galopa în India. Înfig pintenii în coastele calului. Neînfrânt şi dârz, mă năpustesc împotriva ta, Moarte!

Valurile se spărgeau de țărm.